IR... VISAS GYVENIMAS

RIMA

VERSUS AUREUS

Ir... visas gyvenimas

RIMA URMETZER

Ir... visas gyvenimas

Romanas

VERSUS AUREUS

UDK 888.2 (430).3
Ur56

ISBN 978-9955-34-271-7

– Laba diena, daktare.

– A, ponia Laukaitienė. Laba diena. Na, kaip jums sekasi? Kaip sveika?

– Aš tai, dėkui Dievui, krutu po truputėlį. Tik va tas mano senis vis išdarinėja nesąmones. Vakar paliko įjungtą televizorių, tai ir radau šįryt atsikėlus. Nežinau, net ką ir daryti.

– Ką čia bedarysi. Deja, teks su tuo susitaikyti.

– O gal, sakau, reikėtų kokių kitų vaistų? Tie, kuriuos išrašėt, nepadeda.

– Tai kad nėra jokių, deja. Gal kada kas ir išras? Tik mes kažin, ar sulauksim. O ir šie kainuoja nemažus pinigus. Visos lėšos, skirtos kompensuojamiems vaistams, jau išnaudotos... Pati suprantat. Ne nuo manęs priklauso...

– Žinau, daktare, žinau. Bet, sakau, paklausiu. Tiesiog nebeįmanoma iškęsti. Taip visai nieko neprisimena, o su kiekviena diena vis blogiau. Naktį prišlapina į kibirą ir pastato spinton. Įsivaizduojat, kas būtų, jei nerasčiau. Visi drabužiai prasmirdę. O jeigu ką pasakau, tuojau užsipuola, kaltina mane, kad išsigalvoju.

– Oje, oje. Tikrai nekas.

– Ir neramus. Vis veržiasi kažkur. Dviračio ieško. Matai, turįs kažkokių reikalų. O kai klausiu, kur ir ko, tai nieko taip ir neatsako.

– Gal tikrai turi?

– Kas? Jis? Na, ką jūs, daktare. Kokių dar ten reikalų. Prisilakstė, kol jaunas buvo...

– Užjaučiu, užjaučiu. Vargstat ir vargui galo nematyt. Ką padarysi. Vis daugiau žmonių suserga senatvine demencija. Serga ir

prezidentai, ir milijonieriai. Jei būtų kokia pagalba, tai jie jau tikrai nepagailėtų savo milijonų, kad tik pasveiktų.

– Gerai sakot, daktare. Jei jau tokie serga, tai ką čia mes, prasti žmogeliai. Nėra pagalbos... Na, tada netrukdysiu ilgiau. Palikau namuose užrakinusi kaip mažą vaiką. Bijau ilgesniam laikui išeiti, nors šiaip lyg ir nesilaužia per jėgą.

– Na, nors tiek gerai. Laikykitės, Laukaitiene.

– Jau, matyt, teks. Kaip žmonės sako, kur dingsi žiemą basas...

Po kojomis girgžda sniegas. Dešimt laipsnių šalčio. Ne tiek ir daug, lyginant su žiemomis prieš dvidešimt metų. Dabar, jei ir paspaudžia, tai kokią savaitę. Klimato atšilimas, ledynai, sako, tirpsta. Moteris eina per tuščią miestelį namų link. Šaligatviai vos „prabraukti“, patvoriuose stūkso sustumtos sniego kaugės. Mediniai vieno aukšto nameliai užpustyti iki langų apačios, vatos prikrautos tarpulangės kai kur papuoštos sukarpytais blizgančiais popierėliais.

– Visi sulindę į trobas, bijo persišaldyti, – murma pusbalsiu Adelė. – Nėra su kuo net žodžiu persimesti, savo bėda pasiguosti. Daktarė užsiėmusi. Kas jai darbo, kad džiūsta smegenys kažkokiam diedui. Ji jauna. Bet, antra vertus, ką ji gali padėti? Nieko. Viešpatie, kaip nusibodo. Kai sveikas buvo, tai nedaug užsisėdėdavo namuose. Tik ir lakstė visur vienas. Apžergia, būdavo, dviratį, ir papūsk į nugarą. O dabar niekam nereikalingas. Dabar ir aš jau gera. Dieve švenčiausias, kaip greit prabėgo gyvenimas. O ką mačiau? Karvės uodegą, runkelių laukus. Tas pats per tą patį, diena iš dienos.

***

– Na, ar nori valgyt? Sriubos išviriau.

– Nenoriu. Ateik, pasižiūrėk, kaip gražiai šoka. O ta moterytė man vis šypsosi.

– Tai pasakyk, kai norėsi. Ne tau šypsosi.

– Iš kur tu taip viską žinai?

– Kaip ji gali tau šypsotis? Juk tavęs nemato.

– Na, jau, žiūri tiesiai į akis ir nemato. Manai, kad žliba?

– O Dieve švenčiausias, aišku, kad ne žliba, bet juk ji televizoriuj.

– Na, ir kas? Tu taip sakai tik todėl, kad pavydi. O aš tikrai žinau, kad man šypsosi.

– Tai nenori valgyt?

– Ne. Atstok su ta savo sriuba, – sukikena patenkintas ir pamojuoja televizoriaus ekranui.

Moteris grįžta į virtuvę, prisipila lėkštę viralo ir sėdasi prie stalo.

– Ir sugalvok tu man – „šypsosi". Tfu. Koks buvo mergišius, toks ir liko. Ne be reikalo sakoma, kad kuprotą tik mirtis ištiesins. Kai gyvos nebesišypso, tai bent iš paveikslo...

Atsidaro durys, ir vyras įeina į virtuvę:

– Matai, kokia, pati kemši, o man nepasiūlai. Jei pripuolamai nepamatyčiau, tai niekada nieko ir negaučiau. Žinau aš tave, tik ir lauki, kad badu nudvėsčiau.

– Ką čia dabar vapsi? Juk neseniai klausiau, ar nenori valgyt?

– Tu klausei? Na, gražiausia. Esi ne tik pavyduolė, bet ir melagė. Papasakosiu visiems kaimynams, kaip su manim elgiesi.

– Aišku, klausiau. Sakei, kad nenori. Matyt, labai jau buvai su ta besišypsančia užsiėmęs, kad taip greit pamiršai.

– Su kuo? O iš kur tu žinai?

– Tai ar valgysi, ar ne? – keliasi nuo stalo.

– Žinoma, juk visą dieną nieko burnoj neturėjau.

– Kokia čia vėl naujiena? O kas valgė pusryčius?

– Gal tu ir valgei, bet tik ne aš.

Moteris giliai atsidūsta ir pripylusi lėkštę padeda priešais vyrą.

– Šaukštą pasiimk, – sako sėsdamasi atgal.

Vyras žiūri į ją ir tyli.

– Na, kas vėl? Šaukštą iš stalčiaus pasiimk.

Jis keliasi ir eina prie spintelės. Atsidaro šonines dureles ir ištraukia lėkštę. Grįžta prie stalo, padeda šalia.

– O kam dar viena lėkštė? Kur šaukštas?

– Tu čia man nekomanduok. Gali ir pati paduoti. Ką aš žinau, kur tuos šaukštus nukiši. Kiekvieną kartą vis kitur. Niekada nebuvai gera šeimininkė, o kai pasenai, tai pasidarei visai niekam tikusi. Šaukštą duok. Sriuba atšals.

Laukaitienė pakyla ir iš stalčiaus ištraukia šaukštą.

– Še, valgyk.

– Ką čia valgysi atšalusią. Pašildyk.

– Pats pasišildyk.

– O tu ką veiksi?

– Ko kabinėjiesi? Matai, kad valgau. Kada spėjo jau taip atšalti? Bent paragauk pirmiausia.

Vyras pasemia šaukštą viralo ir bando valgyti. Sriuba karšta, ir jis kas kartą pučia, norėdamas atvėsinti.

– Sakai, atšalus, o vis tiek puti.

– Tai ką, gal nori, kad gerklę išplikčiau?

– Nenoriu, kad išpliktum, tik sakau, kad šildyt nereikia.

– Na, gražiausia. Dar negirdėjau, kad kas šildytų karštą sriubą. Laikai mane visišku kvailiu? Šildyti... ir sugalvok tu man.

Moteris tyli ir valgo, žiūrėdama į dubenį. „Viešpatie, duok man kantrybės..."

– Ar nupirkai pyrago?

– Nupirkau.

– Kiek sumokėjai?

– Tris litus.

– Ar to, kurį aš mėgstu?

– To paties.

– Tada gerai.

– Kada valgysi?

– Vėliau. Vakare.

Toliau valgo tylėdami. Baigusi ji prisipila savo lėkštę dar kartą. Vyras taip pat paprašo pakartoti.

– Ar nupirkai pyrago?

– Nupirkau.

– O kiek sumokėjai?

– Tris litus.

– Ar gavai mano mėgstamo?

– Gavau.

– Tada gerai. Suvalgysiu gabalą.

– Dabar?

– Žinoma. Ko laukti, jei nupirkai.

Adelė išima iš spintelės plastiko maišelį ir išvyniojusi atpjauna storą riekę.

– Su pienu valgysi ar su sriuba?

– Bus gerai ir su sriuba. Kiek sumokėjai?

– Tris...

– Ar girdėjai, kad lentpjūvę uždarė? Antanas nori parduoti. Jau ir pirkėjas atsirado. Kažkoks turtingas iš Kauno.

– Girdėjau...

– Ir ką manai?

– Ji jau seniai nupirkta...

– Ką tu čia šneki? Tikrai?.. Kodėl man nieko nesakei?

– Sakiau, ir ne vieną kartą. Kodėl ji tau taip rūpi?

– Rūpi, rūpi... Gal aš norėjau ją pirkti?

– Tai ko nepirkai?

– Laukiau, kol nuderėsiu. O tu nieko nepasakei. Kada nupirko?

– Prieš dvejus metus.

– Ką? Negali būti. Ir tu tiek laiko tylėjai?

Lentpjūvė pastaruoju metu tapo vienintelė tema, kuri dar domino Petrą Laukaitį, ir jis kalbėdavo apie tai beveik kiekvieną dieną. Tai buvo jo rūpestis ir svajonė, jo neviltis ir pyktis, kaskart sužinojus, kad jau parduota... Lentpjūvė ir dar pora kitų temų, susijusių su moterų vardais. Kartais viena, kartais kita vis įsibraudavo į nykstančias smegenis, ir jis tapdavo neramus, netgi piktas, o neretai

reikalaudavo, kad jo moteris tuojau pat eitų su juo į lovą... Paskui poreikis dingdavo ir prasidėdavo kaltinimai, kad žmona neištikima, o nesibaigiantys meilužiai tik ir sukiojasi apie langus. Tada Petras, išsitraukęs iš užkrosnio žarsteklį, eidavo aplink namą, grasindamas kažkam „sulaužyti kaulus". Tiesa, ligos pradžioje būdavo ir visai normalių dienų, kai abu kalbėdavosi apie nesudėtingą buitį, vartydami nuotraukas senam albume ar žiūrėdami televizorių. Deja, tokios akimirkos tapo vis retesnės. Kaimynai taip pat beveik nebeužeidavo. Bet kitaip ir negalėjo būti. Kam malonu nuolat atsakinėti į tuos pačius klausimus, klausytis tų pačių šnekų. Todėl šios ligos paliestas žmogus anksčiau ar vėliau tampa pasmerktas priverstinei izoliacijai. Tačiau blogiausia, kad tai nepraeina be pėdsako ir tiems, kurie būna tiesiogiai susiję su nelaimėliu. Iš pradžių šeimos nariai dar bando, pasitelkę kantrybę ir pareigos jausmą, viską toleruoti, bet su kiekviena praeinančia diena, savaite, mėnesiu ar juo labiau metais tos kantrybės tampa vis mažiau, kol pagaliau apleidžia ir paskutiniai jėgų likučiai. Taigi ir Adelė blaškėsi savo jausmų pasaulyje, tai keikdama likimą, tai jam nusilenkdama. Bandė apsiprasti, tiesiog „nereaguoti". Galiausiai atsirado jausmas, panašus į neapykantą savo kažkada taip mylėtam vyrui, nes kiekvienas žmogus turi jam duotą ištvermės ribą, kurios peržengti dar nepavyko nė vienam Dievo sukurtajam.

Kartkartėmis paskambindavo užsienyje gyvenanti duktė, ir moteris garsiai burnodama aimanuodavo, kad „senis visai nukvailėjo". Deja, pastaroji, paskendusi savo rūpesčiuose, negalėjo niekuo padėti. Taigi paguosdavo kaip mokėdama ir atsisveikindavo iki kito karto, o tarpai tarp skambučių nuolat ilgėdavo... Ir jos gyvenimas nebuvo toks, kokio tikėjosi.

Kalbėjosi abi ir šiandien. O Adelė vėl prašė:

– Paskambink, Julija, dažniau, taip seniai begirdėjau tavo balsą. Juk tu žinai, kaip man svarbu su tavim pasikalbėti.

– Taip, taip, paskambinsiu. Laikykis.

– Gal kada atvažiuosi?

– Bus matyt... Pasistengsiu.

– Gal nori pasikalbėti su tėvu?

– Galiu.

– Eikš, Petrai, Julija skambina, – įbruka į rankas telefono ragelį.

– Julija? – žiūri abejodamas.

– Taip, mūsų Julija. Ar jau pamiršai?

– Na, kokia čia dar kalba? Aišku, kad nepamiršau. Julija. Laba diena, panele Julija. Malonu, malonu. Kaip jums sekasi?

– Labas, tėti. Gerai sekasi. Kaip tu laikaisi? Ar sveikas?

– O, dėkui, dėkui. Mes čia su žiema kariaujam. O kaip pas jus, ar labai šalta? Ar ne jūs buvot vakar televizoriuje? Manęs nuojauta neapgavo, kad paskambinsit. Malonu girdėti jūsų balsą.

– Čia aš, tėti, tavo duktė.

– O, taip, taip, kaipgi, Julija. Kaip jums sekasi?

– Gerai sekasi, tėti, laikykis. Duok dar mamą, – jos balsas virpa nuo tramdomų ašarų.

– Laikomės, ir dar kaip laikomės. Tai ačiū, kad paskambinot. Viso geriausio. Žmona, eikš.

– Na, vaikeli? Dabar tiki, kad nelabai galima susikalbėti?

– Bet jis manęs neprisimena!.. – kūkčioja, negalėdama susivaldyti. – Jis nepažįsta manęs! Viešpatie, kaip tai siaubinga.

– Na, ko norėt, tu jau visi metai nebuvai pas mus...

– Per metus nepamirštamas nuosavas vaikas.

– Sakau, kad jam visiškai blogai. Negi manai, kad išsigalvoju?

– Tave tai prisimena.

– Juk aš su juo būnu kiekvieną dieną. To dar betrūktų, kad mane pamirštų. Nors... ką gali žinoti, kas dar laukia ateity... Atvažiuok, Julele, kada tavęs laukti? – neatlyžta motina.

– Aš negaliu atvažiuoti. Ne taip greit... Pati supranti, darbas. O kai būna atostogos, tai važiuojam kur nors prie jūros ar į kalnus.

– A, na, aišku, aš juk nieko ir nesakau... Nors pati žinai, kaip tavęs pasiilgstu.

– Žinau, mama, bet suprask ir tu mane. Tokie atstumai. Juk ne Lietuvoj gyvenu.

– Taigi, vaikeli, kiekvienam savas gyvenimas. Galiausiai jam, ko gero, ir ne taip svarbu, bet mane baigia tas prakeiktas ilgesys užgraužti.

– O, būk tokia gera, negraudink manęs dar daugiau. Kaip tu negali suprasti? Jei neatvažiuoju, tai juk ne šiaip sau.

– Nesupyk, dukra, bet ar tikrai tau viskas gerai? Gal tik nieko man nesakai? Ar tu tik dėl darbo?

– Kiekvienam savos bėdos, mama...

– Jaučia mano širdis, kad nesi labai laiminga, – provokuoja Adelė. – Sakau, ar ne geriau būtų, jei spjautum į viską ir grįžtum?

– Na, aišku! – užsiplieskia duktė. – Mielai! Kurgi ne!? Tik įdomu, ką veikčiau sugrįžus?! Juk darbai laisvoj tėvynėj pakampėmis nesimėto. Sėdėčiau provincijoj ir žiūrėčiau pro langą į Nemuną. Ot, tai būtų laimė! Čia bent jau neblogai uždirbu.

– Bet vis viena nesijauti laiminga...

– Ir tu tikrai galvoji, kad namuose būčiau laimingesnė? Tu tikrai taip manai, mama?

– Iš kur man žinoti?.. Kai niekur toliau Lietuvos nebuvau kojos iškėlus, – nusileidžia motina. – Tik man kažkodėl atrodo, kad svetimam krašte retas gali gerai jaustis. Iš tiesų gerai... Juk ne namai, kur viskas įprasta, vieni kitus pažįsta, be to, sava kalba, savos tradicijos.

– Ne tradicijos svarbiausia, kad būtum laimingas. O juk ir Lietuva jau seniai nebe ta. Kiek to garsaus lietuviško draugiškumo beliko? Vienas kitam tik ir žiūri, kaip gerklę perkąsti. Jau tada taip buvo, o dabar dar daugiau. Kuo didesnis skurdas, tuo piktesni žmonės. Su kuo tu bendrauji, kur beišeini? Iki parduotuvės, ligoninės, bažnyčios? Gerai tik tiems, kurie turtingi. Bet tokiems visur gerai. O ką aš būčiau veikusi, turėdama tą savo gerą specialybę, kai fabrikų nebeliko? Taigi, jei jau apie tai kalbam, tikiuosi, supranti, kad vienintelė išeitis ir buvo išvažiuoti ir ištekėti už užsieniečio.

– Ak, nežinau, nežinau, Julele, visada ten gerai, kur mūsų nėra.

– Kad ir kiek to gerumo būtų, bet vis geriau, negu Lietuvoje. Na, bent jau man.

– Gerai, gerai, vaikeli, aš juk nieko prieš. Tik man labai tavęs trūksta. Jei bent tėvas būtų normalus, tai nesijausčiau tokia vieniša. O dabar ir pasikalbėti nėra su kuo. Net drabužių išplauti geruoju neduoda. Kiekvieną sykį kariauti reikia. Juk negražu, jei kas užeis ir kvapą užuos. Apkalbės, kad neprižiūrėtas. O jau tos jo kalbos kalbelės, vis tos pačios. Tu net įsivaizduoti negali, kaip tas nervina. Jau ir laikrodžio nebepažįsta. Kai paklausiu, kelinta valanda, tai pyksta ir sako, kad pati galiu pasižiūrėti. Kartais žiopso ilgiausiai akis išpūtęs ir galiausiai klausia, ar dar rytas, ar jau vakaras.

– Gerai, mama, baikim, daug pinigų „prikalbėsim"... – pradeda nerimauti Julija. – Paskambinsiu kitą savaitę. Laikykis.

– Viso geriausio, Julike. Tik būtinai paskambink, nepamiršk. Ar tikrai paskambinsi?

– Pa...

Moteris padeda telefono ragelį ir įsižiūri pro langą. Toli, kiek akys užmato, driekiasi baltas laukas. Jų namas beveik pats kraštinis, todėl niekas ir neužstoja vaizdo. O kadangi stovi ant neaukštos įkalnės, tai gali matyti net kitoje upės pusėje išsidriekusį Kidulių kaimelį su gelsvai dažytos medinės bažnytėlės bokštu. Upė užšalusi, bet ledas dar nepakankamai storas, todėl žmonės, norintys patekti į kitą jos pusę, eina per tiltą, nors ir tenka daryti didelį lanką. Sovietmečiu senajam Nemunėly buvo gausu žuvies. Vyrai gaudydavo žiobrius ir rūkydavo metalinėse statinėse. Paskui susėsdavo kieme ir ragaudavo dar karštus. Koks būdavo skanumėlis. Jau vien kvapas ko vertas! O ta tamsiai rusva, ties pelekais pašviesėjusi odelės spalva, tas jos auksinis žvilgesys, slepiantis rausvoką sultingą žuvieną. Susirinkdavo keli kaimynai, kalbėdavosi, bendraudavo. Visada atsirasdavo ir „Stoličnos" butelis. Gyvenimas, nors ir buvo nelengvas, bet gana ramus, paprastas. Visi dirbdavo, gaudavo panašias algas,

kažkiek prisidurdami iš šalies, kažką užsiaugindami ar sužvejodami. Nors pinigų niekada per daug nebuvo, bet rimtai ir nepritrūkdavo. Dviratis, motociklas, mašina. Koks skirtumas? Svarbu, kad sukasi ratai, kad važiuoja. Kam „Zaporožietis“, kam „Volga“. O kas neturėjo nieko, irgi ne bėda – važinėjo autobusu. Niekas toli nekeliaudavo, niekas apie kitas šalis nieko konkretaus nežinojo, todėl jų labai ir nepasigedo. Na, bent jau tokie kaip ji, tie, kurie savo gyvenimą praleisdavo kaimuose ar provincijose. Kelionė į Kauną ar Vilnių būdavo organizuojama darbovietės pasamdyta mašina bent kartą per metus kaip ekskursija ir pakliūti į norinčių sąrašą reikėdavo netgi šiokio tokio „blato“. Bet, tiesą sakant, nedaugelis ir jautė tą poreikį ten vykti. Kiekvienas turėjo savo gyvenimą, savo malonumus, nesudėtingą buitį, ir visi, regis, buvo patenkinti. Kaip buvo patenkinta ir ji, Adelė Laukaitienė. Tik kai duktė užaugo ir išvyko studijuoti į Kauną, teko kiek dažniau ir jai ten lankytis. Miestas jos neviliojo. Buvo per didelis, pernelyg judrus ir klaidus, dvokiantis mašinų išmetamosiomis dujomis. O po apsilankymo jame visada skaudėdavo galvą, tad stengdavosi ten vykti kuo rečiau. Nors krepšiai su maistu nusverdavo rankas, tačiau kuriai motinai nerūpės vienintelis vaikas ir kuri nesistengs iš paskutiniųjų jo aprūpinti bent jau valgiu?

Laukaitienė žinojo, kad duktė negrįš į tėvų namus, liks Kaune, ir buvo su tuo seniai susitaikiusi. Tik ar galėjo tada bent pagalvoti, jog likimas skirs daug didesnį atstumą, kurį įveikti senatvėje jai bus tiesiog neįmanoma.

Niekas tada nežinojo, kaip bus. Visi vienbalsiai reikalavo laisvės, nepriklausomybės, savarankiškumo. Bet kai ta laisvė atėjo, tada ir prasidėjo chaosas. Nes jau nebebuvo visi „maždaug lygūs“. Dar blogiau. Vieni tapo milijonieriais, kiti prarado, ką turėjo. Taip sunkiai sutaupyti rubliai staiga nuvertėjo ir buvo pakeisti į dar mažiau vertesnes „vagnorkas“, o televizorius kas dieną rodė kažkokio banko reklamą: vyrą, stovintį ant jūros kranto su portfeliu rankoje ir kalbantį apie Vakarus.

Bet Adelės nejaudino, kas kiek neteko ar ką įsigijo. Blogiausia, jai atrodė, kad tūkstančiai iš tiesų pajudėjo į tuos išsvajotus Vakarus...

Ji niekada nepamirš dienos, kai duktė, grįžusi į namus savaitgaliui, pareiškė, kad išvyksta į užsienį.

– Kodėl, vaikeli? – klausė baisiausiai nustebusi.

– O ko laukti? Juk visi važiuoja. Kuo anksčiau, tuo geriau.

– Bet ką tu ten veiksi viena, be draugų ir pažįstamų, be mūsų?

– Na, ir kas. Beveik visi mano draugai ruošiasi, o daug kas jau išvažiavo. Galiausiai niekas ir niekada nenumatys, kas gali atsitikti.

– Kas jau čia atsitiks...

– O jei ims vieną dieną ir vėl uždarys sienas, kas tada?

– Kaip tai – kas?.. Nieko. Tiek metų pragyvenom su uždarytom, gyvensim ir toliau.

– Na, jau ne! Užsigraužčiau negyvai, jei pražiopsočiau tokią progą.

– Bet juk tu ir čia gali visai neblogai gyventi, turi gerą darbą, susirasi vyrą.

– Nenoriu lietuvio. Jei jau tekėti, tai už užsieniečio. Juo labiau kad čia, atrodo, tikrai nieko gero negali tikėtis. Pati matai, kaip viskas brangsta. Sviestas per kelias savaites net trigubai pabrango. O kas bus toliau? Be to, sugrįžti niekada nevėlu. Jei nepasiseks su vyru, tai bent užsidirbsiu pinigų, tada žiūrėsim.

– Na, dėl to brangimo tai pritariu, tikrai baisu. Bet dar palauk kokius metus, kitus. Gal ir čia viskas susitvarkys? Gaila tavo specialybės, tiek metų mokeisi. Ten juk inžinierė tikrai nebūsi.

– Aišku, ne, bet tiek jau to. Kiekvienas darbas geras, jei gali uždirbti.

– Į kokius užsienius galvoji važiuoti, Julele? Ar į Ameriką?

– Ne, Amerika per toli. Užteks ir Vokietijos. O jei pasiseks gauti vyrą, tai gal ir užsieny ko nors išsimokysiu. Bus matyt. Mano draugė daug prasčiau už mane atrodė, bet tik spėjo išvažiuot į Vokietiją, jau ir susirado. Taigi ir aš ten važiuosiu. Gal kam patiksiu? Juk kalbu visai neblogai. O laukti tikrai nėra ko, nes kai pasensiu, tai ir važiuoti niekur nereikės. Kuo greičiau, tuo daugiau galimybių.

Taigi ne tik išvažiavo, bet netgi gana greitai ištekėjo. Tiesa, Adelė savo žento iki šiol gyvo taip ir nematė. Vien iš nuotraukų. Bet gal taip ir geriau. Juk vis tiek nesusikalbėtų. Kodėl jis niekada neatvyko jų aplankyti, sau tokio klausimo neuždavė. Gerai atrodė nuotraukose, ne prasčiokas, netgi viršininkas. Taigi ką jam čia veikti su jais, eiliniais žmogeliais. Tiek jau to. Kad tik dukrai būtų geras.

Kaip greitai prabėgo laikas... Jau dvylika metų praėjo nuo tos dienos, kai Julija išvyko. Ištisi dvylika metų, o ji taip ir negali apsiprasti. Dar blogiau. Ilgesys graužte graužia. Nors dėl tos ateities duktė tada buvo teisi. Viskas darėsi tik blogiau, ir Julytė būtų tikrai likusi be darbo. Ten ji ponia, dirba kontoroje. Dėkui Dievui, bent neliko juodadarbė. O kad neatvažiuoja, ką padarysi. Kad tik jai ten būtų gerai, jie abu kaip nors... Antra vertus, kokį vyrą čia gautų? Visi tik geria ir geria. Štai kad ir jų kaimynas chirurgas. Toks, rodos, malonus vyras, nors prie žaizdos dėk, ir gražus, akių negalima atitraukti, bet kai tik savaitgalis, taip ir „gatavas". Kitą jo kolegą net iš darbo išmetė. Žmonės pasakojo, kad ėjo girtas operuoti, o kitąsyk aprėkė pacientą, ko šis landžiojąs su savo ligom, jam ramybės neduodąs. Varge, varge, kas tiems žmonėms tik ir pasidarė? Anksčiau, būdavo, išgeria kelis stiklelius, ir gana, o dabar kuo tolyn, tuo blogyn. O juk tada Adelė slapta net labai norėjo, kad jos Julikė su tuo kaimynu...Taigi ar netektų ir jai dabar kariauti su prasigėrusiu žentu? Anas vokietis bent negeria. Na, bet niekada negali žinoti, kas ir kaip geriau. Ką padarysi, kad ji tuose užsieniuose, svarbiausia – laiminga. Nes kur tik bepasiklausai, vis skyrybos ir skyrybos. Kiek teliko porų kartu? O jei ir gyvena, tai du svetimi po vienu stogu. Kaip ir jos pačios santuoka. Ar galima ją pavadinti laiminga? Tai jau tikrai ne. Kiek buvo visokiausių nesusipratimų ir rūpesčių, gal tik per atsitiktinumą liko abu kartu. Kiek naktų išsėdėdavo rymodama prie to paties lango, laukdama nesulaukdama grįžtant Petro. Kiek ašarų išliejo, kiek prisiklausė „užuojautos žodžių" iš pavydžių draugių.

Visos jai jo pavydėjo ir džiūgavo, kad neištikimas. Būtent iš jų Adelė ir žinojo, kad turi kitą. Ir ne vieną. O kaipgi kitaip? Juk tikrai išvaizdus vyras buvo ir šiaip ne pėsčias. Kiek kartų galvojo net skirtis, bet, būdavo, pareina, suima vyriškai į glėbį, ir ji vėl viską atleidžia savo Petreliui.

Ar jis mylėjo ją? Na, žinoma, turėjo mylėti. Antraip nebūtų vėl ir vėl grįžęs. Gal jam tiesiog reikėjo tų kitų moterų kasdienybei paįvairinti? Galiausiai juk ne jis vienas toks. Kuris vyras spjaus į malonumą, siūlomą už dyką? Juo labiau kai išgeria. Bet vėliau viskas nutrūko, ir net gana anksti. Nebereikėjo nei kitų, nei jos. Gal tai buvo ligos pradžia, tik ji nepastebėjo? Bet jei ir būtų apie tai pagalvojus, kas iš to, ką tai pakeistų?

Taigi mat, koks likimas. Gana trumpas gyvenimo džiaugsmas, paskui ašaros, pažeminimas ir galiausiai... še tau. Būk maloni – nukaršink. Tačiau kiek metų tai truks? Dešimt? Dvidešimt? Gal dar ilgiau? Ir visada toks piktas, gero žodžio neišgirsi.

Moteris žiūri į sniegu padengtus laukus, tiek kartų matytą vaizdą. Neviltis, sumišusi su bejėgiu pykčiu, veržiasi į mintis maištaudama, reikalaudama, keldama liūdesį, nes jos pačios gyvenimas jau seniai apsiribojo tik namais. O jei kur ir išeina, tai tuojau pat baimės vejama skuba atgal. Kad tik kas neatsitiktų, kad neiškristų liepsnojanti malka, jei Petras pamirštų uždaryti krosnies dureles, nepaliktų bėgančio vandens, neužmigtų su degančia cigarete rankoje. Visko galima tikėtis, didžiausios nelaimės, kuri sunaikintų jos namus, tokius mielus ir įprastus, atimtų įprastą egzistenciją.

Blogiausia, kad jis nuolat ruošiasi kažką virti, ir būtinai tada, kai ji išeina į miestelį. O kai sugrįžta, randa pilną virtuvę dūmų ir pajuodusius, traškančius nuo karščio puodus. Niekada anksčiau nei virė, nei kepė, o dabar atrodo, kad tik apie tai ir galvoja.

Atėjus vasarai – vėl kita bėda. Veržiasi prie Nemuno žvejoti ir neberanda kelio atgal. Eina vis tolyn ir tolyn. Kartą buvo pasiekęs net gretimą miestelį, Skirsnemunę. Ištisus septynis kilometrus su-

korė. Tai mat kaip. O kam, jei ne jai, tenka eiti paklydėlio ieškoti? Varge, varge, kas galėjo pamanyti, kad taip bus? Jeigu būtų tada bent nujautus, jog taip atsitiks, kai pas tas svetimas vaikščiojo... Tikrai būtų išsiskyrusi.

– Prakeiktos gyvatės! Kodėl dabar nė vienai nereikia? Šekit, pasiimkit, pasprinkit, rūpinkitės! Juk tada taip varžėtės. O kas, jei ne žmona, visada lieka kvailio vietoje? Nes kai kelnės tuščios, tik tada ir prisimena, kad ją turi. Matai, jos pareiga rūpintis, kol mirtis išskirs. Fui, kad tave kur devyni velniai ant sartos kumelės į peklą nujotų, gyvuly tu pasmirdęs. Gražiausi metai... ką čia metai, visas gyvenimas – kiaulei po uodega! Jaučiuosi lyg šuo prie grandinės. Tikras kalėjimas savo gera valia. Lyg po žemėm gyva užkasta būčiau. Gerasis Dieve, už kokias nuodėmes nusipelniau merdėti kartu su juo? – burnoja Adelė.

***

Birželio vidurys. Vakarėja. Virš Nemuno nusidriekia lengvas rūkas. Adelė grėbsto gėlyną. Ji myli savo „botanikos sodą“. Nors ir nedidelis, bet, išsidriekęs po langais pietinėje namo pusėje, džiugina akį augalų įvairove. Metai iš metų ji renka sėklas, daigelius, nuperka vieną ar kitą krūmą, keičiasi su kaimynėmis. Viskas čia surūšiuota pagal spalvas, dydį ir žydėjimo laiką. Tai jos džiaugsmas, jos pasididžiavimas, jos paguoda. Kiek laiko praleidžia jame, nepastebėdama, kaip prabėga valandos. Net ir Petras dažnai prisėda ant medinio suolo po langu. Kartais sėdi abu, tylėdami žiūri į raibuliuojantį upės vandenį. Tai primena Adelei seniai praėjusį laiką, kai dar viskas buvo „pradžių pradžia“, o Petras laikė apkabinęs ją per liemenį, taip pat sėdint ilgais vasaros vakarais prie naujai suręsto jų namo.

Tik porą kartų Nemunas buvo išsiliejęs iš krantų ir „atėjęs“ iki durų. Nemažai namų, esančių toliau apačioje, netgi visas miestelio centras tada skendėjo vandeny, o siaurutė Imsrės vaga atrodė kaip tikras ežeras ir buvo pasiekusi ne tik šventorių, bet ir grasino su-

plūsti į bažnyčios vidų. Laimė, jau trisdešimt metų nesikartoja joks potvynis. O anksti pavasarį, nors ir susigrūda ledų kalnai tai vienur, tai kitur, bet tuojau vėl išsiskirsto.

Čia bene visų gražiausia miestelio vieta, kur upės delta, pradėjusi gana stačiai kilti, pereina į kitą lygmenį – didžiulę plokščią kalvą. Šalia namo esanti pieva, nusidriekianti iki senų žydų kapinių, – niekieno žemė. Todėl joje vietiniai gyventojai gano keletą dar likusių karvių.

Suskamba telefonas, ir ji, šluostydamasi rankas marga prijuoste, skuba į vidų.

– Na, kaip judu gyvuojat, mama?

– O, Julyte, gerai, kad paskambinai. Jau maniau, bus kažkas atsitikę. Taip seniai begirdėjau tavo balsą.

– Kas čia atsitiks. Gyvenu, ir tiek. Reikalai, darbas, pati supranti.

– Suprantu, kaipgi, bet paskambint juk galėjai?

– Galėjau... Na, pasakok, kas pas jus? Kaip tėtis?

– Blogai, vaikeli. Labai blogai. Visai nebeturiu jėgų. Visur kišasi, išdarinėja nesąmones. Aną dieną kepiau kugelį. Ir ką tu sau manai? Nė nepastebėjau, kaip prisitaikęs pusę indelio druskos į tarkius suvertė. Supratau tik, kai iškepė. Turėjau visą išmesti, baisi sūrybė. Likom be pietų. Vėl reikėjo virti.

– Neleisk į virtuvę.

– Kaip neleisi? Juk aš jo neįveikiu. Ką nori, tą ir daro. Buvo atėjęs kaimynas. Susėdo abu kambary, šnekėjosi. Lyg viskas ir gerai, bet kitą dieną sutinku parduotuvėj Antaniną, o ji ir klausia, nekaltą veidą nutaisius: „Girdėjau, kad Petrui valgyt neduodi. Ar teisybė?“

Net išsižiojau. Sakau, ką čia nesąmones paistai? O ji man: „Pats pasakojo.“ Tai matai, dukra, ką žmonės kalba. Ir, manau, tikrai tiki.

– Na, jau. Kodėl turi tikėti? Juk visi žino, kad jis nieko neprisimena.

– Tiki ar ne, bet kalbos jau sklinda. Pikti liežuviai plaka. Dar klausia, kodėl jo niekur iš namų neišleidžiu.

– Tai leisk. Tegu vaikščioja.

– Dėl manęs – tegu. Bet tik visa bėda, kad namų neberanda. O kam paskui reikia eiti ieškot, jei ne man? Ne kartą teko net iš policijos atsiimti.

– Tikrai nekas...

– Kada atvažiuosi, Julele? Dabar pas mus taip gražu. Koks mano gėlių darželis, kad tu matytum, niekas tokio neturi. Laikau atidarius langus, visas namas kvepia. Beveik visą laiką praleidžiu jame. Atvažiuok. Pasėdėsim po langu kaip kadaise, pažiūrėsim į Nemunėlį.

– Nežinau, negaliu pažadėti. Būtų gerai, bet turiu daug darbo. Gal rudenį?

– Lauksiu...

– Na, tai iki malonaus, mama.

– Ką? Taip greit?

– Skambinu kitu tarifu, jis labai brangus. Norėjau tik sužinoti, ar viskas gerai.

– Iki, vaikeli. Iki... jei sakai, kad brangus.

Ji padeda ragelį ir eina į virtuvę.

– Julija skambino.

– Aha.

– Tavo duktė, Petrai.

– Aha.

– Ar prisimeni?

– Ką?

– Na, Juliją. Mūsų Juliją.

– Prisimenu. Vakar buvau sutikęs mieste. Gerai atrodo, atjaunėjus. Ko norėjo?

– Nieko...

– Skambino ir nieko nenorėjo. Gal apie mane teiravosi, o tu tik nesakai?

– Julija toli, Petrai. Ji – Vokietijoj.

– Negali būti. Aš juk vakar ją mačiau. Tu jau man tikrai meluoji.

– Vakar tu niekur nebuvai, Petrai. Tai ir sutikti nieko negalėjai. O Julija – tavo duktė.

– Ką čia paistai. Visai jau laikai mane kvailiu. Aš geriau žinau, kur ir kada buvau, ką sutikau.

– Gerai jau, gerai. Buvai, sutikai.

– Na, matai. Ir nesiginčyk. Atsirado mat gudruolė. Va imsiu ir išeisiu pas Juliją. Galėsi raudoti viena.

– Ale tik tu eik, Petrai. Nors ir tuojau pat.

– Ir eisiu! O tu, sena boba, man nenurodinėsi! Valgyt noriu.

– Taigi ką tik valgei pietus.

– Kokius pietus? Nuo vakar nieko burnoj neturėjau!

– Sėsk prie stalo, pašildysiu.

– Nenoriu šildyto! Išvirk ko nors šviežio!

– Išvirsiu, išvirsiu...

– Ir greičiau judinkis! Visą gyvenimą buvai tinginė, o kai pasenai, tai vos pajudi.

– Na, dar tokios naujienos negirdėjau! Tinginė?! Kad tu liežuvį nusikąstum! Jei jau aš tinginė, tai kas tada darbininkė? Visą amželį nugaros neatitiesiau, – pyksta Adelė, sukdamasi apie puodus.

– Jei sakau, tai žinau. Ar pašildei? Duokš greičiau!

Moteris tylėdama padeda pilną lėkštę priešais maištaujantį vyrą ir išeina į kiemą. Prisimena, kad nepadavė šakutės, ir sugrįžta. Jis tebesėdi padėjęs rankas ant kelių ir žiūri priešais save.

– Še šakutę. Valgyk.

– Nenoriu! Ką tik valgiau pietus. Ar jau spėjai pamiršti?

– Bet juk prašei?

– Kas? Aš prašiau? Gal kas ir prašė, bet tik ne aš. O gal pas tave svečių yra? Kur mano šluota, aš tuoj paieškosiu, kas valgyt prašė. Ir sugalvok tu man. Valgyt. Ha. Kvaila boba.

– Na, jei nenori valgyt, tai eik žiūrėti televizoriaus.

– Čia tai gerai sugalvojai. Einu. O tu žiūrėk man! Užtiksiu su kuo nors, abiem bus riesta.

– Gerai jau, gerai, tu „riesta“. Aš būsiu kieme. Jei ko norėsi, pašauk.

– Ko aš galiu iš senos bobos norėti? Jaunų užtenka, – sukikena patenkintas.

Ji atsisėda ant suolo ir atrėmusi nugarą į medinę namo sieną įsiklauso. Oras pilnas vasaros garsų. Čirškia nematomas žiogų orkestras, kažkur tris kartus sumykia karvė, primindama šeimininkei, kad artėja melžimo metas. Siauroje smėlio juostoje prie pat vandens bėgioja du šunys. Ji atpažįsta kaimynų Margį. Kitas šuo, regis, nematytas. Toks didelis, ilgo plauko. Kaip gera taip sėdėti šiltą vasaros vakarą. Tik gaila, kad Julijos nėra šalia. Kai buvo dar maža mergaitė, jos abi būdavo tiesiog neperskiriamos. Kiek miškų kartu išmaišė, kiek pelkėtų kemsynų išbraidė. Arčiausiai esanti Dainių pelkė seniai jau išdžiūvusi... Bet tada, prieš daugelį metų, važiuodavo autobusu dulkėtu žvyrkeliu Eržvilko link ir išlipusios mažoje stotelėje patraukdavo per durpynus į patį jos vidurį. Jau tada ji buvo melioruojama ir tekdavo ieškoti siauresnės vietos, norint pereiti per plačius vandens griovius, nuolat pastojančius kelią. O kai pagaliau po kojomis sulinguodavo drėgnų samanų kilimas, užkabindavo ant nudžiūvusio berželio megztinį ar šiaip kokią skiautę, palikdavo prie jos visą atsineštą mantą ir suklupusios ant kelių rinkdavo didžiules raudonas spanguoles. Pirma į metalinę dėželę, po to į gilią siaurą „terbą“. Uogos joje nesusitrindavo, o grįžtant būdavo galima užrišti ir užsimesti ant peties, kad nekiltų pavojaus išberti, netikėtai įsmukus iki juosmens į neretai pasitaikančias vandens pilnas samanų properšas. Užkandusios sviestu apteptos baltos duonos ir atsigėrusios iš stiklainio saldaus kompoto, vėl įnikdavo į uogas, kol pakrypusi į vakarus saulė primindavo, kad laikas traukti namų link, norint nepražiopsoti paskutinio grįžtančio autobuso. Ir vėl prasidėdavo nelengvas ėjimas atgal, smingant į rudą purią masę, šokinėjimas per meldų prižėlusius vandens griovius, pirma nusileidus jų stačiais šlaitais

iki apačios, o paskui, atsidūrus kitoje pusėje, vėl ropščiantis į viršų. Nors pusmaišis uogų ir spausdavo pečius, bet kaip būdavo gera klampoti per tuos durpingus plotus, nusitęsusius, kiek užmato akys, dviese su dukrele, kuri taip pat didvyriškai žingsniuodavo šalia, vėjo nugairintais žandukais, nešdama krepšį su mantos likučiais: tuščiu stiklainiu ar nusivilktu rūbu.

Jos Julytė visada būdavo kartu, todėl ir nereikėjo kitos draugijos. Tik kai susiruošdavo į nežinomus, atokiau stūksančius miškus, tada kviesdavo ką nors iš pažįstamų moterų, kad būtų kiek jaukiau šimtamečių eglių prieblandoje. Bet tai būdavo reti atvejai. Su dukrele ji jausdavosi taip saugiai, lyg eitų lydima viso pulko sargybinių. O ir bijoti nebuvo ko. Retai kas nutikdavo. Niekas nieko nežudydavo, nieko rimčiau neapiplėšdavo. Kiekvienas turėjo darbą ir pinigų paprastiems poreikiams patenkinti. Niekas nebadavo, o išlaužta sandėliuko spyna ir pavogti keli stiklainiai uogienės sukeldavo miestelyje kalbų tiek, kad užtekdavo keliems mėnesiams. Vagis taip pat greitai pagaudavo, nes visi pažinojo kiekvieną, ir vogdavo tik galutinai prasigėrę artimiausi kaimynai. Todėl susekti vagį būdavo visai nesunku.

Kas neturėjo pinigų „pirktinei", gerdavo „samanę". O jei prisigėrę susimušdavo, nieko labai blogo neatsitikdavo, išskyrus porą sulaužytų šonkaulių ar sukruvintų nosių.

Kaip ji pasigenda to laiko, kai gyvenimas dar buvo prieš akis, nors ir pilnas kasdienių rūpesčių.

O ir Petru tada negalėjo skųstis. Jos pirmoji ir vienintelė meilė. Tik Julytei paaugus prasidėjo tas lakstymas pas kitas moteris. Aštuoniolika metų buvo išgyvenę kartu. Aštuoniolika harmoningų metų. Kodėl jis taip pasikeitė? Kas dėl to kaltas? Bet gal kiekviena, net pati darniausia pora anksčiau ar vėliau pasiekia tą ribą, kai meilę pradeda gožti nuobodulys, o kadaise buvęs toks gundantis kūnas tampa tiesiog atstumiantis ar, geriausiu atveju, pakenčiamas? Gal taip ir yra? Juk beveik kiekviena moteris slenkant metams apauga riebalais

ar tampa panaši į sudžiūvusį šakalį, o kažkada taip žavėjusios linijos dažniausiai lieka tik apgailėtina buvusio grožio parodija. Ir kuo greičiau artėjama prie penkiasdešimties, tuo labiau jaučiama ta dėmesio stoka, nors gyvenimas dar toli gražu nebūna pasibaigęs. Dar taip norisi mylėti ir būti mylimai: storai ir perkarusiai, raukšlėtai ir žilai. Bet, atrodo, pati gamta nustato savo dėsnius ir su kiekviena praeinančia diena vis garsiau rėkia į ausį: „Tu jau atlikai savo paskirtį, moterie! Tavo suaugusios dukterys užėmė tavo vietą! Gražios ir viliojančios. Tokios pat, kokia ir tu kažkada buvai. Taigi susitaikyk su tuo, kad tavo laikas jau praėjo!“

Deja, Laukaitienei buvo labai sunku susitaikyti... O dabar dar ta Petro liga, tempianti ir ją kartu. Adelės nervai vis labiau krinka, pradėjo nemiegoti naktimis. Kartais taip ir norisi vožti samčiu per nugarą, kai pradeda kabinėtis. Kantrybės vis mažiau, nors ir supranta, kad jis dėl to nekaltas. Kažin, kaip elgtųsi Petras, jei Adelė būtų jo vietoje? Tikrai nesiterliotų. Atiduotų į prieglaudą ar laikytų užrakinęs palėpėj. Greičiausiai parsivestų kitą, jaunesnę. Aišku, kad taip ir būtų. Ar ne visi vyrai šitaip elgiasi? Kad juos kur...

Ji niekada nepamirš to vaizdo, kai sykį, nuėjusi aplankyti sergančios savo jaunystės pažįstamos, rado ją užkištą už spintos. Gulėjo šlapimu prašvinkusioje lovoje, negalėdama atsikelti, ir buvo tokia išdžiūvusi, kad iš pradžių Adelė net neatpažino. Jos vyras aiškino, kad nieko nevalganti, bet kai viešnia padavė atneštą pyrago gabalą, tai stvėrė ir susigrūdo visą į burną, lyg bijodama, kad neatimtų. Va tada Laukaitienė ir suprato, kas ir kaip... Bet ką ji galėjo padaryti? Taigi visi vyrai vienodi. Tik apie juos šokinėk, ir vis dar nepatenkinti. O kol viskas gerai, tai tiek ir tematai, gero žodžio neišgirsi.

Moteris nueina prie šulinio ir prisipila pilną laistytuvą. Gėlės mėgsta, kai jas laisto vakare. Naktį gali geriau sugerti drėgmę. Jos gėlynas, jos pasididžiavimas, jos akių džiaugsmas. Kai blogai jaučiasi, visada ateina čia ir šiek tiek nusiramina.

***

Miestas driekiasi žemai apačioje, atsirėmęs į laukiniais krūmais ir vynuogynais nusėtą kalną. Jo papėdėje raibuliuoja gana plačios upės vaga. Tamsiai pilko, lietaus pritvinkusio dangaus fone pačioje viršūnėje stūkso pusiau restauruoti pilies griuvėsiai. Kiekvieną vakarą jie sušvinta keliais langais, o per Kalėdas pasipuošia šešiakampe žvaigžde. Tą iš toli gerai matomą žvaigždę pilies bokšte uždega vakarui atėjus ir užgesina išmušus laikrodžiui dvyliktą.

Julija stovi prie lango ir stebi gerai pažįstamą vaizdą. Saulė šviečia kažkur iš nugaros, išryškindama kalno žalumą ir baltą namų tinką. Didžiulis vaivorykštės lankas tarsi teatro kulisai netikėtai nusidriekia nuo vieno miesto krašto iki kito. Čia ji dažnai pasirodo. Net trumpam lietui nulijus sumirga pastelinėmis spalvomis, vėl greit išnykdama dangaus mėlyje. Bet dabar vaivorykštė skiria juodą dangų nuo miesto, lyg laikydama virš jo susikaupusius audros debesis ir leisdama saulei dar kurį laiką pažaisti namų stikluose. Šį kartą ji tokia didelė ir ryški, kad galima lengvai išskirti visą spalvų paletę, o mašinos sustoja tiesiog gatvėje ir žmonės išlipa iš jų pasigrožėti tikrai nekasdieniu reginiu.

Šis rajonas, pristatytas naujų, gana brangių namų, nors ir tolokai nuo centro, labai vertinamas būtent dėl atsiveriančios panoramos. Julija taip pat mėgsta stebėti apačioje išsiplėtojusį miestą, taip panašų į kitus, bet kartu ir skirtingą, dėl dažnai pasirodančios vaivorykštės.

Štai ir dabar, nors pradeda lynoti, ji vis dar tebeplevena pilkame lietuje, perkopusi per kalną, tai išryškėdama, tai trumpam išnykdama debesyje. Ponia Krauzė tebestovi, negalėdama atitraukti akių, keistai jausdama, kaip tas reginys netgi atperka nelabai mielą buitį, kasdienes problemas darbe. Julijai atrodo, kad visai nesvarbu, kur ji būtų, kaip susiklostytų jos ateitis, šis vaizdas visada išliks kaip kažkas svarbu ir nepamirštama.

Tiesa, ji labai mielai pasiliktų čia visam laikui, bet negera nuojauta jau seniai šnibžda, jog kada nors ir šis namas, šis gyvenimas

taps tik vienu praėjusio laiko etapu, kaip ir jos tėviškė ant tolimo Nemuno kranto, kur taip pat mėgdavo stovėti prie lango ir žvelgti į tolumoje nusidriekusį kaimą ir upę.

Iš kur tos mintys, ji negalėtų konkrečiai pasakyti. Anuomet, ištekėjusi už Liudviko ir gavusi darbą klestinčioje firmoje, jautėsi saugi ir apsirūpinusi visam gyvenimui.

Tiesa, darbe tas saugumo jausmas truko labai trumpai, greit prasidėjo nesutarimai ir apkalbos už jos nugaros. Šefas vis dažniau kvietėsi į savo kabinetą netgi dėl mažiausių smulkmenų, kurių darbo kasdienybėje pasitaiko visiems ir visur. Iš pradžių Julija nesusigaudė, kas dedasi, bandė teisintis, ieškoti išeities, kol pagaliau atsitokėjo ir suprato, kad viskas yra tik intrigų pasekmė.

Ypač tą pajuto atėjus naujai viršininko pavaduotojai, „grynakraujei", prieš kelias savaites išsiskyrusiai su vyru ir nesivaldančiai isterikei, kuri visada buvo tiesiog priešiškai nusiteikusi Julijos atžvilgiu ir demonstratyviai ignoruodavo ją arba su didžiausiu malonumu aprėkdavo, menkiausiai progai pasitaikius.

Todėl ji pradėjo trauktis į save, užsisklendė. Bet ir tai negelbėjo. Intrigos tęsėsi toliau, sulig kiekviena diena sekindamos jos nervus.

Nepatenkinto savo padėtimi žmogaus jutimai pasirengę ne tik priimti signalus iš išorės, bet atsiranda ir sunkiai tramdomas poreikis apie tai kalbėti. Taigi būtent dėl tos priežasties apie jo problemas sužino ir tie, kurie jokiu būdu neturėtų net numanyti. Tuo pačiu, žinoma, sau pakenkiama dar daugiau.

Baimė, kad taip neatsitiktų, verčia tylėti. Todėl ir šiuo atveju problema vis gilėja, kol galiausiai pasirodo pirmieji ligos simptomai, pasireiškiantys vis didesniu užsisklendimu savyje. Kalbama vis mažiau, o tyla, kuo toliau, tuo labiau veikia neigiamai, todėl žmogus vis aštriau jaučia vienatvę.

Atsiribojimas nuo aplinkinių, kurie mus veikia neigiamai, viena vertus, yra teisingas, nes taip stengiamasi apsaugoti save, bet, kita

vertus, visada atsiranda pavojus peržengti ribą, kai tas sąmoningas šalinimasis sukelia vienatvės pojūtį, o vėliau nugramzdina į visišką izoliaciją. Nes kiekvienu atveju individui išgyventi vienam ne tik sunku, bet gal net neįmanoma.

Taigi, nors ir tylėdama, Julija buvo priklausoma nuo kitų, negalėjo žengti nė žingsnio, negavus sutikimo ar neišgirdusi draudimo. Kadangi kiekviena terpė turi ne tik teigiamą (išgyvenimo), bet ir neigiamą (iškreiptus tarpusavio santykius) pusę, psichologinis spaudimas tapo vis sunkiau pakeliamas. Tačiau įdomiausia, kad vietinių elgesys ne tik su ja, bet ir tarpusavy buvo gana panašus.

Tiktai kodėl dėjosi tokie dalykai? Juk firmoje kiekvienas dirbo savo darbą ir niekas nepersidirbo. O gal dėl to kaltas buvo tas garsusis „Boreout“ sindromas? Nes ne tik stresas, bet ir nuobodulys darbo vietoje yra toks pat pavojingas, išprovokuojantis norą pulti kitus, dažniausiai silpnesnius už save, norint būtent tokiu būdu jį kompensuoti. Nes, šiaip ar taip, panašūs dalykai vyksta ne vien tarp sunkiai dirbančių, bet ir tarp kontorose nuobodžiaujančių.

Linkusi filosofuoti Julija ilgai galvojo apie tai, kol pagaliau padarė išvadą, kad intrigų ir noro kenkti esmė, nepriklausomai nuo darbo rūšies, glūdinti asmens sąmonėje, yra nepasitenkinimas savimi. Ir kuo daugiau galvojo, stebėdama koleges, tuo buvo tikresnė. Nes būtent šioje šalyje toks nepasitenkinimas tiesiog veržte veržiasi iš kiekvieno pakalbinto lūpų. Aplink tik ir girdi, kaip viskas blogai, blogai, blogai. Bet visi svajoja, planuoja ir daug sau leidžia, neatsižvelgdami į savo galimybes, todėl savaime suprantama, kad, susidūrę su realybe, staiga tampa labai nelaimingi, pradeda kelti klausimą, kodėl „jam sekasi, o man ne“?

Problemos visada vienodos: kas negali išmokėti skolų už įsigytą brangų namą, kas per sunkiai dirba, turi per mažai algos gaunantį vyrą, nesutaria su kaimynu, ko neklauso vaikai (retai aktualizuojama tema), o kažkas, na, tiesiog nori nieko neveikti ir viską sau leisti (aktualiausia svajonė). Bet svarbiausia – ateities planai. Tokie

didžiuliai, dažnai visai nerealūs, toks begalinis pasitikėjimas savimi ir... visai kitaip atrodanti kasdienybė.

Viešpatie, kiek daug Julija tada nesuprato. Kaip ilgai vis dėlto truko ir kokia skausminga buvo jos integracija. Nepažindama šios šalies mentaliteto iš pradžių buvo tokia atvira ir draugiška. Visi labai daug klausinėjo, o ji noriai pasakojo apie save, dalijosi mintimis, svajonėmis, savo džiaugsmu. (Tai ir buvo visų didžiausia klaida.) Žodžiu, daug kalbėjo, net neįtardama, kad jos laimė klausantiems – rakštis akyje. Nes ji neturėjo teisės čia atvykti, kažkam nunešti iš panosės gerai uždirbančio vyro, būti jo mylima. Ji nepriklausė šiai šaliai, šiam miestui. Ji buvo tiesiog svetimšalė, kalbanti su ryškiu akcentu. Bet Julija tada šito nežinojo. Malonios bendradarbės: visada besišypsančios, visada tokios draugiškos, visada klausiančios, kuo gali padėti...

Taip, ji tikrai labai pasikeitė nuo to laiko. Kaip greit prabėgo tokie trumpi (tokie ilgi) dvylika metų. Betgi kada ji nustojo pasitikėti, kalbėti apie save ir, svarbiausia, planuoti? Kai pagaliau įsitikino, kad tos šypsenos (visų!) nieko nereiškia, kad jos laimė kitiems kelia vieną vienintelį jausmą – pavydą ir norą žūtbūt pakenkti? O gal, kai suprato, jog kiekviena ateinanti diena gali vienu vieninteliu švystelėjimu sugriauti jos egzistenciją? Taip, būtent. Tada galutinai ir užsidarė savo kiaute, apsišarvavo nieko nereiškiančia šypsena ir nutilo visam laikui.

Kai vieną kartą per kažkokį bendrą vakarėlį šefas (gal norėdamas tiesiog pasirodyti mandagus?) staiga paklausė, kokie būtent jos planai, na, tarkim, po dešimties metų, Julija atsakė:

– Negaliu nieko konkretaus pasakyti. Aš nieko neplanuoju.

– Kodėl? Visi turi savo planų. Blogai, kad jūs neturit, – kažkodėl atrodė nepatenkintas.

– Gal jūs ir teisus, bet, neplanuojant kažko konkretaus, išlieka labai daug atvirų galimybių.

– Įdomu, įdomu...

Ir tada ji staiga apsisprendė:

– Kita vertus, svarbu, kaip į tai pažiūrėsim. Turiu galvoje tai, kad suplanuota ateitis kartais gali tapti ne palaiminimu, o prakeiksmu, nes nuolatinis siekimas užsibrėžto tikslo, nepaliaujamai susiduriant su kliūtimis, dažnai padaro žmogų, jei ne visišku ligoniu fiziškai, tai bent labai nelaimingu ir nepatenkintu savimi, kad vis nėra taip, kaip buvo numatyta ir tikėtasi. Galiausiai tikslo siekimas gali taip užvaldyti, kad ima stelbti kitus pojūčius. Gal iš pažiūros visai ir nereikšmingus, bet vis dėlto teikiančius gyvenimo džiaugsmą. Juk ne be reikalo sena išmintis sako, kad nepatenkinto žmogaus veidas yra šėtono veidas. Tai reiškia, jog savimi nepatenkintas žmogus, netgi gana dažnai, tiesiog pradeda ieškoti pasitenkinimo, sąmoningai kenkdamas kitiems, kad ir jie nesijaustų gerai. Taigi būtent taip atsiranda poreikis kenkti dėl paties kenkimo. Aš nenoriu tapti tokiu žmogumi. Jų ir taip pakanka...

– Keista teorija, – atsakė jis. – Jums, kaip svetimšalei, matyt, nelengva... integruotis, jei kyla tokių minčių.

– Aš nemanau, kad esmė integracijoj, nors, atvirai kalbant, juk ir ne paslaptis, kad atvykėliui, lyginant su čia gimusiais, reikia dėti kur kas daugiau pastangų ir energijos, norint pasiekti tą patį. O dažnai ir visai neįmanoma to padaryti. Todėl tiesiog tenkinuosi tuo, ką turiu, nieko neplanuodama.

– Hm, atrodo, esat protinga moteris... Buvo malonu pasikalbėti, – apsisuko ir nuėjo.

O Julija jau gailėjosi savo žodžių, galvodama apie galimas pasekmes, tuo pačiu gerai suprasdama, kad visko numatyti jos situacijoje tiesiog neįmanoma, ir tik po kurio laiko pastebėjo, kad būtent jis pradėjo mažiau kabinėtis. Vadinasi, šį kartą atvirai išsakyta nuomonė išėjo į naudą. O gal jis pagalvojo apie save ir pritarė?

***

Rudenėja. Bet dienos vis dar šiltos. Rytais per pievą nusidriekia permatomi voratinkliai. Siūbuoja vėjyje, berdami nuo savęs skaidrius ra-

sos lašelius, o tuos, kurie nenukrenta, dieną išgarina saulė. Rūkas virš Nemuno laikosi vis ilgiau ir kartais išsisklaido tik gerai įdienojus.

Adelė stovi tarpduryje ir žvelgia į tolį. Dar kelios savaitės, ir pradės gelsti medžių lapai, o kitame krante išsidriekęs kaimas sumarguos įvairiausiomis spalvomis. Ten daug medžių: klevų ir kaštonų. Vienintelė ir labai ilga gatvė jų tikrai nestokoja.

Viešpatie, koks gražus pasaulis... Julija neatvažiuos. Atostogos jau baigėsi. Jas praleido Australijoje. O ji taip laukė, taip tikėjosi. Gaila. Na, bet ką padarysi. Kiekvienas turi savo gyvenimą. Gal bent pavasarį pasirodys? Juk turi kada nors apsilankyti. Čia jos tėviškė, namai, kuriuos kažkada taip mylėjo.

Laukaitienė nulipa porą laiptelių į kiemą ir pasuka prie gėlių darželio. Staiga sustoja kaip įbesta, negalėdama patikėti savo akimis. Iš tokio gražaus gėlyno pačiam vidury likę tik apgailėtini, nugeltę kupsteliai.

– O dangau!? – eina aplink, kilnodama nuleipusius lapelius. – Juk vakar dar buvo viskas gerai. Atrodo, lyg kažko būtų užpilta... Kas galėjo taip pasielgti ir kodėl? Pavyduoliai kaimynai? Žinoma, taip ir bus.

Apsiverkė moteris. Išėjo į miestelį ir guodėsi kiekvienam sutiktam pažįstamam. Visi užjautė, ramino, kad dėl žolių nereikia taip krimstis, esą ir blogesnių dalykų. Taip, žinoma, sakė ji, bet lengviau nuo to netapo.

Praėjo dar savaitė, pradėjo vysti ir kitos gėlės, kurios iš pradžių dar žaliavo. O ji tik skėsčiojo rankas, beviltiškai stebėdama nykstantį darželį.

– Jei tikrai manai, jog kažkas tyčia kenkia, tai aš, būdama tavo vietoje, pasekčiau, – patarė kaimynė. – Bet gal šiaip koks amaras užpuolė? Maža, kas gali būti.

Adelė grįžo į namus ir nusprendė paklausyti patarimo. Pradėjus temti nuėjo į kambarį, iš kurio galėjo geriausiai matyti darželį, atsisėdo prie lango, pasiėmė mezginį ir pasiruošė nakčiai.

Patekėjo mėnulis ir lėtai keliaudamas dangumi stebėjosi, žiūrėdamas į tamsoje mezgančią moterį. Nors ir turint užsiėmimą, laikas slinko lėtai, naktis atrodė labai ilga. Nieko neįvyko. Joks šešėlis nesujudėjo kieme. Pagaliau pradėjo švisti. „Gal sužinojo, kad ruošiuosi saugoti? O gal pati patarėja guli lovoje ir kikena į saują, žinodama, kad laukiu. Juk vis tiek beveik viskas sunaikinta. Tai kam rizikuoti?"

Balzgana žara slinko iš rytų, pamažu žadindama dieną. Perštėjo akys:

– Kvailystė tas sekimas, – pyko Laukaitienė. – Tik pervargau ir nieko nepešiau. Reikės nors kiek prigulti po pusryčių.

Ji jau kėlėsi eiti, kai kitam kambary pasigirdo žingsniai. Trinktelėjo lauko durys, ir kieme pasirodė Petras, nešinas kibiru. Pasuko gėlyno link ir lyg niekur nieko šliūkštelėjo geltoną skystį. Paskui pasidairė po kiemą, pasikasė pakaušį, nusičiaudėjo, nusispjovė ir vėl sugrįžo į vidų. Moteris suspaudė rankomis smilkinius ir kurį laiką stovėjo, jausdama delnuose jų tvinkčiojimą.

„Tai štai kur šuo pakastas. O aš, kvailė, kaltinau kaimynus. Ir net į galvą neatėjo..."

Ji eina į virtuvę ir žiūri į sėdintį prie stalo vyrą:

– Kodėl, Petrai?

– Ką sakai?

– Kodėl tu pili kibirą ant mano gėlių? Visas nudeginai.

– Apie kokias dar gėles šneki? Ką čia vėl išsigalvoji? Tau kad tik kabinėtis. Ką darau, vis negerai ir negerai. Ot išeisiu vieną dieną, tada galėsi viena kukuoti.

– Nešdinkis tu greičiau nuo mano galvos! Visas gėles, mano triūsą, mano vienintelį džiaugsmą suniokojai! Kad tave perkūnas nutrenktų, tu netikėli! – pravirksta neišlaikius. – Viešpatie, už ką? Kodėl davei man tą kryžių?!

– Na, ko čia žliumbi, valgyt duok!

– Nesulauksi! – trenkia durimis ir grįžta į kambarį, kuriame praleido naktį. Netekusi jėgų žnekteli į fotelį ir sriūbaudama

šluostosi byrančias ašaras: – Jau niekada jis nebebus, koks buvo. Kad ir atsodinsiu, vis viena nebesurinksiu visų rūšių, kurių per ilgą laiką buvau įsigijus. Tai neįmanoma. Kiek dangstydavau, kad nesušaltų, kaip saugojau, ir še tau, viską taip beprasmiškai praradau.

Adelė dar kurį laiką verkia, kol pagaliau nuovargis įveikia, ir ji užsnūsta. Nubunda purtoma už peties. Petras stovi šalia:

– Ko miegi dieną? Gal sergi? Nueik pas daktarą.

Ji keliasi ir žvilgteli į laikrodį. Neilgai miegota. Gera valanda. Bet galva kiek blaivesnė. Kiek čia senam žmogui to miego ir reikia.

– Ar pavalgei?

– Užkandau šiek tiek.

– Tai gal ko pašildyti? Ką valgei?

– Nežinau. Sotus. Išvirk pietums bulvių košės.

Ant virtuvės stalo pripjaustyta duonos riekių, lėkštėje išterliotas sviesto gumulas, nugertas iki pusės pieno butelis. Adelė surankioja ir sudeda į maišelį duoną, suvynioja į pergamentą sviestą ir padeda į šaldytuvą. Atsigeria pieno tiesiog iš butelio ir susiranda pradėtą mezginį. Ji visada jo imdavosi, kai būdavo sunku, kai slinkdavo ilgos vienatvės valandos. Neretai megzdavo net svetimiems, taip užsidirbdama papildomą pinigėlį. Taigi ir dabar nesąmoningai ieškojo užsimiršimo, nes skausmas buvo sunkiai pakeliamas.

***

Trinkteli lauko durys, ir Julija žino, kad grįžta vyras. Name, be jų abiejų, niekas daugiau negyvena. Pakyla ir eina pasitikti.

– Labas, mieloji, – sveikinasi, pabučiuodamas į skruostą. – Jau namuose?

– Grįžau kiek anksčiau. Turiu užsidirbus porą viršvalandžių. Gal kur išeisim šį vakarą? Pasivaikščioti ar į kavinę?

– O, ne ne, esu pavargęs. Kitą kartą.

– Vakarienės valgysi?

– Kad ne. Esu sotus.

– Kur pasisotinai?

– Buvom restorane... su kolegomis.

– Ir vėl? O su manimi nereikia?

– Na, neieškok priekabių.

– Neieškau. Tik noriu pasakyti, kad mes jau net labai seniai tebuvom kur nors kartu išėję. Gyvenam po vienu stogu, tai ir viskas.

– Ak, pabaik. Ko tau trūksta? Juk viskuo aprūpinta.

– Man trūksta tavęs, Liudvikai. Supranti? Tavo dėmesio.

– Ne maži vaikai esam, kad susikibę už rankučių vaikščiotume, mieloji.

Jis sėdasi į fotelį ir atskleidžia laikraštį, o tai turi reikšti, kad diskusija baigta. Tas prakeiktas abejingumas.

– A, tiesa, Julija, nupirkau naują romaną. Gali pradėti skaityt.

– Apie ką?

– Nežinau. Kiti pirko, tai ir aš. Kažkokia banalybė. Atrodo, apie meilę.

Julija paima į rankas knygą ir atsiverčia pirmą puslapį. „Mat kaip? Apie meilę... Banalu, lėkšta, paviršutiniška... O kas, po perkūnais, gyvenime ir yra svarbiausia, jei ne meilė, ne jausmai? Kas nebanalu ir nelėkšta? Trumpas seksas ant šefo rašomojo stalo ar tuščioje rūbinėje? O gal viešbutyje su šampano buteliu ir raudona rože?.. Kai norima, viską galima vadinti banalybe. Bet kažkodėl žmonėms vis dėlto patinka būtent tos „nesąmonės“, tas „toks naivus pasaulis“. Todėl ir skaitoma apie tai, nes jis visai kitoks, negu realus gyvenimas, kita vertus, bent jau leidžia pasvajoti, kad gali taip būti. Kiekviena, net trumpiausia, istorija su gera pabaiga yra labiau skaitoma, negu ta, kuri sukelia neigiamas emocijas. Jau vien todėl, kad realiame gyvenime blogio ir taip pakanka. Galiausiai kuris iš mūsų slapčiomis

nesvajoja apie tą gerą, tik gerą, pabaigą? Kai tiek problemų šeimose, kai kartu išgyvenam mums brangių žmonių nelaimes, kamuoja sunkios ligos ir apskritai, kai visur taip nesiseka? Būtent. Visada ir visur mes viliamės, kad gal dar bus gerai, dar viskas susitvarkys. O kai vis dėlto taip neįvyksta, atsidūstam ir liūdnai pasišaipom: „Kvailystė. Ir ko aš tikėjausi? Juk istorijos su gera pabaiga ar didele meile būna tik romanuose." Bet, deja, noras, kad ir mūsų pačių gyvenimas būtų panašus į tuos „dėmesio nevertus paistalus", vis viena išlieka.

Julija bando skaityti. Kaip ir kiekvieną kartą. (Kas jai telieka?) Taip praeina bendri vakarai: abiem skaitant. Paskui – žinių laida ar sportas, ir einama miegoti: „Labanakt, mieloji." „Labanakt, mielasis". Fui. Kaip du pensininkai. Nesąmonė! Kas atsitiko? Kodėl? Julija įtaria, kad jis turi kitą, nes tokie vakarai jai ne naujiena. Jie kartojasi vėl ir vėl, kol galiausiai jos vyras ima ir staiga visai nustoja ja domėtis. O to priežastis gali būti tik kitos moterys. Ir kaip kitaip? Juk ne toks ir jaunas, kad galėtų vežti dvigubą krūvį... Bet šis kartas net gana ilgai užsitęsė. Labai, labai ilgai. Taip, penkiasdešimt penkeri – tai ne trisdešimt. Todėl ir pavargęs. Todėl ir „Labanakt, mieloji".

Pastaruoju metu net ir savaitgaliais nubudęs rytą strykteli taip greit iš lovos, lyg tikrai būtų trisdešimtmetis. Viskas aišku, dėl ko. Ji jo nebedomina. Jis jos nebenori.

Julija nežino, ką daryti. Iš pradžių bandė puoštis. Pirko dailius rūbus, ir viršutinius, ir apatinius, bet vyras net nepastebėdavo. Paskui nustojo pirkti ir vaikščiojo su nudryžusiu megztiniu. Ir to nepastebėjo. Buvo liūdna, kankino nežinia, baimė dėl ateities. Todėl ir pradėjo laukti, kada jis ims ir pasakys: „Atleisk, mieloji, bet manau, kad atėjo laikas mums skirtis." O kad taip vieną dieną bus, vis mažiau abejojo. Juk ji jau artėja prie keturiasdešimties. Vadinasi, kaip Liudvikas kažkada buvo sakęs, „galiojimo data pasibaigė". Ir sugalvok tu man, lyg kokiam daiktui. Tik kodėl vyrams tas „galiojimas" niekada nesibaigia? Kvailystė. Baigiasi ir jiems. Bet, kai

atsiranda tokių, kurios nori pasinaudoti jų storomis piniginėmis, tai ir įsivaizduoja, kad jiems senatvė tikrai negresia. O neseniai vienas nužilęs ir gana žinomas dėdulė, vedęs trisdešimt penkeriais metais (!) jaunesnę žmoną, net televizijos laidoje gyrėsi pašėlusiu seksu. Cha, kurgi ne? Nors, kita vertus, būtent jam tas seksas gal ir atrodo pašėlęs... Juk, sulaukus tokių metų, ir dar su jauna moterim, seksas turi atimti tikrai nemažai jėgų. Bet Julijai neprasprūdo pro akis nepastebėtas šalimais sėdinčios jo žmonos šypsnys. Ir jis pasakė viską...

– Svajok toliau, seneli!! – šūktelėjo ji tada, ir Liudvikas keistai reagavo.

– Kodėl taip sakai?

– Kodėl? Na, negi tu manai, kad, sulaukus jo metų, tikrai dar gali būti pašėlęs seksas? Juk matai, kaip atrodo.

– Kaip atrodo?

– Gal nepastebi? Na, užpakalis atsikišęs, kelnės tuščios. Vyro parodija, ir tiek. Įsivaizduoju, kaip viskas kabo, kai jas nusimauna. Oda ir gyslos. Raumenys – tik gražus prisiminimas. Apsivemti galima. Bet senelis – prie pinigo. Tai jau tikrai. Čia ir esmė. To jaunoms panelėms ir reikia. Užuovėjos, taip sakant, aprūpinto gyvenimėlio, dėl kurio galima iškęsti ir „pašėlusį seksą".

– O jei ir taip, tai kas čia bloga?

– Aš ir nesakau, kad blogai. Joms tai jau tikrai labai gerai. Netgi pritariu. Bravo, moterys! Šaunuolės! Jei gali išmelžti senus ožius, tai kodėl ne? Juo labiau jog kai kurie iš jų turi ne vieną milijoną. Taigi jiems – trumpas malonumas ir infarktas, o joms – pinigai, – Julija staiga pajunta, kaip ją apima pyktis, nors ir bando kalbėti juokaujamu tonu. – Būčiau jaunesnė, daryčiau tą patį. Nors... ką gali žinoti, gal imsiu ir patiksiu kokiam septyniasdešimtmečiui? Va ir būtų trisdešimties metų skirtumas.

– Nusišneki, žmona.

– Kodėl?

– Todėl, kad tu ištekėjus.

– Koks skirtumas? Juk aš tau vis viena per sena. Turi jaunesnių.

– Ką čia dabar išsigalvoji?

Julija nori tęsti pokalbį, eiti toliau, provokuoti, bet nutyla pagalvojus, kad šitaip tiktai pagreitintų galimą išsiskyrimą. O jai to daryti tikrai nebūtina. Taigi, nepaisant dažnai kylančio nepasitenkinimo, tiesiog nėra reikalo skubėti prarasti to, ką šiuo metu turi. Juk, kad ir kaip ten būtų, ne tik butas nieko nekainuoja, bet ji gali netgi susitaupyti beveik visą savo algą. Ne be reikalo yra lietuvė. Taupymas priklauso jos mentalitetui. Nors, kai buvo jaunesnė, gal kiek ir per daug išlaidavo (kas jaunas to nedaro?), bet dabar jau seniai stengiasi nuolat papildyti savo sąskaitą keliomis šimtinėmis. Niekada negali žinoti, kada prireiks. O jei vis dėlto teks išeiti, tai bent ne tuščiomis rankomis. Juo labiau kad vyras nieko prieš, jei ji perka vieną ar kitą daiktą, mokėdama jo čekių knygele. Jam savaime suprantama, kad moterys išlaidžios, ir net neįtaria, jog yra kitaip. Taigi kuo ilgiau Julija išlaikys jų sąjungą, tuo daugiau galės susitaupyti. Ką gi, bent jau toks pliusas.

Aišku, tekėdama už jo tikėjosi kitokio gyvenimo, norėjo susilaukti vaikų kaip ir kiekviena normali šeima. Na, jei ne iš karto, tai kiek vėliau, ir gerokai sutriko, kai tuoj po vestuvių jis ėmė ir prisipažino, jog ne tik turi du sūnus su buvusiąja, bet ir negali daugiau turėti. Nes, norėdamas mėgautis seksu ir tuo pačiu apsaugoti žmoną nuo netikėtumų, leido save sterilizuoti. Liudvikas tada klausė, ar dėl to Julija jo nepaliks, o ji atsakė, kad santuoka jai labai rimtas dalykas, ir, jei likimas taip skyrė, vadinasi, taip ir bus.

– Ir tu nesijausi nepatenkinta, kai mano berniukai kartkartėmis apsilankys ar gyvens mūsų namuose?

– Kodėl turėčiau? Anaiptol, aš tikrai nieko prieš rūpintis partnerio vaikais.

– Na, o tavo pačios kaip moters visavertiškumo jausmas?

– Nemanau, kad galėčiau turėti dėl to problemų. Juk yra daug dalykų, kuriais galima užsiimti, kad nesijaustum pasiklydęs ar be vietos gyvenime vien todėl, jog neturi savo palikuonių.

Jis tada apkabino ją sakydamas:

– Ačiū tau, žinojau, kad esi protinga moteris.

Ką jis turėjo galvoje, sakydamas protinga, Julija nesuprato ir neklausė. Tačiau koks skirtumas. Svarbu, kad myli. Galiausiai mylėti visada sunkiau nei būti mylimam... Tik, deja, dabar atrodo, kad ji liko ne tik be vaikų, bet ir be jo meilės. Būtent tai ir kėlė didžiausią nepasitenkinimą, vertė maištauti.

Tiesa, ji turėjo dar savo mėgstamą darbą. Atsiriboti nuo visų intrigų ir dirbti, dirbti, dirbti. Gal tai būtų išeitis? Bet Julija, deja, nepriklausė toms ar tiems, kurie gali susikoncentruoti tik į profesiją, nes jai visada atrodė, kad ji, nors ir kaip būtų mėgstama, vis viena yra ir liks kiekvieno žmogaus tik dalis gyvenimo. O jei profesijai teiksi pirmenybę, kažkada būtinai pajusi savyje tuštumą. Netgi, nepaisant pasiektų rezultatų ir sėkmės, vis viena ateis laikas, kai imsi gailėti savęs, savo praėjusio gyvenimo, vis dažniau klausdamas, ar vis dėlto šito nėra per mažai, kai gyvenimas teikia tokias plačias galimybes? Galiausiai netgi profesinė sėkmė (nes juk ji ir yra svarbiausia) tik iš dalies priklauso nuo žmogaus gabumų. Kaip dažnai darbštūs ir gabūs kankinasi visą gyvenimą, taip ir likdami nepastebėti, kai kiti, paprasčiausios vidutinybės, dažniausiai laimingo atsitiktinumo dėka, net per labai trumpą laiką, pasiekia neadekvačias gyvenimo aukštumas. Be to, Julija buvo realistė, matė kolegių nedraugiškumą, tiesiog patologinį norą pakenkti, niekada nepamiršo, kad yra užsienietė, o tai reiškė, jog, prasidėjus etatų mažinimui, nors ir po daugelio darbo metų, bus pirmoji, kuriai teks išeiti. Taigi mintis, kad kiekvienu metu gali prarasti darbo vietą, buvo net labai reali, todėl, susitaikiusi su ja, stengėsi bent išsilaikyti kiek įmanoma ilgiau, kaip ir gyvendama santuokoje su Liudviku. Tai ir viskas.

***

Slinko dienos. Visos panašios viena į kitą. Petras, išėjęs pasėdėti į kiemą, vis dažniau išsmukdavo Adelei nematant iš namų, ir ji, nesulaukusi jo grįžtant, traukdavo ieškoti. O Laukaičio būklė, nors ir lėtai, bet nepaliaujamai blogėjo. Nepagrįsto pykčio priepuolius keitė „ramios fazės". Tada jis valandų valandas praleisdavo prie televizoriaus, bet ji ir toliau nešiodavosi laukujų durų raktą prijuostės kišenėlėje ir nueidavo tik iki artimiausios maisto produktų parduotuvės.

Tiesa, porai dienų buvo parvykusi Julija. Bet ir ji Adelei atrodė kažko lyg nesavam kailyje, nors klausiama tvirtino, kad viskas gerai. O gal tik taip pasirodė? Juk tiek laiko nesimačius net ir artimiausi žmonės būna pasikeitę.

– Kas tau, vaikeli? Atrodai kažkuo labai susirūpinusi. Ar esi laiminga? Ar tas vokietis tave myli?

– Myli... Viskas gerai.

– O kaip su darbu? Ar patenkinta?

– Visko būna. Pati supranti, užsienietis visada liks užsienietis... Ypač Vokietijoje.

– Ar tai reiškia, kad tave ten skriaudžia? Čia niekas nebūtų skriaudęs. Lietuvoj tu būtum buvusi ponia.

– Aha, tikrai. Ponia bedarbė?

– Na, vis viena darbo būtų atsiradę. Juk niekas badu nemiršta.

– Žinoma, nemiršta, tiesiog gražiai „vegetuoja".

– Kaip?

– Vegetuoja. Tai reiškia, kad turi skaičiuoti kiekvieną centą. Na, bent jau didžioji dauguma.

– O kaip tu? Ar tu neskaičiuoji?

– Aš? Aš, motinėle, galiu sau leisti tikrai šiek tiek daugiau. Galiu turėti geresnę mašiną, išvažiuoti atostogauti...

– Ak, Julyte, iš kur man suprasti tokius dalykus. Bet jei sakai, kad ten tau geriau, tai gal taip ir yra. Tiktai tu kažkokia... na, lyg liūdna.

– O jei ir taip, tai kas? Juk visiems būna gyvenime vienokių ar kitokių problemų. Man šiuo metu jų susikaupė truputį daugiau nei paprastai. Bet laikui bėgant vėl viskas susitvarkys. Tiesiog smulkmenos, todėl ir nenoriu apie tai kalbėti. Nekreipk dėmesio. Tau užtenka ir savų bėdų. Žiūrėk, pati laikykis. Matau, kaip gyveni. Manai, neveikia nervų?

– Ale ir dar kaip veikia, vaikeli. Ir dar kaip... Dažnai verkiu ir meldžiuosi, kad Dievulis duotų atmainą. Bet viskas eina tik blogyn. Jau tu man atleisk, bet kartais pagalvoju, jei rasčiau rytą numirusį, tai būtų ir jam, ir man geriau. Juk vis viena nebepasveiks.

– Na, mama, taip tik sakai. O kai numirtų, tai dar ir kaip pasigestum. Juk visą gyvenimą kartu praleidot.

– Praleidom, vaikeli, bet, pati žinai, visko buvo... Net labai nemalonių dalykų. Tiesą sakant, tu ne viską ir žinai. Kai gyvenai Kaune... Nenorėjau nuodyti tau jaunystės su savo bėdom, todėl ir nepasakojau. Kaip ir tu dabar...

– Tikrai?

– O, taip, Julele, taip. Kiek moteriškių per savo klyną praleido tavo gerasis tėvelis, vienas Dievas težino. O man tikrai nebuvo malonu visa tai patirti, su tuo žinojimu gyventi ir elgtis, lyg nieko nebūtų atsitikę.

– Visi vyrai panašūs, tikri kuiliai, mama, – kažkodėl staiga susinervina duktė. – Visi jie vienodi.

– Ką tu sakai, dukra? – suklūsta Adelė. – Tai gal ir tavo vokietis pas kitas eina?

– Nežinau. Gal ir eina? O jeigu ir taip, man tai kas... Jei panorėsiu, išsiskirsiu. Nebe tie laikai, mama, kad tik vyrams viskas galima. Aš prie jo nepririšta. Jau tiek metų kartu atgyventa. Net pilietybę turiu. Nebeišmes kaip beteisės. Neišbruks atgal į Lietuvą. Taigi nėra ko bijoti skirtis.

– Taip, tu tikrai kitokia. Karinga. Be to, turi specialybę. Gyveni užsieniuos. Ir gerai. Kas iš tokių kaip aš? Visada bijojau, kad nepa-

liktų, kad nežinosiu, ką daryti, likus viena. Aš, tiesą sakant, niekada nebūčiau pagalvojus, kad tu išvažiuosi. Juk tikrai nelengva buvo su lagaminu rankoj išvykti nežinia kur. O tu va ėmei ir išdūmei.

– Ir tikrai nesigailiu. Kad ir kas nutiktų, niekada nesigailėsiu! – užsiplieskia Julija. – Jai nemalonu, kad motina vėl grįžta prie amžinos temos. – O jei kalbėsim apie vyrus, tai visai nesvarbu, kur gyveni. Arba pasiseka, arba ne. Jei ne, vadinasi, reikia ieškoti išeities, kad pasisektų. Žinai, kaip vokietės sako? „Po kitų skyrybų būsiu dar turtingesnė."

– Tai pašėlusios bobos, – juokiasi Adelė. – Tikrai? Taip ir sako?

– Gali tuo neabejoti. Kaip manai, kodėl jų vyrai mieliau veda užsienietes, nei savas?

– Na?

– Todėl, kad savų bijo! Todėl, kad savos pasidaro vaikelį ir sako: „Šaci, tu man jau netinkamas. Skiriamės." Ir tas „šacis" moka elementus ne tik vaikams, bet ir buvusiai žmonai. O jeigu dar gerai uždirba ar turi pinigų, tai nuplėšia nuo jo tikrai nemažą sumą.

– Na, o paskiau?

– Paskiau susiranda kitą, turtingesnį, ir vėl išteka. O jei nepasiseka sužvejoti turtingo, gyvena su kitu tiesiog taip, na, nevedę, supranti?

– Kodėl nevedę?

– Todėl, kad tada moteris ir toliau gauna pinigus iš pirmojo vyro.

– Ale matai, kaip? Ir sugalvok tu man.

– Todėl vokiečių vyrai ir ieško užsieniečių, nes jos patikimesnės. Nesiskiria. O dažniausiai dar ir vedybų sutartį su jomis pasirašo, kad, galimų skyrybų atveju, žmona negautų nė kapeikos. Kodėl gi ne? Juk su užsieniete viskas galima. Ši visada bus tiktai dėkinga, kad ją į žmonas ima.

– Ar ir tu turėjai pasirašyti tokią sutartį? – nori žinoti Adelė.

– Taip... Bet man ant jos nusispjaut. Aš pati turiu gerą darbą. Esu nuo vyro nepriklausoma. Blogiau toms, kurios taip ir lieka namų

šeimininkės. Bet iš esmės tai pačios kaltos. Išeitis visada yra, reikia tik nenuleisti rankų.

– Mat kaip? – kažkodėl nusimena motina. – O aš maniau, kad iš meilės...

– Na, žinoma, kad iš meilės. Savaime suprantama... Tam tikras jausmas, ar bent patikimas, turi būti. Juk nesigulsi į lovą su kažkokiu pabaisa, – Julija trumpam nutyla, susimąsto. – Nors, tiesą sakant, būna ir taip... Sakyčiau, net gana dažnai. Bet aš galiu tave nuraminti. Kiek ten tos meilės buvo, kiek ne, tačiau vyras man tikrai patiko. Galiausiai ne kiekviena gali būti prostitute...

– Kuo?

– Na, prostitutė tai tokia moteris, kuri gali... permiegoti su bet kokiu vyru, visai nesvarbu, patinka jis jai ar ne.

– A, dabar supratau, ką norėjai pasakyti. Tai dėkui Dievui, kad tau taip nereikėjo. O jam, aš manau, taip pat patikai?

– Aišku, patikau. Ir net labai. Nors iš pradžių irgi laikė naivia užsieniete iš trečiojo pasaulio. Vis sakydavo: „Ką tu išmanai?“

– Na, o dabar?

– Dabar? Bent jau taip nebesako. Bet kas juos ten žino. Niekada nesuprasi, kada tikrai nuoširdūs, kada tik mandagūs. Nors, gerai pagalvojus, netgi gana keisti tipai. Aišku, tai tik mano nuomonė. Kai pripranti, tiesiog nekreipi dėmesio...

– Žiūrėk, dukrele, tau geriau matyt. Bet žinok, kad retos moters gyvenimas praeina be panašių problemų. Kaip žmonės sako, „vienoms ateinant, kitoms išeinant“.

Adelei gera kalbėtis, nors kurį laiką pasijusti ne vienai. Ji taip pasiilgsta dukters. Ilgesys toks nepakeliamas, kaip ir išsiskyrimo skausmas, trumpai pasimačius. Rodos, pačią širdį skauda, kai pagalvoja, kad vėl nesusitiks mėnesių mėnesius, net metus. O, kad galėtų būti kartu. Jei ne čia, tai gal ten? Juk jai užtektų ir mažučio kambarėlio... Tokio mažo, kad tik lova tilptų. Rūbus galėtų ir ant

sienos susikabinti. Kiek jų teturi. Bet, kita vertus, ką veiktų, nemokėdama kalbos, nesuprasdama nė vieno žodžio? Ir taip blogai, ir kitaip negerai. Dieve mieliausias, kodėl turėjo šitaip atsitikti? Būtų gyvenę kaip anksčiau, kol visi keliai į tuos užsienius buvo uždaryti. Juk nebuvo nei alkanų, nei nuogų. Visiems užteko, visi sutilpo Lietuvos žemelėj. Bet svarbiausia, kad nereikėjo bijoti dėl gyvybės. Ramus buvo laikas, nors niekas jo nevertino. O dabar tik ir girdi iš visų kampų: tą užmušė, tą papjovė. Tiesa, jų miestely kažko labai baisaus lyg ir neįvyko, nors visi vengia vaikščioti tamsoje. Bet, sako, dideliuose miestuose tai jau visai nekas. Už nieką primuša ar net užmuša. Taigi, taigi, į ką pavirto Lietuvėlė, kas galėjo pamanyti? Viskas pasikeitė. O gaila... Juk žmogaus gyvenimėlis toks trumpas, ir tas pats dar ne rožėmis kvepia.

***

Slinko mėnesiai. Julija, nors toliau su niekuo nesikalbėjo, tačiau blaškėsi užsisklendusi, žūtbūt stengdamasi išsilaikyti, nes ne tik darbo, bet ir šeimos santykiai ir toliau buvo tai, ką jokiu būdu nebūtų galima pavadinti normaliu gyvenimu.

Kas nesunaikina, tas užgrūdina, sako liaudies išmintis, bet iš kur žinoti, kuo viskas kada nors baigsis?

Taigi prasidėjusios bemiegės naktys vis dažnėjo. Darbe ji nebegalėjo susikoncentruoti. Baimė, kad gali rimtai suklysti, sulig kiekviena diena didėjo ir tapo vis sunkiau pakeliama, kol pagaliau virto baime dėl baimės. Net ir pokalbiai su motina Julijai ėmė atrodyti tarsi gryniausias košmaras. Taigi visko buvo tiesiog per daug, situacija darėsi labai rimta ir grėsė tapti nebekontroliuojama. „Juk aš buvau tokia stipri. Kur dingo mano susivaldymas, ramybė, mano gyvenimo džiaugsmas? – vis dažniau klausė savęs. – Kaip galėjo atsitikti, kad būtent aš nebesugebu rasti išeities, ir galiausiai, kodėl visa tai vyksta? Kodėl likimas, man buvęs toks palankus, staiga atsuko nugarą? Ar tai reiškia, kad mano „žvaigždės valanda“ jau praėjo?“

O čia kaip tyčia dar ir abu Liudviko berniukai atsikraustė porai savaičių, užimdami viršutinį aukštą, ir Julija turėjo rimtai susiimti, kad išliktų rami, nuolat plyšaujant „jų“ muzikai.

– Kas tau, mieloji? – klausia Liudvikas lyg niekur nieko, matydamas jos drebančias rankas.

– Nežinau, tiesiog pastaruoju metu dažnai skauda galvą, – meluoja ji. „Nesityčiok, galvijau! – taip norėtų surikti. – Nes tu tikrai nesi paskutinėj vietoj iš tų, kas kalti dėl mano problemų. Užuot mylėjęs mane, ne tik nebekreipi dėmesio, bet dar ir užkrauni savo vaikigalius su visom jų muzikom. Name nė vienas daiktas nebeturi savo vietos, o tu grįžęs tik ir dairaisi po kampus. Taip taip, gerai žinau, ką reiškia tas žvilgsnis. Aš kalta, kad nesuspėju sutvarkyti!“

– Tai negerai. Gal nueik pas daktarą, mieloji?

– Ačiū už rūpestį, mielasis. Jei nepraeis, manau, tikrai teks.

– Nėra už ką, mieloji. Juk mano pareiga tavimi rūpintis.

– Vis tiek esu labai tau dėkinga, mielasis.

– Kodėl mano žaliasis megztinis neišplautas? – klausia suirzęs jaunėlis sūnus, staiga atsiradęs tarpdury.

– Bet aš jį užvakar išploviau ir padėjau tavo kambary, – stebisi Julija.

– O aš jį vakar prieš pietus nešiojau. Juk negaliu šiandieną vėėėėl vilktis to paties.

– Na, tada pasiimk iš spintos kitą.

– Man žalias labiau patinka.

– Julija tuojau pat jį išplaus, sūnau. Ar ne, mieloji?

– Taip, taip. Jau einu, mielasis...

Suūžia skalbimo mašina, o paskui ir džiovintuvas. Po poros valandų megztinis jau sausas.

– Man rytoj jo vėl reikės, – dar primena sūnus.

– Padėk šįvakar skalbykloje, kai grįši, kad nepamirščiau.

– Aš grįšiu vėlai.

– Vis viena padėk.

– Hm.

– Ir mano marškiniai nelabai gerai išlyginti, Julija. Porą raukšlių pastebėjau prie kairio peties.

– O, tikrai?

– Taip, taip. Daraisi išsiblaškiusi, žmona. Panašu, kad tikrai negaluoji.

– Aš lyginau jau gana vėlai vakare. Buvau pavargusi, tai ir nepastebėjau.

– O mano kolegė tuojau pat atkreipė dėmesį, kai pietavom restorane. Buvo gana šilta, todėl teko nusivilkti švarką.

– Man labai nemalonu, kad taip atsitiko.

– Kitą kartą pasistenk, mieloji.

– Taip, žinoma, mielasis.

Liudvikas labai tvarkingas žmogus. Kiekvienas daiktas namie turi savo vietą. Net ir rūbai spintoje sudėti į lentynas pagal labai griežtą tvarką ir net spalvas. Julijai tai atrodė kiek perdėta ir ji iš pradžių sudėdavo, kaip pakliuvo. Bet kai vieną dieną vyras pradaręs spintą tylėdamas išvertė viską ant žemės ir išėjo iš kambario, nuo tada ji pradėjo labai atidžiai sekti, kad viskas būtų pagal jo norą.

– Matai, mieloji, juk tai labai paprasta. Tik melsva pižama turi būti prieš pilką, o ne atvirkščiai. Tikiuosi, kad nepamirši?

– Nepamiršiu, mielasis.

– Labai gerai, – pabučiavo patenkintas. – Tu mano darbštuolė.

Pakviesti į namus valytoją, kaip darė beveik visi pasiturintys kaimynai ir šiaip pažįstami, Liudvikas nematė reikalo.

– Jokiu būdu. Iš kur gali žinoti, kad vieną dieną ims kas ir nedings. Tu pati susitvarkysi, mieloji. Juk taip?

Ir „tvarkėsi“, stebima jo net labai priekabaus žvilgsnio. Atrodo, buvo viskas gerai. Tik atvykus sūnums jis tapdavo kiek atlaidesnis „netvarkai“.

– Paskui juos negali suspėti sekti su šluota joks gyvas padaras, – šypsodavosi laimingas. – Tokie greiti mano berniukai.

O jiems vėl išsidanginus Julijai tekdavo gerai paprakaituoti, kad „perfekcionistas“ vyras liktų patenkintas. Laimei, baldų ir daiktų buvo labai nedaug, todėl ji ir galėjo palaikyti name operacinės švarą ir tvarką.

***

Julija išeina į kitą kambarį ir kaip visada instinktyviai stabteli ties langu. Giliai įkvepia oro, trumpam sulaiko ir vėl lėtai išpučia. Sunkus jausmas tarsi kažkas nematomas visu svoriu slegia jos pečius. Stovi susigūžusi ir žiūri į gamtovaizdį, pamažu pradedančius gelsti laukus. Bet šį kartą ir vaizdas nebedžiugina. Kažkoks liūdnas ir beviltiškas kaip ir jos gyvenimas.

„Ruduo už lango. Ruduo širdyje...“ – atskamba iš praeities kažkada girdėtos dainos žodžiai. Ji visada dainuoja tik lietuviškai. Kokia tai daina? Ak, argi tai svarbu? Kažkada žinota, kažkada dainuota, seniai... pamiršta.

Savaitgaliais jie abu eidavo pasivaikščioti šalimais augančių vynuogynų keliais ir dažnai pakildavo net iki aukščiausio kalno viršūnės. Kada tai buvo? Ir vėlgi, koks skirtumas?! Buvo, pražuvo. Kažkada, labai seniai... ar apskritai buvo? O, taip! Tada susėsdavo ant kažkieno pastatyto medinio suolo ar ant terasos akmenų ir ramiai šnekučiuodamiesi ilgai žiūrėdavo į apačioje atsivėrusį vaizdą. Kartais net pavažiuodavo mašina keletą kilometrų palei upę vedančiu keliu ir, palikę ją aikštelėje, pereidavo pagrindine vieno ar kito kaimo gatve, galiausiai vėl įkopdami į vynuogynus. Ir taip pat sėdėdami aukštai, aukštai stebėdavo apačioje žvilgančius Reino vandenis. Ji ir Liudvikas. Šis regionas nestokojo upių su giliais slėniais ir stačiais krantais, panašiais į kalnus, kurie viršuje virsdavo visai normaliu landšaftu. Juosvai pilki, kiek žvilgantys akmenys buvo gera medžiaga statybai, ir visas kraštas puikavosi šimtamečiais statiniais. O tie namai kaip ir dažnos riterių pilys buvo tikrai gražūs. Tvirti ir bent jau dviejų aukštų, su durimis per vidurį, vieni prabangesni, kiti... na,

tiesiog namai, tačiau visi žavėjo praeivio akį ir traukė turistų srautus, sezonui nutrūkstant vos trims mėnesiams. Nors ir taip sakyti galima tik iš dalies. Nes judrūs olandai nesibodėdavo atsibelsti net žiemą.

Tiesa, romantiškas regionas turėjo ir vieną minusą. Žiemą ar anksti pavasarį daugelis jo upių protarpiais taip patvindavo, kad šimtai namų atsidurdavo vandenyje. Šalta purvina masė be gailesčio verždavosi į pirmus jų aukštus, neretai užklupdama iš pasalų ir pridarydama gyventojams didelių nuostolių. Potvyniui atsitraukus kiekvienas skubėdavo plauti sienų, kol dumblas dar nepridžiūvo, o kad darbas neužtruktų, kviesdavosi į pagalbą visus, kas tik galėjo ateiti: gimines ir šiaip pažįstamus. Sunkūs baldai, šaldytuvai, viryklės, nesuskubus laiku išnešti, būdavo tiesiog pakeliami ant medinių dėžių, viliantis, kad vanduo gal nepakils taip aukštai kaip trisdešimtaisiais ar dar kažkuriais metais ir turtas bus išsaugotas. Tik keista, kad, nepaisant kasmet gresiančio pavojaus, žmonės ne tik likdavo gyventi paveldėtuose ar kažkada įsigytuose namuose, bet netgi statydindavosi naujus.

Kas traukė juos į šiuos slėnius? Nepakartojama gamta, turistai kaip pragyvenimo šaltinis, atidarius jiems užeigas pirmuose namų aukštuose beveik ant pat upės kranto, ar tėvų prisiminimas? Turbūt viskas kartu.

Mėgo ir Julija šį kraštą. Todėl mielai kopdavo su Liudviku vynuogynų serpantinais, nejausdama nuobodulio, akys klajodavo nuo vieno kaimelio prie kito, sekdavo žvilgsniu toli apačioje keliu riedančias mašinas, lėtai plaukiančias baržas ar pilnus turistų laivus. Jai būdavo gera eiti šalia vyro, klausytis jo balso. Tada Julija daug klausinėdavo, o jis savo ruožtu daug pasakodavo. Kodėl suiro jo pirmoji santuoka, Liudvikas neprasitarė. Buvusios žmonos vardas niekada nebuvo minimas. Aišku, išskyrus tuos atvejus, kai atvykdavo sūnūs.

Ir tik vieną vienintelį kartą, kai ji lyg tarp kitko užsiminė apie jo buvusiąją, jis staiga supyko ir išrėkė:

– Nenoriu prisiminti tos kekšės! Paliko mane dėl kito, įsivaizduoji?! Ir būk tokia gera, mieloji, niekada daugiau neliesk šios temos!

Jo balsas staiga tapo grubus, veidas paraudo. Kurį laiką tylėjo, sunkiai šnopuodamas ir žiūrėdamas į tolį. Julija labai nustebo dėl tokios staigios jo permainos, tos reakcijos, to tiesiog jai nelabai suprantamo pykčio, gal net isterijos. Nustebo ir išsigando. Nes tai jau nebebuvo jos mielas Liudvikas. Tai buvo žmogus, gerai slepiantis savo nesusivaldymą po ramia ir nuolat besišypsančia kauke. Ir gal būtent tada ji pirmą kartą susimąstė, ar gerai pažįsta šį žmogų? Ar jis tikrai ją myli? O gal vis dėlto tebemyli savo buvusią žmoną? Jis norėjo mėgautis nevaržomu seksu su savo moterim, tuo pačiu apsaugodamas ją nuo tablečių ir kitų priemonių prieš pastojimą. Tačiau koks vyras nemylėdamas ryžtųsi tokiam žingsniui? Kas leistų save sterilizuoti tiesiog šiaip sau? O jis vis dėlto ryžosi. Vadinasi, tikrai mylėjo. Netgi labai. Aišku, myli ir ją, bet kas atsitiktų, jei Julija imtų ir nepaklustų jo norams, nepalaikytų namuose nepriekaištingos švaros ir tvarkos, nesugebėtų skaniai gaminti maisto, nepataikautų jo numylėtiniams berniukams? Ar neišmestų jos be jokio gailesčio į gatvę? Gal pradėtų mušti ar kaip kitaip kankinti, na, kad ir griebęsis psichinio teroro? (Kas, jei ne „jie“ tai sugeba netgi labai gerai?) Ir kodėl jis apskritai vedė ją, su akcentu kalbančią užsienietę? Ar tai nerodo, koks didelis buvo jo nusivylimas? Juk tikrai ne paslaptis, kad Liudvikui, kaip vokiečiui, ir dar užimančiam atitinkamą padėtį visuomenėje, toks žingsnis nėra savaime suprantamas dalykas. Gal todėl ir nesivesdavo niekur į „savo ratą“? Gal todėl ir apsiribodavo ilgais pasivaikščiojimas dviese savaitgaliais, pasisėdėjimais kavinukėse ar leidžiant ilgus vakarus jų gražiam name?

Ar Julijos mintyse buvo tiesos? O jei taip, tai kiek ji teisi? Ar jos apsisprendimas tekėti už užsieniečio, ir dar išsiskyrusio, buvo teisingas? Ar nepasielgė ji per daug lengvabūdiškai, per daug drąsiai? Bet tuo metu viskas atrodė gerai, nors ir šmėstelėjo ta trumpa abejonė. Iš pradžių jie tikrai gerai sutarė, ir seksualinis gyvenimas buvo be priekaištų, bet vis dėlto tas absoliutaus paklusnumo reikalavimas, tas perdėtas švaros vaikymasis kėlė nerimą. Ar tikrai visa

tai priklauso jo mentalitetui? Apskritai ar tai normalu? Galiausiai ar tikrai gali du žmonės, gimę ir užaugę skirtingose terpėse, be jokių problemų pritapti vienas prie kito, ir dar sulaukę atitinkamo amžiaus? Juk, tiesą sakant, jai tikrai neteikia malonumo tas amžinas valymas, skalbimas, lyginimas. Tas tarnaitės vaidmuo, jau nekalbant apie Liudviko žvilgsnį, kokiu nužvelgia ją, radęs ką nors ne pagal jo skonį. Nors nieko nepasako, tačiau vien veido išraiškos pakanka, kad sugestų Julijos nuotaika. Kaip dažnai ponia Krauzė jaučiasi tarsi apgailėtina namų šeimininkė, veltui prarandanti laiką, užuot užsiėmusi kažkuo naudingesniu. Juk truputėlis dulkių ar ne vietoje gulintis daiktas nėra jau tokia didelė katastrofa. O galiausiai tie rūbai spintoje... pagal spalvas. Ar tai tikrai normalu? Gal kiti vyrai kitokie? Gal todėl jį ir paliko žmona, kad nenorėjo tokio gyvenimo? Gal tik užsienietė iš didelio dėkingumo ir gali vykdyti visus, netgi pačius keisčiausius, partnerio norus? Ji negalėjo nieko paklausti, su niekuo apie tai pasikalbėti. Galiausiai, koks skirtumas? Turi būti gerai, kaip yra. Ji nebijojo darbo. Svarbu, kad šiaip viskas būtų gerai...

Trumpam užplūstančios mintys tada greit pasitraukdavo. Julija vėl valė, skalbė, lygino, buvo švelni ir paslaugi vyrui, savo Liudvikui, tikrai neblogai uždirbančiam, tokiai „pavydėtinai gerai partijai“, ir jautėsi su juo laiminga. Tada...

Tik, deja, laikui bėgant ne tik jų pasivaikščiojimai, bet ir ilgi pokalbiai tapo vis retesni, kol galiausiai ir visai baigėsi. O dabar dar ir tas šaltumas, paviršutiniškumas. Todėl ir auga jos nepasitenkinimas, jaučiasi tiesiog pačia tikriausia jo tarnaite.

– Ką daryti? Viešpatie, ką daryti? – sako ji balsu. – Tas nepakeliamas jausmas, ta vienatvė, visko tiesiog per daug. Kaip išmokti įveikti save ir negalvoti apie tai, kas taip svarbu? Svarbu man ir daugiau niekam. Su kuo pasikalbėti? Tačiau kas nori dalytis tavo skausmu? Kas nori būti šalia ir klausytis tavo dejonių? Mama? Jokiu būdu. Ji pati turi pakankamai savų problemų. Ką gi, turbūt jau taip yra, kad,

kai tau blogai, visada esi tiesiog vienas su savo nesėkme. Bet vis tiek reikia kažką daryti...

Amžinas skubėjimas, didelis krūvis ir nesibaigiantys ieškojimai vis daugiau leidžia ne tik kažko pasiekti, bet tuo pačiu ir prarasti. Sėkmės atveju mes susikuriam materialinę gerovę, bet (paradoksas) prarandam savo ramybę. Todėl kai pagaliau apsidairom ir pažvelgiam atgal, suprantam, kad vėl atsidūrėme ten, kur buvom iš pradžių: tokie pat nusivylę ir nepatenkinti savimi.

Tiesa, Julija nepasiekė nei profesinių aukštumų, nei tapo tikrai turtinga. Kiekvienam savo lygis. Sergančios jos sielos problema glūdėjo kitur. Norėdama visiems įtikti, stengėsi visur suspėti, viską atlikti laiku ir tiesiog be priekaištų. Taigi taip pat bėgo per gyvenimą vis greičiau ir greičiau. O nuolatinės neigiamos emocijos dėl gilėjančio tylaus konflikto šeimoje, atšalus vyro meilei, sunkiai pakeliamos intrigos darbe ir iš to kylantis netikrumas dėl ateities vis labiau sekino, kol nebeliko nieko, už ko būtų galėjusi užsikabinti, atsigauti, kompensuoti neigiamą poveikį

Taigi Julija vis labiau jautė, kad nei jos profesija, nei gražus Liudviko namas nebeteikia to buvusio džiaugsmo, koks buvo tada, pradžioje. Netgi mintis, ar nebūtų geriau viską metus sugrįžti į gimtą kraštą, kartkartėmis vis sušmėžuodavo galvoje, nors ir vijo ją šalin, nenorėdama taip greit kapituliuoti. Bet išeitį reikėjo rasti. Ir tuojau pat.

Laimingi, kurie pradeda laiku tai suvokti. Nes tik jie turi galimybę pratęsti savo būtį apčiuopiamoje materijoje, tuo pačiu patirdami daugiau teigiamo. Tik jie gali būti tikrieji gyvenimo gurmanai, nes tam, kad jaustumeis gerai, nebūtina labai didelė materialinė gerovė.

„Kasdienės mūsų duonos duok mums šiandien..." Kiek daug pasako, atrodo, tokie paprasti ir savaime suprantami žodžiai. Nes tie, kas ginasi nuo šalčio tūkstančius kainuojančiais kailiniais, nebūtinai turi jaustis laimingesni už tuos, kuriems taip pat šilta, nešiojant storos vilnos paltą. Esmė juk „kasdienėje duonoje", – svarbu, kad

nešalta. Galiausiai, kuo daugiau norima, tuo didesnis pavojus anksčiau ar vėliau prarasti saiko jausmą, tapti priklausomam. Bet visų blogiausia turbūt tada, kai ta priklausomybė tampa liga, ir nesvarbu, kiek turima ar ko pasiekta, einama vis tolyn, siekiant vis daugiau, bėgama vis greičiau, kol vieną dieną galutinai „perkaistama". Ir, jei kūnas, būdamas pakankamai stiprus, neatsisako mums tarnauti, tai siela (ar kitaip, mūsų psichika) pasako: „Užteks!" – ir mes nustojam egzistuoti tikrąja ar perkeltine prasme. „Milijardierius nusišovė..." Tikrai? Ar gali būti tai įmanoma?! Ko *tam* trūko?! Stop. Tai tiesiog visų geriausias pavyzdys (nors ir kraštutinis), kaip materialinis poreikis pranoko realybės jausmą ir sunaikino.

Taip, būtent. Nes nuolatinė įtampa, stresas ar kitokia sielos „apkrova" dažnai tuo pačiu išsekina kūną, kadangi kūnas ir siela gali egzistuoti tik kartu. Netgi širdis (organas kaip ir visi kiti), nors ir vadinama gyvybės varikliu, nėra taip svarbu kaip tai, kas vyksta mūsų smegenyse. Jos, tik jos yra valdymo centras, visko pradžia ir pabaiga. Nes kenčiant smegenims (sielai), automatiškai siunčiami impulsai į visus organus, ir atsakomoji reakcija į tai prasideda. Sunegaluoja širdis arba įsijungia kiti organai, kurie iš pirmo žvilgsnio lyg ir neatrodo tiesiogiai susiję su mūsų jausmais, mus supančio pasaulio (terpės) poveikiu. O jei kūnas dėl laimingo atsitiktinumo ir nesureaguoja rimtais sutrikimais, tai siela pažeidžiama kiekvienu atveju.

Taip, sielos materija egzistuoja. Tik mes negalim jos apčiuopti taip kaip kūno materijos. Deja, būtent ji yra kur kas svarbiau ir kur kas labiau mus veikia negu antroji.

Laimei, Julija turėjo tvirtą kūną ir, išskyrus nereikšmingus skrandžio negalavimus, sveikata nesiskundė. Bet jos siela su kiekviena diena, deja, sirgo vis labiau.

Net ir kartu praleidžiamos atostogos su Liudviku jau neteikė malonumo, nes jie dažniausiai važiuodavo į kalnus ir jis visada imdavo

kartu abu sūnus. Apsikarstę virvėmis, apsiavę specialiais batais visi trys keberiodavosi stačia uola, kai Julija, likusi stovyklavietėje, nuobodžiaudama skaitė ar gamino valgį. Ji mėgo kalnus, bet kas kartą kartojosi vis tas pats scenarijus. O sūnums esant kartu, netgi intymioji pusė tarp jos ir Liudviko buvo tiesiog neįmanoma. Ar jis tai darė sąmoningai?.. Taigi poros savaičių atostogos taip pat neduodavo norimo rezultato, ji negalėdavo atsigauti, patirti kažką teigiama, vėl ir vėl kartodavo pati sau: „Kiek gali tai tęstis? Kuo turi visa tai baigtis?“

Ir taip diena iš dienos galvodama, nuolat ieškodama išeities, pasverdama viską „už“ ir „prieš“, pagaliau ryžosi kreiptis į specialistą. Kas žino, gal padės? Juk viską mesti niekada ne vėlu. Tik kelio atgal nebebus. Taigi pirma reikia išbandyti visas galimybes, o tik tada, pasakius sau: „Na, bent padariau viską, ką galėjau“, – nuspręsti galutinai.

Ji prieina prie rašomojo stalo ir, išsitraukusi iš stalčiaus telefonų knygą, pradeda raustis sudėtinguose informacijos labirintuose. Pagaliau nusirašo kelis numerius, pasižymėdama miestų pavadinimus.

– Reikia surasti periferijoje. Bus mažiau pavojaus, jog kas nors sužinos... – sako balsu, užversdama knygą ir vėl padėdama į jos buvusią vietą kairiame apatinio stalčiaus kampe. Lygiai ten, kur pageidauja Liudvikas.

Apsilankymas pas daktarą lūžus kojai ar susirgus gripu niekam nesukelia nė menkiausios minties. Bet kai kalbama apie psichines ar emocines problemas, pagalbos ieškojimas pas tokios rūšies specialistus tikrai ne savaime suprantamas dalykas.

Lapelį su telefonų numeriais paslepia piniginėje. Dėkui Dievui, kad Liudvikas netikrina jos. Kaip ir banko kortelės, kuria Julija gali naudotis, prieš tai neatsiklausus. Tiesa, ji be reikalo ir neišlaidauja. O kol taip yra, Liudvikas taip pat nekelia jokių pretenzijų. Nors Julija protarpiais ir nugvelbia vieną ar kitą šimtinę, atrodo, jo sąskaitoje tai

nepalieka didesnės žymės. Galiausiai, kur čia susigaudysi, kai tenka mokėti tuos begalinius mokesčius. Jų tiek daug ir už viską, kad daugelis, paklaustas, kiek moka už vienokias ar kitokias komunalines paslaugas, mašiną ar namą, tik patraukia pečiais atsakydamas, kad įmonės ir bankai patys nusirašo nuo sąskaitos, todėl jis negali nieko konkretaus atsakyti. O ir kam žinoti? Juk mokėti ar šiaip, ar taip reikia. Viena, kas svarbu, kad „nesueitų į minusą".

Kitą dieną Julija dar kartą atidžiai peržiūri užsirašytus numerius ir sustojusi gatvėje prie telefono automato susuka vieną iš jų.

Skambinant iš namų ar mobilaus reikštų, kad skambutis bus užfiksuotas sąskaitos išklotinėje, o to ji tikrai nenori. Viskas turi likti griežčiausioje paslaptyje.

– Neurologijos kabinetas, vadovaujamas daktaro N..., klauso. Kuo galim jums padėti?

– Norėčiau apsilankyti.

– Ar jau esate pas mus buvusi?

– Ne.

– Gerai. Prašau pasakyti savo pavardę.

– Julija Krauzė.

Ji užregistruojama vizitui už septynių dienų, vėlų metą po pietų. Toks laikas Julijai net labai pageidautinas. Vadinasi, neteks išeiti anksčiau iš darbo, o kad grįš į namus vėliau negu įprasta, galės pasiteisinti, jog buvo apsipirkti.

***

Nors savaitė niekuo nesiskyrė nuo ankstesnių, Julijai ji pasirodė net labai ilga. Mintis, ar teisingai pasielgė, nusprendusi ieškoti psichiatro pagalbos, graužėsi į smegenis, kėlė abejonių. Ar tikrai nesužinos kas nors, nepaisant viso jos atsargumo, o galima diagnozė nepakenks jos darbui? Ar nebus paskui amžinai paženklinta tuo „psichinės" ženklu? Gal daktaras nusiųs duomenis jos darbdaviui, informuos

Liudviką? Juk ji nežino šios šalies įstatymų. O jei taip atsitiktų, vadinasi, ji žuvusi. Bet, kita vertus, Julija jaučia, kad įtampa tikrai per daug didelė, ir ji nėra tikra, ar sugebės toliau išsilaikyti be medikamentų. Juo labiau jog nesimato net mažiausios prošvaistės vis labiau besiniaukiančiame jos gyvenimo danguje.

Galiausiai tik „įvarytas į kampą" ar, kitaip tariant, labai nepatenkintas savimi žmogus ieško kažko, kas galėtų padėti. O ieškant visada surandama. Kiekvienas pagal savo supratimą ir skonį, kas, jo nuomone, gali būti tinkamiausia. Draugų, kuriais galėtų pasitikėti, Julija, neturėjo. Aiškiaregės? Na, jau ne. Kai tiek daug šarlatanų, tik ir žiūrinčių iščiulpti tavo pinigus. Verčiau nereikia. Taigi telieka būtent psichiatras. Tegu bus, kaip bus. Tik du klausimai ir toliau nedavė ramybės: kodėl apskritai tai atsitiko būtent jai, tokiai stipriai ir savarankiškai moteriai, ir kas jos gyvenime buvo ne taip?

***

Vasario vidurys. Šalčiausias mėnuo Lietuvoje. Ir tikrai jau kelios dienos spaudžia iki dvidešimt aštuonių, o naktį net iki trisdešimt. Adelė sėdi prie lango ir žiūri nieko nematančiu žvilgsniu. Jai taip neapsakomai liūdna. Ji tokia pavargusi. Pavargusi nuo savo vyro: kažkada mylėto ir pagaliau tapusio svetimu, tikra našta, kiekvieną dieną vis sunkiau pakeliama. Jaučia, kaip viskas pamažu traukiasi kažkur tolyn, už jutimų ir norų ribos, o gyvenimas praranda bet kokią prasmę. Net ir prieš kelis mėnesius suniokotas gėlių darželis nebekelia jokių emocijų. Adelė nebenori jo atsodinti.

Šiandien Petras vėl neramus. Nuolat reikalauja rakto, veržiasi į kiemą. Pasivažinėti dviračiu. Jau kelintą kartą prieina prie jos:

– Na, ką ten matai? Tiek daug sniego jau seniai nebuvo. Duok raktą, sakau. Turiu reikalų.

– Šalta lauke. Palauk, kol atšils.

– Nieko čia nešalta. Galiu basas po kiemą lakstyti. Duokš, sakau! Ir nebandyk mano kantrybės! – užsimoja, lyg ketindamas smogti.

Bet ji žino, kad nemuš, kad tik grasina. Vyras niekada nebuvo jos užgavęs.

– Še... – moteris atkiša raktą.– Pasiusk...

Petras atsirakina duris ir eina į kiemą.

– Bent kitą kepurę užsidėk. Žieminę, – šūkteli pavymui.

– Tylėk, boba, – pamoja ranka neatsisukdamas.

Adelė mato, kaip išstumia iš tvartelio dviratį, užsėda ir išvinguriuoja į gatvę.

– Važiuok... Kiekvienam savas likimas.

Nueina į kambarį, sėdasi į nučiurintą fotelį ir pasiima į rankas mezginį. Baltas skardinis šildytuvas skleidžia malonią šilumą. Iš grotuvo sklinda tyli melodija. Tai jos numylėta muzika. Plokštelė, kurią kažkada gavo dovanų. Adelė dažnai jos klausosi. Nors ir daug kartų girdėta, vis viena veikia raminamai, kaip ir mezginys, kaip ir žiūrėjimas į toli nusidriekiančius laukus, platų Nemuno vingį, nedidelį Kidulių kaimelį. Giedrią dieną kaip ši jis labai gerai matomas. Taigi žiūri ir dabar, slinkdama akimis gerai pažįstamu vaizdu, sustabdydama žvilgsnį ties vienu ar kitu ūkiu, bandydama įsivaizduoti, kas jame gyvena. Ne kartą netgi norėjo nueiti tenai ir užsukus „paklausti kelio“ vien todėl, kad pamatytų, kaip atrodo jų gyventojai. Tiesa, prieš daugelį metų, persikėlusi senuoju keltu, Adelė porą kartų buvo nuvykusi į atlaidus.

Tada mažutė kaimo bažnytėlė puikavosi gausiai išpuošta žaliomis tujų girliandomis, visur margavo iš vietinių darželių suneštos gėlės, o toje kaimą kertančioje gatvėje ilga eile rikiavosi „Zaporožiečiai“, „Moskvičiai“, pirmieji „Žiguliai“. Ji dar nebuvo padengta asfaltu ir labai dulkėjo. O kadangi bažnyčia stovėjo kitame kaimelio gale, nuo ilgo ėjimo žvyrkeliu juodi lakuoti bateliai pasidengė storu dulkių sluoksniu. Šventorius buvo priaugęs žemos žolės, kuri paprastai želdavo kiemuose ar tiksliau ten, kur šiaip niekas nebeaugdavo. Todėl ją pravardžiavo „pamatine“. Diena pasitaikė šilta ir saulėta, o nuotaika tokia gera, kad nors imk ir uždainuok.

Nusivaliusi batelius laikraščio skiaute, bandė įsibrauti į bažnytėlės vidų, bet dėl daugybės žmonių galiausiai liko stovėti lauke, laukdama išeinančios procesijos.

Bažnytinės vėliavos su išsiuvinėtais šventųjų paveikslais, ilgi šilko kaspinai, mažos mergytės, aprengtos per didelėmis baltomis suknelėmis, su dobilų ar ramunių vainikais ant šviesių galvelių, nedarni giesmė, besiveržianti iš dalyvių krūtinių, einant aplink bažnyčią paskui kunigo nešamą monstranciją, – viskas susirinkusiems atrodė svarbu ir būtina. Tai buvo jų gyvenimas, jų susiėjimas, jų „Maljorka“, „Paryžius“, „Jeruzalė“. Vienur ar kitur vykstantys atlaidai – svarbus įvykis, sutraukiantis žmones ne tik iš aplinkinių miestelių ir kaimų, bet ir gana atokiai gyvenančius. Kodėl gi ne? Juk buvo taip gera sutikti seniai matytus pažįstamus, pabūti dideliam būry, pasipuikuoti nauja, kartais būtent atlaidams pasisiūdinta, eilute, įsisegti mėnesiais spintoje gulėjusią gintaro sagę ar užsikabinti kažkada įsigytą karolių vėrinį.

O ir kaip kitaip? Juk atlaidai Lietuvoje buvo ir visada liko svarbus įvykis, priklausantis tautos kultūrai, rūpestingai puoselėjamas, nepaisant „pažangiosios socializmo visuomenės“ priešingos nuomonės. Tik ar galėjo būti svarbi ta nuomonė Adelei, paprastai provincijos moteriai, ar panašiems į ją? Todėl visada mielai keliaudavo į atlaidus, stengdamasi nepraleisti bent jau tų, kurie vykdavo artimiausiuose miesteliuose šiapus Nemuno.

Adelė susimąsto. Kada buvo paskutinis kartas, kai ji lankėsi atlaiduose? Atrodo, jau ir nebeprisimena. Net palydėti į kapus pažintus mirusiuosius nesiryžta. Per ilgai užtruks. Petro negalima palikti vieno. Taigi. O juk taip pat eidavo. Ir net labai dažnai. „Nugiedoti“ į amžiną poilsio vietą buvusį kaimyną, bendraklasį, šiaip pažįstamą ar tiktai kelis kartus sutiktąjį.

Kiekvieną sykį laidotuvininkų procesija patraukdavo paskui lėtai judantį sunkvežimį į kitame miestelio gale esančias kapines, kol pagaliau kelionė baigdavosi prie „raudonųjų“ ar „angelų“ vartų. Prie-

kyje – kryžius ir velionio nuotrauka, paskui vaikai, o po jų – suaugę. Visi surikiuoti po du, nešini gėlėmis ir vainikais, toliau – nuleistais bortais, berželiais apkaišytas sunkvežimis su karstu, už jo – giminės, ir galiausiai didesnis ar mažesnis būrys lydinčiųjų. Sutiktos mašinos sustodavo, pasukusios į šalikelę, praleisdamos procesiją, o praeiviai visi kaip vienas stabtelėdavo ant šaligatvio krašto. Ne iš pareigos, tiesiog šiaip, geru savo noru, tokiu būdu tyliai pagerbdami mirusįjį. Žiūrėdavo į nešamą nuotrauką ir giminių būrį: „Ak, juk tai... amžiną atilsį..." Taip sužinodami, kad vieno ar kito pažinto žmogaus tarp jų jau nebeliko. O jei kada koks nesusipratėlis ir nenorėdavo sustoti, tai būdavo kitų mintyse įvertinamas kaip išsišokėlis ar tiesiog blogas žmogus.

Miestelis buvo palyginti nemažas, tačiau beveik visi pažinojo vienas kitą. Jei ne asmeniškai, tai bent iš matymo, o gal buvo kažkada apie jį ką nors girdėję. Nors ir gyvendami kiekvienas sau, jie vis viena buvo lyg didelė šeima.

O juk tai – ne tik kaimų, bet ir mažų miestelių gyventojų „privilegija": nesijausti vienetu, priklausyti grupei. Tuo ir skiriasi jie nuo dideliuose miestuose gyvenančių, kur kaimynas ne tik nepažįsta kaimyno, bet jam nekyla net poreikio jį pažinti.

Daugelis mūsų kasdieniame gyvenime to nejaučiam, atrodo, taip ir turi būti, tiesiog normalu. Bet tik patyrę šį jausmą ar atsidūrę kitoje terpėje ir galėdami palyginti pagaliau suprantam, jog kažkas buvo ne taip, kažko lyg trūko. Nes būti minioje ir jaustis vienišam žinant, kad ir kiek dairytumeis, nepamatysi nė vieno pažįstamo veido, deja, nėra savaime suprantamas dalykas. Galiausiai juk taip jau gamtos numatyta, kad populiacija, t. y. žmogus turi net labai išreikštą bandos jausmą.

Na, bent jau Laukaitienei tikrai reikėjo to bendravimo. O ir laikai buvo gerokai pasikeitę. Miestelis išsiplėtė, gal net patrigubėjo. Suaugo nauja karta, senieji vienas po kito tyliai ir visai nepastebimai die-

na iš dienos apleisdavo šią ašarų pakalnę, o Adelė, išėjusi į miestelį su viltimi ką nors susitikti, neretai grįždavo nepasilabinusi nė vieno karto. Galiausiai laidotuvės ar atlaidai, nepaisant pagaliau atgautos laisvės, taip pat tapo kažkokie, na, tiesiog ne tie, kaip kadaise buvo. Mirusiuosius sugrūsdavo į vienintelę miestelio bažnyčią, „atlaikydami" vienerias mišias už visus iš karto, kol galiausiai ir visai nustojo juos priimti. Tai reiškė – iš namų ar šarvojimo salės – tiesiu keliu į kapines. Kunigas atvykdavo prie duobės trumpai maldelei ir vėl skubėdavo lyg trijų šunų vejamas. Jei ne pas kitą „klientą", tai atgal, į savo privačią sferą.

Adelei visada atrodė, kad taip neturėtų būti. Kad daugelį metų atitarnavęs tautai ir tėvynei jos pilietis, be to, katalikas nusipelno kiek didesnio dėmesio, prieš amžiams užverčiant žemėmis. Juo labiau jog laidojimo kaštai, šiaip ar taip, gerokai palengvina namiškių kišenes. Galiausiai juk tokios apeigos, pakeliui į kapines užsukant į bažnyčią, daugybę metų taip pat priklausė tautos tradicijoms. Bet, kad ir kaip būtų keista, niekas iš miestelėnų rimtai nesipriešino, ir toks laidojimo būdas buvo toliau toleruojamas.

Kai sykį papasakojo apie tai atvykusiai jos aplankyti jaunystės draugei, gyvenančiai kitame rajone, ši labai nustebusi tvirtino:

– Pas mus viskas kaip ir seniau. Kas tik pageidauja, to artimuosius ir toliau laidoja su bažnyčia. Nesuprantu, kodėl pas jus, Jurbarke, kitaip.

– Na, jeigu taip, tada gal iš tiesų tik nuo kunigo priklauso, – nusprendė. – Bet aš tai tikrai nebūčiau patenkinta, jei, tiek metų vaikščiojus į mišias, negalėčiau išklausyti paskutinių. Man laidojimas be bažnyčios tai lyg būtų žmogus sulyginimas su gyvuliu. Nudvėsė, užkasė, baigta. Tam juk ir esam katalikai, kad ne tik pakrikštyti, bet ir palaidoti būtume su Dievo namais. Aišku, jei kas nenori, tai jo reikalas, bet tikrai niekas neturi teisės atimti to, kas mums svarbu.

– Taigi ir aš taip manau. Bet ką čia prastas žmogus prieš vėją papūsi. Tokie, matyt, laikai atėjo, kad visi daro, ką nori, o iš vargšo dar-

bininko žino tik pinigus plėšti, – kalbėjo viešnia. – Kai pagalvoju, tai lyg ir pasiskųsti nebėra kam. Pati matai, kaip viskas pasikeitė. Kas iš tos laisvės išėjo. Gal tik tiems geriau, kurie gali išvažiuoti į užsienį. O mes, kaip buvom prasčiokai, tokie ir likom, netgi dar didesni. Tik anksčiau to lyg ir nematėm, visi vienodi atrodėm, bet dabar tas skirtumas net labai ryškus.

– Man visko užtenka. Kad tik sveika būčiau.

– Na, bet tavo Julikė tai išdūmė. Kaip ir kiti.

Adelė pajunta draugės balse lyg pavydo gaidelę.

– Geriau, kad būtų likusi...

– Tau tai taip, bet jai, matyt, kitaip rodėsi.

– Ką tuos jaunus besupaisysi.

– Taigi... visi ištisai lekia. Vis daugiau ir daugiau. Sakau, gal apsidairysime vieną dieną ir pamatysim, kad Lietuvoj tik vieni seniai belikę.

– Na, jau. Visi neišvažiuos. Juk reikia tam ne tik drąsos, bet ir laimės turėti. Pati žinai, kiek visko atsitinka. Kam pasiseka, o kas ir labai vargsta.

– Bet tavo mergelei pasisekė... – toliau kamantinėja.

– Na, rodos, taip. Nesiskundžia. Sako, kad gerą darbą turinti. Vyras neblogas. O ko daugiau reikia. Jei gali be tėvynės ištverti, jei ilgesys nekankina, savas žmogus neskriaudžia, tai gal ir nesvarbu, kur gyventi. Aš tai tikrai negalėčiau be Nemunėlio, be pažįstamų. Ką matyčiau pro langą? Čia kiekvienas medis, kiekvienas krūmas savas. Čia visi savi.

– Na, mūsų metų, manau, ne tik užsieniuose, bet net kitam kaime būtų neįmanoma apsiprasti ir priprasti. Juk kai vaikai pasiima pasenusius tėvus į didelius miestus, tai neretas labai greit numiršta. Ne nuo senatvės, aišku, ilgesys užpjauna.

– Niekam nelengva būti išplėštam iš to žemės lopinėlio, kur šitiek metų buvo šaknys įleistos. Juk ir sena obelis neprigyja, kitur persodinta. Tik, sakau, gaila, kad viskas taip pasikeitė, žmonės kažkaip susvetimėjo, tik sau naudos žiūri.

Adelė giliai atsidūsta. Ir tos draugės jau nebėra. O apie jos mirtį sužinojo visai atsitiktinai, laukdama eilėje pas daktarą poliklinikoje. Taigi.

***

Palikusi mašiną nemokamoje aikštelėje Julija pasuka mažučio senamiesčio link. Vienas prie kito prilipdyti sukrypę „fachverkhausai" didoku puslankiu juosia akmenimis grįstą aikštę. Juodo vulkaninės kilmės akmens fontanas su kažkokios moters skulptūra pačiame viduryje sudaro miestelio branduolį. Dar kelios šoninės gatvelės, baltai tinkuota nedidelė bažnytėlė, krautuvėlės su vyninėmis pirmuose namų aukštuose, – štai ir viskas, ką pamato užklydęs turistas ir, pasisukiojęs gerą pusvalandį, vyksta toliau.

Julija pasuka siaura gatvele, gana stačiai kylančia aukštyn, ir greit suranda pastatą pagal nurodytą adresą. Gana prabangus namas sužavi ją savo architektūra. Sustojusi dideliame kieme kurį laiką grožisi statiniu ir tik pamačiusi, kad yra stebima pro pirmo aukšto langą, pagaliau pasuka durų link. Priėmimo kambarys tuščias. Pro langą žiūrėjusi moteris prieina prie jos sveikindamasi, ir Julija pasako savo pavardę. Trumpi formalumai, ligonių draudimo kortelė, duomenų įvedimas į kompiuterį.

– Jums pirmiausia reikia užpildyti anketas ir atsakyti į šiuos klausimus, o po to laukia pokalbis su ponu daktaru,– sako moteris, paduodama šūsnį popieriaus lapų.

– Kur galiu visa tai atlikti?

– Laukiamasis štai ten, – maloniai šypsosi. – Neskubėkit ir gerai pagalvokit. Laiko turite pakankamai.

Julija pasuka nurodytų durų link, įeina į gana žemą patalpą. Ant sienų keli paveikslai. Vienas iš jų, bene didžiausias, vaizduoja gaidį ir į jį nukreiptą pirštą. Julija susidomėjusi stebi paveikslą, bandydama suprasti, ką norėjo dailininkas tuo pasakyti. Gaidys – pasitikėjimo savimi simbolis. Gal net kiek perdėto pasitikėjimo... Pirštas

turėtų rodyti perspėjimą. Tai gali reikšti: „Nesipūsk per daug!“ O gal: „Nors ir jautiesi didelis, vis tiek esi tik... gaidys.“ Na, kad ir kaip ten būtų, viena tikrai aišku: tas, kas jį gavo dovanų, nepanoro turėti savo namuose, o paprasčiausiai išmesti negalėjo. Taigi ir pakabino... kabineto priimamajame. Ką gi, tikrai originalus būdas atsikratyti nemėgstamo paveikslo.

Patalpa belangė, apšviesta kelių ant sienų sukabintų lempų, ir Julija staiga prisimena, kad gatvė kilo į kalną. Tai reiškia, kad ši namo dalis yra šlaite. Šioje vietovėje daug tokių namų, kur dažnai net du aukštai nuo pusės sienos pradingsta kalne.

Ji gal niekada ir nebūtų atkreipusi į tai dėmesio, jei jų pasivaikščiojimo metu Liudvikas, rodydamas į vieną iš tokių namų, nebūtų pasakęs:

– Nesąmonė. Niekada nesi garantuotas, kad izoliacija atlaikys ir drėgmė neprasiverš į namą. Anksčiau ar vėliau juk viskas susidėvi. Tiesiog gaila statinio.

O kad jis buvo teisus, Julija prisiminė tik dabar. Šis gražus namas, matyt, jau seniai kentė nuo drėgmės, tą išdavė patalpoje tvyrantis kiek gaižokas kvapas.

Įsitaisiusi patogiame pintame fotelyje atsiverčia pirmą lapą.

Po įprastų anketinių duomenų: pavardės, vardo, adreso, – pirmas klausimas:

„Aprašykit savais žodžiais svarbiausią jūsų problemą ir negalavimus.“

Julija susimąsto:

– Problema? Daug problemų. Gal netgi per daug, kad atrodytų realiai.

Taigi: 1. Abejingas vyras. 2. Intrigos darbo vietoje. 3. Sergantis tėvas... O kas dar? Lyg ir nieko. Nesąmonė! Kaip nesudėtingai tai atrodo negyvame popieriaus lape ir kiek skausmo suteikia sielai. Na, bet tiek to. Kas ten toliau?

„Kada pirmą kartą minimos problemos pasireiškė?“

– O, tai jau kur kas geresnis klausimas, – Julija, trumpai pagalvojusi, tvarkingai užrašo eilės seka: „darbe... šeimoje...“ – ir galvoje šmėsteli netikėta mintis. O gal ji pati ir kalta dėl Liudviko atšalimo? Gal dėl amžinų intrigų biure ne jis, o būtent ji tapo kitu žmogum, kita moterimi, nei buvo anksčiau, jiems susipažinus, ir tai jos vyras tiesiog intuityviai jautė? Na, jog kažkas ne taip, ir tą jos prastą nuotaiką išsiaiškino savaip? Kažin. Nes kai ji sykį bandė su juo kalbėtis ta tema, jis tik sausai nusijuokė:

– Na, ir?.. Tu mano žmona, ir mes esam kartu jau šitiek metų. Negi tikrai tiki tuo kvailu amžinu jausmų pavasariu? Apie tai paistoma tavo skaitomuose romanuose, mieloji, bet gyvenimas atrodo visai kitaip. Ir apskritai, užuot gaišusi laiką su knygomis, verčiau užsiimk kuo rimtesniu. Parketas jau vėl ima prarasti blizgesį... Vaško yra rūsyje ant lentynos. Kaip manai?

Taigi, atrodo, priežastis ne čia.

Julija skaito toliau: „Ar kreipiasi pirmą kartą? Kur anksčiau gydėsi? Kokie kūno negalavimai vargina labiausiai?“ Be jų, dar svorio problemos, persirgtos ligos, mityba, rūkymas, alkoholis, narkotikai, noras ar bandymas nusižudyti, poreikis teikti savo kūnui skausmą, iškrypęs sekso potraukis... Ji skaito ir negali patikėti, kiek ir kokių keistų klausimų iškyla šios rūšies specialistams, susiduriantiems su vadinamaisiais sielos ligoniais. Kai kurie klausimai atrodo tokie neįtikėtini, jog kelis kartus išreiškia savo nuostabą vienu ir tuo pačiu klausimu:

– O, pasirodo, gali būti ir taip?

Na, bet dėkui Dievui, atrodo, kad jai dar nėra taip blogai. Nes jai tikrai nekyla noras nusiplėšti sau rūbus, sudraskyti nagais veidą ar palikti paskutinius pinigus žaidimų automatuose, kaip nėra apsėsta ir sekso manijos. Nors... Hm? Atvirai kalbant, ji iš tiesų gana dažnai galvoja būtent apie tai. Net labai labai dažnai. O jos fantazija kartais nukeliauja taip toli, kad net pati susigėsta savo minčių, apie kurias tikrai negalėtų su niekuo kalbėtis.

Taigi ar tai jau liga? Turbūt taip. Antraip juk nebūtų to klausiama. Bet kokiu lygiu tai normalu ir kokiu ne? Reikia pagalvoti. Juk pastaruoju metu jos žvilgsnis iš tiesų gana dažnai krypsta į gerai atrodančius nepažįstamus vyrus. O jis ne toks jau ir nekaltas. Bet tai dar ne viskas. Kaskart ji net labai atidžiai pasižiūri ir žemiau diržo... vos ne apie kiekvieną pagalvodama ir mintyse įvertindama, koks jis būtų lovoje, kur galėtų su juo susitikti, mylėtis. Gal net gana neįprastoje vietoje? Siaubas, kokios mintys... Taigi ir kyla klausimas, ar tai normalu? Ar tai visai natūralus, nors ir labai varginantis, biologinis poreikis, ar vis dėlto liga? Kaip atsakyti į tokį keblų klausimą? Nors tas jausmas paaštrėjo būtent tada, kai Liudvikas nustojo ja domėtis. Taigi, atrodo, lyg ir normalu. Bet jei parašys „ne“, vadinasi, bus nesąžininga. O jei „taip“, ar nepalaikys daktaras jos sekso maniake? Juk niekada negali žinoti, ką tie (ir ypač tokio profilio) specialistai mano. Galiausiai – kodėl gi ne? Juk, kaip sakoma, „profesinė patirtis“. Taigi... Ji palieka klausimą atvirą. Pasakys, kad nesuprato, kas konkrečiai turėta galvoje.

Toliau surašyti gana normalūs klausimai apie tėvus, jų profesijas, tarpusavio santykius... Stop. Štai ir vėl problema. Tėvų tarpusavio santykiai. Ar nesikartoja panaši istorija? Jos mielas ir taip ją mylintis tėtis vis dėlto buvo neištikimas savo žmonai po ilgų bendro gyvenimo metų kaip, galimas daiktas, ir Liudvikas Julijai. Taigi, jei taip, tai ar dukterys nepaveldi iš motinų privilegijos ištekėti už linkusių į neištikimybę vyrų? Nesąmonė! O dėl paveldo, tai greičiausiai jos pačios būtent elgiasi kažkaip ne taip, jei šitai įvyksta. Gal perdėtas darbštumas, rūpinimasis šeima, namais, netgi tais pačiais vyrais ir padaro moterį nebeįdomia, atima iš jos buvusį seksualumą? Juk ar gali plaunanti, skalbianti, lyginanti, konservuojanti uogienes, besikapstanti darže namų šeimininkė prilygti visada pasitempusiai, pasidažiusiai, besišypsančiai ir turinčiai vienintelį tikslą – patikti – svetimai moteriai? Jokiu būdu! Kas kitas, jei ne jų geidžiantis vyras mato, kokie gražūs bangomis krintantys viliokės plaukai, net

neįsivaizduodamas, kaip ji atrodo tarp keturių sienų, su styrančiais į visas puses suktukais...

Taigi gal ir Julija dėl to amžino skubėjimo, įtempto darbo, namų tvarkymo taip pat palaipsniui tapo tik tam ir tinkama, tam reikalinga? Galimas daiktas, kad, na, tarkim, jei būtų kita moteris, Liudvikas su ja niekada ir nesiskirtų, kaip nesiskyrė tėtušis su mama. Bet Julija – ne Adelė. Ji nenori tokio gyvenimo, neketina tiesiog nurašyti savęs į pasibaigusio galiojimo moterų kategoriją. Ji tam dar tikrai per jauna.

„Kokie šeimoje žinomi psichiniai susirgimai?"

Jokie. Bet ar Alzhaimerio liga – ne psichinis susirgimas? Aišku, ne. Tai senatvės liga. O gal vis dėlto? Ir Julija padeda ties klausimu klaustuką.

„Charakterizuokit tėvą kaip asmenį ir jūsų tarpusavio santykius."

Viešpatie, kokie dar ten santykiai. Julija buvo jo numylėtinė, kuriai viskas leidžiama ir atleidžiama. Jai jis buvo tiesiog nuostabus. O dėl kitų asmenų, na, kad ir dėl mamos, ką ji galėtų žinoti? Gal kitiems žmonėms jis buvo reiklus, valdingas, šykštus, grubus, abejingas? Ji niekada tuo nesidomėjo, nekėlė sau panašaus klausimo. Tėtis buvo jai labai geras, ir to visai užteko, kad jį mylėtų. Na, motulę ji, aišku, pažino kiek geriau. Bet vėlgi. Adelė mylėjo ją kaip kiekviena normali motina myli savo vienintelį vaiką. Taigi, kokie jie buvo iš tikrųjų, Petras ir Adelė Laukaičiai? Tiesiog kaip žmonės? Bet ar gali vaikai apskritai atsakyti į tokius klausimus? Juk tėvai visada būna iš visų geriausi. Aišku, jei neiškyla ypatingų ir gana specifinių problemų, ginčų dėl palikimo ar šiaip ko nors, kas priverčia atžalas daryti savo išvadas.

Bet šiaip jau netgi ir visų blogiausius tėvo ar motinos poelgius suaugę vaikai paprastai traktuoja kaip klaidas, charakterio silpnumą ar bent bando savaip pateisinti dėl vienos vienintelės priežasties, turinčios labai konkretų pavadinimą: meilė. Nes jei neturėtume jos savyje, perduotos mums su genais, ar ieškotų suaugęs sūnus ar duktė kažkada kūdikystėje jo atsižadėjusių tėvo ar motinos? Ar tai nero-

do, koks vis dėlto stiprus ryšys tarp mūsų ir tų, kurie sąmoningai ar tiesiog atsitiktinai suteikė mums galimybę ateiti į šį pasaulį? Na, savaime suprantama, kad šis reiškinys taip pat turi daugybę „bet“ ir „jeigu“, kad ir šiuo atveju gana gausu, švelniai tariant, „nukrypimų“. Bet, kad ir kaip ten būtų, didžioji dauguma vis dėlto patiria tą patį ir gana konkretų jausmą: vaikų–tėvų meilę.

Taigi ir Julija lengva ranka ir sąžine parašo: „Geresnių tėvų negalėčiau įsivaizduoti. Jie tiesiog idealūs.“

Prie klausimo apie atmosferą šeimoje trumpam susimąsto...

Kartais užverktos motulės akys. Ilgi laukimo vakarai prie lango, tėtušiui „užtrukus“. Tiesa, Julija tada pati išgyveno tą amžiaus tarpsnį, kai asmeninės problemos būna visų didžiausios. Todėl ir stengėsi nieko neimti per giliai į širdį, nes turėjo savo gyvenimą, savo, rodės, tokį sudėtingą jausmų pasaulį, savo rūpesčius. Kas čia bloga, jei tėtis ilgiau užtrunka su draugais. Tai visai normalu. Kiekvienas žmogus turi teisę elgtis, kaip jam patinka, teisę į savo laisvę. Juk niekur nesidės, vis tiek kada nors parsiras. Gal mama per daug skausmingai reaguoja į smulkmenas?

Taip, taip, tiesiog labai paprasta... Bet kai pačiai tenka stovėti prie lango ir stebėti vis didesnį Liudviko abejingumą, tai pasirodo, kad viskas ne taip jau ir „kas čia blogo“. Ar tik ne pats likimas nusprendė atlyginti už tuometinį jos paviršutiniškumą? Kad ir ji patirtų savo kailiu. O juk motulė nenulėkė pas psichiatrą, iškentė viena. Aišku, tėtis niekur nedingo, bet Julija tik dabar pagaliau suvokė, kad, nors ir likę kartu, didelės laimės abu tikrai nepatyrė. Ką vienas kitam anksčiau jautė, buvo praeitis, kas liko – viskas paviršutiniška, gyvenimas iš įpročio, bendri namai ant Nemuno kranto. Žodžiu – priverstinė simbiozė. Kažin, ar jie po viso to dar turėjo intymių santykių? Vargu. O jei taip, tai šis veiksmas nebebuvo susijęs su meile.

Bet koks galiausiai kieno reikalas, ką jautė ir kaip gyveno jos tėvai? Kalba eina apie ją, jos problemas. Ne, ji nieko nerašys. Niekam nereikia to žinoti.

Taigi: „Tėvų tarpusavio santykiai normalūs. Šeimos atmosfera draugiška.“ Ir... papūsk, daktare, tu jiems abiem į uodegas. Įdomu, kokia atmosfera tavo paties namuose? Kiek kartų jau suspėjai išsiskirti?

Toliau: „Ar paveikė tėvų tarpusavio santykiai jus asmeniškai?“

Aišku, ne. Na, buvo gaila mamos, bet tai ir viskas. Galiausiai ne tėvų problemos išprovokavo dabartinę mano būseną, buvo pakankamai ir kitų.

„Kuris iš tėvų turėjo didesnę įtaką jūsų gyvenime?“

Hm? Kad aš žinočiau. Gal vis dėlto tėtis? Ne, tikriausiai abu vienodai. Taigi tegu bus abu.

Kai Julija pagaliau perskaito: „Aprašykite savo partnerio asmenybę, charakterį, jo požiūrį į jus ir elgesį jūsų atžvilgiu“, – netikėtai pajunta, kaip pradeda virpėti pirštai.

„Oje. Štai čia tai jau visai kas kita. Koks jis, mano Liudvikas? Reiklus, tvarkingas... bet ką reiškia – tvarkingas, kai pats nė piršto nepajudina, o tik iš manęs reikalauja? Bepigu vaidinti tvarkingą, kai kiti už tave išblizgina, išvalo, iškuopia. Na, be tiek to, tegu bus tvarkingas. Koks dar?

Aišku, jei jis pats rašytų apie save, būtinai pridėtų: linksmas, mėgstantis bendrauti, sportuoti, turintis sveiką humoro jausmą, draugiškas, paslaugus, rimtas ir taip toliau. Visi taip rašo apie save. Kai paskaitai, na, pavyzdžiui, kad ir norinčių susipažinti anonsus, tai atrodo, jog nėra nei paniurėlių ar pedantų, nei geriančių, nei mušeikų ar šiaip kokių keistuolių. O kai susitinki ir pažįsti geriau, tai dažnai nieko daugiau nebelieka, kaip tik kuo greičiau trauktis iš kelio.

Bet gal kiekvienas apie save pasakytų tą patį? Gal iš tiesų tos visos charakterio savybės ir gali pasireikšti, bet tik esant tam tikroms aplinkybėms? Na, svarbu, su kuo bendraujama ir galiausiai, kaip norima bendrauti? Juk tas pats žmogus su vienu gali būti didžiausias linksmuolis, besineriantis iš kailio, kad tik patiktų, o su kitu abejingas, arogantiškas niekšelis ar vos valdantis žiovulį. Antra vertus,

vienas jo laidomus sąmojus laikys sveiku humoru, o kitas – net asmeniniu įžeidimu. Įdomu, kaip reaguotų daktaras, jei taip imčiau ir parašyčiau: „Mano vyras yra tiesiog nesivaldantis psichopatas, kai kalba apie savo buvusią žmoną“? Arba: „Pedantas iki kraštutinumo, reikalaujantis sudėlioti pižamas pagal spalvas“?

Kažin, ar garbusis psichiatras taip pat išsiskyręs? Jei taip, tai toks atsakymas jam labai nepatiks?.. Taigi vis dėlto geriau nereikia.

Staiga Julija prisimena vieną buvusį pažįstamą, nuolat rėkdavusį, nesivaldantį net dėl mažiausių kasdienių smulkmenų ir tapdavusį tokiu tyliu, švelniu, nors prie žaizdos dėk, kai kalbėdavosi su savo mylima moterimi. O svarbiausia, kad net bendraudamas su ja telefonu nuolat šypsodavosi, nors pašnekovė ir negalėjo matyti tos labai jau saldžios šypsenos.

Taigi koks, po perkūnais, jos Liudvikas? Normalus? Kažin... Iš kur jai žinoti? Gal čia visi tokie?.. Jiedu tiek metų kartu. Na, bet jei „ranką prie širdies“, tai normaliu savo vyro Julija tikrai negalėtų pavadinti. Jau vien dėl to perdėto tvarkos poreikio. Tiek to. Užteks. Tegu daktaras pats pasiklausia. Žodžiais kažkaip lengviau atsakyti, pasitelkus mimiką, dviprasmius nutylėjimus. Tai ne taip konkretu kaip juodu ant balto.

„Jūsų santykiai su vaikais.“

Išlepę tinginiai kaip ir tėtušis. Jei būtų jos, savi, tikrai neleistų taip elgtis, bet svetimam nepasakysi. O juk, šiaip ar taip, bet kuriuo atveju ji liktų kalta, kad kišasi. Taigi iškenčia jų apsilankymus, ir gerai. Laimė, kad bent ne kiekvieną dieną.

Julija niekada negalvojo, kad galėtų turėti problemų su vaikais. Anaiptol. Draugių mažyliai visada lipo prie jos kaip muselės prie medaus. Bet, matyt, vaikai vaikams nelygu. Galiausiai, iš kur jai žinoti, kaip su jais elgtis? Ar nepakanka būti tyliai, paslaugiai, apskalbti, pamaitinti? Juk meilės jie ir nenori. Iš tolo neprisileidžia. Kita vertus, turi savus tėvus. O Julija taip pat nejaučia per didelio

poreikio būti jų mylima. Tiesa, su vyresniuoju, bent jau anksčiau, praleisdavo kartu vieną kitą „intymesnę“ akimirką, sulūžus jo žaislui ar šiaip atsiradus kokiai problemėlei. Bet jaunėlis visai kitoks, ir Julijai kartais atrodo, kad jos netgi nemėgsta. O gal tiesiog jo vaikiškas protas laiko ją kalta dėl to, kad tėvai negyvena kartu? Nes būtent ji buvo ta svetima moteris name, kur anksčiau gyveno jų motina. Todėl visai įmanoma, kad aikštingas berniūkštis taip ir mano. Juk maži vaikai viską vertina iš savo regėjimo taško. Taigi nieko nuostabaus, kad gal ir jis paklydo painiuose tėvų tarpusavio santykių labirintuose. O matydama, kad berniukas jos demonstratyviai šalinasi, Julija nelindo jam į akis ir laikėsi taip pat „saugaus“ atstumo.

Taigi į tokį aktualų klausimą atsakė gana lakoniškai: „Vaikų neturiu“.

Kitas klausimas? Na, aišku. Kaipgi kitaip? Nors lyg ir pasikartoja, bet, kaip sakoma, jau tiesiai šviesiai: „Ar turit seksualinių problemų? Kokios jos? Ar labai jus vargina?“

– Na, aš asmeniškai tai tikrai jų neturėčiau, jei, žinoma, to sekso būtų, – sumurma Julija ir parašo „ne“.

„Ar esat patenkinta seksualiniu gyvenimu?“

Po perkūnėliais! Julija susimąsto. Ar galės ji atvirai apie tai kalbėtis su visiškai nepažįstamu žmogumi, ir dar vyru? Kodėl apie tai anksčiau nepagalvojo? Juk savaime suprantama, kad bus šito klausiama, nes tai viena iš jos problemų. O atvirai kalbant, tai gal net visų didžiausia? Bet ko ji tikėjosi? Kad gaus tablečių ar gerų patarimų, kaip nepersišaldyti? Oje, ką daryti? Pameluoti, kad viskas gerai, ir taip išvengti nemalonių klausimų? Bet, kita vertus, jei nepasakys visos tiesos, kaip galės daktaras jai padėti? Tik ar gali jis apskritai padėti? Na, nebent vaistais, kurie tiesiog užslopina visus žmogiškus pojūčius? Nesąmonė. Kokio galo ji čia atsibeldė?

Julija giliai įkvepia oro. Lėtai išpučia per nosį. Pakartoja tai kelis kartus. Svarbiausia, nepulti į paniką, susikoncentruoti. Juk kažko labai kompromituojančio jų santykiuose lyg ir nėra. Tiesiog pakanka

paminėti, kad vyras tapo jai abejingas. Galiausiai tai tiesa. O kaip ji dėl to jaučiasi, savaime suprantama. Tik ar to užteks? Kažin... Na, šiaip ar taip, ji jau čia. Taigi išeiti nėra tikslo. Nes kam tada apskritai atvyko ir gal atėmė galimybę kitam, kuriam dar labiau to reikia? Ir ji užrašo: „Seksualinis gyvenimas nepakankamas". Viešpatie, kaip naiviai tai skamba. O gal vis dėlto atsikelti ir išeiti? Ne. Jei jau iki šiol tiek atlaikiau, tai ir čia atlaikysiu.

Kiti klausimai liečia ją pačią:

„Kuo užsiimate laisvalaikiu, jūsų hobis, santykiai su draugais, ar esat patenkinta savo išvaizda?"

Taip, laisvalaikis. Kodėl neklausia, kiek aš jo turiu... „Skaitau knygas, žiūriu televizorių..." Kaip „skystai" skamba. Bet kuo daugiau užsiimti, kai esi vienas? Nei draugų, nei normalios šeimos. Net ir pasivaikščiojimai savaitgaliais seniai baigėsi. O vienai slampinėti po apylinkes ne Julijos charakteriui.

„Draugų neturiu." Dar kvailiau skamba. Net ir analfabetai jų turi, o Julija Krauzė, pasirodo, ne. Taip ir norisi parašyti: „Aš – auslenderė"... Bet daktaras jos „juodo humoro" tikrai nesupras. Garantuotai palaikys nenormalia ar priims kaip asmeninį įžeidimą. Tiek jau to. Kita vertus, juk ir negali suprasti. Jis vietinis. Jie visi bendrauja tik tarpusavy, savo bandoje, taip sakant. Gal šitaip ir turi būti? Juk Julija taip pat nestokojo draugų, gyvendama savam krašte. O čia gana „prisidraugavo", ką tik atvykus. Tik apkalbėta liko. Tokios čia, atsiprašant, draugės. Bet visų keisčiausia, kad ne ant jos vienos nuolat „pilamos pamazgos". Biuras net skamba nuo apkalbų. Ir visada kalbama apie tą, kurio tuomet nėra darbe. Netgi gana piktai kalbama. Apie savą! Tai ko norėti, kad nekalbėtų apie svetimšalį, kuris vis tiek neturi jokių galimybių būti priimtas į jų tarpą ir laikomas kaip jiems lygus. Taigi, jei negali pasitikėti, geriau su niekuo ir nedraugauti.

Todėl kai kolegos plakdavo liežuviais nesantį, ji tiesiog tyliai sėdėdavo, žiūrėdama pro langą ir galvodama: „Kodėl jie tokie pikti, to-

kie nekenčiantys, pilni pagiežos? Ko jiems trūksta? Iš kur tas gaižus pavydo jausmas, nuolatinis poreikis kenkti? Kas tai? Primityvumas ar vis dėlto labai pažeista psichika?"

O kai sykį žemesnes pareigas užimančios kolegės Julijai girdint pradėjo labai garsiai diskutuoti, kad valytoja ir architektas turėtų gauti vienodą atlyginimą, tada būtų teisybė, ir, matydamos, kad ji nesikiša į pokalbį, pagaliau paklausė jos nuomonės, kur kas daugiau už jas uždirbanti ponia Krauzė atsakė:

– Bet kam tada apskritai studijuoti metų metus, gyvenant iš tėvų kišenės, džiovinti sau smegenis, gadinti sveikatą, nervus, o vėliau būti atsakingam?

– Na, kažkas turi būti architektas tiesiog iš pašaukimo.

– O jei to vadinamojo ypatingo pašaukimo nėra, tik profesija? Juk tikrai kažkas turi būti ir architektas, ir chirurgas, ir mokytojas, eikvojantis nepalyginti daugiau jėgų (bent jau psichinių), negu jų reikia dulkėms valyti. Antraip apsišluotume aplink palapinę ir sėdėtume patenkinti, visi lygūs. Galiausiai juk ne visi vienodai gabūs. Kita vertus, bent jau aš tikrai nežinau, koks gyvas padaras leisis į medžioklę, būdamas sotus?

Kolegės nieko neatsakė, o Julija suabejojo, ar jos apskritai suprato, ką norėjo tais žodžiais pasakyti? Tai buvo lyg ir labai neutralus pokalbis, tačiau būtent tada jai tapo aišku, kad tos kiekvienam žingsny sutinkamos neapykantos priežastis veikiausiai buvo tiesiog patologinis nesugebėjimas gerbti kito žmogaus gabumų, o tuo pačiu ir galimybių. Todėl kuo ilgiau ji čia gyveno, tuo labiau piršosi mintis, jog šioje šalyje kiekvienas nuolat ieško „mažesnio" už save, o „didesnių" tiesiog nekenčia...

Kitas klausimas. Hm, mano išvaizda? Kodėl turėčiau būti ja nepatenkinta? Na, aišku, vieną kitą kilogramą numesti būtų visai ne pro šalį, bet tegul kiekviena mano metų moteris taip atrodo kaip aš, tai plastikos chirurgai išeitų elgetomis, užuot susikrovę milijonus.

Taigi: „Savo kūnui, išskyrus kelias smulkmenas, priekaištų neturiu."

Aha, o štai dar vienas: „Kuo pasireiškia jūsų stiprioji ir silpnoji pusės?"

Įdomus klausimas. Kokia aš? Kodėl anksčiau apie tai nepagalvojau? Gera mintis. Pažinti save. Savianalizė. Nes vien jau tai – terapijos pradžia. Gerai, kad atėjau. Bent sužinosiu tai, ko dar nežinojau. Taigi tikrai, pirmyn į pažinimą! Kuo pasireiškia mano stiprioji ir silpnoji pusės?

Ištvermė, darbštumas, prisitaikymas, – štai kur mano stiprybė. Juk kita seniai būtų neištvėrusi tų amžinų intrigų darbe. Ir, jei Liudvikas nebūtų prisidėjęs, tikrai dabar nesėdėčiau čia, nebūčiau ieškojus psichiatro pagalbos. Nors sakoma, kas nesunaikina, – užgrūdina, bet kam veltui rizikuoti?

Galiausiai šiuo metu visko tiesiog per daug. O ir tolimoje tėvynėje problemų netrūksta. Amžini motulės skundai nuotaikos tikrai nepakelia. Kiekvienas pokalbis telefonu dar labiau prislegia. Todėl ir stengiasi dažnai neskambinti. Taip taip, ji baisi egoistė, bet ar galima ką nors pakeisti? Kam nuo to bus geriau, jei šalia savų problemų kartą per savaitę dar turės išklausyti Adelės aimanų?

Kas toliau? Aha, mano silpnos vietos. Gal per didelis jautrumas? O gal per daug nusileidžiu, paklūstu kitų norams? Kas būtų atsitikę, jei tada, kai Liudvikas išvertė rūbus iš spintos lentynų, nebūčiau sudėjus jų atgal, o palikus tiesiog ant grindų? Aišku, kad galėjau taip padaryti, bet neleido mano charakteris: „Traukis kvailiui iš kelio ir išvengsi konflikto." O gal būtent todėl nustojo manimi domėtis, kad per daugelį metų pasirodžiau labai pilka, paklusni, na, tiesiog nuobodi? Jo pirmoji žmona tikrai buvo kitokia. Jau vien tai, kad jį paliko, pasako labai daug. Bet kitaip ir negali būti. Juk vokietė. Esu įsitikinusi, kad tikrai ne jis išmetė ją į gatvę...

Bet kodėl būtent jo reikalavimas palaikyti tą ypatingą tvarką mane taip žeidžia? Kas tai? Įsivaizdavimas ar vis dėlto nuojauta, kad laiko mane žemesnės rūšies padaru?

Įdomu, kaip jaučiasi kitos čia gyvenančios svetimšalės moterys? Na, pavyzdžiui, tos, turinčios daug pigmento, kurių išvaizda net labai neeuropietiška? Ak, nesąmonė. Ne išvaizda lemia. Viskas priklauso nuo vyro, kuris tave vedė. Kiek Julija girdėjo atvejų, kad uošviai visą gyvenimą negali susitaikyti su sūnaus (ypač sūnaus!) tiesiog nedovanotinu apsisprendimu vesti užsienietę. Ji netgi asmeniškai pažįsta kelias šeimas, kur anytos taip ir numirė, nepakalbinusios ne tik „azijačių", bet ir anūkų, nors jų sūnūs santuokoje, atrodo, jautėsi tikrai laimingi. Na, nieko nepadarysi. Galiausiai negalima reikalauti iš žmogaus, visą amžių besimurkdančio gana nesudėtingoje kaimo ar provincijos kasdienybėje, kad jis staiga taptų modernus ir pakeistų nuo amžių nusistovėjusias pažiūras. Juk ne veltui jos krašte sakoma: „Kuo gimė, tuo ir dvės." Žiauru? Ne. Juokinga? Ne. Gal tik kiek liūdna...

Toliau klausimai, ko pacientas konkrečiai tikisi ir ką norėtų pakeisti savo jausmų sferoje ir elgsenoje.

„Nesu tikra, kad sugebėsiu ilgiau ištverti esamą situaciją, todėl manau, kad atėjo laikas ieškoti specialisto pagalbos, – parašo Julija ir lengviau atsikvepia: Na, pagaliau. Pažiūrėsim, ką pasakys mokslo vyras? Įdomu, koks jis? Kad tik būtų žmogiškas. Arogancija nesiskundžiančių ir su akcentu kalbantiems priešiškai nusiteikusių čia tikrai netrūksta... Ir būtent tada, kai išgirsta tą akcentą. Tada net ir „šluotos specialistė" ar bukiausia kaimietė staiga pajunta savo neginčijamą pranašumą. O dar tas beveik visada užduodamas nekaltas, vemti verčiantis standartinis klausimėlis: „Iš kur atvykai?" – „O koks tavo suš... reikalas?" – taip ir norisi tėkšti. Bet, deja... ir vėl pagal liaudies išmintį: duok kvailiui kelią... Taigi todėl ir atsakau: „Iš Lietuvos". Atrodo, kas čia baisaus, kad klausia. Bet kai tas daroma ne šimtus, o tūkstančius kartų, pradeda tiesiog nervinti."

Julija dar kurį laiką sėdi paskendusi savo mintyse, kol pagaliau pakviečiama asmeniniam pokalbiui.

Pakilusi į antrą aukštą dar kartą įsitikina, koks turtingas turėjo būti namą statęs žmogus. Aukšti kambariai, erdvūs koridoriai, prabangios gipso rozetės, vainikuojančios stambokus krištolo šviestuvus. Aišku, jie seniai pakeisti kitais, bet pirmtakai turėjo būti nė kiek ne prastesni. Juk tokiuose kambariuose bet ko nepakabinsi.

Julija pasibeldžia ir įeina į kabinetą. Nuo rašomojo stalo pakyla senyvas vyras. Paduoda ranką sveikindamasis ir pasiūlo sėstis. Kol varto jos prirašytus lapus, Julija visą laiką jį stebi. Žili, netgi balti plaukai, tokia pat barzda. Kažkuo panašus į Kalėdų senį. Taisyklingas veidas, atidus žvilgsnis. „Atrodo, gana simpatingas", – nusprendžia.

Kai daktaras pagaliau pakelia akis nuo popierių, ji jam nusišypso. Tiesiog šiaip sau, automatiškai, labiau iš mandagumo. Nes taip yra įpratus. Nes to reikalauja geras tonas.

Prasideda ramus pokalbis. Vyras klausinėja, versdamas lapą po lapo, o ji atsakinėja. Be įtampos, ilgai negalvodama, kažkaip paprastai, tiesiog savaime. Lyg kalbėtųsi su senu pažįstamu apie šį bei tą ir apie nieką.

„Pasirodo, ne taip jau ir sunku", – mąsto pasakodama savo šeimos problemas, nes dabar būtent jos atrodo visų aktualiausios. Ir netgi tas toks kompromituojantis intymus gyvenimas staiga nušvinta visai kitoje šviesoje. Todėl ji atvirai prisipažįsta, kad sekso poreikis paskutiniu metu jai netgi labai aktualus, nors tikrai nelaiko savęs nepasotinama.

Vyras nežymiai šypteli:

– Tai visai natūralu, ponia Krauze. Jums nereikia varžytis, apie tai kalbant. Seksualinis gyvenimas priklauso mūsų buičiai kaip ir visi kiti dalykai, o ilgiau nepatenkintas geismas sukelia rimtų problemų. Esmė ta, kad būtina rasti išeitį iš susidariusios situacijos. Todėl mano patarimas būtų abiem kreiptis į šeimos problemų specialistą. Jums ir jūsų vyrui. Aš šioje srityje nesispecializuoju.

– Mano vyrui? – išsigąsta Julija. – Jis apie tai nieko nežino. Nežino, kad esu čia. Ir norėčiau, kad niekada nesužinotų.

– Savaime suprantama. Mūsų pokalbis nebus niekur pagarsintas. Viskas liks šiame kabinete. Nes to reikalauja medicinos etika. Jūs pati turit nuspręsti ir su juo šia tema pasikalbėti. O tuo pačiu ir apie kitus aspektus, kuriuos man paminėjote. Aš asmeniškai neįžvelgiu jumyse jokių rimtų ligos požymių, kuriuos galėčiau gydyti. Aišku, galiu paskirti lengvo veikimo antidepresantą. Deja, to nepakanka. Aš – psichiatras, bet manau, kad mano kolegos psichologai galėtų jums kur kas geriau padėti. Taigi užrašysiu porą adresų. Tikiuosi, kad vieną iš jų pasirinksit. Tai mano tikrai nuoširdus patarimas.

– Reiškia, aš esu... normali?

– Na, žinoma, ponia Krauze. Bet psichologo konsultacija – visai kas kita. Patarčiau bet kuriuo atveju, aišku, kartu su jūsų vyru.

– Ačiū, daktare.

– Buvo malonu.

Ji atsisveikina ir išeina į gatvę. Tik tiek? Jaučiasi netgi truputį nusivylusi.

– Iš didelio debesio tiek maža lietaus... Na, bent jau gerai, kad žinau, jog neturiu psichinių problemų, kad patarė, kur kreiptis, – sako balsu ir apsidairo, ar kas neišgirdo. Dar iš tiesų pamanytų, jog nenormali. Juk kalbasi pati su savimi, ir dar prie psichiatro durų.

Tačiau Julija pastaruoju metu net labai dažnai balsu reiškia savo mintis. Ypač kai būna susijaudinusi. Ar tai blogai? Senatvės požymis? O gal tiesiog vienatvė, kai norisi girdėti kažkieno balsą, bet nieko nėra šalia, taigi ir lieka tik savo pačios?

Lėtu žingsniu pereina per kaimą, sustodama ties krautuvėlių vitrinomis. „Kaip gali jos išsilaikyti? – stebisi. – Juk niekas nepirks kažkokios prekės su antkainiu, kai didžiuliai industriniai centrai, nutolę vienas nuo kito per trisdešimt kilometrų, gali siūlyti daug pigiau ir kur kas didesnį pasirinkimą. Tiesa, tokios krautuvėlės pastaruoju metu bankrutuoja vis dažniau. O gaila. Kaip atrodytų miestelio pagrindinė gatvė, jei jų nebūtų? Kur sustotų nuobodžiaujantis turis-

tas paganyti akių, nors ir nesiruošdamas nieko pirkti? Kas, jei ne jos, nušvisdamos savo vitrinomis vėlų vakarą, verčia pajusti, kad čia vyksta kažkas daugiau negu kitoje panašioje gyvenvietėje?

Pasisukiojus dar kurį laiką sėda už mašinos vairo.

***

Julija sąmoningai pasirenka psichologę moterį vildamasi, kad, būdama tos pačios lyties, galės geriau suprasti. O ir kalbėti aktualia tema labai išsamiai su vyru, nors ir specialistu, ne visai lengvas dalykas.

– Nežinau, nuo ko pradėti, – sako sėdėdama priešais moterį, veikiausiai dešimčia metų už ją vyresnę.

– Pasakokit tiesiog viską, kas jums atrodo svarbu.

– Mano ir vyro santykiai kažkaip atšalo. Ne dėl manęs. Tai jis nustojo domėtis manimi kaip moterim, netgi įtariu, kad turi kitą.

– Nuojauta ar tikrai žinot?

– Na, sužinoti, manau, sunkiai įmanoma. Nebent kažkas turėtų konkretų tikslą mane informuoti. Taip, tai tiesiog nuojauta. Galiausiai sunku įsivaizduoti, kad pusamžis vyras staiga imtų ir prarastų tiesiog natūralų fiziologinį poreikį. Man tas tikrai nesuprantama. Todėl ir manau, jog kažkas ne taip. O tas kažkas, mano nuomone, gali būti tik kita moteris.

– Ar įmanoma, kad jis galėtų sirgti kokia organine liga?

– Tikrai ne. Na, bent jau niekuo nesiskundžia.

– Gal turi problemų darbe, per daug pervargsta?

– Nepanašu. Anaiptol, grįžta net labai gerai nusiteikęs.

– Aha, o toliau? Kaip leidžiate bendrus vakarus? Apie ką kalbatės?

– Sakyti „bendrus“, manau, nelabai tinka. Vyras atsiverčia laikraštį ar įsijungia televizorių. Taigi kalbėtis tampa ne taip paprasta. Jei ko ir paklausiu, atsako trumpai, štai ir viskas.

– O toliau?

– Toliau... pasako: „Labanakt, mieloji.“

– Ar būna namuose barnių, šiaip kokių nesklandumų? Ar nepriekaištaujat jam dėl ko nors?

– Nežinau. Bent man taip neatrodo. Porą kartų bandžiau kalbėtis, pasakiau, kad manau, jog turi meilužę.

– Na, ir?.. Kaip jis reagavo?

– Atkirto, kad nekalbėčiau nesąmonių, ir viskas tuo baigėsi. Bet juk kiekviena moteris anksčiau ar vėliau keltų šį klausimą. Todėl nelaikau tai kivirču ar priekabių ieškojimu.

Psichologė tyli.

– Jūsų kolega patarė kreiptis į šeimos santykių kabinetą, bet aš tikrai žinau, kad Liudvikas to niekada nedarys.

– Kodėl?

– Kodėl? Na, jei tai susiję su kita moterim, jei jo gyvenimas jam patinka, tai kodėl norėtų kažką keisti? Juk daro tai sąmoningai. Galiausiai, jei meilė dingo, tai jokie pokalbiai nepadės. Nežinau, kaip jums paaiškinti, aš norėčiau dėl savęs... Na, tiesiog, kad galėčiau geriau visa tai pakelti, suprasti, gal susitaikyti su likimu. Taigi dėl savęs, bet ne dėl jo. O jei jis manęs nebenori, tai, kaip sakoma: „Širdžiai neįsakysi..."

– Iš kokios šalies jūs atvykot?

– Iš Lietuvos. Ir tikrai nemanau, kad problema – mentalitetų skirtumas. Aš pildau visus jo norus. Mano vyras manimi netgi labai patenkintas.

– Kokius norus turite galvoje?

– Na, buities dalykai, tvarkos palaikymas. Žinot, mūsų namuose tiesiog ideali švara ir tvarka. Kiekvienas, net mažiausias, daiktas turi savo vietą. Aišku, taip, kaip to pageidauja Liudvikas. Ir visa tai darau aš. Todėl tikrai nemanau, kad galėtų būti manimi nepatenkintas.

– O gal jūsų paslaugumas kelia jam... Na, kaip čia pasakius? Nuobodulį. Pabandykit būti jam įdomi.

– Manau, kad tikrai viską padariau šia prasme. Deja, jokios reakcijos. Tiesiog laimingas abejingas vyras. Netgi su jo vaikais iš pirmos santuokos neturiu jokių problemų.

– O kaip jūs pati? Ar turit savų?

– Ne. Liudvikas nebegali jų daugiau turėti.

– Kaip jaučiatės dėl to?

– Niekaip. Yra, kaip yra.

– Tai tik jums taip atrodo. Nepatenkintas motinystės instinktas visada sukelia negatyvius jausmus. Tada į visai normalius dalykus reaguojama daug jautriau, negu būtina... Juk jūsų vyras gerai uždirba, rūpinasi jumis. Taigi manau, kad mums reikia gilintis būtent į šią temą.

– Ar būsiu teisingai supratus, kad jūs manot, jog esu pati kalta dėl jo atšalimo, kad tiesiog iš gero gyvenimo išsigalvoju nesamas problemas, nes kenčiu nuo nepatenkinto motinystės jausmo? – staiga supyksta Julija.

– Na, aš taip nesakiau.

– Bet, deja, leidot suprasti. Aišku, kad būčiau nieko prieš turėti savo vaikų. Tik jokiu būdu nepuolu į isteriją, jei jų nėra, nes nepriklausau moterims su labai stipriai išreikštu poreikiu kažkuo rūpintis, ir tas kažkas būtinai turi būti vaikas. Bet man atrodo, jog kalba eina apie mano vyro abejingumą, o ne apie mano menamą motinystę. Aš esu čia, norėdama suprasti viską, kas susiję su mano vyru. Nes tikrai nemanau, kad tas, kuris myli, staiga ims ir nustos domėtis mylima moterim be jokios aiškios priežasties. Galiausiai vaikų tema buvo išspręsta kartą ir visiems laikams dar mūsų santuokos pradžioje. Bet aš neturėjau dėl to jokių problemų ir buvau net labai laiminga.

Julija staiga pasijunta nusivylusi prieš ją sėdinčia moterim. Ką ji apskritai supranta apie tokius dalykus kaip vienatvė, izoliacija, nepatenkintas seksualinis poreikis, intrigos darbe? Ji, galimas daiktas, to niekada nepatyrė ir nepatirs. Sėdi viena nuosavam kabinete ir postringauja iš knygų išmoktomis frazėmis, o gyvenimas eina savo keliu. Ar tik ji pati neturi problemų su vaikais? Gal kaip tik jai pačiai labai aktuali ta nesąmonė apie nepatenkintą motinystę? Ar jos vyras ją my-

li? Gal apskritai jo neturi? Todėl ir negali žinoti, ką reiškia ištekėjusiai moteriai vieną dieną pagaliau pajusti, kad viskas seniai ne taip, kaip buvo. Nepatenkintas motinystės jausmas... Cha, tikrai gražu. Nepatenkintas sekso poreikis, tu kvaila višta. Štai kur šuo pakastas. O gal tu net supratimo neturi apie tai, ką reiškia būti apkabintai tikro vyro? Gal tu, taip sakant?.. Julija bando susivaldyti. Temperamentu ji niekada nesiskundė. Tik čia, šioje šalyje, ir, ko gero, būtent Liudviko dėka tapo moterim, kaupiančia savyje nereikalingas emocijas.

Viskas tampa dar painiau. Galvoje tikras minčių chaosas. Ji kurį laiką patyli, sukilęs nepasitenkinimas kiek aprimsta, ir pagaliau pradeda pasakoti apie problemas darbe. Bet pokalbis kažkaip ir toliau nesiriša. Julijai vis labiau atrodo, kad moteris, nors ir dedasi dėmesinga, mintimis klaidžioja kažkur kitur. Gal ji tikrai turi didesnių problemų? Gal jos vienintelis vaikas serga nepagydoma liga? Gal jai pačiai prieš kelias savaites išoperavo, na, pavyzdžiui, kad ir krūties vėžį, ar neseniai palaidojo motiną, tėvą, kitą labai artimą žmogų? Todėl ir atrodo juokinga kažkokia Julija Krauzė su kažkokiomis savo problemėlėmis. Nemyli vyras. Na, ir kas. Spjauk į barzdą ir susirask kitą! Būta čia ko „psichuoti". O gal ji viena iš tų... na, tiesiog nemėgstanti užsieniečių? Bet kad ir kokia būtų priežastis, kalbėtis su „siena" tikrai nemalonu. Julija jaučia tą vis labiau, kol noras kalbėti galutinai praeina. „Tikrai, ko aš čia atėjau? Pati kalta. Taip man ir reikia."

– Na, man metas, atleiskit, kad sutrukdžiau, – staiga pakyla ir paduoda ranką atsisveikinti. Juk čia priimta bet kokia kaina išlaikyti gerą toną.

– Kodėl? Kas atsitiko? – staiga atsibunda specialistė.

– Nieko neatsitiko. Tiesiog man atrodo, kad manęs nelabai atidžiai klausot.

– Na, ką jūs. Jums tik pasirodė.

– Galimas daiktas, kad pasirodė, bet tai tikrai nemalonus jausmas.

– Turit labai jautrią vaizduotę... Tai liga...

– Nemanau. Jūsų akys... Aš tiesiog turiu gerai išsivysčiusį pastabumą. Turbūt čia ir slypi mano problema. Jūs teisi. Reikia ieškoti priežasties savyje. Ačiū už gerą patarimą, – Julija pasuka link durų.

– Palaukit. Grįžkit. Aš atsiprašau, kad buvau gal kiek... neatidi.

– Atidėkim kitam kartui. Šiandien man tiesiog praėjo noras kalbėti, – sako žinodama, kad kito karto tikrai nebus. O jei ir bus, tai tikrai ne čia.

Abipusis pasitikėjimas – pagrindinis ir vienintelis garantas, kad tokios rūšies terapija duotų teigiamų rezultatų. Jei iš pat pradžių jo neatsiranda, pokalbiai ne tik vargina, bet ir nuvilia. Žmogus pasijunta dar vienišesnis su savo problemomis, nesuprastas, neišklausytas, gal net įsižeidęs, kad nebuvo pakankamai dėmesingai priimtas. Neretas po to jaučiasi dar blogiau, nors, nematydamas išeities ar tiesiog aklai tikėdamas, kad taip ir turi būti, lankosi toliau.

Sunkios durys tyliai girgžteli, ir Julija atsiduria gatvėje. Žvilgteli į mažą popieriaus lapelį su kito pokalbio data ir suglamžiusi įmeta į šalimais stovinčią šiukšliadėžę. Lėtai eina, žiūrėdama sau po kojom. „Kaip greitai aš užsidegiau. Kaip perdėtai reagavau į tokią smulkmeną. Atrodo, kad, gyvendama šioje šalyje, darausi vis panašesnė į juos ar, kitaip tariant, agresyvėju. Vos ne kiekvienas nepatikęs žodis sukelia nepakantumą, gal net neapykantą. Bet, kita vertus, kaip įmanoma išlikti ramiai, kai kiekvienam žingsnyje visi tiesiog jaučia pareigą tave valdyti, užkabinėti, nurodinėti!? – pyksta. – O tas prakeiktas abejingumas? Mano vyras, mano kolegos, dabar ir psichologė. Gal todėl ir pasidarė visko per daug? Juk tikėjausi būti suprasta bent čia. Bet, kita vertus, gal ji teisi? Gal pataikė į žaizdą, kurios net neįtariau esant? Juk nieko blogo ir nepasakė. Bet buvo dar kažkas. Tikrai buvo. Tas priešiškumo jausmas... Taip, būtent. Prakeikimas, kaip išsikapstyti iš viso to mėšlo? Viena aišku, kad pagalbos iš niekur nesulauksiu. Taigi, atrodo, teks pačiai kapanotis. Susiimk, Julija, juk tu gali. Visada buvai stipri moteris... Bet ta mano reakcija... Keis-

ta, keista. Vienu metu tikrai pasijutau gerai, panorusi gražia forma pasiųsti ją velniop. Tai kažkas nauja. Ne, tiesiog pamiršta. Juk tai aš pati. Ta, kokia esu iš tikrųjų. Geras ar blogas ženklas? O gal tiesiog taip atsitiko, kad baigėsi kantrybė, pagaliau viskas perdegė?..

Reikės paskambinti mamai. Gal rytoj? Kažin, kaip ten jiems einasi?

***

Adelė pramerkia akis ir dairosi tamsoje. Kambaryje tylu. Mezginys guli ant kelių, nuo vieno virbalo nuslydusios akys.

– Net nepajutau, kaip užmigau. Kažin, kelinta valanda?

Ji atsikelia ir priėjusi prie durų spragteli mygtuką. Trišakis šviestuvas sušvinta blausia šviesa. Susuktos lempelės turi mažai vatų. O ir kaip kitaip, juk elektra nuolat brangsta. Kalba, kad greit net dvidešimčia centų pabrangs. Vėl įjungia grotuvą. Priėjusi prie lango žvilgteli į lauko pusėje prie rėmo pritvirtintą termometrą:

– Vajetau, vėl trisdešimt. Na, bet nieko čia keisto. Juk radijas pranešė, kad naktį paspaus. O jau po dvylikos...

Ji užgesina šviesą ir eina į virtuvę. Uždega dujinę viryklę, pastato ant ugnies virdulį su vandeniu. „Kažin, ar Petras jau miega? O Viešpatie, Petras?! Juk išvažiavo su dviračiu! Toks šaltis“, – skuba į jo kambarį:

– Petrai, ar miegi?

Niekas neatsiliepia. Adelė uždega šviesą. Žvilgteli į gretimą kambarį, kuriame stovi televizorius. Čia taip pat tuščia.

– Negrįžo! O varge. Ir kodėl aš daviau jam tą raktą? Kodėl leidau išvažiuoti? Bet gal policijoj sėdi ar pas ką užsuko? Kažin. Juk būtų paskambinę, pranešę, kad ateitų atsiimti.

Ji dairosi aplink, nežinodama, ką daryti. O gal miegojo ir negirdėjo skambučio? Ir kaip ji galėjo taip kietai įmigti? Na, bet nieko keisto, nemiga jau seniai kankina. Tos naktys tokios ilgos, pilnos varginančių minčių, galvos skausmas dieną. Todėl ir užsnūdo, užliūliuota muzikos.

– Alio, policija? Mano vyras, Petras Laukaitis, negrįžo.

– Gal kur burnelę daro? Ar seniai nėra?

– Nuo pietų.

– Ak, tamsta, nuo pietų, tai ne prieš savaitę...

– Jis ligonis. Nieko neprisimena. Jau ne kartą teko ir iš jūsų skyriaus atsiimti. Alzhaimerio liga, suprantat?

– Na, jeigu taip, tai reikalas rimtas. Gal nujaučiat, kur galėtų būti?

– Neturiu nė mažiausio supratimo. Išvažiavo su dviračiu.

– Ką? Tokiam šalty su dviračiu? Tada bent jau nosį tikrai turėjo nušalti. Gal ligoninėje?

– Ieškokit, vyručiai, labai prašau. Bloga nuojauta kamuoja. Reikalavo, kad leisčiau, o aš, kvaila boba, ir leidau.

– Na, na, nusiraminkit. Gal dar nieko blogo? Gal pas kokį pažįstamą užtruko? Mes važiuojam pasidairyti. Jei rasim, tuojau pranešim.

– Tai jau paskubėkit, vyručiai, skolinga neliksiu.

– Ilgai važinėtis ir mes negalim. Benzino mažai skiria... taip sakant, ribotą kiekį.

– Sumokėsiu aš jums už tą benziną. Negaliu sau vietos namuose rasti.

– Gerai, gerai, tamsta, važiuosim.

– Kada?

– Na, tuojau pat.

– Aš tikrai sumokėsiu. Garbės žodis. Jei jau pasakiau kartą, tai tesėsiu.

– Nusiraminkit. Važiuojam.

Lėtai slenka laikas. Moteris pasiima į rankas rožinį, nukreipia žvilgsnį į kabančią ant sienos jos ir Petro vestuvinę nuotrauką.

– Viešpatie, atleisk man, nusidėjėlei. Ką aš padariau. Kad tik nieko nebūtų atsitikę. Atleisk man, Dieve, kad pykau ir keikiau, – meldžiasi Adelė, suklupus ant kelių. – Juk supranti, kiek kantrybės reikia. Jau tiek metų... Ne blogo linkėdama, o tik kad sveikatos ir nervų nebeliko.

Su tokia liga nukaršinti žmogų, kad ir savą, nėra taip paprasta. Tik tas gali suprasti, kas pats savo kailiu patiria. Duok Dieve, kad sugrįžtų gyvas ir sveikas. Nepykstu ir dėl tų gėlių... Tiek jau to, apsieisiu ir be jų. Juk mano žmogus buvo, nors ir nelabai tikęs, bet vis dėlto mano. Senatvės abu sulaukėm. Kam nebūna, nepasitaiko? Tam ir šeima, tenka ir pyktis, ir taikytis. Toks jau gyvenimas. Ką aš be jo daryčiau viena. Penkerias mišias užpirksiu, tik sugrąžink gyvą. Ir į Šiluvos atlaidus nuvažiuosiu... tikrai, pažadu. Nors ir bus nelengva palikti vieną tokį ilgą laiką. Bet aš kaip nors. Gal kaimynės paprašysiu, kad akį užmestų.

Kalba, bet mintys negeros. Nuojauta šnibžda, kad ne be reikalo taip ilgai jo nėra. Ir policija tyli. Jau kelios valandos. Greit švisti pradės. O dar tas šaltis kaip tyčia. Juk jam išeinant jau buvo ta negera nuojauta. Neatsispyrė silpnumo akimirkai. Jei kas atsitiko, bus tik jos vienos kaltė, nuodėmė, kuri liks amžinai.

Adelė neranda sau vietos. Ką pasakys Julijai? Mylima motulė – jos tėvo žudikė. Pravirksta ir nuėjusi į vyro kambarį suklumpa prie tuščios lovos:

– O, Petrai, Petreli, ką aš padariau. Kur tu esi? Gal tavo vėlė jau stovi nematoma šalia ir priekaištauja? Ir gerai daro. Taip man ir reikia, beširdei, – sriūbauja balsu, kai kažkas pasibeldžia į duris.

Ji pašoka taip greit, kaip leidžia senatvė, ir skuba į prieangį:

– Nejaugi Petras?! Na, aišku, kas gi daugiau? Einu, einu, tai dėkui Dievui, kad parsirado!

Lauke stovi du policininkai.

– Na, vyručiai, ar su gera žinia? – šypsosi.

Jie tyli, ir ji supranta:

– Vajetau, nejaugi negyvas?!

– Radom dešimt kilometrų už miesto... Paskambino... Pastebėjo pravažiuojanti mašina. Taigi sušalęs.

– O varge, varge, ką aš padariau? Suimkit mane, vyrai. Tai aš kalta, kad leidau jam išeiti iš namų. Tai dėl mano kaltės nebėra Petrelio, – aimanuoja šluostydamasi prijuoste ašarotą veidą.

Jie sueina į vidų. Atsisėda virtuvėje:

– Nusiramink, tamsta, kokia čia dar kaltė? Likimas. Gal taip ir geriau, kad Dievas pas save pasišaukė. Juk pati žinai, kiek vargo buvo. Anksčiau ar vėliau vis viena būtų išėjęs. Neretai atsitinka, kad tokie ligoniai ir namus supleškina. Ot tada tai jau tikrai bėda. O dabar turbūt nelabai ir pajuto. Numirė be skausmo.

– Kodėl be skausmo?

– Na, kai sušąla, tai nieko nejaučia. Tiesiog kūnas atvėsta, žmogus tampa mieguistas, ir viskas. Gera mirtis, kai pagalvoji, ką iškenčia vėžininkai ar po avarijų.

– Bet vis viena dar galėjo gyventi. Juk šiaip gana stiprus buvo.

– Kas iš tos stiprybės, jei smegenų nebelieka. Turbūt net nesuprato, kas atsitiko. Nusiramink, tamsta. Važiuojam, reikia, kad atpažintum. Protokolui... Tokia tvarka.

– Tai manęs nesuimsit?

– Na, kas čia dabar per kalbos? Už ką? Juk nei nušovei, nei papjovei, nei kaip kitaip...

– Bet...

– Važiuojam, tamsta, – nekantrauja policininkai. – Mums pamaina tuojau baigsis. Parvešim vėl atgal. Ilgai neužtruksim.

Ji užsivelka paltą ir užrakinusi duris sėdasi į mašiną. Važiuoja tylėdami. O ir ką kalbėti. Ar maža mirštančių? Ypač paskutiniu laiku, kai gyvenimas paprastiems žmogeliams toks sunkus tapo. Kas nužudomas, kas pats nusižudo. Su ankstesniais laikais net lyginti negalima. Taigi istorija, kaip šimtai kitų. Jei šaltis toliau laikysis, bus ir daugiau sušalusių: benamių, prisigėrusių. Kiekvieni metai nusineša savas aukas. Kai tik užeina šalčiai, tai tik ir lauk. Kas sušąla, kas sudega... Toks jau gyvenimas. Toks policininko darbas. Priprasta, įprasta, o šio ir amžius atitinkamas... Taigi nieko sukrečiančio. Teks rašyti ataskaitą su smulkiu paaiškinimu... Prastas budėjimas. Nepasisekė. Bet nieko nepadarysi, juk būna ir ramių naktų, kurios praeina šiltoj nuovadoj lošiant kortomis ar tiesiog snūduriuojant.

Viduje trenkia cigarečių dūmais, prakaitu, dar kažkuo labai gaižiu, lyg kas būtų į kampą privėmęs. Juk taip ir būna. Galiausiai čia apsilankantys klientai atitinkamų kvapų tikrai nestokoja, o sienos per laiką ir prisigeria.

Jie eina siauru koridorium ir sustoja prie rudai dažytų durų. Dažai apsilaupę, nosį vėl stipriai pakutena tas keistas kvapas. Tik čia jis dar aštresnis, jau nebeatmieštas pigaus tabako kvapo. Toks nemalonus, kad Adelė pradeda kosėti. Policininkas atidaro duris ir uždega šviesą. Nedidelė patalpa būtų tuščia, jei pačiam jos vidury nestovėtų kokių dviejų metrų ilgio stalas. Ant jo guli numirėlis, ir Adelė, nors dar nematydama veido, iš rūbų pažįsta savo vyrą.

Garsi rauda sudrebina liesus pečius, ji pripuola ir sukniumba, apkabindama sustingusį kūną.

– O Petreli tu mano, dovanok, dovanok man, netikėlei, – rauda pasikūkčiodama. – Ir kam tu važiavai su tuo prakeiktu dviračiu? Matai, kur nuvažiavai.

Ji verkia ir verkia, vis glostydama pamėlusias rankas, sriūbaudama, glėbesčiuodama.

Policininkai kurį laiką laukia, stovėdami nuošaliau, bet, moteriai nesiliaujant, vienas pagaliau prieina ir paliečia ranka jos nugarą. Lyg nubudusi iš miego Adelė atsisuka į jį.

– Laikas eiti, tamsta. Juk sakiau, mums pamaina baigiasi. Dieną galėsit atsiimti, arba rytoj, pašarvoti, palaidoti.

Suima už pečių ir veda prie durų. Ji eina tylėdama, duodasi vedama. Staiga sustoja tarpdury ir atsisuka:

– Ir kurio velnio tau reikėjo eiti iš tų namų?!! – surinka nesavu balsu taip, kad net išgąsdina abu atlydėjusius.

– Na na, ko taip rėki, ar išprotėjai?! – supyksta vienas. – Taip jau yra, nieko nebepakeisi, nusiramink.

– Taip, matyt, buvo Dievo skirta, ponia, baigėsi jo vargai, – bando raminti kitas.

– O kuo aš rūpinsiuos?! Juk viena kaip pirštas!

Tas „kuo rūpinsiuos“ sukelia pareigūnui vos pastebimą šypseną. Taip, atsikratyti įpročių nelengva, nors ir kokie jie būtų. Bet svarbiausia, aišku, ne tai, o moters vienatvė.

– O kur giminės, vaikai?

– Duktė užsieniuose...

– Tai gal sugrįš ar pasiims pas save? Vis atsiras kokia išeitis. Galiausiai apsiprasit. Juk visi kada nors turėsim mirti. O jam tikrai bus geriau. Lengva mirtis.

– Tai dėkui už nuoširdų žodį, vaikeli, – nusileidžia Adelė. – Esi geras žmogus, dar nesugadintas. Duok Dieve, tau laimės.

– Ačiū, ponia. O dabar pasirašykit mums, ir važiuojam. Pailsėkit kiek, juk naktį tikriausiai akių nesumerkėt.

Adelė pasirašo. Sėdi ir tyli. Lyg nori keltis nuo kėdės, bet ir vėl lieka sėdėti. Pilnomis baimės akimis sužiūra į policininką:

– Ką dabar man daryti? Galva visai tuščia.

– Ar turit, kas rūpinasi laidojimu?

– Tai lyg ir ne... Gal kaimynai?

– Jei norit, mes galim paskambinti laidojimo biurui. Jie viską patys sutvarkys. Jums papildomai nieko ir nekainuos. Užteks vadinamųjų velionio „trijų pensijų“. Valdžia padengia, ir jie viską sutvarko. Ar gerai?

– Gerai. Tegu tvarko. Aš vis viena nesugebėsiu.

– Na, o dabar važiuojam. Juk nieko nebepakeisi. Geriau pasimelskit už jo vėlę, kad šventas Petras savo bendravardį greičiau pro dangaus vartus įleistų.

Moteris nepatikliai dėbteli į policininką. Ar tik nesišaipo? Jis, tarsi atspėjęs jos mintį, pasitaiso:

– Niekas nežino, kaip ten yra. Juk tikrai gali būti ir dangus, ir rojus. Ar ne taip, tamsta?

– Na, aš tai tikiu, vaikeli. Žinok, kuo senesnis būsi, tuo daugiau ir tu pradėsi tikėti. Taip jau yra, kad, artėjant išėjimui, pradeda tikėti

netgi tie, kurie visą gyvenimą netikėjo. Reikalauja kunigo ar palaidoti su bažnyčia. Iš baimės. Tik visa bėda, kad atsiskaityti vis viena teks: už gerus ir už blogus darbus, nes žmogaus nuodėmės nuo staiga atsiradusio tikėjimo niekur nepradingsta. O aš tai jau tikrai pateksiu į pragarą, kad leidau jam išvažiuoti tokiam šalty, ir visas mano pavyzdingas katalikės gyvenimas, taip sakant, šuniui po uodega.

– Eime, mums pamaina baigiasi, – nenori toliau diskutuoti policininkas. Seni žmonės beveik visi tokie. Jei tik leisies į kalbas, tai išsėdės visą dieną.

– Nereikia manęs vežti. Nesigaišuokit. Pareisiu. Juk jau prašvito.

– Na, tada kaip norit, – nudžiunga. – Eikit, ponia, išsimiegokit. Kai pailsėsit, viskas kitaip atrodys.

– Einu, vaikeli, einu. Tam ir namai, kad būtų kur pareiti. Ačiū, kad greit suradot mano Petrelį. Juk galėjo ir kokie vilkai ar lapės apgraužti. Dabar nors pašarvoti žmoniškai bus galima. Kiek aš jums skolinga už tą benziną?

– Nieko neskolinga. Netoli važiavom... Tai mes pranešim laidotuvių biurui?

– Gerai.

Ji atsiduria gatvėje ir pasuka namų link. Policijos nuovada toli. Reikia pereiti beveik visą miestelį. Užsuka į artimiausią parduotuvę, įsikūrusią daugiabučio namo pirmame aukšte, ir ieško akimis pažįstamų. Informacija žodžiu sklinda greičiausiai... Turėtų nemažai ateiti atsisveikinti. Juk vietinis. Čia gimęs ir augęs. Na, jam tai gal visai vis tiek, bet svarbu namiškiams, Adelei. Vis viena smagiau, kai daugiau susirenka. Tada žinai, jog esi ne vienišas, jog tie, su kuriais daugelį metų mynei tuos pačius takus, pirkai tame pačiame turguje, lankei tą pačią bažnyčią ar šventei miestelio šventes, yra šalia tavęs. Nes tik tokiu metu ir svarbu tas dėmesys, tas priminimas, kad jie, tie žmonės, tie vietiniai, egzistuoja, yra neabejingi. Ne tada, kai viskas gerai, o būtent sunkią tau valandą. Ir staiga

pasijunti toks dėkingas jiems, atėjusiems, kad patiri jausmą, lyg jie visi būtų artimiausi draugai, šeimos nariai, geranoriškai pasiimantys mažutę dalelę tavo didelio skausmo. Nes niekas taip nesuartina svetimų žmonių kaip nelaimė, jokia pagalba nėra taip vertinama kaip ta, kuri pasiūloma ištikus bėdai. Nes tik tada žmogaus pojūčiai, gebėjimas reaguoti ir priimti būna pasiekę labai aukštą, jei ne visų aukščiausią, tašką. O kai neigiama jėga veikia mūsų smegenis, stiprių emocijų prasiveržimas tuo pačiu sukelia ir atitinkamą dėkingumo jausmą.

Taigi Adelė eina per miestelį ir verkdama pasakoja sutiktiems apie savo nelaimę. Ji visai nenori grįžti į tuščius namus, nenori būti viena. Sutiktieji savo ruožtu stebisi ir reiškia užuojautą. Daugelis net ramina, kad „ta liga" galėjo net labai ilgai tęstis, ir neaišku, kaip jai pačiai tokiam amžiuje viskas būtų pasibaigę.

***

Pakasynų dieną susirinko tikrai nemažas būrys lydėtojų. Atvažiavo ir Julija. Viena. Sakė, kad vyras išvykęs darbo reikalais į Ameriką, o iš ten atskristi porai dienų per daug dideli kaštai... Ką gi, vis viena velionio nepažinojo...

Motina džiaugėsi, vėl matydama dukterį, ir jos buvimas šalia mažino netekties skausmą. Tiktai kai tamsiai rudas medžio karstas spraudėsi pro gana siauras trobos duris, sukliko, suaimanavo Adelė, parklupusi į baltą sniegą. Baisu pasidarė to žinojimo, kad žmogus, kažkada pastatęs šį namą, pagaliau išeina iš jo visiems laikams. Sunkus buvo tas supratimas, kad viskas – jau negrįžtama praeitis: jų meilė, jų mažutė šeima, jų buvimas kartu.

– Štai, Petreli, ir... visas gyvenimas! Kaip nepastebimai jis praėjo! Lyg viena trumputė diena, – raudojo moteris, tiesdama rankas į nešamą pro šalį karstą.

Julija pakėlė verkiančią motiną nuo žemės, ramino, pati nesulaikydama ašarų:

– Nieko nėra amžino, mama. Nieko... Neverk taip. Dar širdies ritmas sutriks.

– Tegu trinka. Kaipgi neverkti, kai taip liūdna? Juk čia buvo mūsų abiejų namai, Julija. Mūsų visų. Dabar likau viena... Lyg būtų kas pusę manęs pačios nuplėšęs. Man baisu, vaikeli.

Laidotuvių apeigose beveik visada būna du skaudžiausi momentai, kuriuos išgyventi artimiesiems ypač sunku. Pirmasis – mirusio išnešimas iš namų; antrasis – karsto leidimas į kapo duobę. Nes būtent šios akimirkos dar kartą, ir galutinai, primena, jog viskas baigta, kad mylimas žmogus: tėvas ar motina, sesuo ar brolis, vyras ar žmona, vaikas ar labai artimas draugas, – *jau* išeina. Pirmiausia išnyksta iš jam įprastos aplinkos, po to, nors ir labai pamažu, ir iš mūsų gyvenimo. O supiltas mažas kauburėlis, tas kelių dešimčių centimetrų žemės sluoksnis, tai lyg mitologinė Stikso upė, atskirianti gyvųjų ir mirusiųjų pasaulį, kai stovintiems prie jo tampa aišku, jog artimas žmogus negrįžtamai atsidūrė „kitame krante".

Taigi ir Adelė išgyvena tą patį jausmą, spausdama saujoj Julijos ranką. Abi verkia, kol nebelieka ašarų. Šaltą žiemos dieną, žvyringoje kapinių kalvelėje prie seno parko, kur joms tiek daug reiškęs vyras rado savo amžino poilsio vietą.

Pagaliau į plokščią, su sniegu sumišusių žemių paviršių duobkasys kastuvo kotu įspaudžia kryžiaus ženklą. Atlydėjusieji susmaigsto žvakeles, apkrauna gėlėmis ir vainikais.

Silpnutės liepsnelės kovoja su šalto vėjo šuorais ir kiekvieną akimirką ruošiasi užgesti, o stovintys aplink kapą tylėdami jas stebi. Galvodami, kad jei nesudegs, bus kažkieno surinktos, net nesulaukusios čia rytojaus. Kaip surenkamos ir gražiai atrodančios gėlės, netgi krepšeliai, gana greit, dažnai namiškiams dar nespėjus pasiekti namų.

Visi taip pat žino, kad surinkėjas sulydys jas ir išlies naujas, o gėles sukaišios į kitas puokštes ir vėl parduos, taip užsidirbdamas kelis

pinigėlius savo buičiai pagerinti. Žiauru? Amoralu? Taip, be jokios abejonės. Bet ar įmanoma to išvengti, kai skurdas diena iš dienos aplanko vis daugiau namų?

Todėl daugelis namiškių, norėdami išsaugoti velionio „turtą", įplėšia ar atžnybia gabalėlį brangesnės gėlės žiedo, tyčia supurvina baltumu šviečiantį krepšelio lanką, taip priversdami vagišių bent tą kartą, nors ir ne savo gera valia, paklusti vienam iš garsiųjų Dešimties Dievo įsakymų: „Nevok."

Bet, kita vertus, kodėl ir ne? Nes argi ne gyvenimo paradoksas, kad būtent tie, kurie šių įstatymų mažiausiai laikosi, turi daugiausia „vietos po saule"... Ir kuo aukštesnis „lygis", tuo daugiau vagiama. Ar nebankrutuoja milijardus valdantys bankai, visi lyg susitarę vienu metu atimdami iš žmonių, tokių kaip tu ir aš, labai sunkiai per gyvenimą suspaustus pinigėlius ir tuo pačiu paskutinę galimybę egzistuoti, o tų bankų šefai lyg niekur nieko vis viena pasilieka sau keleto ar net kelių dešimčių milijonų honorarus? Taigi tiesiog juokinga tokius mastus lyginti su apdegusiu žvakigaliu...

Tik kas gali būti tikras, kad tas Dešimt įstatymų, tie draudimai nėra būtent Kūrėjo pokštas (ar išbandymas?), pagunda, duodanti tokius akivaizdžius ir nekeliančius abejonių vaisius kiekvienam iš mūsų (ir pagal kiekvieno lygį)? Laikantis tokios nuostatos: leidžiu ir netrukdau? Pasipriešink mano reikalavimui. Plėšk, žudyk, vok, kalbėk netiesą, mylėk savo draugo žmoną, nekęsk savo artimo, kapok Joninių naktį vargšui šuneliui kojas, badyk katinui akis ir mėgaukis gyvenimu, kol... išmuš atsiskaitymo valanda. Kol ateisi pas mane iš trumputės, tokios sočios ir laimingos akimirkos Žemėje į visai kitaip atrodančią amžinybę...

Na, bet filosofija lieka filosofija, o realiame gyvenime ir Laukaitį atlydėję gausūs laidotuvininkai pasistengė, kad bent jau gėlės nebūtų pavogtos, ir dar kiek pastoviniavę galiausiai pasuko visu būriu į užsakytą restoraną gedulingiems pietums. Taigi Petras liko vienas toje neaukštoje miestelio kapinių kalvelėj, prisijungęs prie didelio

ankščiau išėjusiųjų būrio. Pažintų ar niekada nesutiktų, draugų, bendraklasių, kaimynų ir tiesiog vietinių, žiūrėjusių kaip ir jis į tą patį Nemuno vingį, tuos pačius žaliuojančius laukus, šokusių tose pačiose gegužinėse ar klūpėjusių šalia vienas kito toje pačioje raudonų plytų gotikinėje Jurbarko bažnyčioje prieš pakeltą mažutę baltą ostiją. Taip, jis jau buvo kitame krante. Būtyje, kurios gyviesiems neleista pažinti.

***

Praėjo kelios dienos, kai palaidojo Petrą. Šaltis, nors ir atleido, bet vis tiek laikėsi apie dešimt. Dieną šviesdavo saulė ir laukai blizgėjo akinamu baltumu. O Nemunas buvo taip užšalęs, kad vidudieny sutraukdavo nemažą būrį vietos gyventojų pačiužinėti pačiūžomis ar šiaip pasiausti, pasižmonėti, susirinkus visiems į vieną vietą.

Julija, pabuvusi porą dienų, vėl išvyko atgal, ir tik dabar Adelė galutinai pajuto, kokia vieniša tapo. Valandų valandas išstovėdavo prie lango, žiūrėdama į apsnigtą tolį. Bandė imtis mezginio, bet ir jis kažkodėl nebeteikė to ankstesnio malonumo. Tik mintys, begalinės mintys, užgriuvusios visu svoriu, vargino, guodė, ramino. Ir senoji Laukaitienė pasidavė joms nesipriešindama, nes tik jos dabar buvo Adelės draugės, tie taip trūkstami namiškiai. Todėl būtent su jomis barėsi, ginčijosi, ieškojo kompromiso, juokėsi ar verkė. O tų minčių buvo tikrai daug, netgi pamirštų, atslinkusių iš labai tolimos praeities, to seniai praėjusio laiko, kai buvo jauna ir dar tokia laiminga...

Paskutinė gimnazijos klasė. Šilta pavasario diena. Paskutinis skambutis. Visi susirinkę mokyklos kieme išlydėti baigusiųjų. Direktorius sako graudinančią kalbą, ir jautresnės gimnazistės nubraukia ašarą. Apsiverkia ir Adelė, nors tai tiesiog niekis lyginant su atsiveriančiu prieš akis gyvenimu. Aišku, gaila, kad vienas jo etapas jau praėjo, bet kiek jų dar laukia.

Petras stovi šalia ir žvilgčioja įsimylėjusiu žvilgsniu. Koks puikus tas jausmas...

Šventė užsitęsia iki išnaktų. O kai laužas Mituvos pakrantėje pagaliau baigia degti, pamažu pradeda skirstytis ir abiturientai. Joks autobusas nebevažiuoja jos kaimo link. Petras suranda kažkur du dviračius ir pasisiūlo palydėti. „Juk taip toli. Dar išgąsdins kas vieną." Ji sutinka, ir abu patraukia tuščiu žvyrkeliu.

Bet tą naktį Adelė taip ir nepasiekė savo tėvų vienkiemio. Suradę laukuose stovinčią seną daržinę prie kadaise sudegusio kaimyno ūkio, abu liko joje nakvoti ant pernykščio šieno, o kitą rytą, palikę dviračius, patraukė toliau pėsčiomis tiesiog per pievą. Žydėjo pienės, čirškė žiogai, tai vienur, tai kitur ore suplevendavo baltas drugelis.

Jie ėjo per aukštą žolę susikibę už rankų, laimingi, kad yra kartu. Adelės šviesūs ilgi plaukai žvilgėjo saulėje. Ką nors sakydamas Petras šypsojosi, žiūrėdamas jai į akis, ir ji atsakydavo į jo šypseną.

Žmonės šypsosi, kai yra laimingi. Žmonės šypsosi, kai nori parodyti savo palankumą ar meilę kitam. Todėl šypsojosi ir jie, nes mylėjo. Šypsojosi, nes jautėsi laimingi. Liekni, dailiai nuaugę jų kūnai šmėžavo pienių pievoje. Gyvenimas dar buvo prieš akis, toks gražus ir viliojantis. Tiek daug žadantis gyvenimas dviese.

Tada jie abu tikrai tikėjo tuo magišku žodžiu – amžinai.

Adelė užsisvajojusi šypsosi. Viešpatie, kada tai buvo? Jie susitikdavo vis dažniau, vaikščiodavo panemunės krantu ar sėdėdavo ant aukšto skardžio, žiūrėdami į plukdomus vandenis taip ilgai, kol pradėdavo svaigti galvos ir apimdavo jausmas, tarsi būtų gerokai išgėrę. Jos Petras, bendraklasis iš gretimo kaimo. Aukštas ir šviesiaplaukis. Ar buvo galima jo nemylėti?

Tas geras, seniai praėjęs laikas. Jei ji būtų apie jį anksčiau pagalvojus, prisiminusi, tikrai nebūtų leidusi savo žmogui išvažiuoti iš namų. Bet nuo tada praėjo šitiek metų... O gal ne tiek ir daug? Juk ir vėliau viskas buvo gerai. Jų naujas namas jau ne kaime, o miestelyje, paties Petro statytas ant Nemuno kranto. Julytės gimimas. Jų gražuolės, jų vienintelės. Tiesa, metams bėgant romantikos liko vis

mažiau, tačiau blogai vis viena nebuvo. Tik kai atsirado ta moteris... Ar tai buvo meilė? Bet juk turėjo būti priežastis? O gal kiekvienai šeimai pasikartoja tas pats dėsnis, kai stiprų potraukį savo partneriui ima keisti abejingumas ir bandoma ieškoti kažko, ko iš tiesų gal visai ir... nėra?

Kiek tokių istorijų teko jai girdėti. Galiausiai juk tikrai taip yra, kad kiekvienas pripratimas palaipsniui pereina į nuobodulį.

Adelės kaktoje atsiranda dvi stačios raukšlelės. Mintys, sunkios kaip lietaus pritvinkę debesys, pradeda kauptis virš galvos, pripildo kambarį.

– Taip, būtent, – sako balsu. – Kiek šeimų patiria kažką panašaus? Milijonai? O gal vis dėlto... visos, bent jau mintyse? Todėl ir skiriamasi. Gal taip ir geriau? Na, kaip kam atrodo...

Nes tie, kurie pasiduoda pagundai paįvairinti savo kasdienybę, neketindami nieko iš pagrindų gyvenime keisti, būna priversti imtis ypatingo atsargumo, kad nesužinotų partneris.

Jei tai vyksta, neretas netgi jaučiasi tarsi vagis, bijantis, kad jo kas nepamatytų, neužtiktų. Prabyla sąžinė, atsiranda baimė dėl šeimos. O kai kuriems, norintiems išlaikyti moralės principus, netgi kyla poreikis pasakyti tiesą, nors ir supranta, kad tai jokiu būdu ne išeitis, kad išpažintis dar labiau pablogins situaciją. Bet, šiaip ar taip, nepasitenkinimas tokia padėtimi graužiasi vis gilyn tarsi rūdys į geležį, kol galutinai surakina pasitikėjimą savimi, atima gyvenimo džiaugsmą, pasmerkia apgailėtinai egzistencijai. Nes turbūt niekas taip nevargina, kaip nepatenkintos meilės jausmas.

Jeigu dėl kažkokių priežasčių abu įsimylėję vis dėl to suinteresuoti palikti viską kaip yra, dažnai tai ir lieka jų paslaptimi. Petras tylėjo. Tik, matyt, netylėjo jo moteris. Todėl Adelė ir sužinojo. Tiesa, vėliau prasidėjo ir kitos istorijos, gal net neturėjusios jokios reikšmės jo gyvenime, bet palikusios gilų randą žmonos jausmuose. O atvirai kalbant, tai ir Adelė tada būtų buvus nieko prieš pasaldinti savo vienatvę ja besidominčio svetimo vyro glėby. Ir jai kartais atrodė, kad

kaimyno ar bendradarbio šypsena kur kas geriau nuteikia nei nuosavo vyro tylėjimas ar jo paniuręs veidas. Kodėl gi ne? Juk seksualinis ryšys tik ir gali būti toks patrauklus, kai partneriai, negyvendami kartu, išvengia visko, kas kelia nepasitenkinimą pirmiausia buityje. Nes tai vienintelė bendravimo forma, leidžianti visiems nemalonumams nusėsti kitur, galbūt šeimos tarpusavio santykių terpėje, bet ne nuo to atsiribojusioje „meilės sąjungoje".

Taip taip, koks vis dėlto sudėtingas, tegul ir paprasto žmogaus, jausmų pasaulis. Kol jausmai kitam turi daug idealizmo, svajonių, tikėjimo, viskas būna tikrai gerai. Bet „homo sapiens" jau taip sukurtas, kad metams bėgant visada pradeda „ieškoti" kitų alternatyvų, surasdamas tūkstančius pasiteisinimų. O jų ilgai ieškoti tikrai nereikia.

Pasirodo, jog žmona priaugo svorio, nemadingai rengiasi, dažnai be nuotaikos ar per garsiai kalba, išlaidi, prasta šeimininkė...

Vyras – dažniausiai nevykėlis, nes mažai uždirba, neišlenda iš skolų, geria, rūko, prarado dantis, nupliko, dvokia kaip senas kuinas.

Žodžiu, abi pusės visada sukaupia gana solidų rezervą labai svarių argumentų, apkaltina kitą, jau nekalbant apie svariausiąjį: „Mes nebeturim vienas kitam ko pasakyti." Va taip.

Ir netgi tai, kas jaunystėje neturėjo jokios reikšmės, slenkant bendrai nugyventiems metams, pripratus ar apsipratus, vis labiau neduoda ramybės, kol galiausiai ima nervinti. Taigi jei tuo metu dar atsiranda kažkas, su visu tuo neturintis nieko bendra, automatiškai tampa įdomus, pageidaujamas ar geidžiamas.

Taip, Petras jos nepaliko. Ir tam turbūt tikrai buvo priežastis. Tik, aišku, ne emocinė, bet grynai materialinė. Juk Laukaitis buvo prisirišęs prie savo namų, o skyrybų atveju būtų tekę jam išeiti. Negi išmesi į gatvę ne tik nusibodusią žmoną, bet dar ir dukterį?

Juliją jis visada tiesiog dievino. „Mano saulutė", – šypsodavosi laimingas, žiūrėdamas į kieme žaidžiančią mergytę. „Mano gražuolė duktė", – sakydavo, jai pustantis į šokių vakarėlį. „Mano protingo-

ji", – jaudinosi laikydamas rankose aukštojo mokslo baigimo diplomą. Ji, ji, ji ir tik ji – jo vienintelis vaikas. Kodėl nebuvo daugiau, Adelė niekada nekėlė sau to klausimo. Galiausiai vienas vaikas – visai normalu. Na, bent jau geriau, negu visa krūva. Nes Adelė laikėsi tos nuomonės, kad, jei paleidi į pasaulį gyvą padarą, tai turi prisiimti už jį ir visą atsakomybę. O jei šis panorės – leisti į mokslus. Galiausiai atitinkamai aprengti, kad nesijaustų prastesnis už kitus. Nes kas, jei ne vaikai, skaudžiai išgyvena tėvų nepriteklius, aišku, žvelgdami iš savo vertinimo taško?

Jų mylimai Julikei užteko visko. Buvo ne tik gerai aprengta, bet ir užversta žaislais. Tačiau neišpaiko, liko pareiginga, gaudavo gerus pažymius ir namuose padėjo, kur galėjo. Tik kai išvyko studijuoti, gerokai pasikeitė. Vis rečiau grįždavo savaitgaliais, kol pagaliau ir visai nustojo. Atostogų metu jei ir pasirodydavo, tai vėl žiūrėdavo, kad kur galėtų išlėkti. Vis su draugais, vis kelyje. Ką padarysi? Juk negalėjo reikalauti, kad sėdėtų su senais tėvais vien dėl to, jog šie jos pasiilgo. Kiekvienam savas gyvenimas. O paskui dar ir tas užsienis. Nesimatymo mėnesiai virto nesimatymo metais. Gal būtent tai ir paveikė Petro nervus? Ilgesys užkankino? Juk niekada negali žinoti, kas dedasi žmogaus galvoje. Tas amžinas jo tylėjimas, tie dūsavimai. Dėl ko? Ko jam trūko? Nors, antra vertus, gal tikrai mylėjo tą kitą moterį ir jautėsi nelaimingas, kad negali būti kartu.

– Ak, Petrai, Petrai, bent būtum su manim pasikalbėjęs, pasakęs, kas ramybės neduoda. Juk kam daugiau, jei ne žmonai?.. Vis dėlto sava.

O ką daug galėtų jai pasakoti, jei kalba eina apie kitą? Jeigu viskas darėsi dėl tos moters, greičiausiai ji nenorėjo su juo susidėti. Gal taip pat turėjo šeimą? Juk kartkartėmis susitikti tam tikros rūšies malonumui yra viena, o sumesti skudurus į krūvą visai kas kita. Nebent rištų tikrai didelė meilė, pajėgianti atlaikyti visus, net ir sunkiausius, gyvenimo išbandymus. Bet kas gali žinoti, kiek tas jausmas stiprus, kol nesusiduria su problemomis? Juk tikrai neleng-

va apsispręsti nežinant, kuo viskas baigsis, nes tada bus prarasta ir tai, kas iki tol turėta. Taip taip, išeiti galima greit, tik sugrįžti jau nebeįmanoma. O jei kas ir sugrįžta, vis viena nebebūna taip kaip anksčiau. Gal tą žinojo ir Petras, todėl dūsavo, blaškydamasis tarp užplūdusio jausmo ir sveiko proto, kol nuolatinė įtampa padarė savo? Juk ne veltui tvirtinama, kad tokios rūšies meilė – nuostabi ir kartu siaubinga, nes buvę namai tampa svetimi, o nauja situacija namų neturi. Betgi kuo buvo ta moteris ypatinga, kad galėjo taip jį sužavėti? Nejaugi dėl jos Petras tikrai nustojo mylėti savo žmoną? O gal įmanoma vienu metu mylėti dvi moteris? Ne, tikrai ne. Taip sako tik tie, kurie ieško pasiteisinimo savo neištikimybei. Petras jos nebemylėjo. Bet mylėjo ji, Adelė. Antraip ar suktų dabar sau galvą dėl šito „kas, kaip ir kodėl“?

***

Praeina dar savaitė. Po jos – kita. Adelė vis žiūri pro langą ir mąsto. Kartais pamiršta net pavalgyti. Jai taip svarbu jos mintys. Net ir tada, kai lauke seniai tamsu, vis dar stovi nedegdama šviesos ar sėdi nučiurintame fotelyje, leisdama joms slinkti per nemigos išvargintas smegenis.

Tik kodėl Adelei taip svarbu suprasti, „sudėlioti taškus“ savo „praeities tekste“? Gal ieško atsakymo, pasiteisinimo? Ar tai, kas įvyko, tikrai buvo jos kaltė, jos nuodėmė, lėmusi Petrui mirtį? Bet kuo ilgiau mąsto, tuo labiau painiojasi. O kai pagaliau nusprendžia, kad yra tikrai kalta, kitą dieną vėl save išteisina, atiduodama pirmenybę likimui. Net ir pas šeimos daktarę buvo nuėjus. Pastaroji, aišku, ramino, kad niekas dėl to nekaltas ir kad tokie ligoniai visada labai didelė našta namiškiams. Bet Adelei vis viena sunku susitaikyti, kad jo jau nėra. Neretai atėjus pietų metui tiesiog iš įpročio padengia stalą dviem ir atsitokėja tik tada, kai lėkštė taip ir lieka tuščia.

Kartą naktį išgirdo grojant muziką ir, kaip buvo įpratus, pakilusi iš lovos, nuskubėjo į kitą kambarį:

– Ak, tas Petras, vėl pamiršo išjungti televizorių. Kiek elektros eina veltui.

Ir tik pradariusi duris, žvelgdama į tamsą susiprato, kad garsai sklinda kažkur iš lauko.

Įjungusi šviesą nuėjo į jo buvusį kambarį. Atsisėdo ant lovos krašto. Jame vis dar tebetvyrojo tas specifinis, kiek atmieštas šlapimu, metų metus įsigėręs „jo" kvapas,. Daiktai tebestovėjo ten, kur ir gyvam esant. Kaip tada, kaip jis pats juos sudėliojo prieš daugelį metų. Viskas priminė jo buvimą. Adelė nenorėjo nieko keisti. Tegu lieka taip visam laikui. Juk tai Petro kambarys, jo namas. Kas žino, gal velionio vėlė čia dar vis tebegyvena ar bent apsilanko? Juk ne be reikalo seni žmonės pasakodavo, jog kai kurie mirusieji net gana ilgai klaidžioja po buvusius savo namus, kol pagaliau galutinai išeina. Tik ne visi gyvieji gali tai jausti. Taigi gal dėl tos priežasties keletą nuotraukų su Petro atvaizdu sukaišiojo į rėmelius ir sustatė visur, kur tik buvo vietos. O vieną, gana didelę, pakabino net ant sienos prie tamsaus medžio kryželio. Padarė tai ne tik dėl savęs, jog įėjusi į kambarį geriau jaustų jo nors ir neesamą buvimą, bet ir dėl Petro, kad vėlė nepamirštų, kaip gyvas atrodė.

Adelė ir toliau kasdien čia užeidavo senu papratimu. Gal netgi daug dažniau, negu tą darydavo jam gyvam esant. Žiūrėdavo į jo atvaizdą, kalbindavo, pasakodavo. Nes šis tuščias kambarys dabar ir buvo jos Petras. Tik jau nebepykstantis, nereikalaujantis, neišdarinėjantis nesąmonių, o tylus ir besišypsantis, žvelgiantis į ją iš didelės nuotraukos ant sienos, toks iki skausmo svarbus ir reikalingas.

Nors, išvarginta sunkios slaugos, tada slapčia ir godojo mintyse jam mirties, staiga užklupusi vienatvė buvo labai sunkiai pakeliama. Su ja reikėjo apsiprasti.

Ir jei jaunam žmogui praradimo skausmas iš dalies kompensuojamas neišvengiama kasdienybės rutina, darbu ar kitais rūpesčiais, tai sulaukusiam solidaus amžiaus smogia visa jėga, neretai paliesdamas net psichiką. Nes supratimas, kad prasidėjo paskutinis gyveni-

mo etapas, nėra kiekvienam savaime suprantamas ir lengvai pakeliamas. Gal todėl, mirus vienam iš partnerių, neretai kitas paseka jo pėdomis kur kas greičiau, negu tikėtasi.

O Adelė kovojo ne tik su praradimu, bet dar ir su sąžinės priekaištais. Julija suprato tai. Vieno iš tėvų netektis buvo ir jai sunki, kuriam laikui nustūmusi jos pačios problemas į antrą planą. Todėl ir suskato skambinti bent kartą per savaitę. Vis klausė, kaip ji jaučiasi. Abi kalbėdavo gerą pusvalandį, o motina rūpindavosi, kad daug kainuos. Bet duktė kaskart nuramindavo sakydama, jog naudojasi pigiu tarifu ir nėra jau taip brangu.

***

Taip slinko laikas. Pagaliau šaltą žiemą pakeitė saulėtas pavasaris. Bet Adelės gėlių darželis taip ir liko pusiau gyvas, pusiau sunykęs. Ji žiūrėjo į jį pro langą abejingu žvilgsniu, o išgyvenusios retos gėlės, įsimaišiusios tarp piktžolių, augo, kaip išmanė.

Ir duktė, ir pati Adelė, nors daugiau ir nekalbėdamos apie tai, jautė, kad su Petro mirtimi kažkas joje tarsi nutrūko, pasitraukė į tolimą kertę, o tai, kas jam gyvam esant buvo aktualu, dabar jos visai nebedomino. Keistas jausmas, atsiradęs tą šaltą žiemos naktį, taip ir liko, nors našlė, atrodo, daugiau nebegalvojo apie savo „kaltę".

Sėdėjimas nieko neveikiant valandų valandas ir žiūrint pro langą tapo jos pagrindiniu užsiėmimu, ir senoji Laukaitienė tik prisiversdama atlikdavo būtiniausius darbus.

Kažkas pasakė, kad žmogaus mirtis prasideda tada, kai baigiasi prisitaikymas prie aplinkos, nors ta būsena gali trukti ir daugelį metų. Tai gal ir ji jau pradėjo merdėti?

Kiekvienas nulaužtas ar nupjautas augalas turi dvi galimybes: regeneruoti arba sunykti. Išorinio veiksmo pažeista žmogaus psichika taip pat. Todėl visi požymiai bylojo, jog Adelės atvejis buvo antrasis, ir ji pasidavė būtent tai lėtai sielos mirčiai – savotiškai depresijai. O

suprasdama, kad pamažu praranda gyvenimo kokybę, vis dažniau ėmė galvoti, ar verta apskritai gyventi tiesiog laukiant, kol baigsis jai Dievo skirtas laikas. O jei paimtų taip vakare tablečių „nuo miego“, ne vieną kaip visada, bet visą saują, tai užmigtų ir nieko nepajustų. Todėl kalbėdama vakaro poterius visada pridėdavo:

– Aš nenoriu savęs sunaikinti, bet vienatvė tiesiog nebepakeliama. Taigi kokia prasmė toliau kankintis? Tu jau man atleisi, Viešpatie... – teisinosi svarstydama ramiai, lyg spręstų, ką kitą dieną virs pietų.

***

– Ar viskas gerai, mama? – klausia Julija kiekvieną kartą.

– Na, kaip visada, Julyte, gyvenu... Dar tebegyvenu.

Bet duktė seniai jaučia jos balse kažką, žodžiais nepasakomą, ir tai ją neramina. Pajunta ir dabar.

– Tau reikia įsigyti šuniuką, – netikėtai pasiūlo.

– Na, jau, ką aš su juo veiksiu?

– Kaip tai ką? Bus draugas. Išblaškys. Didelio neimk, vargas su tokiu, o mažas daug nesuėda. Ir galėsit kariauti sau abu.

– Kam jau čia senatvėj šuo, kai giltinė pro langus tik ir žvalgosi. Kur jis dėsis, kai numirsiu?

– Tik ne tau kalbėti apie mirtį. Juk esi sveika kaip ridikas. Kiekvienam tokios sveikatos, tai ir daktarai elgetomis išeitų. Pamatysi, kai neturėsi rūpesčių, ir šimto metų sulauksi. O ir aš kada nors sugrįšiu, abi gyvensim...

– Ar tikrai galvoji grįžti, vaikeli?! – pagyvėja Adelė. – Ot tai būtų man džiaugsmas! Kada numačius?

Paskui susiprotėja, kad duktė greičiausiai ją tik guodžia:

– Ale taip tik sakai. Nei tu grįši, nei ką...

– Kodėl ne? Na, dar ne dabar, mama. Po kokių... vėliausiai dešimt metų. Dar noriu pensijai kiek užsidirbti. Aišku, jei tu žiūrėsi savęs. Nes jei tavęs namuose nebebus, tai nebus pas ką ir sugrįžti...

– O kur jau aš būsiu, jei ne čia? – pasiduoda. – Gerai dukra, kad apie tai galvoji. Duos Dievas, sulauksiu.

– Žinoma, kad sulauksi. Nebent esi kitką sugalvojus?

– Tai kad ne... Tik ta vienatvė, tas nežmoniškas ilgesys. Labai sunku iškęsti, kai žinai, kad jau nieko gyvenime nebeįvyks... Tai ir pagalvoju kartais, kam aš reikalinga...

– Kaip tai kam? Man, motinėle! Pamatysi, bus viskas gerai...

– Kas, vaikeli?

– Na, sugrįšiu.

– A, tai turėjai galvoje...

– Žinoma, o ką daugiau? Tik pakentėk truputėlį. Mano labui.

– Gerai, gerai, – atsidūsta. – Tikrai būtų man laimė, Julele, kad grįžtum.

Tas netikėtas Julijos pažadas davė motinai naują viltį ir galbūt išgelbėjo bent jau nuo minčių apie savižudybę. Negana to, Adelė paklausė dukters patarimo ir nusprendė ieškoti šuns. Juk gyventi vienai tuščiame name nėra jauku, taigi keturkojis sargas šiuo atveju net labai praverstų.

Paklausinėjusi kaimynų tikrai netrukus surado poros mėnesių juodakailį, trumpaplaukį šunelį. O šis pažvelgė į ją tokiomis išraiškingomis akimis, lyžtelėjo pirštą, ir to užteko, kad tuojau pat atsirastų didelė simpatija, vėliau peraugusi į dar didesnį abipusį prisirišimą, netgi meilę.

Adelės lepinamas mažas linksmas padarėlis, pavadintas Sargiuku, judrumu nesiskundė. Jo buvo visur pilna, namas tik ir skambėjo nuo šaižaus kiauksėjimo. O kai prisilakstęs ir pavargęs kabindavosi mažutėmis letenėlėmis į jos sijoną, moteris visada paimdavo jį ant kelių. Tada susirietęs į kamuoliuką greit užmigdavo, ir Adelei nelikdavo nieko daugiau, kaip tik sėdėti, kol jos draugelis išsimiegos.

Kartais įdienojus jis išbėgdavo pro pravirus vartelius ir dumdavo į panemunės pievą, vis atsisukdamas ir garsiu lojimu kviesdamas ją

eiti kartu. O moteris, bijodama, kad ko nors nenutiktų jos Sargiui, sekdavo iš paskos ir atsisėdusi į aukštą žolę šypsodamasi stebėdavo, kaip jis strykčioja, bandydamas sugauti margą peteliškę ar žiogą, kas kartą nevykusiai krisdamas ant nugaros. Adelė dažnai net juokdavosi ir ramindavo siautėjantį šunėką:

– Ei, ei, ne taip smarkiai, jaunikaiti, nenusisuk sprando!

Bet Sargiukas, matydamas, kad šeimininkei jo išdaigos patinka, stengdavosi dar labiau. Vakare jis įsitaisydavo ant kilimėlio šalia lovos, o rytui atėjus ir šeimininkei pramigus, punktualus kaip žadintuvas, atsistojęs ant užpakalinių kojų stengdavosi palaižyti miegančiosios nosį ar iš po antklodės kyšančią ranką.

***

– Sargi, kur dingai? – šaukia Adelė net labai dažnai, nematydama jo šalia, ir šunelis kaipmat prisistato, vizgindamas juodą uodegytę taip, kad, rodos, pastaroji tuoj ims ir nutrūks. – Kur varlinėji vienas? Dar kas nuskriaus. Ar matei, kokie dideli šunys laksto gatvėje? Tik am, ir nebėra mano Sargiuko. Na, ar aš ne teisi?

Jis atidžiai žiūri į ją pakreipęs galvą ir lieka kambary.

– Aha, išsigandai? – sako patenkinta. – Žinau, žinau, tu viską supranti, tik kalbėti nemoki.

Sargis vėl suplaka uodegėle.

– Matai? Juk sakau, kad supranti.

Ir taip abu tapo neatskiriami nei dieną, nei naktį. Ir net einant Adelei apsipirkti šunelis lydėdavo ją, kas kartą kantriai laukdamas prie parduotuvės durų. O kai paskambindavo Julija, motina didžiąją laiko dalį prakalbėdavo apie... Sargį. Bet duktė buvo patenkinta, kad motulė turi naują užsiėmimą, noriai palaikydavo pokalbį būtent šia tema. Juk tai kur kas geriau, nei kalbėtis apie mirusįjį, klausytis jos raudos.

Taigi ir dabar jos jau kurį laiką aptarinėja šunėko išdaigas.

– Kai atvažiuosiu, Sargis manęs neįsileis į namus. Juk aš jam būsiu svetima, – juokauja.

– Na, jau. Ką aš myliu, myli ir mano Sargiukas. Pamatysi, kaip greit susidraugausite. Jis toks protingas. Žinai, turbūt protingiausias iš visų šunų, tik kalbėti negali.

– Bet svarbu, kad supranta, ką sakai.

– Viską, Julyte. Tikrai. Kiekvieną žodį, – džiaugiasi motina.

– Na, o kaip tavo gėlių darželis? Ar daug teko atsodinti? – pasiteirauja ir labai nustemba, kai motina abejingai atsako.

– Nieko nedariau. Tegu lieka toks, koks yra. Juk ir jis vis šioks toks Petro prisiminimas.

– Bet tu jį labai mėgai?

– Kada tas buvo, vaikeli. Mat jas galas, tas gėles.

– Tikrai nebenori?

– Taigi, kad ne... Turiu darbo ir be jų. Einam su Sargiuku pasivaikščioti. Jis taip mėgsta, o vieną bijau leisti.

– Žinoma, gerai, kad išeinat. Aš tik šiaip paklausiau.

– Sargi, kur dingai?! Kad jį kur, jau vėl prapuolė, turiu eiti žiūrėti.

– Na, tai likit sveiki abu... iki kito karto.

– Laimingai, Julyte. Bėgu ieškoti.

Julija išjungia telefoną.

– Koks jis tau svarbus, tavo šunelis... Gal net už mane svarbesnis? Tiek to. Bent jau tau gerai, motinėle. Bent jau tau... – sako žvelgdama į tuščią gatvę. – Net nebeklausi, kaip man sekasi. Ir nereikia. Tau tikrai nereikia nieko žinoti...

Kažkas skambina prie durų. Ji mato prie namo sustojusią siuntinių išvežiojimo mašiną su užrašu DPD ir eina įleisti atvykėlio. Jie visada skuba. Dažnai siuntą tiesiog palieka kieme ar atiduoda kaimynams. Galiausiai nieko keista, juk vis labiau taupoma, o iš tarnautojų nuolat reikalaujama dirbti už du.

– Laba diena. Ar jūs ponia Krauzė?

– Taip, taip. Paketas man.

– Tada pasirašykit va čia, kad gavot ir kad įpakavimas nepažeistas.

– Gal galiu atplėšti?

– Neturiu laiko. Dar liko dvidešimt adresų. Pati suprantat. Ar kas dūžtama?

– Ne, tai paveikslas.

– Na, jei be stiklo, tada negalėjo nieko atsitikti. Juk kartonas sveikas.

– Taip, tapytas aliejumi. Tikėsimės...

– Geros dienos, ponia.

– Ir jums taip pat. Kad rastumėt visus klientus.

– Ačiū.

Julija eina į kambarį ir išpakuoja pirkinį. Apžiūri kampus. Atrodo, sveiki. Būtų labai nemalonu, jei tektų siųsti atgal. Ji norėjo šio paveikslo. Pamatė jį parodoje ir nebegalėjo atitraukti akių. Niūrokas gamtovaizdis priminė jos sielos būseną. Todėl ir nusipirko. Juo labiau kad vieno kambario siena buvo visiškai tuščia.

Užkabina ant paruoštų iš anksto dviejų varžtų ir atsisėda priešais.

Nors formatas gana didelis, vyrauja nedaug spalvų, o vienišo žmogaus neaiškus siluetas tuščiuose laukuose – tai ir viskas, kas jame konkrečiai vaizduojama. Julija stebi jį susižavėjusiu žvilgsniu.

– Ta mistika, ta melancholija, – sako balsu, – kai žmogaus buvimas tarsi pradingsta beveik vienspalvėje gamtoje... O vienintelis, kas ten „auga“, yra tyla, leidžianti galvoti, svajoti, įsivaizduoti ar tiesiog pamiršti, kad esi... vienišas. Ar tai ne paradoksas? Viešpatie, kaip jis mane veikia. Kažin, ar ir jį tapydamas dailininkas jautė kažką panašaus? Juk turėjo jausti. Antraip argi būtų galima pasakyti tiek daug su tiek mažai. O gal paveikslą gali suprasti išimtinai tik tie, kurie galvoja ir jaučia tą patį?

Julija tarsi užhipnotizuota vis žiūri į gamtovaizdį. Ir kuo ilgiau žiūri, tuo tampa tikresnė, kad, jei sugebėtų tapyti, nutapytų būtent

tokį vaizdą. Paskui prisimena, kad daugiau šio dailininko sukurtų paveikslų parodoje lyg ir nebuvo. Bet ne, negali būti, ji tiesiog išėjo visko neapžiūrėjus. Tą dieną Juliją vėl vargino gana stiprus galvos skausmas...

– Įdomu, kaip atrodo jo kiti darbai? Tikrai norėčiau pamatyti.

Pasiraususi popierių krūvelėje pagaliau suranda lapelį su paveikslo pavadinimu, dailininko pavarde, telefonu, interneto adresu.

– Valteris Stelmanas. Įdomu, įdomu.

Susuka nurodytą numerį. Pasigirsta signalas. „Gal nebus namuose?“

– Stelmanas klauso.

– Laba diena. Esu Julija Krauzė. Atleiskit, kad skambinu, bet įsigijau jūsų „Tylą“ ir norėčiau paklausti, gal dar turėtumėt ką parodyti ar pasiūlyti. Aišku, jei esat nieko prieš. Atrodo, gyvenam tame pačiame mieste, tai ir užsukti į jūsų studiją nebūtų jokių problemų.

– Taip, taip, žinoma. Labai prašom, ponia Krauze. Visada malonu girdėti, jog kažkas domisi mano darbais. Kada būtų jums patogu?

Jie sutaria, kurią dieną ir valandą. Jis pasako adresą ir atsisveikina „iki greito“.

– Koks malonus jo balsas. Bus įdomu susipažinti.

Julija netikėtai pajaučia, kad net tas trumpas, visai nereikšmingas pokalbis ją keistai sujaudino. Gal jis... Gal tai jos likimas? Šmėsteli išdavikiška mintis.

– Ak, kvailystė, – sugėdina save. – Ko tik neprifantazuoji žmogus, kai esi nepatenkintas savo gyvenimu.

Bet galiausiai, koks skirtumas. Julija visada buvo greita naujoms pažintims. Na, bent tada, kai dar gyveno Lietuvoje. O juk ją ir anksčiau traukė žmonės, sugebantys reikšti savo mintis muzika ar tapyba. Taigi nueis, apžiūrės, gal ras dar ką, vertą dėmesio. Ir galimybė pamatyti, kaip atrodo tikra dailininko studija Vokietijoj, gana viliojanti. Turi būti net labai įdomu.

Atėjus sutartai dienai ir valandai ji sėda į mašiną ir pagal nurodytą adresą pasuka tos miesto dalies link. Iš pirmo žvilgsnio rajonas pasirodo kiek apleistas. Kažkada sustatyti triaukščiai gana prabangūs namai menkai apgyventi. Na, nieko nuostabaus. Juk neretai pasitaiko, kad klestintis rajonas dėl kažkokių priežasčių ima ir pradeda tuštėti, o juose esantys butai dėl būtino remonto ir tūkstančius kainuojančių investicijų pagaliau praranda paskutinį nuomininką. Ir kuo daugiau tokių namų, tuo mažiau norinčiųjų gyventi tuštėjančiame rajone, kol vieną dieną vėl kažkas juo susidomi, ir gyvenimas atbunda iš naujo.

Ji pasuka į siaurą gatvelę, sustoja priešais trijų aukštų namą. Paspaudžia skambutį ir išgirsta gerai pažįstamą dūzgimą, atsidarant automatiniam užraktui, valdomam tiesiog iš buto. Stumtelėjusi duris patenka į gana erdvų koridorių. Jo gale įmantrūs laiptai kyla aukštyn, vesdami į antrą aukštą. Julija lipa jais, ranka braukdama per žvilgantį medį, kai netikėtai pajunta kažkieno žvilgsnį. Pakelia akis ir mato į turėklą atsirėmusį vyrą.

– Laba diena, turbūt mes kalbėjomės telefonu? Aš ta, kuri nupirko jūsų „Tylą".

– Malonu, malonu. Esat labai punktuali.

Pagaliau ji pasiekia antrą aukštą.

– Sveiki, Julija Krauzė, – sveikinasi paduodama ranką.

– Valteris Stelmanas. Tiesiog Valteris, jei jūs nieko prieš, – suima jos ranką ir staiga kilsteli prie lūpų.

Julija sutrinka. Jai tampa kažko nejauku to gesto.

– Prašom užeiti, – jis praleidžia ją pirma savęs, plačiai atverdamas aukštas duris, ir ji patenka į didelę patalpą. Nosį pakutena dažų kvapas.

– Prisėskit. Gal galiu pasiūlyti puodelį kavos?

– Taip, dėkoju, mielai išgerčiau.

Jis pradingsta už kitų durų. Julija dairosi po kambarį. Drobės, visokiausio dydžio ir formų, kėpso sustatytos pasieniais, atremtos į

specialius stovus ar tiesiog kabo ant sienos. Viena iš jų patraukia jos dėmesį ir priėjusi arčiau sustoja priešais.

Vėl panašus motyvas, nors paveikslas daug spalvingesnis: tušti laukai ir toli horizonte besitelkiantys juodi debesys. Saulė kažkur už paveikslo ribų apšviečia ryškiai geltoną rugių plotą, vienišą kelią, palinkusius gluosnius, kurie, atrodo, jau jaučia gana stiprius vėjo gūsius. Toli toli, antram plane, tuo pačiu keliu traukia laidotuvių procesija. Vežimas su karstu ir keli lydėtojai.

Vaizdas primena kažką seniai matyta, artima. Jos tėviškę vaikystėje? Nors daug kur yra tokių pat laukų, toks pat dangus ir gluosniai. Bet vis dėlto.

Julija negali atitraukti akių nuo paveikslo. Ramybė prieš audrą, kuri tuoj tuoj prapliups ir išguldys tokį gražų vasarojų, o atėjęs kaimietis tik skėsčios rankas, žiūrėdamas į beviltiškai sunaikintą derlių.

Švelnus, vos jaučiamas prisilytėjimas pažadina Juliją iš susimastymo. Ji krūpteli ir atsisuka.

– Ak, atleiskit, nenorėjau išgąsdinti, – sako vos girdimu balsu dailininkas, stovėdamas šalia. Taip arti, kad tas artumas ją trikdo. O dar tos tokios mėlynos, labai išraiškingos, atidžiai ją stebinčios akys. Tikras kontrastas beveik juodiems ilgokiems plaukams ir lyg saulėje įdegusiai veido odai.

– Tai tikrai nuostabus paveikslas. Tos spalvos, tas vaizdas, – berte išberia žodžius.

– Mes nuolat kažką prarandam... Kiekvieną dieną, kiekvieną minutę. Kartais tai yra tiek mažai, taip nereikšminga, jog net nepastebim. Bet kartais būna tikrai daug ir mums labai skauda. Galbūt taip atsitinka todėl, kad geriau galėtume suprasti savo laimę, tai, ką mums davė gyvenimas, užuot ieškoję, ko niekada neturėsim?.. Ar ne taip, ponia Julija?

Julija tyli. Vėl žiūri į paveikslą. Keistas virpulys perbėga jos nugara. „Kaip gražiai jis tai pasakė..“

– Mes atėjome į šį pasaulį ne savo noru... Todėl nereikia sukti sau galvos dėl gyvenimo tikslo. Tikslas yra tiesiog pats gyvenimas... – taria pagaliau susimąsčius.

– Taip, būtent, – dailininko balsas kiek nustebęs. – Jūs pirma moteris, taip tiksliai išsakiusi mano mintį.

Ji pasisuka ir nusišypso jam.

– Tikrai? – klausia, kiek koketuodama.

Jis tylėdamas stebi ją ir lėtai linkteli. Julijai staiga pasirodo, kad studijoje... gana tvanku.

Jie susėda prie nedidelio žemo stalelio. Kava juoda ir gana stipri. Ji paragauja ir sunkiai nuryja gurkšnį. Jis pastebi tai:

– Atleiskit, išviriau pagal savo skonį. Gal jūs geriat su cukrum? Deja, jo neturiu, nes nenaudoju.

Julija nusišypso:

– Taip. Su cukrum ir su grietinėle. Bet ne bėda. Aš turiu šokolado. Visada nešiojuosi rankinuke, nes labai mėgstu, – ištraukia ir išvyniojusi padeda ant stalo.

– O, man labai nesmagu. Na, bet kitą kartą pažadu turėti ir cukraus, ir grietinėlės, ir, aišku, šokolado.

„Ar gerai būsiu nugirdus? Jis kalba apie kitą kartą? Išsprūdo netyčia, o gal paprasčiausias mandagumas? Na, savaime suprantama, kad tai tik geras tonas, kaipgi kitaip."

– Jūs tapot tikrai nuostabius paveikslus. Kiekviename jų yra kažkas daugiau nei tiesiog vaizdas. Atleiskit, bet aš manau, kad panašių į jus yra tikrai ne tiek jau daug. Kai žiūriu į „Tylą", atrodo, kad paveikslas kalbasi su manimi. Na, tiesiog nemoku išreikšti žodžiais... Manau, suprantat, ką noriu tuo pasakyti?

– Mano profesija – mano gyvenimas. Todėl drobėse ir reiškiu savo mintis, nuotaikas... O truputėlis mistikos visada domino. Taip galima geriau perteikti tai, ką būtent noriu pasakyti. Bet suprasti, manau, tikrai suprasti gali tik tie, kurie jaučia kažką panašaus... Tai jokiu būdu ne komplimentas, bet esu įsitikinęs, kad jūs mane iš tiesų supratot.

– Gimininga siela? – šypteli ji. Julijai malonu kalbėtis su juo. Šis vyras tikrai kažkoks kitoks.

– Gimininga siela... Hm, kodėl gi ne? – atsako kažką galvodamas. – Tik ar dažnai tokių pasitaiko? – Nugeria gurkšnį ir plačiai nusišypso. – O ar žinot, miela Julija, kad sutikus gimioningą sielą daugelis dalykų staiga nušvinta visai kitoje šviesoje ir neretai netgi tampa, na, jei ne viskas, tai bent jau daug kas įmanoma?.. Bet, šiaip ar taip, tai tikrai labai geras jausmas, ar ne?

Ji sužiūra į jį nustebusi. „Kodėl jis taip prakalbo? Ar šis nepažįstamas vyras jau pastebėjo, kad jai patinka? Galimas daiktas. Juk būtent ji atėjo į jo studiją. Na, bet tik dėl paveikslų. Tas jo žvilgsnis... Jis taip keistai žiūri." Julija jaučia, kaip staiga lengvai parausta.

– O, labai atsiprašau, jei pasakiau ką ne taip, – pastebi jos sutrikimą, – bet kuo ilgiau mes kalbamės, tuo labiau negaliu atsikratyti minties, kad būtent jūs tikrai esat ta gimininga siela, kurios man taip trūko, ir... na, tiesiog bijau, kad štai mes atsisveikinsim, ir aš jūsų daugiau niekada nesutiksiu, – paima jos ranką ir vėl pabučiuoja. – O man tikrai būtų labai malonu bendrauti su jumis, netgi arčiau susipažinti... Tikiuosi, neužpyksit už mano žodžius?

– Aš ištekėjusi, pone Valteri, – išsprūsta staiga.

Julijai kažkodėl nemalonus toks jo tiesumas, nors ir gerai paslėptas. Juo labiau kad ji tikrai jaučia šiam ką tik pažintam vyrui kažką, ko negali suprasti. Tas keistas jausmas, lyg būtų seniai pažįstami. Ir dar kitas, keliantis netgi baimę.

– Taip, taip, žinoma. Aš ir nenoriu... Atsiprašau dar kartą, jei mano žodžiai privertė jus pagalvoti apie kažką, jums nepriimtina. Bet taip sakydamas turėjau galvoje tiesiog norą bendrauti, kalbėtis su jumis. Juk tai nieko blogo, ar ne? Nieko amoralaus?

– O, atrodo tikrai būsiu... klaidingai supratus, – dabar Julija visai sutrinka. – Taip, taip, žinoma, savaime suprantama. Mielai. Esu jums labai dėkinga, – bando šypsotis. – Galiausiai turiu gana daug laisvo laiko... Todėl ir man bus tikrai labai malonu apsilankyti jūsų studijoje.

Jis žiūri į ją, vis dar tebelaikydamas jos ranką savo saujoje. Julija nusuka akis į šalį, nebegalėdama ilgiau atlaikyti to žvilgsnio, ir ištraukia ją, automatiškai atsilauždama šokolado gabaliuką. Užgeria mažu gurkšneliu. Paskui dar ir dar kartą. Gėrimas toks kartus, kad ji vos susilaiko nepasipurčius. Laimei, šokoladas bent kiek kompensuoja gomuriui neįprastą skonį. „Kaip keistai gali veikti rankos pabučiavimas. Kažkas paprasta ir kartu labai jaudinama. O ypač jei tai darantis vyras atrodo tau... simpatiškas ir... bučiuodamas žiūri į akis."

– Nuostabu, – sako labai patenkintas ir plačiai nusišypso. – Mano bute dažnai renkasi ne tik kolegos, bet ir šiaip gana marga publika tiesiog pavakaroti, padiskutuoti įvairiausiomis temomis. Todėl labai nuoširdžiai kviečiu ir jus. Prižadėkit, kad ateisit. Pamatysit, gailėtis tikrai neteks.

Julijai tampa dar labiau nesmagu, dėl to „aš ištekėjusi". Ką jis apie ją pagalvojo? Kad jį kur perkūnai, tą jos liežuvį. Verčiau mažiau kalbėtų. Tada mažiau ir išsišoktų. Bet ko jis taip šypsosi? Mato ją kiaurai? Na, aišku. Žaidžia. Gal ji vis dėlto teisingai suprato jo užuominą?

Julija tikrai neturi daug patirties tokiuose dalykuose, todėl ir bijo tiesiog visko. Kažin, ar galėtų būti neištikima Liudvikui, nors tarp jų nieko nebėra? Ne, jokiu būdu. Ir visai nesvarbu, kad Valteris jai net labai patinka. Dar ko. Jos savigarba ir išdidumas to niekada neleistų. Ji, Julija Krauzė, niekada nesivels į jokias meilės aferas, nors ir kaip bjauriai jaustųsi. Kol ištekėjusi, tai jau tikrai ne. Juk tokios, atsiprašant, meilės vis viena greit baigiasi ir po jų ateina tik dar didesnis nusivylimas, netgi pažeminimas. O juk stipriausias išgyvenimas, liekantis labai ilgam, gal net visam laikui, ir yra būtent pažeminimas. Alkis, šaltis, sunkus darbas taip nesunaikina žmogaus sielos kaip pažeminimas. Aišku, kas iškenčia, nepalūžta, gali laikyti save nugalėtoju, bet ji tikrai nenori patirti to jausmo. Prie visko, kas kaupėsi metų metus, būtų tiesiog per daug ir visai nereikalinga. Kas kita praleisti laiką tarp žmonių, kurie nesusiję su tavimi nei darbu, nei buitimi, susirenka turėdami vieną tikslą – pabendrauti. Taigi būtent.

To Julijai šiuo metu tikrai labai reikia. O ir Valteris toks malonus, toks seks... patrauklus. Kaip gerai, kad jie susipažino.

Ji pamažu nusiramina. Abu kalbasi toliau. Jis pasakoja apie savo darbus, vykusias parodas. Julija – apie intrigas firmoje ir galiausiai apie tai, kaip sunku šioje šalyje būti... svetimšale. Kalbėdama stebi jo veidą, reakciją, bet Valteris, atrodo, ją tikrai supranta, pritaria, paguodžia. Tikros asmeninės temos lieka neliečiamos, nors Julija mielai sužinotų apie jį šiek tiek daugiau... Kodėl? Na, tiesiog šiaip sau. Bet Valteris nepasakoja ir pats nieko jos neklausinėja.

Laikas praeina taip nepastebimai, kad pavyzdinga ponia Krauzė, žvilgtelėjusi į laikrodį, ne juokais išsigąsta:

– O, dangau, taip vėlu?! Liudvikas... Jis jau tikrai bus grįžęs!

Jos baimė, aišku, nelieka Valterio nepastebėta. „Vargšė Julija, – mąsto lydėdamas laiptais. – Atrodo, garbusis ponas Krauzė iš tiesų tvirtai laiko žmoną savo saujoj." Jis palydi ją iki lauko durų ir atsisveikindamas vėl pabučiuoja ranką:

– Ar galiu kai ką pasiūlyti?

– Taip?

– Mes taip ilgai šiandien kalbėjomės, kad man atrodo, jog tapome beveik draugai. Gal būtumėt nieko prieš, jei dabar pat pereitume prie „tu"? Tiesiog pakęsti negaliu formalumų.

– Kodėl ne? Mielai, – šypsosi.

– Nuostabu. Ačiū *tau*, miela Julija. Pažadėk, kad susitiksim.

– Pažadu, Valteri.

– Bet to neužtenka.

– Kodėl? – nesupranta ji ir kažkodėl pagalvoja, kad jis ruošiasi ją bučiuoti. „Sutikti ar ne?"

– Man reikia tavo telefono numerio. Juk kaip kitaip galėčiau pakviesti į būsimą vakaronę?

– O, taip taip, žinoma. „Viešpatie, iš kur tokios mintys. Bučiuoti... Visai jau nuprotėjau", – paskubom suranda šratinuką. – Kur galiu užrašyti?

– Na, kad ir čia, – Valteris atkiša platų vyrišką delną.

– Aha, visai kaip mokykloje, – šypsosi rašydama skaičius.

Jis mato, kaip išdavikiškai virpa jos pirštai.

– Kartais visai ne pro šalį prisiminti gražiausią gyvenimo tarpsnį, kai viskas dar buvo taip paprasta ir savaime suprantama. Ar ne taip, Julija?

– Taip, pritariu tau. Atvirai kalbant, ir aš pastaruoju metu dažnai pagalvoju apie tai...

– Na, matai, kuo ilgiau bendraujam, tuo daugiau atrandam bendro.

– Iki, Valteri, turiu skubėti.

– Iki, mano „gimininga siela“...

Nukaukši grindiniu ir nesąmoningai atsisuka, prieš dingdama skersgatvyje. Pamato, kad jis vis dar tebestovi prie namo ir žiūri jai pavymui. Pamoja ranka, ir Julija atsako tuo pačiu. Sėdusi į aikštelėje stovinčią mašiną įjungia radiją. Muzika kiek ramina. Baimę, ką pasakys Liudvikui, pamažu vėl nustelbia kitos mintys. Valteris. Kaip malonu buvo kalbėtis su juo. Ji jaučiasi tokia atsigavus, tokia... laiminga? Taip, būtent laiminga. Tiktai kodėl? Gal dėl to, kad galėjo išsipasakoti, jaustis suprasta? Nors kalbėjo apie jos darbą, o ne apie... Ne, ne tai. Bet, kad ir kas būtų, bendrauti su juo tikrai nuostabu. Koks keistas jausmas. Lyg šio dailininko jai visą gyvenimą ir būtų trūkę. Bet svarbiausia, kad, atrodo, ir jis jaučia tą patį. Nes galėjo būti taip, kad, na, tarkim, jausmas liktų vienpusis, o žmogus, kuris tau pasirodo labai simpatingas ar net pamilsti jį, geriausiu atveju, lieka mandagus ir vis dėlto... abejingas. Bet Valteris – ne. Taigi dėkui Dievui. Būtent jis ir bus geriausias jos „psichologas“. Jis ir jo svečiai. Tik kaip ilgai tęsis jų pažintis? Mėnesius, metus, visą gyvenimą? Na, taip ilgai tai tikrai ne. Jei jau sutuoktinius užklumpa jausmų ruduo, tai tarp draugų juo labiau gali atsitikti kažkas panašaus. O tada nelieka nieko daugiau, kaip tik nustoti bendrauti.

– Juk draugų nevaaaaržo moterystės sakrameeeentas. Ne, ne, ne, neeee... – dainuoja Julija į melodijos, sklindančios iš radijo, taktą. Kaip seniai tai buvo, kai ji jautėsi taip gerai... Kada? Gal tada, kai Liudvikas jai pasipiršo? Galimas daiktas. Ir apskritai Julija juk visada gerai jausdavosi, susipažinus su patinkamu vyru. Bet *tik* vyru. Ir *tik* patinkamu. Prasidėjęs flirtas visada išaugindavo sparnus. Tada ji būdavo tokia gera, tokia dėmesinga, tokia viskuo patenkinta. Na, tiesiog žydinti moteris. Ir visi tą pastebėdavo, šypsodavosi, supratingai linkčiodavo: „Aha, Julija ir vėl kažkuo susižavėjo.“ – „Na, ką tu, šį kartą ji rimtai įsimylėjus!“ Bet tai nebūdavo pikti žodžiai. Panelė Laukaitytė tiesiog tokia buvo: nepasotinama, gyvo temperamento, o svarbiausia – kintančios nuotaikos. Kai liūdėdavo, matydavo aplink save tik juoda. Kai būdavo laiminga, rodydavo savo džiaugsmą visur ir visiems, o jos juokas skambėdavo netgi ten, kur juoktis visai nebuvo būtina. Taigi ši nauja pažintis su patikusiu vyru, ir dar dailininku, atrodo, žadėjo viskuo nusivylusiai poniai Krauzei ne tiek ir mažai.

Nesvarbu, kaip viskas prasideda, svarbu, kad tai jau kažkas nauja. Ir jei tau įdomu, vadinasi, galima tikėtis, kad viso to poveikis tavo įgrisusiai kasdienybei bus teigiamas.

Staiga ji kažką prisimena. Važiuodama toliau atlenkia mobilaus telefono dangtelį ir surenka numerį:

– Valteris Stelmanas klauso.

– Sveikas, čia aš.

– O, Julija. Kaip malonu. Bet, turiu prisipažinti, taip greit tikrai nesitikėjau... juokauju. Ar kas atsitiko? – staiga susirūpina.

– Ne, ne, viskas gerai. Tik pamiršau kai ką... Tas paveikslas su rugių lauku ir artėjančia audra... prisimeni?

– Taip.

– Aš jį pirksiu. Būtinai. Todėl norėjau paprašyti, kad niekam neparduotum. Kai susitiksim kitą kartą, gerai?

– Gerai. Bet aš tau jo neparduosiu.

– Kodėl? Jau pažadėtas? Kaip gaila.

– Niekam nepažadėtas.

– Tada kodėl?

– Todėl, kad aš tau jį padovanosiu.

– Na, jau ne. Jokiu būdu. Kaip sakoma, tau valgyti taip pat reikia.

– O jei aš taip noriu?

– Bet aš nenoriu, Valteri.

– O jei tai bus mano dovana tavo gimimo dienai?

– Vis viena ne.

– Gerai, pakalbėsim apie tai vėliau. Nepamiršk, jog kalbėti telefonu ir vairuoti mašiną gana pavojinga.

– Iš kur žinai, kad vairuoju?

– Girdžiu.

– Tada iki malonaus.

– Iki, Julija, – Valteris padeda ragelį ir nusišypso. – Iki „ištekėjusi moterie".

***

Ji grįžta ir atrakina namo duris. Liudvikas sėdi su laikraščiu rankoje įprastoje vietoje ir tyli. „Jau tikrai gana vėlu. Todėl ir tyli, užuot pasisveikinęs. Turbūt pyksta", – šmėsteli nemaloni mintis, nusmelkia kaltės jausmas.

– O, tu namuose? – dedasi nustebus. – Negi jau taip vėlu?

– Kaip matai, mieloji. O tu? Kur užtrukai taip ilgai, kad net į laikrodį pažiūrėti užmiršai?

– Atsiprašau. Šmirinėjau po parduotuves. Norėjau nusipirkti naują eilutę.

– Galėjai bent paskambinti, perspėti, kad vėlai grįši.

– Atsiprašau. Nepyk.

– Na, ir kaip, nusipirkai?

– Nepavyko rasti, kad labai patiktų. Pats žinai, atrodo, visko tiek daug, o kai ieškai ko nors konkretaus, tai ne visada pasiseka surasti. Pavargau, ir tiek. Gal valgyti norėtum, mielasis?

– Gal kiek ir būtų neblogai, mieloji. Tu turbūt gerokai išalkus?

– Taip. „Po restoranus kaip tu juk nevaikščioju..." Tuojau paruošiu.

Julija išskuba į virtuvę ir greitai padengia stalą. Liudvikas atsisėda ir prisipila stiklinę sulčių.

– Mieloji? – staiga sužiūra į ją.

– Kas atsitiko? – nevalingai krūpteli.

– Tu sukeitei peilį ir šakutę vietomis.

– O, tikrai?

– Taip. Atrodo, kad esi tikrai pavargusi.

– Aha, juk sakiau...

– Matau, matau. Ką turim vakarienei?

Julija išima iš krepšio ir išdėlioja griežinėliais supjaustytą dešrą, sūrį, indelį su medum ir kitą su uogiene. Viskas, kaip Liudvikas mėgsta. Viskas turi būti gatavai paruošta, nieko nei per daug, nei per mažai. Todėl Julija privalo kiekvieną dieną nupirkti šviežio maisto, nes likučio negalima padėti atgal į šaldytuvą. Taigi tenka išmesti į šiukšlių kibirą. Taupiai lietuvei tas vyro reikalavimas atrodo taip pat perdėtas. Kas atsitiks, jei kitą dieną suvalgysi tai, ko nesudorojai šiandien?

– Ar ne per daug nupirkai rūkytos dešros? Kas gali tiek suvalgyti? Daraisi išlaidi, mieloji.

– Bet juk praėjusią savaitę pats užsiminei, kad „pora griežinėlių daugiau tikrai nepakenktų".

– Tikrai?

– O, taip.

– Hm. Neprisimenu... Tiek jau to.

– Tiek jau to. Jei ne tu, tai aš suvalgysiu.

– Ojojoj, mieloji, *tavo* amžiaus moterys turi netgi labai saugotis. Pati žinai, kaip greit pradeda kauptis nereikalingi kilogramai.

– O tu nemėgsti storų?

– Na, koks čia dar klausimas? Aišku, ne.

– Tai gal ir aš tau *jau* per stora, todėl manęs nebemyli?

– Ką dabar vėl išsigalvoji? Kiek galiu kartoti? Sulaukus mūsų metų, mieloji... Pati supranti, nebe tas.

– Tikrai?

– Savaime suprantama.

„Jei tau savaime suprantama, kad vyras, perlipęs per penkias dešimtis, staiga pajunta, jog tokia smulkmena kaip seksas nustoja vaidinti net menkiausią vaidmenį šeimoje, tai iš tiesų kažkas nebegerai. Nes bent jau aš dar tikrai nesijaučiu *tokia* sena.“

Jie pavakarieniauja tylėdami, ir Liudvikas kaip įprasta įsijungia televizorių. Bet Julija gal pirmą kartą pajunta, kad tai jos nebejaudina. Mintys sukasi apie šiandien pažintą dailininką, ir ji jaučiasi netgi labai patenkinta, kad nereikia kalbėtis su Liudviku, o gali netrukdoma galvoti būtent apie jį. Todėl pakyla iš fotelio ir išeina į kitą kambarį. Žiūrėti kažkokią nuobodžią diskusiją apie didėjančią finansinę krizę vien todėl, kad jos vyrui tai įdomu?.. Ne ne, tikrai ne ta nuotaika.

Uždegusi kambaryje šviesą ir provizoriškai paėmusi į rankas knygą, jei kartais netikėtai įeitų Liudvikas, įsitaiso priešais Valterio paveikslą. Sėdi ir žiūri. Taip keistai ramu ir gera.

– Kaip jis pasakė? „Paveikslas turi žiūrėti į tave, o ne atvirkščiai. Tik tada jis veiks tavo mąstymą, tik tada tu galėsi jį jausti“. Taip, atrodo, tikrai taip ir yra.

Koks įdomus žmogus. Kokia jautri natūra. Kaip gerai, kad jie susipažino. Jo akys... Tas mėlynumas. Visiškas kontrastas juodiems plaukams.

Julija tebesėdi, patogiai atrėmusi galvą į minkštą atlošą, ir toliau stebi paveikslą. Gimininga siela... Viešpatie, kaip romantiška.

Staiga apėmęs nuovargis toks stiprus, kad pradeda svaigti galva ir akys pačios užsimerkia.

Sapnas ateina pamažu, sumirgėdamas tolimo studijų miesto vaizdais. Julija stoviniuoja tuščioje autobuso stotelėje prie Ąžuolyno. Artinasi nepažįstamas vyras ir atsistoja netoliese. Ji nekreipia į jį

dėmesio, toliau stovi ir laukia. Autobusas labai vėluoja. Pradeda lyti. Julija vėl bus pamiršus pasiimti skėtį. Ak, kokia ji išsiblaškiusi. Vyras išskleidžia didelį juodą skėtį ir pasiūlo atsistoti šalia. Julija priima jo pasiūlymą. Abu stovi šalia vienas kito ir tyli. Autobuso vis nėra. Ji pažvelgia į jį labiau iš mandagumo ir nusišypso. Vyras, toks panašus į Valterį, atsako tuo pačiu... Ir ta, atrodo, visai nereikšminga šypsena staiga nutiesia tarp jų, iki tol nepažįstamų žmonių, siaurą takelį, pamažu pereinantį į didelį ilgą kelią, vedantį per gyvenimą dviese... Bet juk tikrai nieko neįprasta, kai ima ir dingsta vienas maršrutas, sugedus senutėliam autobusui ar netikėtai susirgus vairuotojui. Tai tiesiog paprasčiausias... likimas.

– Labanakt, mieloji, – staiga pažadina Liudviko balsas, ir Julija nesąmoningai krūpteli.

– Labos nakties, mielasis, – atsako tiesiog automatiškai.

Apsidairo, bandydama susigaudyti, kur yra. Kur dingo Valteris? Ak, juk ji tik sapnavo.

– Labos nakties, Valteri... – sako lietuviškai, vos girdimai, dar kartą atidžiai pasižiūrėdama į paveikslą. – Koks keistas sapnas.

Ji pakyla, nueina į vonios kambarį. Nusimeta rūbus ir kurį laiką stovi nuoga prieš veidrodį. „Ar aš iš tikrųjų stora? – pasičiupinėja susimetusias ant pilvo dvi riebalų raukšles, pešteli klubo iškilimą. – Na, kokius penkis kilogramus gal tikrai reikėtų numesti. O gal būtų neblogai ir visus aštuonis? Tas „gelbėjimosi ratas“, nors ir nelabai didelis, tikrai neteikia figūrai patrauklumo. Bet tik dėl savęs, ne dėl to, kad Liudvikas davė užuominą. Šiaip lyg viskas ir „tvarkoje“. Krūtys pilnos ir išlaikiusios visai neblogą formą. Liemuo taip pat tebėra lieknas, nors, aišku, nepalyginsi su tuo, koks buvo jaunystėje. Hm, rankos? Na, gal taip pat reikėtų... Kol laikas. Juk blogiausia, kai riebalų „bicepsai“ staiga pranyksta ir suliesėjusi laimingoji tampa panaši į šikšnosparnį. Bet man tai kol kas tikrai negresia. Nėra dar tiek daug... Nors, ką gali žinoti. Jei vis dėlto pradės tabaluoti, teks pabandyti sutvarstyti guminiu tvarsčiu ar nešioti palaidinukes labai

siauromis rankovėmis. Sako, padeda. Galiausiai juk ir po riebalų nusiurbimo paskiriami nešioti specialūs korsetai. Taigi viskas aišku, – aštuonis. Nuo rytojaus pradedu mesti svorį. Tik kažin, ar pavyks, nes, artėjant prie keturiasdešimties, tie nepageidaujami kilogramai visada priauga daug greičiau, negu jų atsikratoma."

Julija suima krūtis į saujas, spusteli kelis kartus ir patenkinta linkteli: „Tikrai dar viskas neblogai. Pakankamai stangrios. Matyt, gerai suformuotos brangios liemenėlės taip pat vaidina ne paskutinį vaidmenį. Kai kitą kartą susitiksiu su Valteriu, užsivilksiu ką nors su gilesne iškirpte. Tegu paganys akeles, – nusišypso patenkinta. – Juo labiau kad tikrai yra į ką žiūrėti. – Paskui kiek susigėsta. – Ei, ei, ei, iš kur tos mintys? Kokia jūsų moralė, ponia Krauze?.. O kodėl ir ne? Juk kiekvienai moteriai malonu, kai kažkas ja domisi. Netgi labai, labai malonu. Galiausiai juk nieko blogo... jei pažiūrės. Bet svorio reikėtų tikrai kiek sumažinti. Štai čia ir dar čia... būtinai."

Trumpai užtrukusi dušo kabinoje vėl stojasi priešais veidrodį ir įjungia plaukų džiovintuvą.

Jie tamsiai rudi ir krenta stambokomis bangomis, siekdami beveik juosmenį. Tai motulės paveldas. Nors ir seniai pražilusi, vis dar gali pasididžiuoti jų gausumu. Tik spalva skiriasi. Matyt, kažkas geltonplaukių giminėje turėjo tamsius plaukus. Julija nešioja kiek sukeltus ir surištus į „arklio uodegą", o kartais paleidžia ar laisvai supina į gana storą kasą. Bet ne biure. Čia ji stengiasi neišsiskirti iš kitų moterų ir visada laiko tampriai surištus. Kam kelti nereikalingą pavydą toms, kurios nuo chemijos, naudojamos metų metais, tikrai negali pasigirti jų gausa.

Pagaliau užgesina šviesą ir basomis nutipena į miegamąjį. Liudvikas jau gerokai įmigęs. Guli ant šono pražiota burna, protarpiais gana garsiai knarktelėdamas. Jo pagalvė visada šlapia nuo seilių, ir Julija keičia apvalkalą kiekvieną dieną.

Ji atsigula plačios lovos „savo pusėje", užmerkia akis ir vėl mintimis nukeliauja į Valterio studiją. Taip gera galvoti apie jį. Kada jie

susitiks? Na, aišku, norėtųsi kuo greičiau, bet ji jokiu būdu neskambins jam pirma. To dar betrūktų.

Didelis jausmingumas – gera savybė ir labai svarbi dviejų žmonių santykiuose, bet vis viena turi būti rodomas su saiku, nes gali atimti ramybę ne tik sau pačiam, bet tapti našta ir kitam. Taigi visai nesvarbu, kiek ir ką vienas ar kitas jaučia, bet kuriuo atveju abu privalo išlaikyti blaivią galvą ir tam tikrą porciją laisvės. Nes tik tada draugystė gali išlikti. O jo paveikslai tikrai geri. Beveik kiekviename slypi kažkas, verčiantis susimąstyti, ar bent išlieka atminty. Keista, bet Julija prisimena visus. Gal tik todėl, kad juos tapė Valteris? Vyras, sukėlęs tiek daug emocijų... Kaip keista, kad jie apskritai susitiko.

***

Praeina savaitė. Paskui antra ir trečia. Julija vis dažniau žvilgčioja į tylintį telefoną. Bet Valteris neskambina. O juk žadėjo pakviesti. Ką reiškia jo tylėjimas? Pamiršo? Apsigalvojo? Gal apskritai niekada nebepaskambins? Gal papasakojo draugams, o tie ir pasišaipė, kam jam ta emigrantė reikalinga. Julija visai nenustebtų, jei taip ir būtų. Bet negi Valteris iš tiesų toks? Juk buvo viskas taip... nuostabu. Jo žvilgsnis, jo žodžiai, jo elgesys. Kiekviena, netgi menkiausia, smulkmena rodė palankumą, o viskuo nusivylusi Julija iškart ir pasidavė tai nuotaikai. Ką gi, gaila, ji taip tikėjosi. Kažko naujo, malonaus, to, kas ją tikrai domina. Tiesa, jis nieko nepasakojo apie savo asmeninį gyvenimą. Gal vedęs? Buvo susipykęs su žmona, todėl ir domėjosi neblogai atrodančia kliente, bet dabar vėl susitaikė? O gal tikėjosi, kad Julija pasiduos jo nors ir netiesioginiam kvietimui leistis į mažą meilės nuotykį, bet kai suprato, kad nieko neišeis, tai ir pamiršo? Na, bet jeigu tikrai taip, tai kam, po perkūnais, viso to reikėjo? Tos pažinties? Nors, kita vertus, ko ji nori? Kalbėtis, bendrauti? Taip, savaime suprantama. Nors... (jei taip ranką prie širdies pridėtų), ką ji iš tikrųjų jaučia tam nepažįstamam ir tik vienintelį kartą sutiktam vyrui? Nieko... Tikrai nieko? Bet tada kodėl apie jį galvoja? Na, tie-

siog todėl, jog kiekvienas jausmas, esantis mumyse, bent tam tikrą laiką atitinkamai veikia ir kitą žmogų. Neapykanta sukelia neapykantą, meilė – jei ne meilę, kokios norėtume, tai bent palankumą, verčia mus pastebėti, sužadina vienokias ar kitokias mintis. Nors tai ir nereiškia, kad tas atsiradęs jausmas, dažnai net prieš mūsų valią, būtinai nustelbs ir kitame žmoguje visa kita (pavyzdžiui, „praktiškąjį" jausmą). O jei taip neįvyksta, šiaip ar taip, liekam pralaimėjusių pusėje, nusivylę, kentėdami, nes tiesiog labai labai norim tikėti, kad tai, ką mes patys jaučiam, sukels ir kitam žmogui tokį pat jausmą.

Todėl nieko nuostabaus, kad, pasiklydusi savo vienatvėje, tarp gausybės problemų, kančios, nepasotinto ilgesio mylėti ir būti mylima, vargšė moteris, pati to gerai nesuprasdama, tiesiog nesąmoningai ieškojo kažko, kas patenkintų jos kūną ir sielą, o suradus tai Valterio asmenyje, kaipmat pasidavė fantazijos tėkmei, laukdama ir svajodama, jog kažkokiu būdu, ir būtent šio vyro dėka, pagaliau ateis taip ilgai lauktas jos išsigelbėjimas.

Taigi, nors Julija ir nežinojo, ką konkretaus galvojo Valteris, jis ne tik nesitraukė iš jos minčių, bet netgi niekuo nepaaiškinamas jo tylėjimas vertė nuolat apie jį galvoti ir... jo ilgėtis.

Galiausiai Julija neturėjo kitos alternatyvos. Ką galėjo daugiau daryti, kaip bent jau bandyti neišleisti iš akių ir laukti. Todėl ji laukė. O laukiant visai nepastebimai brendo mintis, jog, kas žino, gal vieną dieną ims ir įvyks tai, ko nusivylusi ponia Krauzė taip labai norėtų: priglusti prie ją suprantančio vyro krūtinės... Gerai jau, gerai, tiesiog draugiškai.

Bet laikas ėjo. Julija vis dažniau klausdavo savęs, ar jos mintys tikrai tokios jau nekaltos, ar nenori ji vis dėlto visai ko kito? Juk Valterio žvilgsnis nuo pirmų jų susitikimo akimirkų kėlė jai net labai konkretų jausmą. Aišku, ji ir toliau bandė apie tai negalvoti. Pernelyg stiprus buvo pareigos jausmas Liudvikui. Bet, kita vertus, jei jie su Valteriu ateityje pradėtų susitikinėti, kokie apskritai galimi santykiai tarp vyro ir moters? Ar gali, nors ir labiausiai vienas kitą

suprantantys skirtingų lyčių atstovai, tiesiog bendrauti, išvengdami ir kartu egzistuojančio gana stipraus seksualinio potraukio? Vargu... Taigi kas belieka? Gyventi toliau kaip iki šiol ir tiesiog laukti, kas iš to išeis?

Bet ta nežinia, pasirodo, taip pat ne mažiau vargina, negu jos ankstesnė būsena, kai Valterio dar nepažinojo. Ko gero, netgi kur kas labiau. O gal jį įsimylėjo? Nesąmonė. Jos metų? Ir dar taip staiga. Ne ne, dėl to kalta tik ilgai užsitęsusi jos vienatvė.

***

Julija vaikščioja paupiu, prisėda ant žolėje kėpsančio medinio suolo su lentele „Diplomuoto inžinieriaus pono F. P. dovana miestui".

„Keista, jog kažkas taip nori save įamžinti. Valteris tikrai ne toks. Jis, atrodo, netgi labai „privatus" žmogus. Jaučiasi gerai būtent tada, kai gali niekieno netrukdomas tapyti. Na, bent jau taip sakė. O tie menui prijaučiančiųjų susibūrimai jo bute, regis, taip pat ne dažni... Gal labiau reikalingi, kad parduotų paveikslus?"

Julija staiga susiprotėja, jog mintis, kad dailininkas galėjo jos tiesiog nepakviesti, jokiu būdu nepriimtina. Net ir praėjus gana nemažai laiko nuo jų pažinties. Kodėl ji taip juo pasitiki? Na, aišku, kodėl. Todėl, kad paprasčiausiai to labai nori. Vienatvė tokia slegianti. Jai taip reikia su kažkuo bendrauti.

„O kas, jei aš pradėčiau rašyti dienoraštį? Na, ne visai tikrą, „standartinį", bet tiesiog išreikščiau savo mintis? Gal kiek kompensuotų poreikį su kažkuo kalbėtis? Aišku, lietuviškai. Tada nebūtų pavojaus, kad Liudvikas ar jo berniukai atras ir perskaitys. Juk draugių aš neturiu, o išsipasakoti bendradarbėms būtų visų blogiausia išeitis. Taip, reikės taip ir padaryti, nes toliau likti vien su savo mintimis ir tylėti, kai tas jausmas toks kankinantis, taip pat nebeįmanoma.

Juk svarbu rašyti. Sau ar galiausiai žvakės ugnelei, – koks skirtumas. Aišku, maža paguoda, bet vis tiek šiokia tokia iškrova. Bent jau kuriam laikui, tai akimirkai. Taigi telieka rašyti ir leisti laikui atlikti

savo darbą, nes ieškoti dar vieno „sielų specialisto“ turbūt nėra prasmės. Taip, būtent. O pradėti reikia tuojau pat, nes su kiekviena praeinančia diena bus sunkiau „sugrįžti“. Bet ką vis dėlto reiškia toks ilgas jo tylėjimas?

Mintį, kad gal reikėtų paskambinti Valteriui dar kartą, Julija galutinai atmeta. Per daug stiprus jos lietuviškas išdidumas. Ne ne, jei jis tyli, tegu lieka taip, ji tikrai pirma neskambins. Juk apsijuokti galima labai greitai. Juolab, jei esi svetimšalis... Galiausiai taip buvo susitarę. Ir dėl antro paveikslo taip pat, o jei nekviečia, vadinasi, tam yra priežastis. Taigi nieko nepadarysi. Likimas... Ji ir taip jau žengė pirmą žingsnį, nueidama į studiją. Aišku, tada tikrai nenutuokė, kaip labai šis dailininkas jai patiks. O jei būtų žinojusi, ar būtų ėjusi? Bet, jei jau taip atsitiko, tai juo labiau. Ir jeigu ponia Krauzė jį taip pat nors kiek domina, vadinasi, dabar Valterio eilė rodyti iniciatyvą. Ir visai nesvarbu, kad jis jai labai patinka. Julija Laukaitytė dar niekada nebėgo paskui jokį vyrą ir nebėgs. Bėt, po perkūnais, kaip vis dėlto liūdna....

***

Praeina dar savaitė. Ji sėdi firmoje priešais kompiuterio ekraną ir tikrina datas. Kaip visada, kaip įprasta. Tiesiog visai normali, niekuo neišsiskirianti darbo diena.

Iš pusiau praviro stalčiaus pasigirsta tylus dūzgimas. Kažkas siunčia SMS.

„Turbūt Liudvikas praneša, kad šįvakar vėl užtruks darbe“, – pamano traukdama iš rankinuko mobilųjį.

Taip, tikrai jis. Pastaruoju metu net labai dažnai siunčia panašias žinutes, ir tie „užtrukimai“ nusitęsia iki vėlumos. „Sveika, mieloji, grįšiu prieš dvyliktą. Bučiuoju, Liudvikas.“

Pareigingas mylintis vyras, o viso labo tik noras išvengti nemalonios situacijos, jei Julija pradėtų ieškoti galvodama, jog kas atsitiko? Galimas daiktas. Šiaip ar taip, nekaltas perspėjimas ne tik rodo, kaip

jis rūpinasi, kad „mielosios“ nevargintų blogos mintys, bet ir atima Julijai galimybę „atsitiktinai“ sužinoti tiesą.

„Gerai“, – atsako vienu žodžiu, kad ponas Krauzė žinotų, jog perskaitė jo žinutę, ir nerašytų dar kartą. Be to, Julija privalo atsakyti. Tai jo reikalavimas. O jo norai nediskutuojami. Todėl ir sutaria, nesipyksta. Visada gražiai, visada „mieloji“.

Bet nepraeina nė pusvalandis, o telefonas ir vėl dūzgia. „Dar viena. Gal atšaukia pirmąją?“ Žvilgteli į šviečiantį langelį ir perskaito:

„Ar jauti spalvos skonį, vėjo šuorą tavo plaukuose?

Ar prisimeni rugių lauką, kuris tave taip sužavėjo?

Ar galima su kažkuo būti tik draugai, ką labai myli?

Laukiu. V.“

Julija pajunta lengvą svaigulį. Kūnu perbėga šilta banga. Užvožia telefono dangtelį ir atsilošia patogiame biuro fotelyje. Šypsosi užmerkus akis.

„Pagaliau... Pagaliau tu atsiliepei! Ir dar kaip atsiliepei! Ne skambučiu: „Labas, šiandien laukiu svečių. Taigi maloniai kviečiu.“ – „Sveika, Julija, kaip sekasi? Gal galėtume susitikti?“ Arba: „Sveika, Julija, jei turi laiko...“ Kvailystė. Taip sakytų kitas vyras, bet jokiu būdu ne Valteris. Jis tikras romantikas. Galiausiai, kas šiais laikais bučiuoja moteriai ranką, žiūrėdamas į akis? Tai jau tikrai niekas. Spalvos skonis, vėjas plaukuose... ką labai myli... O, Valteri, Valteri. Tu, ir niekas kitas. „Laukiu.“ Kada? Na, aišku, šiandien. Neklausė, ar galiu ateiti. Tiesiog „Laukiu“. Jis žino, kad ateisiu? Taip. Atrodo, taip... Na, ir tegu. Juk tikrai ateisiu. Ne tas žodis: atlėksiu tuojau pat, kai tik baigsis darbas! Juk šiandien tiesiog idealus sutapimas – Liudvikas taip pat „užtruks“. Taigi, mano mielas vyre, atrodo, kad šį kartą užtruksim abu. Cha, nuostabu! Geresnės situacijos tiesiog neįmanoma įsivaizduoti. Nereikės net meluoti, kad buvau apsipirkti ar kine. O Valteri, mielas, geras Valteri, kad tu bent nujaustum, kokia aš laiminga... Tik kodėl taip ilgai laukei? Rašai apie meilę. Kas tai? Tiesiog metafora ar eini toliau? O jei taip, tai, sakyčiau, net labai greit eini...

Bet ar galima mylint taip ilgai laukti? Stop, stop, stop. Negi darei tai specialiai, nes gerai pažįsti moteris ir, matydamas, jog mane sudominai, sąmoningai leidai tavęs labai pasiilgti, kad susitikus nebebūčiau abejinga tavo kerams? Tavo tų nuostabiai mėlynų akių žvilgsniui? Hm, atrodo, tikrai gana realu. Bet ne taip greit, ponas dailininke. Ne taip greit... Taigi reikės būti labai atsargiai. Jei pajausiu, kad pasiduodu, tuojau pat pakilsiu ir išeisiu. Taip, būtent. Tegu nemano, jei užsienietė, tai... Nes man pirmiausia reikia tavo draugystės, tavo romantikos, tavo balso, aišku, ir tavo meilės. Savaime suprantama, platoniškos. Na, gal ir kitokios... dėl to kaltas Liudviko šaltumas. Aišku, kad ir kitokios. Bet dar ne dabar. Jokiu būdu. Vėliau, daug vėliau. Ir tai – tik gal... Taip taip, aš juk ištekėjusi, ponas Valteri, nors ir darosi silpna vien nuo minties apie tave..."

Julija permeta akimis dirbančias koleges:

„Įdomu, kokia publika pas tave renkasi? Na, bent jau moterys tikrai ne šios rūšies... Ir, tikėsimės, ne tie, kuriuos sutinku kasdien firmoje. Karjeristai, apkalbinėtojai, pavyduoliai, – žodžiu, tikri bjaurybės. Juk tokių tikrai nekviestum į savo studiją? Tu neturėtum apie ką su jais kalbėtis."

Ji pakyla ir nužingsniuoja į moterų tualetą. Užsidaro kabinoje, išsitraukia iš rankinuko tušą ir žiūrėdama į mažutį veidrodėlį brūkšteli per blakstienas. Julija žino, kad jos akys, išryškintos dažais ir pilkais šešėliais, tampa daug išraiškingesnės. Taigi pirmyn. Bet niekas iš bendradarbių neturi jos užklupti. Kam tie nereikalingi klausimai ar visai nepageidautini įtarinėjimai. Todėl ir gražinasi ne biure kaip kitos. O kad niekam neateitų į galvą brautis būtent į jos „narvelį", tyčia palieka plačiai atlapotas kitų kabinų duris. Visas septynerias. Užtrunka vos ne pusvalandį. Bet kai pagaliau įvertina savo „triūsą" veidrodyje virš kriauklės, lieka net labai patenkinta. Po to kritišku žvilgsniu atidžiai apžiūri ir kitas kūno vietas. Perbraukia rankomis per iškirptę, sutrumpina liemenėlės sagteles visu pora centimetrų, suėmusi pirštais spusteli virš klubų „širšės liemenį".

„Sulieknėjau? Žinoma, ir dar kaip! Juk visi sijonai sukasi. Vadinasi, ta kiaušinių–bananų dieta tikrai padėjo. Būsiu atsikračius mažiausiai šešių kilogramų. Bet teks pasistengti, kad vėl nepriaugčiau. Na, dabar bent žinau, kaip paprasta jaustis sočiai. Ir svarbiausia, tikrai niekas „neplevėsuoja". Nuostabu, nuostabu. Kas galėjo pamanyti?"

Sugrįžta į biurą ir įsikniaubia į aktus. Tegu niekas nemato jos „pagražėjimo". Bando susikaupti. Veltui. Todėl vos sulaukusi darbo pabaigos išskuba į gatvę. Užsukus į artimiausią plataus asortimento parduotuvę paskubom perbėga per sukabintų rūbų eiles.

– Ką galėtumėt pasiūlyti su iškirpte? – užkalbina pro šalį einančią skyriaus darbuotoją.

Ši sustoja ir žvilgteli į Juliją.

– Kokios spalvos pageidautumėt?

– Juodos, – nukerta kaip kirviu. – Ką nors tinkama sijonui.

– Eikit su manim.

Darbuotoja pasuka į tolimą skyriaus kampą ir sustoja prie vienos lentynos. Dar kartą meta patyrusį žvilgsnį į Juliją ir paduoda plonos vilnos priekyje susagstomą eilutę.

– Turim tik iš dviejų dalių.

– O daugiau nieko?

– Man labai gaila, bet šiuo metu negaliu nieko daugiau pasiūlyti. Nebent kitos spalvos. Šviesiai mėlyną, raudoną, gelsvą...

– O ne, ne. Dėkoju.

– Užsukit vėliau. Po savaitės. Gausim naujų prekių.

– Pasimatuosiu šitą. Ačiū už pagalbą.

– Buvo malonu, – darbuotoja nueina.

Julija pradingsta kabinoje ir užsivelka rūbą. Gana siauras sijonas siekia kelius. Viršutinė dalis gražiai priglunda, išryškindamas liemenį. Iškirptė, nors ir gana „ribota", bet vis dėlto leidžia žvilgtelėti į pilną krūtinę, ypač kiek palinkus į priekį.

– O, taip, – sako patenkinta. – Nei daug, nei mažai.

„Tiesiog visai pagal mano skonį. Ir audinys toks švelnus kaip kūdikio užpakaliukas. Gerai, kad susiprotėjau paklausti. Reikės dažniau taip daryti. Nes visada tik pavargstu knaisiodamasi tose krūvose ir vis tiek nieko neišsirenku. Jos geriau žino, kur kas padėta."

Julija pasuka prie kasos. Pardavėja tiesia ranką, norėdama paimti jos nusivilktus rūbus.

– Tai mano senieji. Jums reikia tik pašalinti etiketes, kad gatvėje praeiviai nerodytų pirštais.

– A, tai jūs jau ir apsivilkote. Labai tinka, – šypsosi.

– Ačiū. Ir man taip atrodo.

Priėjusi pardavėja nukarpo etiketes, supakuoja Julijos rūbus į firminį parduotuvės maišelį ir kaip įprasta palinki gero vakaro.

– Tikiuosi... Linkiu ir jums.

– Ačiū.

„Ar nebūsiu per anksti atėjus? – dairosi artėdama prie namo. – Mašinų aikštelė beveik tuščia, o ir gatvėje nematyti, kad stovėtų. Gal svečiai atvažiuoja miesto transportu ar taksi? Na, savaime suprantama. Kitaip juk negalėtų gerti alkoholio."

Pažįstamas dūzgimas atsidarant durų spynai. Viduje dvelkia silpnas dažų kvapas.

„Ar jauti spalvos skonį?" Nežinau. Bet kvapą tai tikrai", – šypteli Julija.

Valteris vėl pasitinka laiptinėje ir sveikina bučiuodamas ranką.

– Sveikas, Valteri. Ar ne per anksti atėjau?

– Anaiptol, miela Julija. Diena buvo tokia nežmoniškai ilga...

– O, atrodo, kad tikrai esu pirmas svečias? – sako įėjusi į studiją ir matydama, kad ji tuščia.

– Aš nieko daugiau ir nepakviečiau.

– Tikrai? Buvau tikra, kad suruošei vakaronę.

– Ar būtum atėjus, jei žinotum, kad taip nėra?

– Na, savaime suprantama! – staiga pamato Valterio žvilgsnį ir sutrinka. – Nežinau... Tikriausiai... Taip. Kodėl gi ne?

Taigi jis jau žino, kad ji ne tik būtų atėjus, bet ir galvojo apie jį. Julijos tiesiog automatiškai išsprūdęs „savaime suprantama" išsklaidė visas abejones.

– Atleisk, kad taip ilgai tylėjau, ir neklausk kodėl.

– Viskas turi savo priežastį.

– Nepyksti?

Ji staiga sužiūra į jį:

– Aišku, ne. Kodėl? Juk galėjai ir visai nepaskambinti.

– Tu tikrai pamanei, kad nebepaskambinsiu?

– Taip.

– Nuo kada?

– Praėjus maždaug dviem savaitėms.

Valteris šypsosi:

– Buvau labai užsiėmęs... tuo metu.

– O mano paveikslas dar tebėra? A, štai kur jis. Labai gerai, – bando nukreipti kalbą kita linkme. Jai kažko nejauku liesti *tą* temą. – Turi ką nors naujo?

– Taip.

– Parodyk.

– Būtinai. Tik pirmiausia išgerkim kavos. Sėsk, Julija, aš tuoj. Juk niekur neskubi?

– Šį kartą ne. Mano vyras parašė žinutę, kad užtruks iki vėlumos.

– Nuostabu, – dingsta už pertvaros.

– Cukrus ir šokoladas? – nustemba Julija, pamačiusi ant sidabrinio padėklo išdėliotus saldumynus. – Pyragėliai? Konjakas? Valteri, ar esi tikras, kad laukei tik manęs?

– Žinoma. Juk sakei, jog mėgsti saldumynus.

– O konjakas?

– Konjaką mėgstu aš...

– Na, tada gerai. Esu nepataisoma egoistė ir niekad nepagalvoju apie kitus.

– Tu ne egoistė, Julija. Tu net labai geras žmogus.

– Iš kur žinai, juk manęs visai nepažįsti? – šypsosi.

– Aš galiu jausti. Va šituo organu. O jis manęs dar niekada neapvylė, – netikėtai paima jos ranką ir prideda sau prie širdies. – Matai, kaip daužosi? Ir tai vien todėl, kad tu čia.

– Ak, surimtėk, Valteri. Nes pradėsiu tuojau raudonuoti, – ištraukia ranką.

Jie kalbasi apie praėjusias savaites. Kava, atmiešta konjaku, greit atpalaiduoja tą įtampą, kurią paprastai patiria du neseniai susipažinę žmonės, padeda atsirasti tam tikrai familiarumo atmosferai. Pamažu įsikalba ir apie asmeniškesnius dalykus. Julija pagaliau užsimena apie problemas šeimoje ir net lankymąsi pas psichiatrą. Taip Valteris sužino, kad Liudvikas vis „užtrunka darbe“, o vakarus abu dažnai leidžia persimesdami tik keliomis nereikšmingomis frazėmis. Julijai gera kalbėtis. Juo labiau kad ir Valteris pradeda pasakoti apie savo nevykusią santuoką, galutinai iširusią prieš vienuolika metų. Ir jis turi sūnų. Jau suaugusį, studijuojantį, retkarčiais jį aplankantį. Pasakoja apie savo darbą, idėjas, mintis, apie dažnus suėjimus jo bute. Jis vis dėlto turi tik nedaugelį draugų, su kuriais gali kalbėtis atvirai ir apie viską.

– Pavydžiu tau, – sako Julija. – Tie, su kuriais galėjau bendrauti, liko ten, mano tėvynėje. O juk pats supranti, kad, einant metams, kiekvienas neatnaujinamas ryšys tampa vis labiau paviršutiniškas, kol galiausiai ir visai nutrūksta. Gal kas įstengia šito nejausti, bet mane ta izoliacija dažnai net labai slegia. Žinau, kaip kvaila apie tai kalbėti. Ne vienas tėvynainis paklaus, ko man trūksta: turiu vyrą, namus, darbą, gyvenu užsieny. Galėčiau netgi lažintis, kad mano gyvenimas daugeliui ten likusiųjų atrodo tikras rojus žemėje, o aš tik išsigalvoju problemas iš neturėjimo ką veikti. Galbūt taip ir yra?

Bent jau žvelgiant iš tam tikros perspektyvos. Dažnai susimąstau apie tai, norėdama suprasti, ir netgi manau, jei turėčiau kažką, su kuo galėčiau bendrauti, pasitikėti, na, tiesiog nežinau, kaip teisingiau pasakyti... tada gal tikrai viskas atrodytų kitaip. Bet būtent ta izoliacija, ta keista tuštuma tarsi nematoma siena, kurią jaučiu net ir būdama minioje, tas sunkiai nusakomas ir turbūt dar sunkiau suprantamas svetimumo jausmas be paliovos slegia ir kausto. Jis sėdi giliai pasąmonėje, pasitraukdamas labai trumpam ir tik tada, kai tau iš tiesų gera. Tačiau, kita vertus, kiek apskritai būna žmogaus gyvenime akimirkų, kai jis gali pasakyti: „Aš laimingas"?

– Sąvoką „aš" perkėlus į „mes" ar (kraštutiniu atveju) netgi bevardį asmenį, pavyzdžiui, „Dievas", mūsų pasąmonėje automatiškai atsiveria kur kas platesnės erdvės, negu apsiribojus, užsisklendus „vienam vienete", ir tuomet savaime atsiranda jausmas, kuris pakylėja mus į kitą, aukštesnį lygmenį. Taigi turbūt todėl niekas negali jaustis gerai, būdamas vienišas. Tai tiesiog prieštarauja mūsų prigimčiai. Nereikia manyti, kad vienatvės jausmas būtinai turi būti liga, ir juo labiau ieškoti pagalbos ten, kur jos niekada nerasi. Turiu galvoje psichologus ir ypač psichiatrus. Tu teisi, tau tiesiog būtina turėti kažką, su kuriuo jaustumeis laiminga. Tiek mažai ir kartu tiek daug... ar ne taip, Julija?

Ji susimąsčiusi palinguoja galva:

– Taip.

– Taigi nebijok ieškoti ir džiaukis, kai surasi. Nors kartais tai ir prieštarautų tavo gyvenimo sampratai ar nusistovėjusioms... moralės normoms. Juk visų svarbiausia, kad būtent tau būtų gerai. Ir patikėk, tai jokiu būdu ne egoizmas, bet tiesiog kiekvieno žmogaus privilegija. O kuo daugiau gaunama, tuo daugiau įmanoma duoti... Aišku, tas dėsnis galioja tik „sveikai sielai". Ir, nors sakoma, jog tik kentėdamas gali geriau pažinti save, tik tada tavo „aš" tobulėja (žinoma, čia yra labai daug tiesos), bet, mano nuomone, vien kentėjimo neužtenka, reikia sugebėti laiku ir pasipriešinti, pasakyti „užteks". Net jei kartais tas pasipriešinimas kuriam laikui sukelia dar

daugiau kančios, bet vis dėlto tai iš tiesų geriau, negu tylus amžinas nusižeminimas ar susitaikymas.

Julijos tokios išraiškingos akys įsmeigtos į Valterį. Žvilgsnis nustebęs ir kiek sutrikęs. Taip ji dar su niekuo nesikalbėjo...

Nuo to, kaip pasakomi vieni ar kiti žodžiai, kaip jie paveikia klausantįjį, sulaukiamas ir rezultatas. Mokėti įtikinamai kalbėti ar bent jau priversti atidžiai klausytis – vien tai yra norimo pasiekti tikslo pradžia. O ypač, jei tas, kuris klausosi, pasiruošęs priimti tavo žodžius, tada lyg ir nereikšmingos smulkmenos gali turėti net labai didelį poveikį.

Valteris mokėjo kalbėti, ir Julijos susižavėjimas juo augo su kiekviena pasakyta fraze. Negana to, jis citavo ne tik Rilkę ir Gėtę, bet daug kitų literatūros klasikų, apie kuriuos Julija niekada nebuvo girdėjusi.

Trys valandos prabėga kaip viena minutė. Jie kalbasi toliau, pamiršę laiką, ir ji vis labiau jaučia, koks svarbus, gal net nepakeičiamas, jai tampa šis taip mažai pažįstamas žmogus. Bet tas atsiradęs jausmas kelia kartu ir neaiškią baimę, nes Julija turi galutinai pasakyti sau, kad tai, ką jaučia savo pašnekovui, yra daug daugiau, negu būtų malonu pripažinti, ir ne taip jau nekalta... Tačiau būtent tai dar labiau didina jos kaltės jausmą. Juk Liudvikas ją myli, ji – jo žmona. O kad yra neištikimas, tai vien jos įtarinėjimas, nieko konkretaus. Gal ji netgi nori tuo pateisinti savo pačios nelabai švarias mintis? Viešpatie, kodėl turi būti viskas taip komplikuota?..

Staiga Valteris pakyla iš savo vietos:

– Eikš, noriu tau kai ką parodyti.

Julija paseka juo. Priėjęs prie molberto, nutraukia žemyn jį dengusią audeklo skiautę. Drobėje vaizduojamas moters aktas, ir jame Julija tuojau pat atpažįsta... save. Keistas virpulys perbėga kūnu, jaučia, kaip tirštas raudonis išmuša veidą. Valteris tylėdamas stovi šalia ir stebi Julijos sutrikimą. Paskui kilsteli ranką, lėtai, vos prisiliesdamas perbraukia pirštais per jos plaukus, atrišdamas rudą šilko kaspiną, ir jie vešliu vainiku pasklinda ant pečių.

– Aš tokią tave įsivaizduoju, Julija, – sušnibžda prie pat ausies, staiga apkabindamas ir bučiuodamas į lūpas.

– Man metas, Valteri, – sulemena, bandydama nevykusiai išsivaduoti iš tokio mielo jo glėbio, nors tik dabar pajunta, kad būtent šios minutės laukė ištisas keturias savaites...

– Niekur aš tavęs neleisiu, girdi? Tu mano Mūza. Kiekvieną vakarą žiūriu į paveikslą. Nebegaliu daugiau...

Julija nenori apie nieką galvoti. Toks stiprus staiga apėmęs geismas. Ji nesipriešina ir gal pirmą kartą savo gyvenime patiria, koks nuostabus gali būti dviejų tikrai neabejingų vienas kitam žmonių suartėjimas.

***

Jų kūnai boluoja kambario prieblandoje prigludę vienas šalia kito, jausdami lengvą nuovargį. Abu tyli. Galiausiai ką kalbėti, kai ir taip viskas aišku, o kito artumas toks svarbus ir reikalingas.

– Man tikrai jau metas, Valteri, – sako ji pagaliau.

– Pasilik, Julija. Pasilik visai nakčiai. Aš nenoriu, kad tu eitum pas jį. Negaliu apie tai net pagalvoti.

– Tarp manęs ir Liudviko seniai nieko nebėra, Valteri.

– Tikrai? – nustemba jis. – Negali būti.

– Garbės žodis.

– Kaip seniai?

– Gal dveji... treji metai... Gerai ir nebežinau.

– Ką?! Juokiesi iš manęs?! Taip ilgai? Kaip galima nemylėti tokios moters?

– Pasirodo, galima...

– Tai gal jis nesveikas?

– Nežinau. Manau, kad ne. Vis sako, „mūsų metų“...

– Kokie metai? Tu tikras vulkanas, Julija.

– Tavo dėka, Valteri, – šypsosi bučiuodama.

– Tikrai? Nuostabu! – vėl apkabina. – Vadinasi, esi laisva. Tada juo labiau pasilik, labai prašau. Tuoj galėsim pakartoti. Tik leisk man kiek atsigauti. Pati supranti. „Akumuliatoriui pasikrauti“ reikia šiek tiek laiko...

Julija juokiasi.

– Tu nuostabus, Valteri. Tu tiesiog nuostabus. Bet pasilikti negaliu. Tikrai. Nepyk. Kad ir kaip ten būtų, aš vis dėlto... ištekėjusi, – pakyla ir eina rankiodama po studiją išdrikusius rūbus. Atsistojusi priešais veidrodį šukuojasi ir vėl susiriša kaspinu plaukus.

Valteris ateina ir priglunda apkabindamas. Padeda tankia barzda apaugusį smakrą jai ant peties ir stebi jų atvaizdą veidrodyje:

– Kada susitinkam, mano meile?

– Nežinau. Aš tau paskambinsiu.

– Greitai?

– Aha.

– Kaip greitai?

– Kada norėtum?

– Šįvakar.

– Nejuokauk.

– Tada rytoj?

– Pasistengsiu. Bet nepižadu.

– Neišleisiu, kol nepažadėsi.

– Gerai. Rytoj.

Jis palydi ją iki lauko durų, ir ji senu papratimu paduoda jam ranką. Valteris ją pabučiuoja ir staiga truktelėjęs į save apkabina, įsisiurbdamas į lūpas. Koks geras jausmas būti *taip* bučiuojamai. Jų meilė ką tik pražydo, ir prieš akis dar tiek daug susitikimų, žodžių, aistros, tokių nepakartojamų akimirkų.

Ji nubėga gatve ir vėl atsisuka, prieš dingdama už kampo. Jis tebestovi kaip ir praėjusį kartą.

– Iki rytojaus?

– Iki.

Važiuoja ištuštėjusiu miestu laiminga, dar negalėdama patikėti tuo, kas įvyko. Bet tai tikrai buvo. Ji dar ir dabar tebejaučia jį savyje, jo glėbį, pilna aistros, girdi tą jaudinantį šnabždesį, beriant meilės žodžius, stiprias rankas, glostančias jos kūną, šiurkštoką barzdą, kutenančią nuogas krūtis, nesuskaičiuojamus bučinius, tūkstančius bučinių, ir tą nepakartojamą mėlynų akių žvilgsnį. Mėlyna... Ilgesio, vilties, beribės erdvės spalva. Julija užsisvajojusi šypsosi:

– Kažin, ar visos įsimylėjusios moterys jaučia tą patį, kai yra mylimos mylinčių vyrų?

Tiesa, ji negali pasigirti per didele „praktika", tačiau to, ką išgyveno šį vakarą, nebuvo patyrusi su jokiu kitu. Net ir kažkada buvusi tokia svarbi Liudviko meilė nublanksta prieš aistringą Valterio glėbį. Jei nebūtų jo sutikusi, taip niekada ir nebūtų sužinojusi, jog kažkas panašaus egzistuoja. Jis pavadino ją vulkanu... Taip, Valteris tikrai sugebėjo ją kaip reikiant „įkaitinti". Jo glėby Julija jautėsi visai kitaip, todėl ir leido sau kur kas daugiau, negu su Liudviku. Nepalyginti daugiau... O jų temperamentai tokie panašūs. Bet gal čia viskuo dėta kelerius metus trukusi jos vienatvė? Ne, negali būti. Patirti tokį jausmą vien dėl vienatvės tikrai neįmanoma, turi būti kažkas daug daugiau. Tai meilė. Ta, anot Liudviko, „banali", kaip romanuose... Na, ir kas, koks skirtumas? Svarbu, kad gerai. O rytoj jie vėl susitiks ir bus viskas kaip šiandien. Ar tai ne nuostabu? Ne tas žodis...

– Tai super, super, super... gigantiška!!! – juokiasi laiminga ir staiga susigėsta. – Na, ir praskydau. Fui, Julija, fui, fui, fui... Bet ar ne kiekviena mano vietoje „praskystų" po tokio sekso? Juk mes tam ir moterys, kad galėtume sau leisti būtent praskyyysti. Vadinasi, visai ne fui, o net labai „faaaain".

***

Ji grįžta į namus ir žvilgteli į tamsius langus:

– Jo dar nėra? O juk jau pusė dvyliktos. Bet gal stovi tamsoje prie lango ir stebi gatvę, tikėdamasis ką nors pastebėti? Na, pavyzdžiui,

gal kas parlydės jo žmoną. Juk ji turėjo seniai būti namuose. Ką sakys, jei Liudvikas paklaus, kur taip ilgai buvusi? Juk parduotuvės jau uždarytos. Bet ne. Didžiausios dirba iki dešimtos. O kad tikrai ten buvo, galės įrodyti savo dailia eilute. Juk etiketes ir kasos talonėlį specialiai pasiliko. Paskui trumpam užsuko į senamiesčio kavinukę puodeliui kavos, užtruko degalinėje, grįžtant vis pasitaikė raudonos šviesoforų šviesos... tiek turėtų užtekti.

Ji įeina į namą ir uždega šviesą. Atidaro kito kambario duris, bet ir jis tuščias.

– Mielasis, kur tu?

Niekas neatsiliepia. Žvilgteli į batų spintą ir iš karto pastebi, kad vienos poros trūksta. Julija gerai žino, kokius batus ir kada jos vyras avi. Kas kitas, jei ne ji, visada švariai juos nublizgina ir paruošia kitai dienai? Tai priklauso jos „moteriškoms pareigoms". O jei nėra batų, tai gal tikrai dar negrįžęs. Tuo geriau. Ji greit persivelka namuose nešiojamais rūbais, nueina į kambarį ir atsisėda priešais paveikslą su knyga rankoje. Šį vakarą tikrai nenori nieko daugiau veikti, kaip tik prisiminti, svajoti, mėgautis, nors trumpam sustabdyti laiką. Ir kodėl ne? Juk tokių nuostabių akimirkų, tokio teigiamų emocijų proveržio jos gyvenime tikrai nebuvo per daug. Julija laiminga, kad tai patyrė. Ir svarbiausia, jog čia tik pradžia. Ji stebi paveikslą ir mato Valterio akis. Joks vyras dar nėra taip į ją žiūrėjęs.

Ar būna labai nepatrauklių moterų? Tikrai ne. Ir visai nesvarbu, kaip kuri atrodo, kokio amžiaus, ūgio ar svorio, kokios formos jos nosis, burna, krūtinė, kokios spalvos plaukai ar akys, – visada atsiras kažkas, kuris ja susižavės, kuriam būtent ji atrodys visų gražiausia. Esmė tik ta, kad turime tą „kažką" sutikti... Deja. Ar Julija pagaliau sutiko? Hm, galbūt. Nors garantijų niekada nėra. Juk kažkada manė, kad tai Liudvikas. Pasirodo, vis dėlto ne. Dabar Valteris. „Kas žino? – stengėsi neprarasti realybės jausmo. – Gal viskas vieną dieną ir vėl pasibaigs? Juk tokiuose dalykuose niekada negali būti tikras."

Todėl jokiu būdu nieko nekeis, nedarys skubotų išvadų ir sprendimų. Bet ji, matyt, iš tiesų jam labai patinka, nes jų suartėjimas nebuvo vien geras seksas, tai kažkas daug daugiau. Julija jaučia tai.

Tiktai kur Liudvikas taip ilgai užtruko? Jau tikrai gana vėlu. Ji paklaus. Šį kartą būtinai paklaus. Ne todėl, kad nuramintų savo pačios „nešvarią sąžinę", bet todėl, jog kaip žmona turi teisę žinoti. Nors, tiesą sakant, ir dėl to. Jei pagaliau įsitikintų, kad Liudvikas neištikimas, būtų tikrai lengviau atsikratyti to prakeikto dėkingumo jausmo, moralės priekaištų. O jų vis dėlto esama. Ir kai pradeda gilintis, suvokia, kad jie netgi labai labai stiprūs. Nors ir jaučiasi tokia laiminga... Nors nė už ką neatsisakys tolimesnių susitikimų su Valteriu. Na, bent dar ne dabar. Bet vis dėlto jos charakterio moteriai pulti į svetimo vyro glėbį nėra savaime suprantamas dalykas...

Julija pakyla ir prieina prie lango. Tamsus stiklas blankiai atspindi jos siluetą. Minčių, prieštaravimų virtinė smelkiasi į pavargusias smegenis:

– Sunku patikėti, kad išdrįsau tai padaryti... O pasirodo, taip paprasta. Tereikia žengti pirmą žingsnį, ir viskas klostosi tiesiog savaime. Ir tai įvyko būtent dėl Liudviko.

Nes nesvarbu, kas buvo anksčiau, kokia jos vyro abejingumo priežastis, Julija Krauzė vis viena jaučiasi savotiškai jo... pažeminta? Taip, būtent. Nes Liudviko nebesidomėjimas žeidžia jos moterišką „ego" kur kas labiau, negu norėtų sau prisipažinti.

Na, gal iš pirmo žvilgsnio ir gana kvailokai skamba, bet, deja, taip yra. Taigi neatsižvelgiant į tai, kokia to išgyvenamo pažeminimo priežastis (jų gali būti net labai daug ir įvairių), esmė visada liks ta pati, sukelianti ypač stiprų nepasitenkinimo jausmą.

Kitas klausimas, kaip į tai reaguojama? Kas kenčia savyje, kas stengiasi žūtbūt kompensuoti išoriškai. O neretai būna ir taip, jog kuo primityvesnis individas, tuo stipriau ir neigiamiau tas kompensacijos poreikis gali pasireikšti kitų, dažniausiai silpnesnių už jį, atžvilgiu.

Taigi ir Julija su kiekviena praeinančia diena vis labiau jautėsi pažeminta, nors jos praktiškoji pusė ir nuolat šnibždėjo: „Nusiramink, nėra jau taip blogai. Ko tau trūksta?"

Bet dabar, taip netikėtai atsiradus Valteriui, jos nepasitenkinimas savo gyvenimu ypač išryškėjo. Taigi šiandien pat būtinai paklaus, kur jos vyras taip ilgai užtrunka? O visa kita bus matyt. Galiausiai laikas, ir tik jis, paprastai būna visų geriausias reagentas, parodantis, kiek vienoks ar kitoks poelgis buvo teisingas?

Julija – protinga moteris. Ji nepuls stačia galva į nežinomybę. Nes pradžia visada nuostabi. Taigi ir jų pradžia su Valteriu. Juk netekti to, ką turi, galima labai greit. Tik susigrąžinti prarastą, supratus savo klaidą, būna kur kas sunkiau, jei apskritai įmanoma.

O Julija tikrai nenori nieko prarasti. Vadinasi, teks būti labai atsargiai, neišsiduoti niekuo, kas susiję su Valteriu, toliau nepriekaištingai rūpintis namų ruoša, kad Liudvikas būtų ja patenkintas, ir palikti visagaliui laikui nuspręsti, kaip klosis toliau. O tuose suėjimuose, kurie vyksta Valterio studijoje, ji jokiu būdu nedalyvaus. Juk tarp svečių gali būti kažkas, galintis ją atpažinti, ką nors įtarti ir informuoti Liudviką.

Taip, ji būtinai pasikalbės su juo apie tai rytoj. Tik ar jis jai pritars? Juk išsiskirdamas pasakė: „Negaliu įsivaizduoti, kad tu dabar grįši pas savo vyrą". Aišku, turėjo galvoje tik intymiąją sutuoktinių pusę. Galiausiai kiekvienas vyras, mylėdamas moterį, nenori jos su niekuo dalytis. Gal net atvirkščiai? Jei ketinimai rimti, stengsis kuo greičiau išardyti santuoką. Bet nieko nebus. Jis turės sutikti su Julijos nuomone. Bent jau kuriam laikui, kol... Kol... kas? Na, kad ir iki tol, kai jie bus tikri, jog abiejų jausmai ne trumpalaikiai?

Ak, kaip žiauriai, kaip valdiškai tai skamba. Ir kas apskritai kalba apie panašius dalykus, kai aistra tokia stipri, o poreikis geidžiamo kūno taip sunkai valdomas? Bet jie ne dvidešimtmečiai, kaip pasakė Valteris, todėl emocijos lieka emocijos, o trupudėlis laiko tikrai nepakenks. Galiausiai jam tai kas, jis *jau* išsiskyręs. Bet Julijai visai

kas kita. Ji gali tikrai daug ko netekti. Juo labiau kad ir jos darbo vieta pakibusi, vaizdžiai kalbant, ant labai trapaus „garbės žodžio". O kas paskui? Šluotą į rankas, arba už lagaminų, ir atgal į Lietuvą? Kiek daug jau tokių, sugrįžusių. Kas jau kas, bet ponia Krauzė tikrai nenori papildyti jų gretas, gyventi nuogais prisiminimais. Jos vieta čia. Taip kažkada nusprendė, taip turi ir likti. Blaškymasis po pasaulį dar niekam gero neatnešė. O kad nuramintų savo sąžinės balsą (gal Liudvikas vis dėlto neturi kitos moters), ji bus dar uolesnė, dar daugiau pataikaus savo vyrui.

– Ne tik sudėliosiu rūbus pagal spalvas, bet dar ir kampelius užlankstysiu. Tai džiaugsis mano Liudvikas, – šaiposi balsu. – Esu sveika ir stipri, nepersidirbsiu. Tik tu būk manimi patenkintas, lygink su savo buvusia ir džiaukis. O kiekvienas praeinantis mėnuo tegul ir toliau papildys bent jau vienu tūkstančiu mano sąskaitą, apie kurią tu nieko net nenutuoki, *mielasis*.

***

Trinkteli lauko durys. Gerai pažįstamas garsas. Julija pakyla ir eina į prieškambarį. Liudvikas aunasi batus. Julijos jautri uoslė pajunta lengvą alkoholio kvapą.

– Sveika, mieloji.

– Sveikas, mielasis. Kur taip ilgai užtrukai?

– Ak, pati supranti, mieloji. Susitikimai su investitoriais ne visada gali apsiriboti kontora. Taigi, kaip matai, tenka „kalbėtis" ir kitur. Svarbu, kad sutartys būtų pasirašytos.

– Gal, sakau, kada nors galėtum pasiimti ir mane kartu?

– Na, ką tu, mieloji. Kiek galiu tau kartoti, kad vietos restorane griežtai limituotos. Juk moka firma. Taigi atleisk, bet tai tikraaaai neįmanoma.

– Valgyti, aišku, nenori.

– Ne, ne, jaučiuosi pavargęs. O jau taip vėlu. Labanakt, mieloji. Nepamiršk mano batų. Aš norėsiu juos rytoj apsiauti.

– Jau einu. Labanakt, mielasis.

– Ak, tiesa, vidinė pusė praėjusį kartą mažiau žvilgėjo negu išorinė. Būk atidesnė, mieloji.

– Pasistengsiu, mielasis. Tiesa, Liudvikai, vos nepamiršau, aš rytoj po darbo eisiu apsipirkti. Galiu kokią valandą ir užtrukti.

– Gerai.

Ponas Krauzė dingsta už vonios durų. Julija girdi jį švilpiniuojant mėgstamą melodiją.

– Atrodo, esi gerai nusiteikęs, *mielasis*. Ką gi, tavo laimė – mano laimė. Kaip ir turi būti pavyzdingoje šeimoje, – murma imdama batus.

Nušveitus atidžiai apžiūri iš visų pusių:

– Na, šį kartą, atrodo, turėtum likti patenkintas. Blizga kaip buliuko kiaušai. Juk taip sakydavo mano gimtinėje? O gal ne buliuko? Na, galiausiai, koks skirtumas, svarbu, kad blizga.

Ji dar kartą užsuka į kambarį ir sustoja priešais paveikslą:

– Labanakt, Valteri, susapnuok mane.

Nueina į miegamąjį ir išsitiesia patogioje lovoje. Brangus vandens čiužinys sujuda ir nurimsta. Taip lengva ir gera. Ateina Liudvikas ir trumpam įžiebia naktinę lempelę. Nusisega laikrodį, žvilgteli į Julijos pusę:

– Labanakt, – atsuka plačią, dryžuota pižama apvilktą nugarą.

– Labanakt. „Miegok, miegok. Man jau nebereikia tavo glėbio. Yra kitas, kuris manęs geidžia. Netgi tuo geriau. Šiaip tikrai jausčiausi tarsi prostitutė. Prieš valandą vienas, po valandos kitas... Tikėsimės, jog tas praėjęs tavo noras niekada ir nebesugrįš.“ Užsimerkia, kad prieš užmigdama galėtų dar kartą prisiminti praėjusį vakarą. Valterio ramus baritonas, jo geidžiantis žvilgsnis, pirštai jos plaukuose, aktas drobėje, kuri vis dar tebekvepėjo dažais... Julija staiga atsimerkia.

„O siaube, *mano* aktas!!! Juk gali kas nors jį pamatyti! Valterio pažįstami?!“

Tai būtų dar blogiau negu dalyvavimas tose vakaronėse. Na, aišku, tūkstantį kartų blogiau. Nors ir gana abstraktus, bet vis tiek galima atpažinti. Ji juk iškart atpažino. Julijos, ir dar nuogos, portretas dailininko dirbtuvėje... Vadinasi, ji jam pozavo! Rytoj turi būtinai pasikalbėti. Jam teks ją „aprengti". Ir be jokių „galbūt" ar „bet". Tai jos reikalavimas. Turi būti garantuotas visiškas slaptumas. Ir dar ne viskas. Gatvė... Juk gali kas nors pamatyti ją ateinant ar išeinant. Tiesa, daugelis namų atrodo negyvenami, bet užtektų ir vieno lango... Reikės pagalvoti, kaip geriau prasmukti niekieno nepastebėtai. Atsarga tokiais atvejais dar niekam nepakenkė. O dangau, kaip greit galima įkliūti, net nespėjus apie tai pagalvoti. Ir Julija tik dabar pagaliau įvertina tikrąją situaciją. Taip, ji iš tiesų nenori nieko savo gyvenime keisti. Bet ar bus tai įmanoma? Po perkūnėliais, turi būti! Nėra padėties be išeities.

***

Diena praeina ramiai dirbant. Julija apsiriboja savo kompiuteriu, rašomuoju stalu ir mažu pyragėliu su kava per pietus. Ji privalo bet kuria kaina išlaikyti esamą svorį.

Vos sulaukusi penktos valandos sėda į mašiną ir braunasi painiomis miesto gatvėmis, prie kiekvieno raudono šviesoforo jausdama, kaip jos kūnas tampa vis nekantresnis, vis labiau išsiilgęs.

– Na, pagaliau, – sako pasitikdamas Valteris. – Kad tu žinotum, kokia nežmoniškai ilga buvo diena.

– Ir aš vos galėjau sulaukti darbo pabaigos. Bet šiandien negaliu ilgai užtrukti. Liudvikas, atrodo, grįš laiku.

– Eikš į mano išsiilgusį glėbį, mano mūza, pasotink mano meilę, padaryk mane laimingą... – šnibžda apkabindamas.

– Gal pirmiausia pasikalbėkim prie kavos puodelio? – erzina Juliją, priglusdama visu kūnu.

– Gera idėja...

Koks nuostabus jausmas. Tas pilnas nežabotos aistros meilės aktas, tarsi netikėtai užklupęs trumpas vasaros lietus, permerkiantis iki siūlo galo, ir po jo ilgas, švelnus glamonių žaismas, lyg saulė, džiovinanti ir šildanti šlapią rūbą. O temperamentu jie abu tikrai nesiskundžia. Tokie nekantrūs ir labai išsiilgę. Julijai patinka Valterio skubėjimas. Kaip ir jo nepranykstantis dėmesys, patenkinus geismą. Taip malonu jausti tuos rankų prisilietimus ant vis dar tebevirpančio, bet jau pradedančio atsipalaiduoti kūno.

Jos Valteris... Ar tikrai jos? Kiek ilgai truks jų meilė? Viešpatie, iš kur tokios mintys? Kas jai yra? Per daug, per ilgai buvo nusivylusi? O gal tiesiog sunku patikėti, kad sulaukus brandos amžiaus gali kažkam *taip* patikti? Atsipalaiduok pagaliau, Julija. Mylėk ir jauskis laiminga. Patikėk, kad tai tikra. Tiesiog imk ir patikėk, jog būtent tau pasisekė surasti tą, kuriam (atrodo, tikrai) esi visų svarbiausia. Na, ir kas, kad išsiskyręs. Ne ana, tu – jo moteris... Bet ar ne visi jie vienodi? Ar ne visada taip pat? Romantiška pradžia su daug žodžių, aistros, sekso, o vėliau kas kartą vis labiau pilkėjanti kasdienybė?

Ji lengvai atsidūsta.

– Kas tau, Julija? – sušnibžda Valteris, lyg tikrai būtų išgirdęs jos mintis.

„Viešpatie, koks jautrumas“, – šypsosi, paliesdama pirštų galiukais jo veidą.

– Nieko. Tiesiog sunku patikėti, kad gali būti taip... – sako ji.

– Nuostabu?

– Aha...

– Tu net įsivaizduoti negali, ką reiškia man šie žodžiai.

– Tikrai?

– O, taip. Ir noriu labai tikėti, kad tu nepakeisi savo nuomonės...

– Kokia prasme, Valteri?

– Kokia prasme? Pačia paprasčiausia. Aš noriu, kad mes liktume kartu. Visam likusiam gyvenimui, Julija.

– Neplanuokim jau dabar mūsų ateities. Tam dar turėsim pakankamai laiko. Skuboti sprendimai gali kada nors apvilti. Galiausiai aš juk ištekėjusi...

– Žinau, tu manai, kad taip greit atsiradusi aistra taip pat greitai ir praeis. Bet šį kartą aš esu absoliučiai įsitikinęs, jog tikrai neapsirinku. Sakyčiau, pats likimas norėjo, kad susitiktume. Esi būtent ta, kurios visada ieškojau. Galiausiai juk pastebi, kaip mes tinkam vienas kitam? Kokį malonumą jaučiam mylėdami vienas kitą? Ir patikėk, taip bus visada.

– Manai, kad nenusibos?

– Na, gražiausia. Kodėl turėtų? Kai tu atėjai... Prisimeni? Stebėjau tave, lipančią laiptais... Manęs nematei. O aš jau tada supratau, kad pats likimas man tave siunčia. Tiesa, nežinojau, kaip tu reaguosi? Abejojau, ar aš tau taip pat iš karto patiksiu, ar vis dėlto teks kurį laiką pakovoti?

– Na, ir kaip įvertinai?

– Jei atvirai, tai atrodei net labai susidomėjusi... Bet visiškai tikras dar nebuvau. Juk moterys linkusios koketuoti. Kitaip sakant, nežinojau, ar tai ne vien mano fantazijos vaisius? Nes jei žmogus tau patinka, tai net ir nereikšmingas smulkmenas išsiaiškini savo naudai.

– Žinoma, prisipažinsiu, kad tikrai koketavau, – juokiasi Julija.

– Aha, matai. Todėl ir laukiau ištisą mėnesį...

– Tikrai? Tik todėl? – stebisi Julija. – O aš net neįtariau.

– Kai tu išėjai, iš karto ėmiausi drobės. Kol tavo vaizdas atminty ryškiausias. Gerai pavyko. Paskui kiekvieną dieną žiūrėdavau vis kartodamas: „Aš tave myliu.“ Na, o kaip tu?

– Aš? Kokia prasme?

– Na, ką tu jautei? Ką galvojai apie mane?

– Nebeprisimenu... Atrodo, nieko...

Valteris žiūri į ją:

– Nieko?

Ji vos susilaiko nesijuokusi.

– Hm... – bet lengvutė šypsena išduoda.

– Netikiu... Šaipaisi iš manęs?! – staiga pliaukšteli per nuogą užpakalį. – Taip negarbinga! Pasakok. Juk aš tau viską pasakiau.

– Tu mane tiesiog labai nuvylei, Valteri...

– Aaaaš? Kodėl?

Ji nusijuokia:

– Todėl, kad tiek laiko tylėjai, tu parše. Galiausiai net nusprendžiau, jog spėjai pamiršti. Iš pradžių viskas buvo lyg ir gerai, bet vėliau su kiekviena praeinančia diena pradėjau nerimauti vis dažniau, kol nebeliko nė valandos, kad apie tave negalvočiau. Negana to, labai pykau ir kūriau planus, kaip vėl tave sutikti. Paskambinti pirmai neleido savigarba. Nes aš, deja, priklausau tai moterų grupei, kurios, nors ir labai kentėdamos, vis viena pačios nesisiūlo. O kai pagaliau gavau tavo žinutę, pradėjau balsu juoktis, norėjau netgi surikti iš džiaugsmo. Labai garsiai surikti. Aš jau tokia, Valteri. Kai linksma, juokiuosi, kai liūdna, verkiu.

– Bet juk tai nuostabu. Ne, tai daug daugiau nei nuostabu. Reiškia, mano taktika buvo gera? Su manimi tau niekada neteks verkti, Julija...

– Aha?

– Tikrai. Garbės žodis. Ir žinai, kodėl?

– Na?

– Todėl, kad aš tave labai mylėsiu. O mylimos moterys tiesiog neturi pagrindo verkti. Na, sakyk, ar ne viliojanti perspektyva? Taigi greičiau apsispręsk ir kraustykis. Pas mane matai, kiek vietos. Yra dar keli tušti kambariai. Galiausiai nėra ko ir spręsti, kaip manai?

– Man reikia laiko, Valteri... nepyk. Ir gana nemažai laiko.

– Kodėl?

– Atleisk, bet, deja, taip yra. Viskas vyksta tiesiog per greitai rimtiems sprendimams. Taigi, jei mane tikrai myli, turėsi laukti.

– Bet tada bent pasakyk, kad ir tu mane myli, Julija.

– Aišku, myliu. Kam dar klausti? Juk kitaip nebūčiau čia. Seksas be meilės man neegzistuoja.

– Oi, oi, mano rimtuole. Ar ne visos taip sako?

– Visos ir... visi. Bet ne aš.

– O kaip jis?

– Jis – mano vyras, Valteri.

– Aš labai pavydus. Neišsigąsk. Juk mylintys vyrai visada pavydūs.

– Jau sakiau, kad tarp mūsų seniai nieko nėra.

Jis žiūri į ją kažką galvodamas:

– Tu iš tiesų rimtai?

– Nejaugi nepatikėjai?

– Na, jei atvirai... – trumpam nutyla. Paskui keistai šypteli. – Pamaniau, kad paprasčiausiai nenori sakyti.

– Valteri, aš tikrai nemeluoju.

– Tai palik jį. O jei yra priežastis, dėl kurios negali to padaryti, būčiau nieko prieš ją sužinoti.

– Nėra jokios konkrečios priežasties...

– Tada kodėl?

– Jis man niekuo nenusikalto. Mes esam kartu jau šitiek metų, gerai sutariam...

– Esi tuo tikra?

– Taip. Jį paliko pirmoji žmona.

– Na, o jei sakai, kad tarp jūsų niekas nebevyksta?.. Juk seksas priklauso dviejų sutuoktinių santykiams, ar ne tiesa? Kai jo nebėra, viskas atrodo kiek kitaip. Bent jau aš tikrai negaliu įsivaizduoti, kad, turėdamas savo lovoje patinkančią moterį, nenorėčiau jos kaip reikiant pamylėti. Atleisk, bet, mano nuomone, tai tikrai kažkas... nenormalu, kaip manai?

– Nežinau. Betgi sulaukę tam tikro amžiaus ne visi vyrai turi vienodą potencijos potencialą...

– *Potencijos potencialą?* Kaip gražiai tu tą pasakei.

Jo akys juokiasi. Paima Julijos ranką ir priglaudžia sau prie skruosto. Šiurkštoka barzda sukutena delną.

– Nesąmonė. Tikrai taip nemanau. Nes aš asmeniškai visada buvau už tokią teoriją: jei *geidžiamas subjektas* rimtai domina, tai kiekvieno *sveiko individo potencijos potencialas* tiesiog savaime pakyla. Tam mes ir vyrai, mano meile. O štai tau ir gyvas pavyzdys, – šypsosi, rodydamas pirštu į meilės aktui vėl pasiruošusį falą. – Neįsižeisk, bet būtent tavo atžvilgiu tai ir yra pagrindinis... skirtumas tarp manęs ir tavo Liudviko.

Julija supranta Valterio užuominą, kad ji nedomina savo vyro kaip moteris. Greičiausiai jis teisus. Juk ir jai pačiai peršasi ta pati mintis, nesvarbu, kad jie gražiai bendrauja. Bet tai girdėti iš kito lūpų kažkaip nemalonu. Nors Valteris ir sako tai, vien norėdamas, kad ji greičiau apsispręstų. Taigi noras visai pateisinamas. Ypač po to, kai abu atvirai išsiaiškino, kad tai nėra tik seksualinio poreikio tenkinimas. Kad jo planai... Ji nenori apie tai galvoti. Ne dabar. Nes Julija turi pati sau pripažinti, kad vien tik trumpai mestas žvilgsnis į jo gana įspūdingai atrodantį vyriškumą akimirksniu užslopina visus protingus argumentus, atiduodamas pirmenybę vienam vieninteliam:

– Mylėk mane.

Valteris nesiprašydina.

Laikrodis artėja prie devintos. Jie kalbasi girsnodami kavą.

– Jau taip vėlu?! – nustemba.

– O kas atsitiks, jei aš tavęs imsiu ir neišleisiu?

– Nejuokauk taip žiauriai, – šypsosi ieškodama rankinuko. – A, štai kur jis.

– Tu taip nieko konkretaus ir neatsakei, Julija, – primena Valteris.

– Žinau. Atidėkim tai kitam kartui. Palydėsi iki durų?

– Žinoma. Vis minutė ilgiau su tavim.

– Ak, tiesa, visai buvau pamiršus. Tas paveikslas, na, mano aktas. Tu turi jį aprengti.

– Kodėl?

– Jei kas pamatys ir pažins, žinai, kiek galiu turėti nemalonumų?

– Taip, tu teisi. Pažadu jo neatiduoti į parodą... Juokauju! Pažadu jo niekam nerodyti.

– O tavo svečiai? Kai susirenka atitinkama grupė, visų nesužiūrėsi...

– Aš jį užrakinsiu spintoje.

– Man būtų mieliau, kad ne tik užrakintum, bet ir aprengtum. Tada jei kas per klaidą ir pamatys, galima būtų sakyti, jog aš užsisakiau savo portretą.

– Neprašyk neįmanomo, mano meile.

– Neįmanomo?

– Na, aš tiesiog įpratau į jį žiūrėti prieš užmigdamas.

– Ką? – ji sutrinka. – Juk nenori pasakyti, kad...

– Dabar, kai turiu originalą, aišku, ne, – juokiasi Valteris.

– Oho, tavo potencialas, atrodo, tikrai didelis.

– Jau sakiau, tai liečia tik tave, Julija.

– Vėl privertei mane parausti.

– Kodėl? Juk visa, kas susiję su meile, yra pateisinama, ar ne taip?

– Surimtėk, Valteri.

– Aš labai rimtai. Kai matau tavo atvaizdą, nesijaučiu toks vienišas. O juk ir tu turi savo Liudviką, tai kodėl aš negaliu turėti tavęs? Taigi, užuot pavyduliavusi paveikslui, kraustykis pas mane.

– Viskam savas laikas. Bus matyt.

– Lauksiu. Kada susitinkam?

Julija trumpai pagalvojusi pasiūlo susitikti po trijų dienų, šeštadienį. Liudvikas buvo užsiminęs, kad sūnūs žais mokyklos komandoje futbolą, todėl jis turįs būtinai nuvykti papildyti sirgalių skaičių. O kadangi atstumas, kur gyveno Krauzės atžalos, buvo ištisi du šimtai kilometrų, vadinasi, visą dieną jo nebus namuose.

– Jei kas pasikeistų, paskambinsiu, – dar kartą apkabina. – Nelydėk į lauką. Nenoriu, kad atkreiptų kas dėmesį. Juk niekada negali žinoti...

– Na, ir?..

– Labai prašau. Labai labai. Neskubink manęs.

– Gerai. Bet tik todėl, kad *tu* taip nori.

– Ačiū, Valteri. Iki.

– Iki, Julija.

– Nepamiršk paslėpti paveikslo.

– Gerai.

Ji vėl skuba, nekantraudama prie raudonų šviesoforų. Tik dabar jau atgal. Pas žvilgčiojantį į laikrodį Liudviką. O jis tikrai namuose. Bet juk dar nėra taip vėlu. Iki dešimtos turėtų grįžti.

Mintimis vėl nuklysta į Valterio studiją. Jie tikrai myli vienas kitą. Tiesa, išvada gana skubota, bet, kita vertus, argi tai neįmanoma. Tas jausmas. Ta niekuo nepaaiškinama abipusė stipri trauka, kai abiem atrodo, jog visas iki šiol trukęs gyvenimas buvo tiesiog laukimas, kada pagaliau jie susitiks? Taigi gal surizikuoti? Gal Valteris teisus sakydamas, jog dabar, kai tai įvyko, nėra prasmės ilgiau laukti, toliau prarandant ir taip jau prarastą laiką? Na, žinoma, jis teisus. Tik ji abejoja su savo tokiais sudėtingais moralės išvedžiojimais, savo baime, nesugebėjimu apsispręsti, pareigos, netikrumo jausmu, galiausiai – savo praktiškumu... O jei laukiant ir vilkinant laiką Valteris ims ir...

Ne, jokiu būdu! Savo akimis, savo siela, kiekviena kūno ląstele Julija jaučia, kad jis to niekada nepadarys. Šis vyras myli ją, nėra jokios abejonės. Tikrai tikrai myli. Tikriau nebūna. Gal todėl ir yra tokia rami, tuo neabejojanti? Suprato, jiems suartėjus. Nes niekas kitas negali to jausti geriau už tikrai mylimą moterį. O Valteris iš tiesų nuostabus. Galiausiai ji nieko juk nepraranda...

***

– Labas mama, kaip tau einasi?

– O, Julyte, ačiū, vaikeli, kad paskambinai. Šiandieną kažkaip vėl liūdesys apėmė. Kaip matai, vis dar negaliu apsiprasti... Ge-

rai bent, kad šunelis yra. Jis – visas mano džiaugsmas. Taip abu ir draugaujam.

– Kaip sveika?

– Na, lyg ir nieko. Krutu po truputėlį. Tu pasakok. Kas pas tave naujo? Ar viskas gerai?

– Taip, mama, gerai. Prieš mėnesį susipažinau su tokiu dailininku. Pirkau iš jo paveikslą...

– Prieš mėnesį? Nieko nesakei.

– Tai kad nebuvo ką sakyti...

– A, aha. Gerai, dukrele, – Adelė nutyla.

Julija gerai pažįsta tą tylėjimą.

– Nesirūpink, mama. Viskas gerai.

– Ar jis vedęs, tas dailininkas?

– Išsiskyręs. Labai puikus žmogus. Pasikalbam...

– O ką darysi su Liudviku? – staiga klausia be jokių užuominų.

– Ką turėčiau daryti, mama. Nieko nedarysiu. Juk draugų galima turėti.

– Oi dukra, dukra, neužkalbėk man dantų. Tavo balsas man viską pasako. Girdžiu, kad nesi jam abejinga. Juk abi labai gerai žinom, kad draugystės tarp vyro ir moters nebūna. Anksčiau ar vėliau tenka apsispręsti. Gerai pagalvok, kol dar ne vėlu, kol nejauti jam to kito jausmo, neturinčio nieko bendra su draugyste.

– Kad nėra ko galvoti, mama...

– Jau?! Oje, vaikeli, ar ne per greit? Juk tavo žmogus, kaip suprantu, tikrai neblogas. Tiek metų jau esat kartu... Šito dar gerai nepažįsti.

– Nežinau. Galbūt. Bet jis man tiesiog labai svarbus. Atrodo, būsiu rimtai įsimylėjus. Nes to, ką jaučiu jam, iki šiol nejaučiau niekam ir niekada. Nors gal ir per greit... Viskas atsitiko tiesiog savaime, supranti?

– Vargšė mano dukrelė.

– Kodėl taip sakai, mama? Anaiptol. Aš net labai gerai jaučiuosi. Esu tikrai laiminga.

– Kaip seniai tu su juo, Julyte? Nuo kada judu?..

– Savaitė...

– Ir tu manai, kad to užtenka. Taip greit suspėjai įsitikinti? Juk iš pradžių visada gerai. Tam ji ir pradžia.

– Nežinau, mama. Bet svarbiausia, kad aš ir nenoriu nieko žinoti. Galiausiai visą gyvenimą buvau iki smulkmenų viską apgalvojanti, pasverianti. Tu juk mane pažįsti. Bet, nepaisant to, kai pagalvoju, tikrai laiminga niekada nesijaučiau, nors ir atrodė viskas gerai. Gal būtų ir toliau atrodę, jei nebūčiau sutikus Valterio ir pažinus to tikrojo jausmo. Tai iš tiesų kažkas nuostabaus, mama.

– O kaip tavo vyras?

– Jis nieko nežino ir, tikiuosi, nesužinos.

– A, tai tu, taip sakant... Vienas mylės, kitas maitins?

– Nebūk tokia žiauri, motule. Aš pati užsidirbu sau duoną. Bet, manau, supranti, jei nėra meilės, tai vien duonos taip pat neužtenka.

– Aš nieko ir nesakau, vaikeli. Žiūrėk, kaip tau geriau. Esi pakankamai protinga. Tu jau man atleisk, kad nesu ir niekada nebuvau už tokius dalykus... Juk žinai, dėl ko. Gal ir tavo vyras kentės, kai sužinos kada nors, kaip kentėjau tada aš...

– Tai visai kas kita, mama. Nėra jokio palyginimo. Tarp manęs ir Liudviko jau seniai nieko nevyksta, o aš per jauna, kad nuo tokių metų save nurašyčiau. Nes man tai net labai svarbu.

– Tikrai? – nustemba Adelė. – Tu man niekada nieko nesakei. Bet ar žinai, kiek moterų nugyvena amžių be sekso? Ir nieko. Tokia jau mūsų dalia, dukra. Vyrai sprendžia tuos dalykus. Taip buvo nuo amžių, taip ir liks.

– Na, jau. Nežinau, kaip ten kitos, bet aš tikrai nematau reikalo kankintis. Tai veikia net psichiką. Kaip tau atrodo, kodėl visos senmergės priplaukusios? Galiu garantuoti, kad tik dėl nepatenkinto seksualinio poreikio.

– Eik jau, eik... na, ir pasakei, – sukikena Laukaitienė. – Ir sugalvok tu man. Bet vis viena, dukra, esi ištekėjusi, tai negarbinga.

Nepyk, kad taip sakau. Aišku, tau ir nebūtina manęs klausyti. Aš tik šiaip sau, tiesiog noriu, kad žinotum mano nuomonę. Juk kas daugiau pasakys, jei ne motina?

– O aš maniau, kad pasidžiaugsi kartu su manimi... – Julijos balsas kiek nusivylęs.

– Žinoma, džiaugiuosi! Kad tau gerai einasi. Tik man baisu, vaikeli, jog nesugriautum savo gyvenimo, savo šeimos. Juk judu su Liudviku jau tiek metų kartu ir, kiek žinau iš tavo pasakojimų, jis tikrai tau labai geras vyras.

– Geras, mama. Bet tai ir viskas.

– Na, tai gal, kaip pas mus sakoma, būtent raškažius užpakalį drasko?

– Gal tu ir teisi... Aha, būtent! Tikrai taikliai pasakyta. Bet taip labai drasko, kad nebegaliu ilgiau iškęsti...

– Gerai jau, gerai. Tai pasiutusi boba, – juokiasi Adelė. – O kaip jis, tas tavo naujas draugas? Na, pasakok.

– Jis tiesiog nuostabus. Jis... na, tiesiog vyras iš didžiosios raidės. Visais punktais.

– Nejaugi būsi tikrai įsimylėjus?

– Žinai, mama, ir man taip atrodo. Aš jį tiesiog myliu. Todėl ir negaliu sau nieko padaryti. Aš *noriu* jo, supranti?

– Kur čia nesuprasi, vaikeli, juk dar nesu visai nukvakus. Bet, jeigu jau, šiaip ar taip, tu nebeištikima savo vyrui, tai gal tikrai kiek palūkėk, neskubėk skirtis, kad tikrai įsitikintum? Na, bent jau, kol tas pirmas niežulys praeis... Duos Dievas, gal taviškis nieko ir nesužinos?

– Va čia tai jau visai kita kalba. Ačiū, mama, už patarimą. Ir aš taip manau. Tą ir norėjau pasakyti, pasitarti su tavim. Juk pati žinai, nieko daugiau neturiu, su kuo galėčiau apie tai kalbėtis. Žinoma, kad lauksiu, kiek bus įmanoma. Nesu tokia lengvabūdė, kad imčiau ir spjaučiau į viską.

– Gerai, Julyte, taip ir daryk...

Julija pajunta motinos abejonę.

– Na, kas dar?

– Nieko... Ar galiu tavęs dar kai ko paklausti?

– Klausk, mama.

– O kaip tu jautiesi? Na, supranti, ką turiu galvoje? Pasakyk man, koks tas jausmas būti neištikimai. Pasakyk, aš noriu žinoti...

Julija supranta, kad buvusi tėvo neištikimybė vis dar labai giliai sėdi motinos mintyse. Vargšė mama. Todėl ir nori žinoti, ką jaučia žmogus, išduodamas savo partnerį. Todėl ir nepritaria Julijos meilei, nors ji – jos duktė.

– Blogai jaučiuosi, mama. Patikėk, tikrai blogai. Nešvari sąžinė. Bet vis viena jokiu būdu negalėčiau atsisakyti Valterio meilės, nes esu per daug laiminga, būdama su juo.

– Valteris... Gražus vardas.... Gal, sakau, ir Petras mylėjo tą moterį? Taip kaip tu dabar...

– Niekada negali žinoti, mama. Suprantu, kaip tau buvo sunku su tuo susitaikyti. Blogai, kad taip atsitinka. Labai blogai. Tai didelė nelaimė tam, kuris paliekamas, bet, deja, taip yra ir nieko negalima padaryti. Manau, jog tai tiesiog likimas, kuriam neįmanoma pasipriešinti. O tada ir lieka tik dvi galimybės: arba tiesiog ignoruoti moralę, sąžinę, pareigos jausmą ir tapti laimingam, arba gyventi toliau ir jaustis tarsi žemėmis užpiltam. Kaip geriau ir kam nuo to geriau, neįmanoma atsakyti. Viena tikrai aišku, kad visiems gerai niekada nebus. Tai gal tegu būna nelaimingas vienas, o ne abu.

– Gražiai pasakei, dukra. Regis, būtent taip ir buvo... Kaip žemėmis, taip sakant. Ir aš, ir Petras, ir gal net ta moteris...

Jos dar kurį laiką kalbasi, pagaliau atsisveikina.

Adelė atsisėda virtuvėje prie stalo ir kalba, žiūrėdama į priešais tupintį Sargį:

– Kodėl buvau tokia pikta? Juk mano Julytė norėjo pasikalbėti su manimi, pasidalyti savo laime. Kam daugiau, jei ne man, gali

pasakoti apie tokius dalykus? Tikriausiai ją nuvyliau. Gal dabar neskambins? O jei ir paskambins, tai nieko nesakys. Na, aišku, paskui pasitaisiau. Pritariau. Atrodo, patikėjo. Apsidžiaugė. Kodėl aš taip? Juk ne ji pirma ir ne paskutinė. Kas šiais laikais dar žiūri kito? Bet, antra vertus, juk negaliu sakyti, kad gerai, jei man taip neatrodo. O jeigu Liudvikas taip su ja elgtųsi? Jei ji vieną dieną sužinotų, kad jis turi kitą, kaip tada jaustųsi? Kai gavo gerą vyrą, tai ir nevertina. Turbūt ir neteks gyvenime pamatyti savo žento... Bet juk jis tikrai geras. Svarbiausia, gerai uždirba, tvarkingas, negeria, netriukšmauja. Rodos, gyvenk ir džiaukis. O jei nebegali, tai ką padarysi. Juk žmogus jau metuose. Tik ne, jai, matai, būtinai reikia to prakeikto sekso. Fui, tai pašėlus mergiotė, kur tai matyta? Visa į tėvą. Bet sakyti gal vis viena nereikėjo? Kaip manai, Sargiuk?

Šunelis tupi priešais ir seka ją akimis. Išgirdęs savo vardą, suplaka uodegyte ir pasistiebęs uždeda letenėles šeimininkei ant prijuostės.

– Ak, ir tau taip atrodo? – palenkia galvą, o jis lyžteli liežuviu Adelės veidą. – Ne ne, nenusimenu, ačiū už paguodą. Ji protinga, mano Julikė. Taip, tikra tėvo kopija. Todėl ir charakterį jo paveldėjo ir to sekso taip reikia. Kad ir ką sakyčiau, vis viena juk neklausys. Tiek jau to. Gal tas Valteris bus tikrai geras žmogus, gal dar labiau mylės? O kas šiais laikais apskritai paiso kažkokios moralės? Seniai atgyvenęs reikalas. Svarbiausia, kad tik jaustųsi laiminga... Gana aš prisiverkiau, prisikentėjau. Kas išėjo iš tos, atsiprašant, ištikimybės. Kam ji buvo reikalinga? Gal tikrai būtų buvę geriau gražiai išsiskirti? Kas žino, ar nebūčiau ir aš susiradus kito žmogaus? Tiesa, Petras buvo mano didžioji meilė, bet vėliau toks gyvenimas, kokį patyrėm abu, irgi ne išeitis.

***

Julija stovi laikydama rankoje teptuką ir galvoja apie pokalbį su motina. „Pasakė tiesiai šviesiai savo nuomonę. Ji jau tokia, mano motulė. Pati žinau, kad esu kalta prieš Liudviką. Deja, atsisakyti Valterio

taip pat negaliu, nors ir labai to norėčiau. Aišku, ir nenoriu... Bet jei norėčiau... Ne, nenorėsiu! Tiesiog per daug jaučiuosi laiminga. Be to, jau ir taip buvau atsidūrusi ties depresijos riba. Taigi iš gero gyvenimo tokia būsena taip pat neatsiranda. Atleisk, motule, jei apvyliau. Esu tavo amorali duktė ir tau teks toliau mane mylėti, kad ir kokia būčiau. O juk tu mane tikrai myli, kaip ir aš tave. Tik suprasti negali, nes neturėjai tokios patirties. Taigi tikėsimės, kad Liudvikas nieko nesužinos. O gal čia tiesiog likimo pirštas? Gal ir Liudvikas jau seniai suka galvą, kaip būtent man pasakyti, kad viskas baigta? Kas žino, ar neišsispręs viskas vieną dieną tiesiog savaime?"

– Mieloji, kur tu?

– Aš čia, rūsyje.

Liudvikas nulipa laiptais ir sustoja tarpduryje:

– Ką čia veiki?

– Kaip matai, tapau paveikslą. Tu juk žinai mano silpnybę menui. Jaunystėje netgi lankiau dailės mokyklą, bet vėliau gyvenimo aplinkybės... pats supranti, mielasis. Todėl nusprendžiau vėl atnaujinti pamirštą hobį. Manau, tu nieko prieš?

– Na, ne... Tik laikyk pravėrus langą, kad dažų kvapas neitų į kambarius.

– Aš norėčiau susirasti kažką, na, kas moko tapybos. Tada galėčiau daryti tai ne namuose. Porą kartų per savaitę būtų visai neblogai, kaip manai? Juk ir tu užtrunki darbe iki vėlumos. Taigi pamaniau, kad manęs labai nepasigesi.

– Taip, taip, žinoma. Yra daug visokių studijų ir panašiai. Susirask ką nors iš laikraščio ar interneto. Tik žiūrėk, kad nereikėtų toli važiuoti.

– O tai ačiū, kad nesi prieš.

– Kodėl turėčiau? Jei tau patinka.

Ji prieina ir pabučiuoja jį. Liudvikas atsako trumpu bučiniu.

„Na, atrodo, viskas gerai", – džiūgauja Julija. Kas bus jos „tapybos" mokytojas, ir taip aišku. Taigi, jei kas nors ir pastebės, negalės

nieko konkretaus įrodyti. Bet atrodo, kad Liudviką mažai domina jos noras piešti. Ką gi, tuo geriau.

Taip prasidėjo oficialios ponios Krauzės „pamokos“ Valterio studijoje. O Liudvikas tikrai nesidomėjo, kur ir ką ji surado. Jam užteko žinoti, kad žmona kažkur lankosi.

***

Slinko mėnesiai. Niekas nesikeitė. Julija tyliai dirbo savo darbą ir niekur nesikišo. Nesvarbu, kas vykdavo firmoje, ji niekada nebedalyvaudavo, tuo pačiu kiekvieną laisvesnę minutę praleisdama su Valteriu. Jie buvo vienas kūnas ir viena siela. Jis buvo jos draugas, meilužis, brolis, ir Julija jautėsi laiminga. O kai klausdavo, kada ji galutinai persikraustys pas jį, atsakydavo visada tą patį: „Neskubink manęs, juk sakiau, kad man reikia laiko.“ Todėl, neturėdamas kitos išeities, jis vėl ilgam nutildavo.

Kartą po ką tik įvykusio meilės akto, vis dar tebelaikydamas ją savo glėby, jis netikėtai pasakė:

– Žinai, ką? Man atrodo, kad vieną dieną aš tiesiog ateisiu, paskambinsiu prie durų ir pasakysiu tavo Liudvikui: „Sveiki, ponas Krauze, atėjau išsivesti jūsų žmonos.“ Jis, aišku, paklaus kodėl, o aš atsakysiu: „Todėl, kad ją labai myliu.“

Julija išsigandus sužiuro į jį ir labai rimtai atsakė:

– Jei tu taip padarysi, tarp mūsų bus viskas baigta.

– Kodėl? Juk ir tu mane myli.

– Todėl, kad aš taip noriu. Todėl, kad, nors ir labai mylėdama, nepaklusiu prievartai. Niekada to nepamiršk, Valteri. O jei sakau, kad man reikia laiko, vadinasi, taip ir bus.

– Pajuokavau... nepyk. Bet to tavo laukimo aš vis viena negaliu pateisinti, mano meile. Galėtum jau ir apsispręsti. Galiausiai suprask ir mane.

– Suprantu, bet tai ir viskas.

– Ne, nesupranti. Aš noriu turėti tave ne kažkada, o jau dabar.

– Na, panorėsi ir praeis, – pyksta.

– Kodėl esi tokia neperkalbama? Kas yra? Kiek to laiko tau reikia? Aš noriu žinoti priežastį. Manau, tikrąją, pagrįstą priežastį. Juk turi būti kažkas konkretaus?

– Palūkėk dar kiek, labai prašau, – sako vėl taikiai. – Juk tu turi mane, mes taip dažnai matomės.

– Aš bijau, kad kas nors neatsitiktų. Kad mes neišsiskirtume. Kol nesam tikrai kartu, niekada negali žinoti.

– Ak, kvailystė, kas gali atsitikti ir kodėl turėtume išsiskirti?

– Nežinau. Dažnai atrodo, jog kažką slepi. Na, lyg ir negera nuojauta apima.

– Tai tik todėl, kad vis dar tebesu jo žmona. Bet tas nieko nekeičia. Negalvok apie tai. Aš myliu tave, kaip nieko iki šiol nemylėjau. Ar ne tai svarbiausia?

– O aš vis viena nesijausiu gerai, kol tu jo nepaliksi. Na, pažadėk, kad tai padarysi, Julija.

– Žinoma, taip ir bus. Tik tiesiog labai sunku įveikti save.

– Gerai, aš lauksiu.

– Ačiū tau.

Bet po jo žodžių Julija rimtai susimąstė. O kas, jei jos meilužis vieną dieną tikrai ims ir ateis? Arba papasakos kam lyg tarp kitko, gerai žinodamas, kad bus atsakyta Liudvikui. Juk Valteris turi tokį didelį pažįstamų ratą, čia gimęs ir augęs. Tiesa, kol kas, atrodo, viskas gerai. Jos vyras tikrai nieko neįtaria. Jei būtų kitaip, Julija tuojau pajustų. Gerai pažįsta jo ūmų charakterį. Galiausiai čia visi tokie. Kol viskas gerai, tol šypsosi. O jei kas ne pagal jų norą, kaipmat puola į isteriją. Ir dar kokią. Oje, tik spėk laikytis. Tiesa, Valteris kitoks. Nors... kas žino, koks būtų, jei nemylėtų? Juk, kad ir kaip ten būtų, vis dėlto išsiskyręs. Su auksiniais vyrais žmonos tikrai nesiskiria. Laiko įsitvėrusios, kiek tik begali, kol pirštai pamėlynuoja.

Taigi Liudvikas tikrai netylėtų sužinojęs, kad jo tokia paklusni „mieloji“ išdrįso atsigulti į svetimą lovą. Lygiai taip pat, jei Julija be jokios priežasties pareikštų norą skirtis. Garantuotai dar ir priluptų kaip reikiant, prieš išmesdamas. O kaip reaguotų jo „ratas“? Na, savaime aišku, kaip: „Ir kur buvo tavo protas pasiimti kažkokią emigrantę? Juk visos jos vienodos. Pigios kekšelės. Tik ir žiūri, kaip nutverti vyrą. Tam čia ir atsibeldė! Ar gali tokios apskritai mylėti? Nesąmonė! Bus tau gera pamoka, drauguži.“ Taip, būtent taip apkalbėtų, niekintų, teistų. Visai pamiršdami, kad pirmoji, nors ir „sava“, nebuvo niekuo geresnė. Tik, aišku, savai viskas galima, normalu ar bent jau atleidžiama. Todėl Julijai ir baisu to, kas gali būti. Baisu apkalbų. Juk negalės paprasčiausiai išsikelti kitur. O dar neaišku, kaip reaguotų Valteris? Ar staiga ir jis nepasiduotų visuotinei nuomonei? Gal, atidėjus jausmus į šalį, tektų pripažinti, kad ir jis tos nuomonės labai paiso? Dėl savo paveikslų. Jei prarastų „veidą“, niekas jų nepirktų. O ir Julija netektų darbo. Būtų išmesta taip greit, kaip karšta bulvė iš rankų (mėgstamas Liudviko posakis). Žinoma, be jokios abejonės, taip ir būtų. Taigi jos baimė ir nenoras nieko keisti net labai pagrįsti, nors vis dar nesiryžta apie tai kalbėtis su Valteriu. Ar gali parodyti, kad juo abejoja? Kai nėra tikra, kad būtų teisingai suprasta, neįskaudintų savo nepasitikėjimu.

Kaip susipažįsta du žmonės? Kokį vaidmenį vaidina išvaizda? Koks partneris labiausiai tinkamas? Kaip labai gali reikštis pavyduliavimas? Kaip veikia prasidedantys ginčai ar nesutarimai vienas kito jausmus? Ar toli galima nueiti ir kada atsiranda pavojus tam jausmui, kuris laiko juos kartu? Julija nieko nežino. Pažintis buvo labai romantiška ir greita. Abiejų išvaizda, be jokios abejonės, atitiko vienas kito skonį. Jiems bendraujant dominavo visiškas seksualinis pasitenkinimas, o visa kita vyko tiesiog savaime ar net, atrodo, nė vieno nedomino. Bet šitaip gali būti tik tol, kol viskas sukasi būtent tokiame lygmenyje, visada stengiantis nutylėti tai, kas padėtų pra-

džią tikram ar menamam išsiskyrimui. Ir tik tada, kai bendraujant pereinama į kitą, tarkim, šeimos pakopą, automatiškai pradeda kilti į paviršių tai, kas anksčiau buvo sąmoningai ignoruojama: būtinybė atvirai kalbėtis.

Taigi Julija bijo jį prarasti taip pat kaip jis ją, nors ir iš kito, savo žiūros taško. O jei kada ir tektų, tai bent jau kuo vėliau. Nes kuri moteris savo noru sutiks atsisakyti gero meilužio, juolab kad būtent šia prasme tinkamas gyvenimo partneris tikrai nėra savaime suprantamas dalykas.

„Valteri, mielas Valteri, jei tu bent nutuoktum, kur šuo pakastas, kur glūdi mano neapsisprendimo priežastis, kažin, ką pasakytum? Taigi kol kas nėra kitos alternatyvos. Patikėk, mano meile, tikrai nėra. Nes tu taip pat priklausai šiai šaliai... Bet tiek jau to. Galiausiai juk negalima visų tempti ant vieno kurpalio... Laikas parodys.

***

– Laba diena. Norėčiau kalbėtis su ponia Krauze.

– Aš klausau.

– Esu įpareigota jums pranešti, kad poną Krauzę šiandien išvežė iš darbo greitosios pagalbos mašina į centrinę miesto ligoninę ir ten jį paguldė.

– Ak, tikrai?! Kas atsitiko?

– Mes jau skambinom į priėmimo skyrių. Atrodo, insultas.

– O Dieve! Tuojau pat važiuoju pas jį. Ačiū, kad paskambinot.

– Prašom. Linkiu geros dienos.

– Jums taip pat...

Julija stovi kurį laiką netekusi žado. Insultas? Bet kodėl? Liudvikas taip gerai jautėsi. Ypač pastaruoju metu buvo toks žvalus ir gerai nusiteikęs. Niekuo nesiskundė.

Ji išskuba į nurodytą ligoninę. Pastato mašiną požeminiame garaže ir, gavusi reikiamą informaciją centriniame ligonių paskirstymo punkte, patraukia painiais koridoriais nurodyto skyriaus link.

Ore tvyro kažkoks salstelėjęs kvapų mišinys. Pro šalį skuba personalas, lėtai juda ligoniai, stumdami priešais save stovus su lašelinėmis. Julijai nejauku tos aplinkos. Ji niekada nesirgo, išskyrus lengvus gripo atvejus, niekada nesilankė pas gydytojus. Todėl ir jaučiasi taip keistai. Mieliau išbėgtų apsisukus laukan, sėstų į jos laukiančią mašiną ir dumtų kuo toliau nuo šios nemalonios vietos. „Kaip gali žmonės praleisti ištisą gyvenimą, dirbdami tokį darbą? Nuolat klausytis amžinų dejavimų, matyti skausmo iškreiptus veidus? Jau nekalbant apie mirštančius. Aš tikrai negalėčiau. Bet, matyt, prie visko reikia priprasti."

Pagaliau pamato 305 numeriu pažymėtas duris ir giliai įkvėpusi oro atsargiai praveria. Visos trivietės palatos lovos užimtos. Permeta akimis vyrų veidus, Liudvikas guli kraštinėje prie lango. Jo akys pusiau užmerktos. Julija nedrąsiai prisėda ant šalimais stovinčios kėdės. Bet jis krypteli galvą, kviesdamas ją prieiti arčiau.

– Sveikas, Liudvikai, maniau, kad miegi, – paima jo ranką. – Kaip galėjo tai atsitikti? Tik tu nenusimink, po savaitės kitos vėl bus viskas kaip buvę, pamatysi, – šypsosi, stebėdama be mimikos, kaukę primenantį veidą.

***

Kai išėjus iš ligoninės nuvažiuoja tiesiai pas Valterį ir papasakoja, kas atsitiko, pastebi, kaip jis paniursta.

– Kas tau? – klausia nustebusi.

– Nieko. Tikėsimės, kad jis pasveiks...

– Aišku, kad pasveiks. Ką nori tuo pasakyti?

– Na, pagalvojau, kad neliktų invalidas.

– Nemanau.

– Hm. Tikėsimės.

– Nesuprantu tavęs.

– Aš tik šiaip, mano meile, nekreipk dėmesio, aš tik šiaip sau, – apkabina bučiuodamas. – Negalvokim apie dalykus, kurie nekelia nuotaikos. Juk matai, kaip pasiilgau...

Julija greit pamiršta Valterio keistą užuominą, bet jis negali atsikratyti minties, ar netaptų jo ir Julijos santykiai smarkiai komplikuoti, jeigu Liudvikas visai nepasveiktų? Nes kažkoks vidinis balsas įkyriai kužda, kad jo mylimosios vyras savo netikėta liga stos tarp jų, keldamas jai gailestį. Kol turėjo savo „pilnakraujį" gyvenimą, kitą moterį (Valteris tą seniai žino), tol nesidomėjo, ką veikia Julija. Bet dabar, jei viskas iš pagrindų pasikeis ir jis liks namuose nuo ryto iki vakaro, kas daugiau, jei ne žmona vėl atsidurs pirmame plane, taps būtina ir nepakeičiama? Garantuotai sugrįš ir vyriški poreikiai. Taigi ar sugebės jis toliau išlaikyti ją vien savo meile? Prakeikimas, reikia kažką daryti. O jeigu Julija pastotų? Taip, tada viskas pakryptų Valterio norima linkme. Ji neturėtų kitos išeities, negalėtų pasakyti, kad vaikas nuo Liudviko. O kaip jis pats jai tą paaiškintų? Na, tiesiog atsitiktinumas, „gumelės" brokas. Ji tikrai nieko nepastebės.

Nuotaika tiesiog bjauri, nors ir stengiasi kiek galėdamas tai nuslėpti.

– Pasilik pas mane, Julija, juk Liudviko namuose nėra, – prašo, jai ruošiantis eiti. – Praleisim kartu labai ilgą vakarą. Pati žinai, koks puikus jausmas nubudus naktį tamsoje nesijausti vienišam ir vėl užmigti apkabinus tą, kurią myli.

– Tu tikrai to nori?

– Noriu? Aš garbinsiu dieną ir valandą, kada tu pagaliau manęs paklausi: „Kurią spintos pusę man atiduodi?"

– O jei dėl to iškils tam tikrų problemų?

– Man tai tikrai ne.

– Esi tuo įsitikinęs?

– Visiškai.

– Aš dažnai galvoju apie tai, – pradeda neryžtingai, matydama, kad jis nesupranta jos užuominos. – Na, kad Liudvikas labai supyks, jei aš jį paliksiu... Juk šiaip mes visai gerai sutariam. Aišku, jis užsiėmęs savo darbu, firmos reikalais, bet vis viena... pats supranti. Aš juk užsienietė... Tokia ir liksiu... Manau, kad jis mane ir vedė, no-

rėdamas būti tikras, jog antrų skyrybų tikrai nebus. Liudviką daug kas pažįsta. Visi apie tai sužinos. Galiausiai, ką pasakys ir tavo pažįstami? Miestas juk ne toks jau ir didelis. Ar nebijai, Valteri, kad dėl manęs gali sau pakenkti? Gal niekas nebepirks tavo paveikslų, ir liksi be pragyvenimo šaltinio? Juk menas – tavo gyvenimas. Taigi ar verta iš viso rizikuoti? Kodėl negali viskas likti kaip iki šiol, tiesiog dėl šventos ramybės?

Valterio veidu šmėstelėjęs abejonės šešėlis nelieka Julijos nepastebėtas. Ką jis reiškia? Ar ji vis dėlto teisi? Jis žiūri ir kurį laiką tyli. Paskui perbraukia ranka per jos plaukus:

– Kodėl taip sakai, Julija? Aš juk myliu tave.

– Nepyk, bet jei jau kalbam apie bendrą ateitį, tai, manau, reikia pagaliau pakalbėti ir ne apie romantiškus dalykus.

Jis priglaudžia ją prie savęs ir pradeda ramiu balsu:

– Taip, aš menininkas. Būti juo dažniausiai ne privilegija, o prakeiksmas, nes kurti meno negalima išmokti, tau neleista pasirinkti, tau tiesiog lemta gimti menininku. Tai, ką mes rašom, tapom, kalam, siuvam, yra mūsų sielos balsas. Žodžių kratinys ar pavyzdingai besiliejančios mintys – ne čia esmė. Svarbiausia, tas atsiradęs labai stiprus poreikis visa tai išreikšti, tave užvaldęs malonumas kurti. Bet, kita vertus, esi be paliovos kamuojamas ir kažkokio nuolatinio „spaudimo“ būti pripažintam. Taigi čia ir visa problema. Ar supranti, ką noriu pasakyti?

Julija energingai linkteli. Nors, tiesą sakant... Kai kalba pakrypsta apie meną, Valteris visada pasijunta savo „teritorijoje“, o jai telieka klausytis ir... pritarti.

Todėl kiek patylėjęs tęsia toliau:

– Tu teisi, kad menininkas visada bus priklausomas nuo kitų nuomonės, nors kiekvienas iš mūsų ir atsirenka sau aktualią temą pagal atitinkamą intelektą, skonį, charakterį ar gebėjimus. Galiausiai dar nebuvo sukurtas kūrinys, kuris būtų patikęs absoliučiai visiems. Manau, ir nebus. Vieni lies ašaras skaitydami apie meilę, kiti – apie

mirtį. Kas nebuvo suprasta dabar, gal bus garbinama ir vertinama po dešimties ar šimto metų. Taigi tavo kūryba – tai tu pats, bet tavo sėkmę apsprendžia kiti. Na, gal kiek kitaip fotografijos srityje. Ypač jei objektu pasirenkamas žmogus. Nes fotografija tik tada gali būti vykusi, kai fotografuojamasis nejaučia, kad yra stebimas. Juk ne kiekvienas sugeba atsipalaiduoti taip, kad atrodytų natūraliai. Taigi šioje meno srityje jau nebegali būti vienas pats...

Bet ne tai norėjau pasakyti. Turbūt tu negali net įsivaizduoti, kiek apskritai yra kuriančių meną? Daugiau ar mažiau pripažintų, konkuruojančių tarpusavy, netgi tėvų su vaikais, kuris gabesnis, kuris labiau žinomas. Kadangi esu vienas iš jų, dažnai galvoju, ką jaučiu aš? Tiems, apie kuriuos daug kalbama, truputį pavydžiu, nes jų darbai kažkokiu būdu pakilo virš kitų, dažnai daug gabesnių, bet, deja, nepastebėtų, ir kabo pasaulinėse parodų salėse.

Kitiems, tikrai talentingiems, bet sėdintiems ant įkaitusių šaligatvių, pavyzdžiui, San Tropė, šalia besisupančių milijonus kainuojančių jachtų, ir dėkojantiems, jei kas teikiasi nupirkti tikrai gerą darbą už apgailėtiną šimtinę, jaučiu nuoširdų gailestį.

Man pačiam menas nėra profesija, nors negaliu nekurti ir niekada to neatsisakysiu. Bet yra dalykų, kurių tiesiog neįmanoma numatyti. Kaip negali numatyti, kad, pavyzdžiui, vieną dieną imsi ir sutiksi moterį, kuri pakeis tavo gyvenimą iš pagrindų, ir pasijusi toks laimingas, koks dar niekada nesijautei, o tavo vienintelis noras bus ją mylėti. Taigi, jei tikrai žiūrėsim tik iš vieno taško, visko gali būti... Publika greit keičia savo nuomonę. Bet kad ir kas atsitiktų, tu visada liksi man svarbiausia. Aha, o dėl duonos kasdieninės tai pasakysiu tik tiek, kad anksčiau dirbau mokytoju ir buvau net labai patenkintas savo profesija. Taigi, jei abejoji dėl galimų finansinių problemų, sugrįžti į mokyklą galiu bet kada. O kai mes susituoksim, manau, kad taip ir padarysiu. Nuolatinė visai nebloga alga, tarnautojo privilegijos ir galiausiai – pensija.

– Mokytojas? Iki šiol nieko apie tai neužsiminei.

– Norėjau labiau imponuoti. Juk sudominau tave kaip dailininkas, ne kaip mokytojas, – šypsosi.

– Kodėl tu išėjai iš mokyklos? – nori žinoti Julija.

– Dėl jos... Mano žmona taip pat buvo mokytoja. Taigi ji liko, aš išėjau. Tiesiog nenorėjom matyti vienas kito, o vėliau pradėjau rimtai tapyti, taip ir liko. Man vienam užteko, ką gaudavau už paveikslus.

– O kaip bus, kai vėl susitiksit?

– Nieko nebus. Tikrai. Tu – mano vienintelė. Esi ir liksi. Galiausiai pakankamai yra ir kitų mokyklų. Nors tikrai nematau reikalo belstis kažkur kitur, kai tokia didelė čia pat, tiesiog panosėje. Na, ką pasakysi?

– Visai neblogai.

– Taigi – kada, Julija?

– Palaukim, kol Liudvikas pasveiks. Juk negaliu palikti, kai jam manęs taip labai reikia.

– O jei... nepasveiks?

– Nesąmonė. Koks mėnuo, na, ilgiausiai du, ir vėl bus, kaip buvęs. Juk visi pasveiksta.

– Aš myliu tave, Julija...

– O aš myliu tave. Todėl ir esu čia. O idėja apie mokyklą tikrai gera. Man patinka. Svarbiausia, nuolatinė alga. Juk tapyti galėsi ir toliau. Po pamokų, savaitgaliais.

– Ir tau nebus nuobodu, kai aš valandų valandas stovėsiu prie molberto, užuot ėjęs su tavimi pasivaikščioti?

– Aišku, ne. Man patinka žiūrėti į tave, kai tapai paveikslą. Galiausiai juk ir aš dirbsiu, o po darbo tvarkysiu namus.

– Na, jau ne. Grįžusi tu nieko neveiksi. Ir jei tvarkysim, tai tik abu.

– Juokauji? – nustemba Julija, ir Valteris jau neabejoja, kas dėjosi Liudviko namuose.

– Visai ne. Man reikia žmonos, o ne tarnaitės. Kita vertus, ne ypač storas dulkių sluoksnis niekam nemaišo. Juk gyvenime yra daug malonesnių užsiėmimų, nei amžinas jų valymas.

Ji žiūri į jį ir tylėdama šypsosi. „Vadinasi, ne visi *jie* tokie.“

– Kas? Ar pasakiau ką ne taip? – provokuoja Valteris? – Laikai mane apsileidėliu?

– Ne. Tik ne visi taip galvoja kaip tu. Liudvikas net labai pastabus, ir būtent dėl dulkių. Nors... ne tik jas pastebi.

– Bet pats nevalo?

– Tai mano darbas. Aš juk moteris...

– Tarnaitė?

– Nesakyk taip.

– Gerai. Bet tu žinai mano nuomonę: arba abu, arba nė vienas.

Ji lieka nakvoti pas Valterį ir naktį nubudusi bando susigaudyti tamsoje, kur esanti. Tylus alsavimas prie pat ausies, stipri ją apkabinusi ranka. Jis miega prigludęs visu kūnu, ir Julija turi sau pripažinti, koks geras tas seniai pamirštas jausmas. Miegoti ne kiekvienam savo pusėje, o arti arti, šalia vienas kito. Kaip vis dėlto tai būtina, koks svarbus šis vienas kitą mylinčių kūnų kontaktas.

***

– Labas, motule, – sako Julija tyliai. – Čia aš.

– O, vaikeli, kaip gerai, kad paskambinai. Jau maniau, būsi supykus ant manęs, daugiau nebeatsiliepsi.

– Na, o kokia čia dar naujiena? Kodėl turėčiau neskambinti?

– Taigi pati žinai. Prišnekėjau praėjusį kartą visokių nesąmonių. Tu jau man atleisk, dukrele. Kartais tikrai nežinau, ką paistau.

– Nieko tu neprišnekėjai, mama. Pasakei, ką galvoji, ir tai tiesa.

– Oi ne, ne. Neklausyk manęs. Mano gyvenimas buvo kitas, tavo vėl kitas.

– Tu teisi, mama. Tikrai. Tik aš jį labai myliu. Na, man tiesiog labai gera su juo. Todėl taip ir išėjo, supranti?

– Žinoma, suprantu. Ir sakau, daryk taip, kaip tau atrodo geriau. Kad tik būtum laiminga. Juk būtent tai ir svarbiausia. Būti laimingai.

Kas žino, koks tas Liudvikas. Jei būtų tikrai tau geras, tai neieškotum kito. Na, ar ne taip?

– Nežinau, tiesiog taip jau išėjo.

– O tavo Valteris ar tikrai labai myli? Sakau, kad neapsigautum. Jei tu esi visiškai įsitikinus, tada labai gerai, bet jei dar abejoji, geriau neskubėk. Tai tik mano patarimas, vaikeli. Tau ten aiškiau matyti.

– Ačiū, mamute. Neskubu. Nors, atrodo, tikrai labai myli. Na, bent jau visai kitaip nei Liudvikas. Nesakau, kad jis nemyli, tik Valteris vis viena kitaip. Tiesiog nežinau, kaip pasakyti. Toks švelnus, rūpestingas, jautrus.

– Būtent todėl, kad myli. Žinok, kai vyrai myli, visada elgiasi visai kitaip. O kai nustoja mylėti, tai ir grubūs, ir abejingi, ir kokie tik nori pasidaro. Iš karto į akis krenta tas pasikeitimas. Tu taip pat turėjai kažką pastebėti, dukrele. Pažįstu tave. Gal pati nejautei, bet širdis juk visada jaučia. Širdis visų geriausias mūsų patarėjas.

Julija pasakoja apie Liudviko ligą.

– O, tai tikrai nelaimė. Bet gal dar pasveiks?

– Žinoma, juk visi pasveiksta. Jau pats pavalgo. Tik viena pusė dar silpna. Koją velka ir ranka nutirpus.

– Ne visi pasveiksta, vaikeli. Mūsų kaimyną Mykolą juk prisimeni? Taip ir praklibikščiavo su lazda pasiramsčiuodamas iki gyvenimo galo.

– Aš maniau, kad buvo susilaužęs koją.

– Ne, ne. Paralyžiuotas. Taigi ne visi pasveiksta. Bet tavo Liudvikas dar jaunas. Turėtų pasveikti. Neduok Dieve, jei kas. Juk invalido nepaliksi. Kažkaip nei šis, nei tas. Na, bet ką aš čia vėl nusišneku. Svarbiausia, kad tu būtum laiminga. Taigi, Julyte, daryk, kaip tau geriau.

– Ačiū, mama, nenusišneki. Tiesą sakant, pati nežinau, ką man daryti? Kaip pas mus sakydavo: „Ir taip blogai, ir kitaip negerai.“ Todėl ir laukiu. Bus matyt. O tu visada sakyk savo nuomonę. Su kuo daugiau pasikalbėsiu, jei ne su tavimi? Ir negalvok, kad užpyksiu. Tu juk nori man gero.

– O ką sako tavo draugas?

– Ką jis gali sakyti? Nori, kad skirčiausi ir pas jį kraustyčiausi.

– Tai gerai. O gal tiesiog likimas taip lėmė, na, sutikti tą Valteri, kad... man anūkų, taip sakant... Bet jei ilgai lauksi, ar nenusibos jam toks gyvenimas? Juk kiekvienas vyras nori turėti mylimą moterį tik sau. Pati supranti. Kad vieną dieną nepradėtų į kitas dairytis?

– Na, kol kas lyg ir ne. Bet kas ten juos supaisys?

– Atrodai nusivylus, dukra.

– Ne, tai tik mano nežinojimas, kaip nuspręsti. Visko bijau. Gal sergu?

– Na jau? Ar ką skauda?

– Nieko neskauda, mama.

– O sakai, sergi.

– Tai kita liga. Depresija.

– Kas?

– Nervų liga. Kai visko bijai, verki, viskuo būni nepatenkintas, na, kai viskas atrodo tiesiog blogai.

– A, mat kaip? O aš galvojau, kad nervų liga, kai balsus girdi ar paveikslus mato.

– Nebūtinai.

– Niekuo tu nesergi, vaikeli. Tiesiog būna gyvenime momentų, kai prieini kelio galą, o kad galėtum žengti toliau, reikia kito pagalbos. Na, kad patartų kas, pamokytų, pakištų gerą mintį, supranti? Gal toks žmogus ir yra tas tavo naujas draugas? Gal tau jį ir siunčia likimas, kad būtų vėl viskas gerai? Tik, deja, kaip žinai, ne visiems nusišypso tokia laimė... Taigi džiaukis, jį turėdama. Nes visų blogiausia jaustis vienai.

Julija nustemba, kai Adelė prakalbo šia tema. Juk pati niekada nieko jai nepasakojo. Tačiau ne be reikalo sakoma, kad motinos širdis nujaučia. Taigi turbūt ir ji? Nors neklausdavo. O gal tiesiog buvo paskendusi savo rūpesčiuose. Galiausiai tėčio liga tikrai turėjo išvarginti ir jos šiaip jau gana stiprius nervus. Ir tie „žingsniai į šoną“

keletą metų. Mamai teko viską vienai ištverti, nes Julija buvo užsiėmusi savimi. Todėl ir nutolo viena nuo kitos.

– Ačiū tau už patarimus, už gerą žodį. Ačiū, kad esi.

– Na, ką tu čia dabar, vaikeli. Kur aš dėsiuos nebuvus? Tik pa skambink, kai turėsi laiko, nepamiršk. Žinau, kad esi užsiėmusi, bet man belaukiant tos dienos taip lėtai slenka.

– Tu jau nebesakai, kad vienai labai liūdna...

– Tai kad aš ne viena. Sargis mano draugas. Juk žinai. Ne veltui sakoma, kad šuo būna kur kas ištikimesnis draugas nei žmogus. O mano Sargiukas tiesiog nuostabus.

– Kai ištekėsiu už Valterio, tu būtinai turėsi atvažiuoti pas mus. Gerai?

– Nežinau, Julike... Mano šuneliui bus liūdna vienam.

– Abu atvažiuosit.

– Tikrai?

– Žinoma. Kaipgi kitaip? Jei draugas, tai būtinai kartu.

– Tada tikrai atvažiuosiu! – nudžiunga Adelė. – Bet tavo vyras ar norės? – vėl suabejoja. – Juk Liudvikas per tiek metų taip ir...

– Valteris visai kitoks nei Liudvikas. Pamatysi. Gyvensim visi kartu.

– Na jau, dar ir gyvensim.... Užteks ir poros dienų pasisvečiuoti.

– Aš visai rimtai, mama. Jo butas labai didelis.

– Gerai jau, gerai. Bus matyt. Bet pasisvečiuoti – visai kas kita. Oi, tai bus man džiaugsmo. Tai lauksiu tos dienos ir valandos. Abu lauksim, ar ne taip, Sargiuk? Aha, vizgini uodegą. Taip, taip. Tai mūsų Julytė. Ir ji sako, kad mes abu pas ją važiuosime. Į užsienį, supranti? Kur šunelius iš skardinių šeria?

Julija girdi, koks džiugus tapo motinos balsas, ir staiga skaudus gniužulas užspaudžia gerklę.

„Vargšė mama. Mano vargšė, vargšė, vargšė motulė. Kokia aš egoistė, beširdė, bjaurybė. Kodėl iki šiol net nepagalvojau, ką ji jaučia, ką ji iš tikrųjų jaučia? Tik aš, aš, aš. Ko pasiekiau, bėgdama išvertusi akis? Kur nulėkiau? Ką turiu? Kam aš reikalinga? Nei normalios

šeimos, nei mylinčio vyro. Kažkoks psichas, reikalaujantis sudėlioti pižamas pagal spalvas. O tikrą motiną palikau likimo valiai, nė karto net nepasikviečiau atvažiuoti, nes „ponas" net girdėti nieko nenorėjo apie tai. Ir aš klausiau. Kaip kitaip? Juk kas kitas, jei ne ponia Krauzė *turi* atsiklausti pono Krauzės. Nes tam ji ir ponia. O iki ko šitai privedė? Iki depresijos.

Dėkui tau, Dieve, už Valterį. Atrodo, pats likimas pasigailėjo manęs, naivios kvaišos."

– Būtinai, būtinai, ir abu, mamute. Perduok Sargiukui nuo manęs linkėjimus. Pasakyk, kad judu abu labai myliu.

– Perduosiu. Ačiū, vaikeli. Ir mudu tave labai mylim. Tai laimingai tau. Laikykis. Pabučiuok Valterį nuo manęs. Apkabink ir pabučiuok stipriai, stipriai. Duok Dieve, kad su juo būtum laiminga. Mat jį galas, tą tavo vyrą.

– Būsiu, mama, – pažada Julija. – Visi keturi būsim laimingi. Žiūrėk savęs, nesirk. Iki greito.

– Iki, Julyte, – Adelė padeda telefono ragelį. – Tik įdomu, po kiek savaičių tas „greitas" bus? Bet nėra ko norėti. Ji turi savo gyvenimą, aš – savo. Galiausiai, kas nori seno žmogaus? Kam jis įdomus? Našta, ir tiek.

***

Julija apkabina Valterį ir bučiuoja į skruostą. Jis šypsosi:

– O, tik tiek?

– Čia ne aš. Mano motulė liepė tave pabučiuoti. Nuo jos.

– Tikrai? Na, tada labai ačiū. Papasakojai apie mus? Bet pasakyk jai, kai kitą kartą skambinsi, kad tavo bučinio neužtenka.

– Ką? Kodėl?

– Na, turi pati atvažiuoti ir mane pabučiuoti.

– Tu rimtai?

– Žinoma. Juk ji tavo motina. Ir apskritai, ar nebūtų geriau ją parsikviesti pas mus? Vietos pakanka. Ką ji ten viena senatvėje.

Čia bus prižiūrėta, o ir tu jausiesi ramiau žinodama, kad jai nieko neatsitiks.

– Bet ar tu tikrai nejuokauji?

– Na, savaime suprantama, kad ne. Koks dar klausimas? Ir kodėl tau atrodo keista, jei vaikai rūpinasi savo tėvais?

– O kur tavo?

– Jie jau keleri metai mirę. Tėvas nuo širdies infarkto, mamą vėžys sugraužė.

– Man labai gaila.

– Nieko nepadarysi, deja, taip yra. Mielai rūpinčiausi jais, bet nebegaliu. Todėl ir sakau, kad parsikviestum savo mamą.

– Tu tikrai ne toks kaip... kiti, Valteri.

– O čia dabar kas? Koks, norėčiau sužinoti?

– Na, aš turiu galvoje, iš gerosios pusės. Juk čia visi stengiasi atsikratyti rūpesčių, atiduoda tėvus į senjorų namus, o tu savo noru sutinki priimti svetimą žmogų.

– Kaip tai svetimą? Ji juk tavo motina.

– Būtent, mano. Vadinasi, tau svetima.

– Julija, kaip gali man būti svetima motina moters, kurią myliu?

– Liudvikas buvo kitos nuomonės...

– Aš ne Liudvikas.

– Taip, tu Valteris. Todėl tave ir myliu.

– Jau geriau.

– Labai gerai. Ačiū tau. Vadinasi, taip ir padarysim?

– Kuo greičiau, tuo geriau.

Ji vėl lieka nakčiai. Apkabina jį ir greit užmiega. „Ne visi jie tokie..."

***

Julija lankydavo Liudviką kasdien ir ilgai sėdėdavo tylėdama ant lovos krašto, o kiekvienai progai pasitaikius kalbėdavosi su gydančiu daktaru. Šis savo ruožtu garantavo, kad viskas bus gerai. Pagaliau

Liudvikas tikrai pradėjo taisytis. Galėjo ne tik pats pavalgyti, bet ir išeiti į ligoninės parkelį.

***

Praėjo dar vienas mėnuo. Kaip įprastai pusę penkių pravėrusi palatos duris, Julija randa susirinkusius kelis Krauzės kolegas. Pasisveikinę su ja gana formaliai jie toliau kalbasi su Liudviku. Julija pasijunta kiek nejaukiai, lyg būtų neprašyta įsibrovusi į gerų draugų ratą. Todėl padeda į spintelę atneštą maistą, pastypčioja kiek, bet, matydama, kad ir toliau niekas nekreipia į ją dėmesio, pagaliau apsisprendžia:

– Tai aš jau eisiu, Liudvikai, netrukdysiu...

– Gerai, mieloji. Iki rytojaus.

– Gero vakaro visiems.

– Ir jums gero vakaro, ponia Krauze, – atsako vienas balsas.

Ji išeina į gatvę. Mašiną paliko tolokai aikštelėje, todėl tenka paeiti gerą puskilometrį. Žingsniuoja ir stebi sutinkamus žmones. „Jis užsiėmęs lankytojais, o mano atėjimas šį kartą, atrodo, nebuvo pageidautinas... „Gerai, mieloji. Eik, mieloji." Gal jam netgi nepatogu prieš juos? Nesąmonė. Ką aš čia išsigalvoju? Tai tik mano bjaurus charakteris. Bet iš kur ta nemaloni savijauta? Kodėl kiekvieną kartą, kai susiduriu su jo kolegomis, patiriu tą patį keistą jausmą? Na, bet Liudvikas netrukus vėl pradės dirbti. Taip greitai sveiksta. Bus viskas kaip anksčiau... Tada ir pasikalbėsiu su juo. Tik kaip aš jam pasakysiu? „Nepyk, tu buvai man visada labai geras, bet taip jau išėjo?" Kvailystė. Buvai geras, o vis dėlto susiradau geresnį. Gal taip: „Mano mielas, aš, ir tik aš kalta, kad taip atsitiko. Atleisk, jei gali." Ne, gal geriau šitaip: „Liudvikai, tu nusipelnei geresnės žmonos. Tokios, kuri pritaptų prie tavo pažįstamų rato. Kažkodėl negaliu atsikratyti jausmo, kad tu varžaisi manęs..." O gal tiesiog tiesiai šviesiai: „Liudvikai, man atrodo, kad mūsų gyvenimas kažkoks ne

visai nuoširdus, netgi labai paviršutiniškas, todėl aš nusprendžiau pasitraukti...." Aha, Julija, pati matai, kad nebus lengva pasakyti. Juo labiau kad nėra jokio preteksto. Viskas tiesiog labai... normalu. Todėl, jei pasakysiu, kad man reikia vyro lovoje, išvadins kekše. Bet iš tiesų taip ir yra. Man tikrai sunku taip anksti „padėti šaukštą, kai dubuo dar netuščias". O gal aš noriu per daug? Gal esu nenormali? Kaip gyvena moterys, kurios apskritai niekada nebuvo ištekėjusios? Arba tos anksti likusios našlės, paliktos, išsiskyrusios? Kaip jaučiasi jos? Kaip išsprendžia tą gana kasdienišką, bet, deja, aktualų klausimą? Na, kad ir kaip jaustųsi, kad ir kaip spręstų, patenkintos tai jau tikrai nėra. Bet pasikalbėti teks. O gal susikrauti lagaminą ir išeiti, palikus laišką? Juk kai kas padaro ir šitaip. Pasiunčia netgi SMS. Anksčiau man atrodė, kad toks būdas visų negarbingiausias, bet, pasirodo, į akis pasakyti ne taip ir paprasta. Tam reikia net labai daug drąsos. Gal paklausti, ką mano apie tai Valteris? Kaip jis patartų? Ak, ne. Nei šis, nei tas. Nebent paklausti, kaip buvo jam su žmona? Tiesiog tarp kitko, šiaip kalbantis? Ne, geriau nereikia. Aš pati turiu nuspręsti. Tai mano, ir tik mano reikalas. O kad abejoju... visai normalu. Juk ne veltui sakoma: kuo ilgiau svarstoma, tuo geresnis sprendimas randamas. Valteris spaudžia. Nors ir netiesiogiai. Atsikviesti mamą... Bet jis teisus. Nėra ko ilgai laukti. Tik kad Liudvikas greičiau pradėtų dirbti."

Julija eina gatve ir dairosi į retų praeivių veidus, tarsi ieškodama to, kurį mylėjo. Bet veidai atrodo tokie svetimi, tokie abejingi, o didelis miestas – tuščias ir atstumiantis. Už šviečiančių langų gyveno žmonės, kurie jos nedomino, kaip nedomino jų ir Julija.

Pagaliau ji nuleidžia akis į grindinį, stebi savo batus ir staiga pagalvoja, kokia vis dėlto dabar jaustųsi vieniša, jei nebūtų Valterio.

***

Liudviką išrašė į namus ir, kad paralyžiaus pasekmės galutinai išnyktų, jam buvo paskirta aktyvi reabilitacinė treniruotė. Bet, nepai-

sant savaites trunkančių pastangų, pagaliau tapo aišku, jog dėl likusio invalidumo tolesnė darbinė veikla firmoje neįmanoma.

Viskas baigta. Julija matė ašarotą savo vyro veidą, jo neviltį, bejėgiškumą. Tas vaizdas smogė taip, kad to visiškai užteko pajusti, koks vis dėlto stiprus yra jos sąžinės balsas, tiesiog akimirksniu apvertęs visus jos planus aukštyn kojomis. Palikti vyrą tokioje situacijoje, kai tapo nuo jos taip labai priklausomas? Jokiu būdu! Toliau slapta susitikinėti su Valteriu? Taip pat ne išeitis. Jis tikrai nesutiks. Vadinasi, teks jį pamiršti. O Dieve, už ką? Kodėl turėjo taip atsitikti būtent tada, kai viskas atrodė taip gerai? Bet gal pats likimas, pasiuntęs Liudvikui ligą, nubaudė ją už neištikimybę?

Dvejonių lavina užgriuvo Julijos smegenis. Ji labai kentėjo. Vėl prasidėjo bemiegės naktys, ir dažnai nebebuvo aišku, kada baigiasi blaivus protas ir kada prasideda kliedesys. Ji nuolat savęs klausė, kas paklaidino jos sielą „beribėje geismo visatoje“, tokioje svetimoje ir iki tol nepažintoje? Tarp šalto „nuodėmės blizgesio“, tarp nežinios ir malonumų pasaulio, kurio net neįtarė esant.

Kas veikia žmogų stipriau: kančia ar džiaugsmas, tikėjimas ar nusivylimas? Kuris apskritai yra laimingas ir ar ilgai? Kur slypi mūsų būties prasmė, ar ji iš viso egzistuoja? Gal tai tiesiog pats gyvenimas, kiekvieno pagal asmeninę sampratą ar... iš anksto numatytą likimą? O jei taip, tai kodėl nepaklusus senam kaip gyvenimas dėsniui: jei neturi to, ko nori, norėk to, ką turi.

Kur pasibaigė pradžia ir kur prasidėjo pabaiga? Ir koks apskritai jis yra, būtent tas *jos* likimas? Paprastas? Sudėtingas? Nelygu, iš kurio taško pažiūrėsi ir vertinsi.

Juk dar visai neseniai, susipažinusi su Valteriu, ji tikėjo, kad ateitis klostosi tiesiog savaime. Viskas atrodė paprasta, suprantama, nuspręsta, realu. Tačiau kas galiausiai yra tikrai realu: atsitiktinumas, sutapimas ar tas niekieno dar neįveiktas, visų prakeiktas likimas?

Štai kaip staiga tapo aišku, kad nieko negalima numatyti. Tos amžinos mintys... Tokios sunkios ir taip labai varginančios. Jei Julija

galėtų žinoti, kokiu mastu yra teisi ir kiek klysta. Deja. Jos nelaimei, sąžinės balsas prabilo staiga ir taip garsiai, kad nustelbė visus kitus jausmus, o kartais atrodė, kad niekada dar nestovėjo taip arti ant išprotėjimo ribos kaip dabar.

Slinko dienos toliau dirbant firmoje ir vykdant visus Liudviko norus. Įkalinta tarp meilės savo meilužiui ir pareigos vyrui, trokšdama mylėti ir būti mylima, tuo pačiu nieko nekeičiant, Julija toliau blaškėsi, vis bandydama surasti „aukso vidurį", pripažindama, kad, taip kaip iki šiol, toliau tęstis negali.

Gerai suprasdama, kad ilgalaikiam (laimingam) ryšiui yra svarbiausia, jog abu partneriai turėtų „panašią sielą", vis dėlto, ir ypač dabar, jautėsi dar labiau „skolinga" Liudvikui už tą kartu nugyventą laiką, nors, kad ir kaip būtų keista, vis labiau pamiršdama, kad bendras gyvenimas pastaruoju metu ir slinko, gyvenant kiekvienam sau.

O Liudvikas jau kasdien skambindavo žmonai prieš darbo pabaigą klausdamas, kada grįš, ir pavyzdinga ponia Krauzė savo ruožtu skubėdavo į namus, kur visą laiką praleisdavo vykdydama jo nurodymus. Liga padarė jį dar reiklesnį ir nepakantesnį. Negana to, kiekviename žingsnyje demonstravo savo negalią, bejėgiškumą, turėdamas vieną tikslą: kelti žmonai gailestį. Taigi savaime suprantama, kad, susiklosčius tokioms aplinkybėms, susitikti su Valteriu tapo visai nebeįmanoma. Todėl Julija, nors ir skaudama širdimi, pagaliau nusprendė nebeatnaujinti nutrūkusio ryšio ir likti pas Liudviką.

Kas slepiasi už to, jei, pavyzdžiui, moteris labai greit susižavi vyru, kuris taip pat gana intensyviai rodo savo susidomėjimą ja, bet dėl vienokių ar kitokių priežasčių po kurio laiko nusprendžia atsisakyti jo meilės? Tai nebuvo atvejis, kai geidžiamas asmuo vis labiau perima „savininko" vaidmenį, paversdamas mylimą moterį absoliučiai priklausoma nuo jo. Tai nebuvo ir priešingybių traukos teorijos atvejis, taip dominuojantis iš pradžių, o laikui bėgant vis dėlto pradedantis nervinti.

Ji jautėsi tikrai laiminga su Valteriu, bet, nepaisant to, išgyveno lygiai tą patį, kaip ir moterys, patiriančios minėtas situacijas. Nes būtent jo meilė teikė per daug didelį skausmą, o vienintelė išeitis, jos nuomone, ir buvo pasitraukti.

***

Valteris ištisai rašė jai žinutes klausdamas, kas atsitiko, bet Julija tylėjo. Todėl kiek palaukęs iš savo pažįstamų rato netruko sužinoti ir to tylėjimo priežastį.

„Vargšė Julija negali jo palikti. Turbūt užgraužė sąžinė, kad buvo jam neištikima, todėl ir nutraukė ryšį. Galiu lažintis, jog taip ir yra. Aš pakankamai gerai ją pažįstu. Po perkūnais, bet tu taip pat negali manęs tiesiog imti ir palikti. Juk aš myliu tave!“

***

Jau ištisi trys mėnesiai, kai jie nesimatė. Jis netgi kuriam laikui buvo palikęs ją ramybėje, bet ilgiau laukti nėra ko. Taigi Valteris vėl siunčia žinutę:

„Įsiklausyk į tylą,
kad geriau išgirstum savo sielos balsą,
kad geriau pažintum save
ir pasisemtum jėgų nugalėti
visai neromantišką kasdienybę.
Atsiliepk. V.“

Žinutė užklumpa Juliją parduotuvėje ir ji perskaito ją, stumdama priešais save maisto prikrautą vežimą. Sustoja, nusišypso ir susigraudina. Gal atsakyti bent pora žodžių? Bet ką ji gali jam parašyti? „Atleisk ir nepyk?“ – „Patikėk, taip bus abiem geriau?“ – „Taip norėjo likimas?“ O gal panašiai, kaip ir jo žinutėse: „Kai žiūriu į tavo paveikslą, galvoju apie amžinybę. Jis mano vienintelė paguoda. Būk laimingas?“ Nesąmonė. Kokia gali būti laimė, kai du mylintys žmonės turi gyventi kiekvienas sau, nes taip reikia.

Bet ponia Krauzė ištekėjus, todėl jos pareiga rūpintis savo bejėgiu vyru. Liudvikas nekaltas, kad taip atsitiko. Juk būtent jis, ne kas kitas, kažkada taip pat nusprendė už ją, užsienietę iš trečiojo pasaulio. Ir būtent jam tai tikrai nebuvo savaime suprantamas dalykas. O jei nebūtų buvę Liudviko, Julija nebūtų galėjusi čia likti, taigi ir susipažinti su Valteriu. Todėl ji jokiu būdu negali palikti savo vyro, visai nesvarbu, kad jam nieko nejaučia.

Taip mąsto ponia Krauzė, lėtai judėdama kasų link, susipynus savo sąžinės, savo pareigos vyrui pančiuose, nors ir labai sunku kovoti su ta tiesiog pačią sielą draskančia meile. Bet Julija gerai žino, kad, jei susitiks su Valteriu, bus dar sunkiau. Todėl geriau nematyti to iki skausmo mielo veido, nors mintys apie jį nesitraukia nė per žingsnį. Jis – jos sielos brolis, jos ilgesys. Jis – jos gyvenimo prasmė ir džiaugsmas. Tik su juo galėtų jaustis laiminga, mylima ir mylinti. Viešpatie, kodėl jai buvo leista patirti tą nuostabų jausmą, trukusį taip trumpai, kad po to liktų pasmerkta amžinam ilgesiui?

Kiekvieną dieną, kiekvieną laisvą minutę eina į kambarį ir sėdasi priešais Valterio tapytą paveikslą. Jis – jo dalis, tas svetimai akiai lyg ir nieko nereiškiantis vaizdas. Bet Julijai... Nes jo ranka vedžiojo teptuką, jo akys sekė kiekvieną judesį, jis buvo jo mintys. Juk ar ne paveikslu dažnai galima daug geriau pasakyti tai, kam pritrūksta žodžių? Ir ar neatsitiko būtent taip? Ar neišgirdo Julija jo vienatvės šauksmo, savo giminingos sielos, savo meilės, kuri niekada nepraeis, nors jiems ir nebus lemta būti kartu?

Oje, jei Liudvikas žinotų, kokios mintys sukasi jo žmonos galvoje... Bet jis to niekada nesužinos. Tačiau (šimtą tūkstantąjį kartą!) kam reikėjo jiems susitikti, jei buvo lemta vėl išsiskirti, ir ar ne laimingesni tie, kurių gyvenimas praeina be didesnių teigiamų išgyvenimų, vadinasi, ir be atitinkamo nusivylimo? Juk kaip dažnai tokių jausmų protrūkis vieną dieną pasisuka 180 laipsnių kampu, atnešdamas tiek pat, jei ne dar daugiau, skausmo. O kad būtent taip ir yra, Julija jau neabejoja. Ji

tokia nelaiminga, mylima ir mylinti. Deja, ne tą, kurį norėtų mylėti. Tik ar myli ją Liudvikas Krauzė? Na, savaime suprantama. Nors jis kitoks, nedeklamuoja eilių, nesako gražių meilės žodžių, kaip tą daro Valteris. Bet jei žmonės skirtingai rodo savo jausmus, tai dar nereiškia, kad tie jausmai turi kitą vertę. Na, aišku, kuri moteris nenori girdėti tų magiškų žodžių „aš myliu tave", nors kai kam ir atrodo banalu. Bet ne, ne tai. Ne žodžiai svarbiausia. Sutikusi Valterį Julija patyrė visai kitą jausmą, kurio negalima lyginti su tuo, kurį kada nors jautė Liudvikui. Tai tiesiog nesulyginama. Ir visai ne todėl, kad Valteris moka gražiau kalbėti, turi savyje daugiau romantikos. Tai tikrai visai kas kita. Kažkas, esantis pačiame tavyje, ieškantis atitikmens, o suradęs iš karto pajunta. Kažkas, dėl ko negalima apsirikti. Gal instinktas, panašus į tą, kurio dėka ką tik gimęs gyvūnas atpažįsta savo motiną, dar neatmerkęs akių. Taigi būtent tai atsirado tarp Julijos ir Valterio, jiems susitikus. Tik pažinusi jį suprato, kad Liudviko niekada negalėtų mylėti būtent tokia meile.

Jai tampa baisu to žinojimo, nes gerai supranta, kad niekada nebesijaus laiminga, kad bus sunku negalvoti apie jį. Nebent atsirastų kažkas jos gyvenime, na, tiesiog labai teigiama, kas nukreiptų mintis kita linkme. Nors kuriam laikui. Kvailystė. Kas gali dar įvykti?

Ir visai nesvarbu, kad Liudvikas dabar eis su ja pasivaikščioti kaip kadaise, kad jie vėl sėdės vynuogynuose ant kažkieno pastatyto suolo, žvelgdami į nuostabią panoramą. Jos ilgesys tada bus dar didesnis, o nusivylimas graušis tuo giliau, kuo gražesnis vaizdas atsivers prieš akis.

– Ar kas negerai? – netikėtai klausia kasoje sėdinti pardavėja.

– Nieko, kodėl? – nustemba ji.

– Na, jūs... verkiat.

Ir tik dabar Julija susigriebia, kad paskendusi savo mintyse net nepajuto, jog per skruostus byra ašaros.

– Ak, ne, viskas gerai. Tai... alergija.

Pardavėja daugiau nieko neklausia. Supratingai linkteli ir išmuša sąskaitos čekį. Juk ji taip pat moteris...

Julija susikrauna pirkinius į bagažinę ir atsisėdusi už vairo įsižiūri į priešais stūksantį kalną. Pilies griuvėsiai, vynuogynų laukai. Viskas tiek kartų matyta. Sėdi ir žiūri. Taip nesinori grįžti į namus, kur jau nekantraudamas laukia Liudvikas. O kad būtent taip ir yra, ji neabejoja. Kas, jei ne jis, skambino net du kartus klausdamas, kur taip ilgai užtrukusi.

– Kur tu, mieloji? Kada grįši? Man taip liūdna vienam.

– Jau pakeliui į namus, mielasis. Turiu tik užsukti į parduotuvę.

– Paskubėk. Laukiu.

– Pasistengsiu.

– Važiuok atsargiai. Ką tik per radiją pranešė apie didelę avariją sankryžoje prie tilto.

– Gerai.

Ne, Julija nieko neatsakys Valteriui. Tai tiesiog pranoksta jos jėgas. Jos mylimasis, jos invalidas vyras, jos likimas, jos toks pavydėtinai geras gyvenimas užsienyje...

– Po perkūnais, kodėl aš? – sako lietuviškai. – Kodėl man turėjo taip atsitikti? Sudie, mano meile, sudie, mano nuostabusis Valteri. Taip reikia... deja. Jei neturi to, ko nori, norėk to... Tu, motule, kentėjai savaip dėl savo meilės, aš vėl savaip.

Taigi ar ne paradoksas ta tiesiog paveldėta kančia? Bet kentėk nekentėjęs, tik, deja, labai retai (gal ir niekada) galima pakeisti mums skirto likimo, kad ir kaip stengtumės, kad ir ką planuotume. O ypač kai eina kalba apie kitą žmogų, nesvarbu, ar daug jis mums reiškia. Aišku, labai sunku tai pripažinti, bet laikas prabėga, o mes taip ir liekam nesupratę, kodėl, nepaisant visų mūsų norų ir pastangų, nieko neišėjo. Taigi lieka vien tikėti, kad įvyks stebuklas, ir viskas bus vėl gerai, kad... Nors nieko ir neįvyktų.

***

Šilta šeštadienio popietė. Jie važiuoja vingiuotu paupio keliu tiesiog šiaip sau, ir Liudvikas pasakoja apie televizijos laidą – diskusiją, kurią žiūrėjo prieš dvi dienas, Julijai esant darbe.

Ji „atidžiai“ klausosi, protarpiais įterpdama vieną kitą žodį, kad jis nepajustų, kaip jai neįdomu. Pagaliau sustoja nedideliame kaimelyje ir eina pasivaikščioti. Jis lėtai juda, pasiramsčiuodamas lazda, nors skubėti, tiesą sakant, ir nėra kur. Juk tai tik vienas iš „atnaujintų“ savaitgalio praleidimo būdų, išvykstant tiesiog pabūti grynam ore. Užeina į veikiančią kavinukę ir užsisako kavos. Liudvikas užsinori „kai ko rimčiau“ ir gauna lėkštę makaronų su specialiu maltos mėsos padažu. Julija tenkinasi kava.

– O tu?

– Ačiū, ne. Per daug kalorijų. Juk jau gana vėlu.

– Na, turint tavo figūrą, nereikėtų skaičiuoti kalorijų. Atrodai tikrai liekna.

– Kol laikausi dietos, tol liekna, Liudvikai. Pats žinai, kad anksčiau buvo ir daugiau kilogramų. Taip jau yra, deja, kad mano metų moterys turi labiau prisižiūrėti nei dvidešimtmetės.

– Kokie ten tavo metai, – šypsosi prisimerkęs, ir Julija staiga supranta, ką reiškia tas seniai pamirštas žvilgsnis.

„O siaube, negi jis ketina atnaujinti ir intymiąją gyvenimo pusę? Negali būti. O jei taip, tai kodėl dabar, po tokios ilgos pertraukos?“ Bando nebegalvoti, nors nemaloni mintis persekioja ne tik visą popietę, bet ir visą vakarą. Ir gal pirmą kartą Julija pajunta, koks atstumiantis atrodo jai Liudviko kūnas, kad tikrai nebenori būti jo apkabinta. Prižiūrėti, būti šalia, rūpintis, kalbėtis. Tai ir viskas.

Bet jei jis reikalaus? Juk turi tam teisę... Gal pradėti skųstis galvos skausmu? Migrena? Tada bus labai nepatenkintas. O gal tiesiog užsimerkti ir galvoti apie Valterį. Paskui suvaidinti... na, kaip daro kitos, ir baigta. Bet gal tik pasirodė? Kam iš anksto sukti galvą dėl to, ko visai ir nebus. Nes jei sveikam nereikėjo, tai invalidui juo labiau.

Deja, Julijos nuojauta pasitvirtino. Net sudrebėjo, kai jai jau snūduriuojant jo ranka staiga atsidūrė ant jos liemens, palindo po platoka pižama, pirštai sugniaužė krūtį.

– Aš jau miegu, Liudvikai, labanakt.

– Miegok, miegok, aš juk nieko...

Gerai pažįstami prisilietimai. Visada tie patys... Jos pareiga... Atsisuka ir vos susilaiko neatsidususi.

– Aš tikrai pavargusi...

– Jau pamiršau, kaip mano žmona atrodo, – ignoruoja jos nors ir netiesioginį atsisakymą. – Nusirenk, mieloji, – uždega šviesą savo pusėje.

Jis visada taip.

– Nereikia šviesos, labai prašau.

– O kas čia dar per naujiena? – nustemba. – Na, bet jei tu nenori, – vėl trukteli šilko virvelę su stamboku porceliano bumbulu, ir kambarys paskęsta tamsoje.

Liudvikas sunkiai prislegia ją savo gerokai aptukusiu kūnu. „O siaube, kad tik per ilgai neužtruktų, – šmėsteli mintis, ir ji apkabina jį. – Niekada nebuvai labai lengvas, bet dabar, atrodo, būsi priaugęs ne vieną kilogramą“, – mąsto prispausta tos judančios masės, ir tai, kas kažkada teikė malonumą, dabar kelia vienintelį klausimą: „Kada užbaigsi?“

Liudvikas garsiai šnopuoja prie jos ausies. Vis greičiau. Nei vieno švelnaus žodžio, nei vieno bučinio. „Na, atrodo, jau... Pagaliau! Bet galėjai ir greičiau, *mielasis.*“

Dar kelios sekundės. Julija balsu atsidūsta. Liudvikas sunkiai atvirsta ant šono. Jos atodūsį išsiaiškina savaip:

– Na, pasiilgai manęs, mieloji?

Julija tyli, ir jis pažada:

– Dabar, kai esu namuose, galėsim ir dažniau.

– Kartą į metus? – išsprūsta netikėtai. Kad jį perkūnai, tą jos liežuvį.

– Ha, ha, ha. Kodėl taip sakai?

– Na, kad paskutinis kartas buvo prieš trejus ar ketverius.

– Tikrai? Negali būti! Taip ilgai? Pažadu pasitaisyti. Bent jau porą kartų per savaitę tai jau tikrai.

– Iš kur toks staiga atsiradęs poreikis, Liudvikai, ir dar tavo metuose...

– Na, jei velku koją ir ranka kabo, tai dar nereiškia, kad ir kiti organai netvarkoj. Juk ką tik pati įsitikinai, koks jis šaunus. Bet tu lyg neatrodei labai manęs pasiilgusi? Ką, Julija?

– Aš pavargus, Liudvikai. O ir metai ne tie.

– Na, ko tu vis apie tuos metus. Juk pati žinai, kad ir septyniasdešimtmečiai dar oho hooo, kaip gali. Girdėjai, ką aną dieną tas geltonplaukis „prominentė“ kalbėjo per televiziją?

– Kalbėti gali visi, bet tikėti tom nesąmonėm tai tikrai nebūtina. Tik nesakyk, kad tu patikėjai.

Liudvikas sausai nusijuokia:

– Niekada negali žinoti, mieloji. Priklauso nuo moters. Nuo to, ką turi glėby... Na, labanakt.

– Labanakt.

Jis nusirita į savo pusę ir atsuka nugarą.

„Kaip jis pasakė? „Priklauso nuo to, ką turi glėby.“ Štai kaip? Keista. Labai keista.“ Bet žodžiai liko. Įtarimas, kad Liudviko pasakyta užuomina galėjo reikšti, jog vis dėlto būta kitos moters, vis sugrįždavo į Julijos mintis. Nors tai tik įtarinėjimas. Nieko konkretaus. Ligūsta fantazija. Kitaip tariant, praeities šešėlis dėl jos tėtušio neištikimybės? Gal ji, kaip duktė, išgyveno kur kas labiau, nei tada jai atrodė? Todėl ir veja tokias mintis apie Liudviką. Juk labai greit galima apkaltinti visai nekaltą žmogų, kai pats tebeturi dar tokią gyvą šeimos patirtį. Gal tiesiog dėl ligos ir neturėjimo ką veikti vėl „atsibudo“ anuomet psichinės įtampos užslopinta potencija? Nes tikrai galėjo būti, kad daug jėgų atimantis darbas pareikalaudavo ir savo „duoklės“. Jis tik nenorėjo jai to sakyti. Konkurencija nesnaudė, o Liudvikas dėl to išgyveno labiau, nei atrodė išoriškai? Bet jei vis dėlto kažkas buvo, jei ta kita egzistavo, tada Julija tikrai pareikalautų, kad jis paliktų ją ramybėje. Nes po to, ką patyrė su Valteriu, seksas su savo vyru atrodo

ne tik apgailėtinas, bet ir tikra kančia. O jei nėra gero, tai nereikia visai. Galiausiai, jei tokį ilgą laiką būtų buvus kita, Julijai apskritai nereikėtų likti su Liudviku. Nubaustų jį už neištikimybę ir galėtų vėl būti laiminga su Valteriu. Bet ji nieko nežino. Tuščias oro burbulas, mintys, sąžinės priekaištai, pareigos jausmas ir toks didelis nusivylimas. O gal laimė? Gal Liudviko liga – Julijos laimėjimas? Juk dabar ji vėl turi jį tik sau ir, atrodo, amžinai. Ji jam reikalinga labiau nei bet kada. Ir jei nebūtų pažinusi Valterio, netgi džiaugtųsi, kad jos vyras vėl toks kaip anksčiau. Taigi jei nebūtų Valterio... Deja, jis yra, nors jie ir nebesusitinka. Jis yra ir visada liks jos mintyse, jos širdyje, jos gyvenime. Todėl ir sunku ištverti Liudviko artumą, galvojant apie tas nuostabias akimirkas, praleistas meilužio glėby. Meilužis... Kaip bjauriai skamba tas žodis. Jis ne meilužis. Jis – jos mylimasis. Tos akys, tas šnibždesys, jo rankos, jo... Ak, jei galėtų tai pamiršti. Julija tikrai norėtų, kad viso šito nebūtų buvę. O gal vis dėlto susitikti su juo? Ji taip jo išsiilgo Na, tik vieną kartelį. Labai trumpai... Ne. Geriau nereikia. Bus dar sunkiau. Ji taip labai jį myli.

***

O Liudvikas tikrai tesėjo savo pažadą ir, dideliam Julijos nusivylimui, reikalavo sekso netgi dažniau nei du kartus per savaitę. Tai buvo taip nepakenčiama, kad jai tikrai prasidėjo galvos skausmai. Todėl kai po gana ilgos pertraukos vieną dieną vėl perskaitė telefono langelyje:

„Tu esi draugystė, kuriai negalioja laikas ir atstumas.

Tu esi kertinis akmuo mano gyvenimo pamatuose.

Pasiilgau. Myliu. Laukiu."

Nebeiškentė ilgiau ir, atsiprašiusi anksčiau iš darbo dėl „stomatologinės profilaktikos", netruko atsidurti prie Valterio namo durų.

– Julija, mano mylimoji! – apkabina taip, kad ji pravirksta.

– Aš taip tavęs pasiilgau. Tu net įsivaizduoti negali, *kaip* aš tavęs pasiilgau, – kūkčioja jo glėby.

– Ne daugiau, nei aš tavęs, mano meile. Patikėk, tikrai tikrai ne daugiau.

Aistra pasotinta, lengvas nuovargis atsispindi Julijos veide. Ji laiko rankoje kavos puodelį, patogiai įsitaisius įprastoje vietoje ant sofos. Valteris sėdi priešais ir susimąstęs ją stebi.

– Nežiūrėk taip, mano mielas. Yra, kaip yra. Mano sąžinė neleidžia palikti jo tokioj apgailėtinoj būklėj, kuri, atrodo, niekada ir nepagerės.

– Kodėl taip ilgai tylėjai, Julija?

– Todėl, kad man labai sunku susitikinėti su tavimi ir tuo pačiu gyventi su juo. Aš tave labai myliu, todėl, kai nematau, ne taip skauda. Be to, jis kontroliuoja kiekvieną mano žingsnį, skambina prieš darbo pabaigą ir klausia, kada grįšiu. Minutes apskaičiuoja, kur ir kiek turiu užtrukti. Liudvikas prakeiks mus abu, jei jį paliksiu... ir bus teisus. Mano pareiga juo rūpintis. Aš jo žmona, Valteri.

– Taip, tu jo žmona, ir net labai gera žmona.

– Šaipaisi iš manęs? Gera žmona negali būti neištikima, o aš, kaip žinai, esu.

– Kita, tavo vietoje, būtų jį seniai palikusi... Tą turėjau galvoje sakydamas, kad esi gera žmona.

– Bet, Valteri, aš neturėjau teisės... na, pats žinai... kas tarp mūsų vyko.

– Kodėl vyko? Ar tai reiškia, kad tu tikrai nusprendei paaukoti mūsų meilę dėl jo, vyro, kuris tavęs nemylėjo? Atsipeikėk, Julija, pagalvok, ar verta? Jis buvo tau neištikimas. Jis – pirmas, o ne tu.

– Tai tik žodžiai, mano mielas. Pyktis kalba tavo lūpomis. Iš kur tau žinoti, ar jis turėjo kitą moterį?

– O jei vis dėlto žinau?

– Ak, liaukis. Tikrai netikiu.

– Be reikalo, Julija. Be reikalo netiki. Jis visada tavimi naudojosi, kaip naudojasi ir dabar. O tu aklai pasiduodi. Kodėl?

– Todėl, kad netikiu. Liudvikas buvo man visai geras vyras.

– Nejaugi? Ir iš to didelio gerumo susiradai mane? – keistai šypteli.

– Valteri, – Julija pašoka įsižeidusi. – Tu eini per toli... Taip man ir reikia. Atrodo, metas namo...

– Ei, ei, na, nepyk, nenorėjau tavęs įžeisti, – nutveria už rankos ir prisitraukia prie savęs.

– Viskas gerai... Man tikrai metas, – bando nusišypsoti. – Tu teisus. Aš susiradau tave, nes jaučiausi vieniša. Tu – mano gimininga siela, mano meilė, bet jis – mano vyras. O įtarinėti jo neištikimybe, šiaip ar taip, aš negaliu, nes neturiu jokių įrodymų, taigi ir jokio preteksto juo netikėti nėra. Lik sveikas...

– Julija, palauk, – stabdo Valteris. – Tu negali taip išeiti.

– Kodėl ne?

– Atleisk man. Tikrai nenorėjau. Mums reikia pasikalbėti. Ir tuojau pat. Prisėsk dar truputėli, labai prašau.

Ji sugrįžta į savo vietą. Jis atsisėda šalia apkabindamas:

– Gyvenimas nėra toks, kokio mes norėtume, Julija. Todėl ir ieškom užsimiršimo ar išsiblaškymo visur, kur tik įmanoma. Bet tai tik savęs apgaudinėjimas, deja. Sielos apgauti neįmanoma. Tu myli mane, bet apsisprendei likti su juo. Ką gi. Reiškia, palaidojai save gyvą. Tau net atrodė, kad, nematydama manęs, jausiesi geriau, pasinersi į kasdienybę, užsimirši. Bet pati supratai, kad tokia tavo taktika tikrai nepasiteisino, nes sakai, jog vėl blogai miegi. Man neramu dėl tavęs, Julija. Saugok save. Tos bemiegės naktys gali prišaukti nelaimę... O ji kartais būna daug arčiau, nei mes tikimės. Ir tada viskas, kas anksčiau buvo taip svarbu, staiga praranda bet kokią prasmę. Aš to nežinojau, kol nepatyriau savo kailiu. Dabar žinau.

Nors ir sakoma, kad tik kentėdamas gali geriau pažinti save, tik tada tavo siela tobulėja, bet per ilgai užsitęsusi kančia gali ir suluošinti. Taigi aš manau, kad vis dėlto svarbiau pasipriešinti, bet ne nusilenkti ir kęsti toliau. Nes pasipriešinimas, kad ir koks būtų, kur

kas geriau, nei tylus nusižeminimas, leidžiant su tavim elgtis kaip su tuščia vieta.

Patikėk, nors ir koks atrodė tavo vyras geras, jis vis dėlto naudojosi tavimi. Bet tu tai supratai, gal net ne visai sąmoningai, todėl ir pasipriešinai, nes padarei tai, kas tau atrodė ne visai gerai. Tu pasipriešinai jo abejingumui, mylėdama mane. Sakyk, ar tai nebuvo nuostabu? Ar nesijautei laisva, o anksčiau patirtas pažeminimo jausmas ar nepasitraukė kažkur į šalį?

– Taip, tu teisus. Aš vėl gerai jaučiausi, Valteri. Tu tapai nepakeičiamas žmogus mano gyvenime, vienintelis draugas. Juo visada ir liksi...

– Daugiau nei draugas, negu nepakeičiamas, Julija. Aš myliu tave. Mes mylim vienas kitą. Ar supranti, ką tai reiškia? Todėl ir prašau, palik jį. Juk buvai man žadėjus. Juk buvom sutarę, ar ne taip?

– Žadėjau. Ir tikrai būčiau savo pažadą tesėjusi. Bet situacija netikėtai pasikeitė. Deja, ne kiekvienas gali ryžtis peržengti savo sąžinės ribą, Valteri, nes paprastai, sulaukę tam tikro amžiaus, jau nesam vieni. Ir todėl būtent nuo mūsų priklauso, ar kiti žmonės, jei ir nebus laimingi, tai bent nekentės. Pats likimas taip norėjo, kad likčiau su juo.

Matydamas, kad jo mylima moteris tiesiog beviltiška fanatikė, tvirtai įsikalusi į galvą „privalomą" žmonos pareigą, Valteris nusprendžia, jog tolimesnis įkalbinėjimas, bent jau šiuo metu, tikrai neduos norimų rezultatų, ir pakeičia taktiką:

– Tada bent pasakyk, kad mudu niekada nesiskirsim, nesvarbu, kas atsitiktų. Na, jei tu netgi liktum gyventi pas savo vyrą. Man reikia tavęs ne mažiau nei tavo Liudvikui, mano mūza. Pažadėk, Julija. Juk taip abiem geriau. Kaip šiandien...

– Taip, visiškai tau pritariu, bet kaip tai bus įmanoma?

– Ką nors sugalvosim.

Julija jau siekia durų rankenos, kai Valteris vėl ją sustabdo:

– Dar kai kas... – jis nutyla nesiryždamas.

– Na, sakyk.

– Ne, nieko...

– Tikrai nieko? Turi kitą moterį? Sakyk, aš suprasiu.

– Ne, nėra kitos. Tik aš kai ką girdėjau... Juk pati supranti, tame pačiame mieste gyvenam.

– Ką girdėjai, Valteri? – žiūri į akis.

– Kitąkart papasakosiu...

– Na, jei nenorėjai sakyti, tada nereikėjo užsiminti. Taigi klok.

– Nenorėčiau būti klaidingai suprastas.

– O, liaukis. Juk ne maži vaikai esam. Na? Nemėgstu užuominų.

– Yra tokia Veronika...

– Veronika, o toliau? Kas ji? Moteris, kuri tau patinka?

– Julija, kaip gali apie tai galvoti? Aš myliu tave.

– Na, ir kas. Juk vien meile sotus nebūsi. Kūnas turi savo poreikius, reikalauja, kas jam priklauso, o mes retai matomės, – jos balse pasigirsta nusivylimo gaidelė.

– Kodėl tu taip? Kuo aš tau nusikaltau? – hipnotizuoja mėlynų akių žvilgsnis, ir ji sutrinka.

– Atleisk, Valteri, vien mintis, kad gali turėti kitą, tiesiog nepakeliama...

– Ta moteris, Veronika Miuler, buvo... Liudviko draugė. Nepyk, tiesiog noriu, kad žinotum. Tu pažįsti mane, paskalos – ne mano pasaulis, bet šį kartą darau tai iš gryniausio egoizmo, dėl savęs, na, ir kad tu nesijaustum taip labai jam nusikaltus.

– Iš kur tokia informacija, Valteri? – nenorom suklūsta.

– Žinau, ir viskas. Juk sakau, kad tame pačiame mieste gyvenam.

– O jei tai netiesa? Maža, ko žmonės prišneka. Juo labiau kai gerą padėtį užimantis vokietis ima ir veda užsienietę. Kaip manai? Juk visai galimas daiktas, kad taip ir yra? Žinai, prieš susipažįstant su Liudviku teko dirbti pas vieną našlį. Tai įsivaizduok, visas kaimas tik ir laidė liežuvius nuo ryto iki vakaro, nors tarp mūsų ne tik absoliučiai nieko nebuvo, bet ir negalėjo būti. Tada ir pasimokiau, kad tai, kas

kalbama, dažniausiai labai maža dalele atitinka tiesą. Tas nesveikas noras pakenkti tiesiog savo malonumui. Aš tikrai negaliu suprasti, kodėl žmonės tokie pikti. Ir ne kažkokie, o būtent tie, kurie stengiasi vaidinti labai pavyzdingus, labai gerus, netgi praktikuojančius tikinčiuosius. Taigi ačiū už informaciją, bet kad galėčiau patikėti, reikia kiek daugiau.

– Jei nori, aš galiu gauti daugiau duomenų apie tą moterį. Galėtum pati su ja pasikalbėti. Kaip manai? Žinoma, bus taip, kaip tu nuspręsi.

– Kas ji tokia? Na, iš profesijos, suprantama.

– Kažką veikia firmoje. Toje pačioje, kur dirbo tavo Liudvikas.

– Ačiū, Valteri. Aš pagalvosiu.

– Kada susitiksim, Julija?

– Ak, paklausk ko lengvesnio.

– Supratau...

– Nė velnio tu nesupratai, Valteri! – staiga supyksta.

Bet jis tik apkabina ją ir ramina, glostydamas plaukus:

– Ššš, viskas gerai. Nusiramink. Aš lauksiu...

Jai taip nemalonu staiga išsiveržusio savo pykčio. Gerai supranta, kad tai tik nevilties, abejonės, nusivylimo išraiška. Valteris nori gero. Jiems abiem. Todėl tikrai nenusipelnė jos grubumo. Ir, nepaisant nieko, vis viena glaudžia prie savęs, užuot parodęs duris.

– Atleisk man, tiesiog nesivaldau. Nervai, – apkabina bučiuodama. – Nepyk. Paskambinsiu, kai tik galėsiu.

– Nepykstu, Julija. Bandau suprasti. Nusiramink ir niekada nesuabejok manimi. Tikrai paskambinsi? – šypsosi. – Tikrai, tikrai?

– Pažadu.

– Tada gerai. Lauksiu.

Dar vienas ilgas atsisveikinimo bučinys, dar vienas meilės kupinas apsikabinimas. Skuba gatve, sėdasi į mašiną, pasuka gerai žinomu keliu. Valterio pasakyti žodžiai juodu debesiu kabo virš Julijos galvos. Ji tokia pavargusi. Ar tikrai yra... buvo kita moteris? Atrodo

gana realiai, nors ir nenori tikėti. Negi būtų buvęs toks veidmainis? „Brangioji, mieloji", pirk, ką nori, niekada nepakėlė prieš ją balso. O gal tai tik Valterio taktika? Dėl tokių dalykų niekada negali būti šimtu procentų garantuota. Nieko neįrodysi. Juk kai susitinka du meilužiai, nei vyras, nei žmona gale lovos nestovi. Gal reikėtų pamatyti tą moterį? Bent jau žinoti, kaip atrodo. Gal tada taptų kas aiškiau? O gal paklausti paties Liudviko, kas ta Veronika Miuler? Nesąmonė. Ne, jo klausti nėra jokios prasmės. O kaip susitikti? Ar kalbės su ja? Gal nusijuoks, visiems išpasakos? Galiausia tai reikštų nusižeminti. Labai jau delikatus reikalas. Hm, tiek to. Šiandien vis viena niekas nesigalvoja. Per daug emocijų. Valteris atima visas jėgas. Po jo apkabinimo lieka tik malonus nuovargis. Bet kas bus, jei ir Liudvikas šįvakar pareikš savo norą? Julija net pasipurto nuo tokios minties.

– Nieko nebus. Kas gali būti? – sako balsu. – Užsikeberios ir vėl nusikeberios kaip ir kiekvieną kartą, – staiga susigėsta. – Oje, na, ir vulgarumas, ponia Krauze.

Bet tas dvigubas gyvenimas tikrai nemalonus. Du vyrai, tokie skirtingi. Ji jaučiasi kažkaip keistai, lyg purvu apdrabstyta. Lyg būtų daiktas, namų apyvokos rakandas. Julija turi apsispręsti: už vieną ar kitą. Jau buvo apsisprendus. Už Valterį. Paskui už Liudviką. Netgi galutinai. Nors ir nesijautė dėl to apsisprendimo laiminga. Bet susitikus vėl skaudžiai pajuto, koks Valteris jai svarbus, tiesiog būtinas. Po perkūnais, ką daryti? Laukti, kad viskas išsispręstų savaime? Bet galiausiai, *kas* gali išsispręsti savaime? Juk jos vyras, nors dėl ligos ir negali dirbti, tikrai nesiruošia iškeliauti į anapus. O Valteris, nors ir prisiekinėja, kad lauks, bet vis viena lieka klausimas, ar ilgai? Galiausiai niekas neprabėga taip greit kaip gyvenimas. Ak, ką čia „prabėga", tiesiog pralekia šuoliais. Nespėji net gerai apsidairyti, ir metų vėl nebėra. Rodos, taip neseniai įkėlė koją į šią šalį, pirmi įspūdžiai dar tokie gyvi, o šitiek laiko jau nugyventa. Taigi, kas toliau? Kas laukia jos dar po penkerių ar dešimties metų? Nejaugi tai viskas? Nejaugi tai, ką vaizdavosi pasiekus, tikrai yra taip svarbu, kad vertėjo palikti

savo šalį, pažįstamus žmones, tėvus? Jaustis vienišai ir svetimai tarp žmonių, kurie jos ir kurių ji niekada nedomino? O juk net jos nuosavas vyras – taip pat svetimas. Anksčiau atrodė, kad viskas gerai, juk užsienietis, kitas mentalitetas, taip ir turi būti. Nesuprato to ar tiesiog nenorėjo sau prisipažinti. Kol nesutiko Valterio. Ir tik su juo būdama Julija nejaučia to „mentalitetų skirtumo". Vadinasi, ne čia esmė. Bet tada kur? Meilėje? Bet kiek tikras tas jausmas, kurį patiria du mylintys žmonės vienas kitam? Na, jų atveju, atrodo, net labai tikras. Taigi galimas daiktas, kad būtent taip ir yra. Meilėje. O jei taip, reikia būtinai išsiaiškinti su ta moterim. Ir jei vis dėlto pasitvirtintų, kad Liudvikas, na, kad jie... tada Julija visai kitaip pasijaustų. Reiškia, ta būsena, jos depresija atsirado dėl Liudviko kaltės, o ne todėl, kad ji yra tiesiog silpnų nervų. Bet kodėl ji anksčiau viso to nematė? Na, gal nenorėjo matyti? Juk taip dažnai mes tiesiog stengiamės negalvoti apie dalykus, kurie kelia netikrumą ir baimę, vien todėl, kad tikimės taip apsisaugoti nuo kančios, slapčia vildamiesi, jog viskas gal dar savaime susitvarkys, pakryps į gerą pusę.

Suskamba mobilusis, ir Julija žino, kad tai Liudvikas. Toliau vairuodama mašiną atvožia dangtelį.

– Klausau, Liudvikai.

– Iš kur žinai, kad tai aš?

– Daugiau nėra kam, iš ten ir žinau.

– Kur esi?

– Pakeliui į namus.

– Norėjau tik paklausti, ar nupirkai žuvies, kurios prašiau?

– Taip.

– Gerai. Na, tai iki greito.

– Iki.

Ji žvilgteli į laikrodį. Lygiai keturiasdešimt penkios minutės prabėgo nuo darbo pabaigos. Vadinasi, pagal tikslų Liudviko apskaičiavimą ji jau turi būti išėjusi iš parduotuvės ir pakeliui į namus. Taip

kiekvieną dieną. Po perkūnais, kokia kontrolė. Anksčiau nesidomėjo, ką ji veikia. Svarbu, kad pižamos būtų sudėliotos pagal spalvas. O dabar dar ir tai. Nė žingsnio be jo žinios. Koks rūpestingumas. Nebeturi ką veikti, tai ir prilipo kaip šlapias lapas prie užpakalio. Tikrai ne iš meilės. Kaip psichiatras tada pasakė, kai ji skundėsi savo vyro dėmesio stoka? „Labai stipriai išreikštas jūsų nuosavybės jausmas." Taigi reikia suprasti, – nenormalu. Taip. Bet ne Julijos, o būtent jo, Liudviko. Įdomu, ką pasakytų tas pats psichiatras dabar, kai kalba eina apie atvirkštinį procesą? „Labai gerai. Vyro pareiga rūpintis mylima moterim?" Taip taip, nelygu, kaip vertinsi.

Valterio užuomina kaitina Julijos kraują, kursto ambicijas. Įkyriai skverbiasi mintis, kad Liudvikas vis labiau ir labiau „siurbia" ją į save. Tuo šypsančiu veidu, tuo amžinu „mieloji", tuo savo dominavimu be jokių išlygų. O juk už to nepriekaištingo fasado vis dėlto slepiasi abejingumas ir valdžia. Jos pareiga, ji privalo, ji jo žmona. Bet ar tikrai ponia Krauzė turi tyliai paklusti pono Krauzės norams?

Tačiau kodėl tik dabar apie tai galvoja? Gal vis dėlto prielaida, kad ta Veronika egzistuoja, palietė jos moterišką ego kur kas daugiau, nei ji pati suvokia? Juk kas, jei ne Julija, visada labai buvo išdidi vyriškos lyties atžvilgiu ir jaunystėje niekada net nemanė kovoti su kitomis dėl vieno ar kito patikusio vaikino. Arba aš, arba nereikia visai. Jis turi atsispręsti. Nors gal būtent tai ir buvo jos klaida? Nes „apspręsdavo" dažniausiai atsitiktinumas ar aplinkybės ir, aišku, ne jos naudai. Bet panelė Laukaitytė nepripažino konkurenčių ir skubėdavo pasitraukti vien pastebėjus, kad jos draugas abejoja neapsispręsdamas, ar ji, ar kita... Todėl žinia, jog vis dėlto tokia konkurentė buvo, ir net gana ilgą laiką, jai, Julijai, liekant ne tik antram plane, bet ir visai nustumtai į šalį, buvo visiškai nepriimtina. Juo labiau kad tada, kai kažkokia Veronika sėdėjo su jos vyru restorane ar leido laiką viešbutyje, ji blizgino ne tik parketą, bet ir jo batus, skalbė, tvarkė, virė, dėliojo „pagal spalvas". Taigi vien tokios minties jau buvo per daug, kad nesukiltų jos moteriškos ambicijos. Ar tai turėjo galvoje

Valteris, kalbėdamas apie pažeminimą? Ar žinojo jis ir anksčiau apie ją ir Liudviką, todėl ir tapo jos meilužiu greičiau, nei Julija suspėjo apie tai pagalvoti? O juk jis elgėsi tikrai labai drąsiai, atrodė visiškai tikras savo sėkme. Ir neapsiriko. Kodėl gi ne, jei vyras turi meilužę, tai ir žmona gali turėti. Ir būtent jis, Valteris, panoro juo tapti. Bet jei tikrai taip, jei Julija būtų tada žinojusi, ar būtų pasielgus kitaip? Galimas daiktas. Jos laimė, kad nežinojo. Nes garantuotai būtų vėl sukilęs tas tuščias savigarbos jausmas. Bet ji būtinai jo paklaus, kai susitiks, privers pasakyti tiesiog dėl paprasčiausio įdomumo.

***

Julija įsuka į kiemą ir mato prie lango stovintį Liudviką. „Laukia, nekantrauja. Visai kaip šuo. Tik kad uodegos nevizgina."

– Na, mieloji, pagaliau. Krauk viską ant stalo. O, taip taip, būtent šios žuvies ir norėjau. Galvojau, kad tik nesumaišytum. Įpakavimai labai panašūs.

– Atrodo, gerokai išalkai?

– Žinoma. Kai nieko neveiki, tai ir apie valgį daugiau galvoji. Tiesiog iš nuobodumo.

– Tau reikėtų duoti perdaryti mašinos valdymą su viena ranka. Tada galėtum važinėti pats. Kai dirbau pas vieną vyndarį, jis taip pat turėjo tokią mašiną ir labai puikiai susitvarkė.

– Gera mintis, reikės pagalvoti.

– Ką veikei šiandien? – klausia, lyg tikrai būtų įdomu.

– Žiūrėjau televizorių.

– Ir nebuvai išėjęs pasivaikščioti?

– Ne. Tiesiog tingiu.

– Būtų visai neblogai, Liudvikai. Man atrodo, kad vis priaugi svorio.

– O kas čia baisaus. Vyrams galima.

– Koks skirtumas, vyrams ar moterims. Kas per daug, tas per daug.

– O tu, atrodo, dar sulieknėjai. Visai kaip tada, prisimeni, kai susipažinom. Žiūrėk, nesuliesėk per daug, nemėgstu, kai krūtinė kabo.

– O aš nemėgstu storų vyrų, Liudvikai, – staiga sako ji.

– Tikrai? Na, jau. Kai storas apkabina, tai bent jauti tikrą jėgą.

– O kai užsigula, tai gali šonkaulius įlaužti.

– Ha, ha, ha, dar taip niekada nekalbėjai, mieloji. Bet tu juk žinai, kad meilėje man egzistuoja tik viena padėtis, taigi niekuo negaliu padėti.

– Gal užsiimk sportu? Juk galim nusipirkti veloargometrą. Bemintum sau kambary. Ir svoris neaugtų, ir raumenis treniruotum. Per laiką gal ir inervacija pagerėtų, kaip manai?

– Gal ir reikėtų. Bet kad labai jau nesinori.

– Ne norai svarbu, Liudvikai. Ir aš turiu daryti daug dalykų, kurie neteikia malonumo, bet jei reikia, niekur nesidėsi.

– Tu? Tikrai? O man atrodė, kad esi net labai viskuo patenkinta.

Julija tyli. „Ar tikrai nieko nesupranta, ar tiesiog tyčiojasi? Kas gali būti laimingas, nuolat tvarkydamas? Nors, ką gali žinoti, juk yra visokių moterų. Gal jo motina buvo viena iš tų, kurios neišleidžia šluostės iš rankų net miegodamos?“

Ji paruošia Liudvikui vakarienę ir pradingsta kambaryje. Atsisėda priešais paveikslą. Vien žiūrėjimas į jį ramina. Bando galvoti apie Valterį. Kada galės vėl susitikti? Juk „stomatologinė profilaktika“ negali kartotis kas kelios dienos. Tai gal kitą kartą „eiti“ pas ginekologą? „Taip, tikrai nebus lengva. Maniau, kad blogai, kai vyras vėlai grįžta, bet, pasirodo, kur kas blogiau, kai visai niekur neišeina. O Valteri, Valteri, taip neseniai mylėjai mane, o aš ir vėl tavęs noriu. Gerai, kad nepaklausei, ar aš su Liudviku... Man būtų labai nemalonu tau tai sakyti. Bet turbūt pats supranti, kad taip yra, todėl ir neklausi. Tu mane tikrai myli, antraip juk nesutiktum su viskuo. Na, bent jau noriu tikėti, kad myli, nes, kad ir kaip ten būtų, tai vienintelė paguoda šioje tokioje nepakenčiamoje situacijoje. O dar ta Veronika. Ar tikrai ji egzistuoja?“

***

– Sveikas, Valteri, čia aš.

– Julija, na, pagaliau.

– Norėjau tik paklausti, ar būsi namuose. Atrodo, kad šiandien galėsiu užbėgti kokiai minutei.

– Minutei?

– Na, porai valandų.

– Aišku, kad būsiu.

– Tikrai nesutrukdysiu? Gal turi jau ką suplanavęs?

– Jei ir turiu, vadinasi, atšauksiu. Juk tu man svarbiau.

– O, Valteri, tada gal geriau kitą kartą.

– Jokių kitų. Šiandien. Jei tik gali. Juk nesimatėm ištisas dvi savaites. Pasiilgau.

– Gerai. Ir aš tavęs pasiilgau. Labai, labai. Iki. Būsiu ketvirtą.

– Laukiu.

Jie sėdi suglaudę galvas ir tyli. Julijos pirštai glosto tankiais plaukais apžėlusią Valterio krūtinę:

– Papasakok ką nors, – prašo pašnibždom. – Bet ką. Tiesiog noriu girdėti tavo balsą.

– Betikslės mintys, pradingstančios erdvėje... Abejonės, atimančios sapnus... Ką tau papasakoti, mylimoji? Kad man labai liūdna, kai tavęs nėra šalia...

– Papasakok ką nors, kas mane nuramintų. Aš noriu užmigti ant tavo krūtinės ir atsibusti tavo glėby... Kalbėk, mano vieninteli...

Valteris suima ranka jos galvą ir tyliai pradeda:

– Gyvenimo upė teka nevienodu greičiu.

Kuo lėčiau, tuo daugiau pamatom to, kas yra krante.

Mes plaukiam ir stebim ten stovinčius kitus žmones.

O kai kuriuos iš jų paimam į savo valtį.

Vieni plaukia su mumis ilgiau, kiti gana greitai vėl išlipa.

Kai ką kviečiam plaukti kartu, bet jie vis viena lieka krante,

Ir būna liūdna, kad atsisakė lipti į mūsų valtį, nes buvo mums labai svarbūs.

Deja, mes nebuvom pakankamai svarbūs jiems...

Stebim juos dar kurį laiką, kol išnyksta iš akių,

Vėl ir vėl klausdami savęs, kodėl jie nepanoro plaukti kartu,

Taip ir nerasdami atsakymo. Todėl galiausiai pavadinam tai likimu.

Kartais į savo valtį esam priversti priimti netgi tuos,

Kurie mums labai svetimi ir nepageidautini,

Bet vis viena tenka plaukti su jais labai ilgą laiką.

O kai jie pagaliau išlipa, pajuntam palengvėjimą,

Nes tų žmonių buvimas valtyje mums buvo labai nemalonus.

Nors kai kas ir bando tvirtinti, kad iš pradžių nepakenčiami dalykai yra

Draugystės garantas ateityje... Bet aš tuo netikiu.

Julija pasižiūri į jį ir nusišypso:

– Kaip gražiai tu moki pasakoti, Valteri.

Jis taip pat jai šypsosi. Pabučiuoja į skruostą:

– Lipk į mano valtį, Julija, nes mes ir taip jau praradom labai daug mums duoto laiko.

– Aš noriu pasikalbėti su ta moterim...

– Gerai.

***

– Šiandien grįšiu vėliau. Turiu reikalų mieste. Noriu pavaikščioti po parduotuves.

– Ilgai neužtruk, mieloji.

– Pasistengsiu, mielasis.

Popietė Valterio bute praeina tarsi viena akimirka. Jis vėl nutapė jos portretą. Šį kartą su ryškiai raudona suknele, ir paveikslas stovi gerai matomoje vietoje.

– Net negalvok prašyti, kad paslėpčiau. Man reikia matyti tave.

– O kodėl raudona suknelė? Negaliu pakęsti ryškių spalvų. Juk matai, kad nešioju tik tamsias ar, geriausiu atveju, pastelines.

– Tai tavo temperamentas, Julija. Tai meilės spalva. Tai erotikos liepsna, kuri nudegina mane kas kartą, kai tave apkabinu. Ir patikėk, tau tikrai labai tiktų raudono aksomo suknelė. Matai, kaip dera prie kaštoninių plaukų, tavo akių.

– Gerai jau, gerai, įtikinai. Kitą kartą pasistengsiu įsigyti ką nors raudona.

– Ačiū, Julija, bet tu juk žinai, kad visų gražiausia man vis dėlto tavo kūno spalva...

– O Valteri, tikiuosi, kad ano paveikslo dar niekam neparodei?

– Žinoma, ne.

– Pasitikiu tavimi.

– Pasitikėjimas yra visų svarbiausias meilės garantas, Julija. Kaip galėčiau tau meluoti?

***

Lauke jau geroka prieblanda. Liudviko šešėlis sušmėžuoja lange. Jis laukia. Pagaliau Julijos mašina įsuka į kiemą.

– Kur taip ilgai buvai? Juk jau temsta.

– Vaikščiojau po miestą, po parduotuves...

– O aš sėdžiu vienas namuose. Labai gražu, Julija. Labai gražu iš tavo pusės.

– Bet juk neatimta teisė turėti asmeninį gyvenimą, Liudvikai, kaip ir tu jį turėjai, kol dirbai ir taip pat labai dažnai sugrįždavai gana vėlai.

– Aš dirbau mūsų abiejų labui, o tu vaikščioji savo malonumui. Tai didelis skirtumas.

– Sakai, dirbai? Na, tada galiu suprasti. Ypač kai darbo vieta restoranas ar viešbutis, o vienintelė bendradarbė – tokia žavinga Veronika Miuler.

– Ką tu pasakei?

– Tai, ką girdėjai. Aš viską žinau.

– Nesąmonė! Ką būtent tu žinai?

– Aš nebuvau vien apsipirkti, Liudvikai. Kalbėjau su tavo Veronika, asmeniškai. Prieš gerą valandą. Ir ji viską papasakojo. Žinai, man netgi pasirodė, kad darė tai su didžiausiu malonumu, triumfuodama, žiūrėdama į mane labai iš aukšto, lyg būčiau apgailėtinas sliekas, kurį, jei panorės, treptelės koja ir sutraiškys. Beje, taip ir darė: traiškė. Tik ne batu, o žodžiais. Ir patikėk, *mielasis*, man tikrai labai skaudėjo. Viską, tiesiog viską išklojo. Taigi šitiek metų tu ne tik melavai man, bet ir naudojaisi mano darbu.

– O aš sakau dar kartą, kad tai nesąmonė, paistalai. Tu neturi jokių įrodymų. Ar nesupranti, jog ji tau pavydi, kad pasirinkau tave, kad esi pono Krauzės žmona. Tu, o ne ji. Todėl ir paisto tas nesąmones. Visos tau pavydi, tik tu pati, atrodo, nevertini savo laimės.

– Sakai, nevertinu, Liudvikai? O kas, jei ne aš, visus tuos metus buvo pavyzdingiausia žmona, be žodžių vykdanti kiekvieną tavo norą? Kas, jei ne aš, kentė tavo abejingumą, gulėdama šalia naktimis ir leisdama viena ilgus savaitgalius?

– Na, bet dabar juk vėl viskas gerai, Julija. Aš vėl toks koks anksčiau. Ir, manau, tikrai negali skųstis mano, kaip tu sakai, abejingumu. Tu mano žmona buvai ir liksi. Ir tegu eina visos Veronikos velniop! – kažko staiga labai susinervina.

– Dabar, dabar... Netikiu. Būk garbingas, Liudvikai, ir bent prisipažink, kad ji buvo tavo meilužė ir kad ne tu, o Veronika tave atstūmė dėl ligos, nes, kaip ji pasakė, „invalido pensija vis dėlto labai skiriasi nuo skyriaus viršininko algos“, ir kad jai labai gaila, bet, turėdama savo išvaizdą ir jaunystę, nusipelno geresnio vyro.

Ji nutyli, kad Veronika pasakojo, jog Liudvikas buvo netgi pažadėjęs savo meilužei skirtis su žmona, kai tik gaus kitą paaukštinimą. Tiek jau to. Jai svarbu tai žinoti. Jai, bet ne jam. Gana to, ką pasakė.

– Nesąmonė, nesąmonė, tūkstantį kartų nesąmonė!!! Ir iš viso turėčiau būti paskutinis idiotas, kad prasidėčiau su kažkuo,

kas dirba toje pačioje firmoje! Galiausiai jaunos mergšės manęs niekada nedomino. Visos kekšės, tik ir žiūrinčios, kaip pasigauti viršininką. Rimtam gyvenimui nesukurtos. Nesugeba nei virti, nei kepti, apsileidėlės su metro ilgumo nagais. Ak, Julija, Julija, negi tu tikrai patikėjai, kad aš galėčiau taip žemai pulti? Nesupyk, mieloji, bet buvau apie tave tikrai kur kas geresnės nuomonės. Meilužė. Ha! Tik pamanykit. Norėjo, aišku, kurgi ne. Ir ne vien ji. Kabinosi, kad net bjauru. Ateina, būdavo, ir išverčia silikono prikimštus papus tiesiog ant rašomojo stalo. „Prašom pasirašyti, viršininke, štai čia." O kaip aš galiu pasirašyti, kad per tą silikoną popieriaus nematau. Kai pareikalavau sumažinti iškirptę, tai ir įsižeidė. Matai, kaip šmeižia. Vis dar keršija. O kas darytųsi, jei tikrai tarp mūsų būtų vykę tokie dalykėliai. Pareikalautų pinigų už negimusį vaiką? Visos jos tokios. Negali atleisti, kad nepasidaviau. Bet aš – vedęs vyras, Julija, todėl norėčiau baigti šią temą kartą ir visiems laikams. Na, na, nieko sau naujiena. Čia tai bent. Labai mane įskaudinai ir nuvylei, žmona. Visų pirma, kad taip žemai puolei: nuėjai pas ją ir kalbėjaisi, o antra, ir visų blogiausia, kad patikėjai. Taip, būtent tai ir skaudžiausia, – *patikėjai.*

– O tie vakarai restoranuose, tie užtrukimai darbe, Liudvikai, – jos balse abejonė. – Juk ji buvo visada kartu.

– Na, ir kas, kad buvo. Visi buvo ir visos. Juk kolektyvas. Ar jūsų firmoje ne taip pat?

– Aš nedalyvauju.

– Tai tavo reikalas. Bet čia taip priimta. Mes, vokiečiai, mėgstam švęsti.

– Tik be žmonų...

– Na, juk aš tau jau sakiau, kad tai tik firmos vidaus reikalas... Oho, oho. Mat, kokia gyvatė. Turbūt jau visas miestas skamba. Ir, aišku, visi tiki. Kaipgi netikės? Bet kaip tu, mieloji, galėjai patikėti, pažindama mane jau tiek metų? Neįsivaizduoju, kaip galėjai bent suabejoti manimi?

– Sakai, suabejoti? – nenori pasiduoti Julija. – O kaip paaiškinsi savo vėl atsiradusį sekso poreikį, na, juk supranti, ką turiu galvoje.

– Ak, mieloji. Tai paprasčiausias stresas. Labai didelis darbo stresas. Manai, lengva buvo atlaikyti tokį spaudimą? Projektas toks, projektas anoks... Aš juk viršininkas, reiškia, už viską atsakau. O galiausiai ir paaukštinimas nusimatė. Tikras reikalas. Vadovauti jungtiniams skyriams. Ar bent gali įsivaizduoti, kokią algą būčiau gavęs? Ir tos nesibaigiančios vakarienės... visada turi išlikti pasitempęs, visada apgalvoti kiekvieną žodį, kad nepasakytum, ko nereikia... Tu net supratimo neturi, kaip tai sunku, kaip išvargina. O apie moteris tai net minčių nekyla. Ir juo labiau apie tokias kaip ta nesubrendėlė Veronika. Prisimeni, koks pavargęs grįždavau? Dabar, kai pakankamai pailsėjau, pati matai, noras ir vėl atsirado. Tik man kažkodėl atrodo, kad būtent tu rodai mažiausiai iniciatyvos. Kas yra, Julija? Gal pati turi meilužį, o užsipuoli mane? Na, prisipažink?

– Taip, taip, Liudvikai, žinau, geriausias būdas gintis yra puolimas, ar ne taip? – išvengia tiesaus atsakymo.

Jis šypteli:

– Na, tai baigiam temą...

– Baigiam, – ji staiga prieina ir atsistoja priešais. – Tai tu tikrai neturėjai kitos moters, išskyrus mane, nuo tada, kai esam vedę? Pasakyk man, žiūrėdamas į akis, Liudvikai.

– Aišku, kad neturėjau, – žiūri prisimerkęs.

– Prisiek.

– Prisiekiu, tūkstantį kartų prisiekiu! Na, dabar tiki, dabar patenkinta?

Ji tylėdama palinksi galva. O Dieve, nejaugi tai iš tikrųjų tik melas? Nejaugi ta moteris galėjo viską išgalvoti? Kad ji viena iš tų, „einančių per lavonus", Julija neabejojo. Visa jos išvaizda, tas tiesiog vulgarus pasitikėjimas savimi, ta šypsena, tas žvilgsnis, – viskas rėkte rėkė: „Tik per vestuves pelenės tampa princesėmis. O jei nesugebi užkariauti turtingo, kaltink pati save."

Julijai buvo nemalonu su ja kalbėtis. Ir ypač apie Liudviką, sužinoti apie jo neištikimybę, išgirsti, ką jis sakė, kaip elgėsi, kaip šaipėsi iš Julijos, tiesa, nors ir netiesiogiai, bet užuominos, bent jau jai, buvo gana aiškios. Iš kur galėjo ta moteris žinoti? Nors... gal ir nežinojo. Juk panašūs juokai apie pavyzdingas žmonas visada vienodi. Pokalbio metu Julija stengėsi išlaikyti draugišką toną, todėl joms, regis, pavyko pasikalbėti. Bet jei moteris melavo, vadinasi, ponia Krauzė tikrai išstatė save pajuokai. Gal Liudvikas ir teisus, kad tokios „Veronikos" negali atleisti, jei numatyta „auka" nepasiduoda jų įtakai ir nepakliūva į spendžiamas pinkles? Juk yra buvę atvejų, kai prasidėdavo net šantažas. Argi maža psichopatų, slankiojančių aplink ir įsivaizduojančių, kad, jei jie taip nori, visa kita tiesiog nebeegzistuoja. Gal ir ta Veronika atakavo Liudviką, kada ir kur įmanydama? Juk jis pasakė „ne", žiūrėdamas Julijai į akis. Galiausiai net prisiekė.

O jei taip, tai ne Liudvikas, o būtent ji gyveno dvigubą gyvenimą. Gal todėl ir nubaudė ją likimas, duodamas išbandymą, kuriam ji neatsispyrė? Pažinti saldžią meilės nuodėmę ir visą likusį gyvenimą atgailauti, rūpinantis invalidu tapusiu vyru? Taip, tai tikriausias Dievo pirštas. Ji beviltiška nusidėjėlė, veidmainė, ištikimybės laužytoja, apgailėtina bobšė. O gal būtent Valteris sugalvojo visa tai, norėdamas, kad Julija paliktų savo vyrą? Gal jis susitarė su ta Veronika? Gal kaip tik jis melavo?

– Nelaimingoji, ką tu padarei? Kaip tu galėjai? – sako savo kalba, vėl stovėdama priešais paveikslą. – Gal prisipažinti viską savo vyrui ir prašyti atleidimo? Bet jis tikrai niekada neatleistų. Būtų netgi dar blogiau. Taigi, kas buvo, jau nebepakeisi, o vienintelė išeitis išpirkti savo nuodėmę, likti pas Liudviką ir juo rūpintis. Sudie, Valteri. Sudie, mano meile. Nesvarbu, melavai ar sakei tiesą. Viskas baigta. Sudie amžinai.

***

– Labas, motule, kaip gyvuoji?

– O, Julyte, mano vaikeli. Vis manęs nepamiršti. Girdi, Sargi, Julytė skambina. Taip taip, vizgini uodegą. Taigi Julytė, mūsų

Julytė. Važiuosim pas ją. Dži, dži, dži per laukus, per miškus į Vokietiiiiiją.

Julija vos susilaiko nepradėjus balsu raudoti. „O Dieve, gerasis Dieve, už ką?“

– Atvažiuosit, atvažiuosit, tik dar kiek palūkėkit. Aš jus abu labai myliu.

– Mylim ir mes tave, Julike. Pasakok, kaip tau sekasi?

– Ai, motule, pati supranti, kad gyvenime nėra taip, kaip mes norim. Jei ne tas, tai kitkas, o išsvajotos didelės laimės kaip ir nėra.

– Ar tu jau pas Valterį?

– Dar ne.

– Ar kas atsitiko? Gal apsipykot? Nieko, jei myli, tai pyktis greit praeis.

– Nesusipykom, mamute, aš tik niekaip neapsisprendžiu.

– O kodėl?

– Na, pati supranti, ta Liudviko liga. Kažkaip sąžinė neleidžia palikti bėdoje.

– Suprantu, vaikeli. Ir man buvo nelengva. Tavo tai bent kiaulysčių neprikrėtė, o manasis... pati žinai. Tos moterys... šitiek metų, o kai susirgo, tai jau ir aš gera buvau.

Julija klausosi ir galvoja, kad vis dėlto jos ir motinos likimai – tarsi du vandens lašai. Tiesa, mama neturėjo tokio Valterio. Bet, jei būtų norėjus, tikrai būtų suradusi. Ir visai nesunkiai. Juk išvaizda tikrai nesiskundė. Ir dabar dar kur kas geriau atrodo negu jos bendraamžės. Tik, aišku, ji nenorėjo. Mylėjo tėvą, todėl ir kentė viena. O ką iškentė?

– Mama, noriu tavęs kai ko paklausti...

– Na, tai klausk, Julyte. Kieno daugiau, jei ne motinos, gali klausti? Kas negerai? Juk jaučiu, kad esi kažko liūdna.

Julija papasakoja kiek galėdama trumpiau apie pokalbį su Veronika, ir Adelė pirmą kartą sužino, kad jos mylima duktė kenčia lygiai taip pat, kaip ir ji kadaise.

– Bet tu man niekada nieko nepasakojai? – stebisi. – O juk, atrodo, tai tęsiasi ne vieną dieną.

– Nebuvau tikra, mama. Galiausiai nieko ir nežinojau. Tiesiog kamavo nuojauta, todėl ir maniau, kad tai tik mano fantazija, na, supranti, dėl tėčio, užtat ir nepasakojau.

– Žinai, atvirai sakant, kažkodėl aš ta jo priesaika netikiu, vaikeli. Niekada negali būti tikra, ar sako teisybę, ar meluoja. Pati pagalvok, koks vyras taip ims ir prisipažins, kad buvo neištikimas? Juo labiau protingas vyras. Juk gerai supranta, kad po to prisipažinimo jau nebebus taip, kaip buvo. Todėl ir meluos kiek įmanydamas, nes tu vis viena negalėsi nieko konkretaus įrodyti. Ir turėsi tikėti, jei norėsi gyventi kartu. O juk retas, Julele, išlieka be nuodėmės. Labai retas. Nebent tikrai myli. Bet tokių labai mažai. Tokius ant pirštų gali suskaičiuoti. Visokie baliukai, krikštynos, gimtadieniai, vardadieniai. Ir, jei vyras vertas dėmesio, tai gegučių tikrai netrūksta. O juk tavo Liudvikas, kiek suprantu, dar labiau vertas dėmesio nei tavo tėvas. Petras turėjo tik gerą išvaizdą, tavasis dar buvo ir didelis viršininkas. Taigi visiškai įmanoma, kad buvo ta Veronika ar kokia kita Monika. O klausei tikrai be reikalo. Ypač dabar, kai sakai, kad daugiau nebedirbs, kad invalidas. Tai jau tikrai turėtų būti paskutinis besmegenis, jei prisipažintų. Juk kur dėsis, jei tu jį paliksi?

– Ką man daryti? Ką tu darytum mano vietoj, mama?

Adelė giliai atsidūsta:

– Oi dukrele, nieko nėra lengviau, kaip patarti. Tik kiekvienas turi nuspręsti pats, kaip jam geriau. Aš nedariau nieko, juk žinai. Bet tu – kas kita. Tu neturi eiti mano pėdom vien todėl, kad aš taip pasielgiau. Jei sakai, kad myli Valteri, pasikalbėk su juo. Ką jis patars?

– Jis nori tik vieno, kad persikraustyčiau pas jį. Ką daugiau dar gali patarti? Aš net pamaniau, kad, ko gero, jis tą Veroniką ir prikalbino man taip sakyti.

– Niekada negali žinoti... Bet juk tu taip pat to nori?

– Taip, mama, labai noriu. Tik sąžinė graužia. Jei Liudvikas nebūtų susirgęs, būčiau jau seniai palikusi. Bet dabar. Jei ta moteris vis dėlto melavo? Vadinasi, tada jis niekuo man nenusikalto. Nelaimė.

– O jei ji sakė tiesą, kaip tada darytum?

– Jei būčiau tikra, kad tarp jų viskas buvo, tada nebeabejočiau.

– Negi tikrai nėra jokios galimybės sužinoti?

– Neturiu supratimo. Vienas sako taip, kitas kitaip. O kuris meluoja, ponas Dievas težino.

– Gal, sakau, taip suvesk į akistatą?

– Ką?

– Na, kad abu susitiktų, tavo Liudvikas su ta Veronika, ir, aišku, tu kartu. Tada matysi, kaip elgsis.

– Liudvikas nesutiks jokiai akistatai. O ir ji taip pat. Kodėl turėtų?

– Nesakyk, nesakyk, Julyte. Moterys kerštingos. Pameluok jai, kad Liudvikas sakė apie ją ką nors labai bjauriai ar įžeidžiamai. Gal sureaguos?

– Na, tu ir patari, mama, – stebisi Julija.

– Oi, dukra, tu manęs nepažįsti. Buvau ir aš gana pasiutus. Kartą nusprendžiau net nueiti į tokį vakarėlį ir gražuolei kudlas padegti. Bet persigalvojau. Bijojau, kad tada tavo tėvas mane paliks. O aš tikrai to nenorėjau, nes labai jį mylėjau. Todėl ir tikėjausi, kad išsitrankys ir sugrįš. Taigi taip ir buvo. Tik, deja, mažai naudos iš sugrįžusio turėjau, kad jį kur šėtonas pekloj... Ak, atleisk, vaikeli, nusišnekėjau, – susizgrimba per daug pasakius. – Aš tik šiaip, ne iš blogos valios.

Bet Julija supranta motinos neviltį. Pritaria jai ir dėl „šėtono“, ir dėl „peklos“. Nes tik dabar ir gali suprasti, kaip jai buvo sunku. Pasiųstų ir ji Liudviką dar toliau, pas patį Liuciferį, jei tik būtų tikra, kad melavo. O idėja visai nebloga. Dėl tos akistatos. Reikės gerai pagalvoti. Tikrai. Gal pavyks? Bravo, motulė. Kas galėjo pamanyti? Galiausiai ir meluoti nereikėtų. Juk tikrai išvadino kekše.

– Ačiū, mamute, už patarimą. Labai labai ačiū.

– Tu rimtai? – kažko nustemba Adelė.

– Kuo rimčiausiai. Taigi iki kito malonaus. Kai tik ką naujo sužinosiu, tuojau paskambinsiu. Nesirkit ten judu.

– Laimingai tau, vaikeli. Bus viskas gerai, pamatysi.

– Bus mama, tikrai bus. Dar palūkėk truputėlį.

– Na, tik manim jau nesirūpink. Neprapuoliau iki šiol, neprapulsiu ir toliau. Žiūrėk, kad tu susitvarkytum savo gyvenimą ir nebūtum tokia nelaiminga, kokia aš buvau. Ar Lietuvoj, ar užsieny, o pasirodo, visur tas pats šūdas. Jei gerai, tai gerai, o jei ne, tai nors imk ir plunksnas iš uodegos išsipešiok... kaip ta papūga.

– Tikėsimės, kad gal neteks pešioti. Sudie, mamele, – juokiasi Julija.

– Sudie, Julyte. Iki.

***

Mintis, kuris iš abiejų vyrų sakė teisybę ir kuris melavo, neduoda Julijai ramybės, ir ji nusprendžia ilgai nelaukus apsilankyti pas Valterį. Papasakoja jam apie pokalbį su Veronika ir apie Liudviko priesaiką.

– Ir tu patikėjai?

– Juk sakau, kad jis prisiekė.

Valteris kurį laiką žiūri į ją ir palinguoja galva. Paskui ištiesia ranką ir įprastu judesiu priglaudžia prie savęs:

– Juo tiki, o manim ne? Kodėl, Julija?

– Bet, Valteri, juk tu taip pat girdėjai tik tai, ką pasakoja ta Veronika. O man atrodo, kad tokia kaip ji tikrai nekelia pasitikėjimo. Gal jis tikrai ją atstūmė?

– Ne, mano meile, deja, ne. Ir ne tik aš, visi apie tai žino.

– Kas tie visi?

– Tie, kurie būdavo kartu, kurie juos pažįsta. Be to, Liudvikas ir nesislėpė. Buvo visai pametęs galvą dėl jos. Nepyk, žinau, kad tau nemalonu tai girdėti, bet, patikėk, nenoriu, kad būtum ir toliau jo išnaudojama. Tu verta geresnio vyro. Negalvok, kad taikau sau. Bet

jis nėra tas, kokį tu pažįsti. Jau sakiau, mes – vietiniai, Julija, todėl ir žinom daug daugiau vieni apie kitus, negu tu gali įsivaizduoti. Miestas atrodo tol didelis, kol jame negyveni. Bet jei čia užaugi ir praleidi pusę amžiaus, tai ir pažinčių susikaupia atitinkamai.

– Tu žinojai, kas aš tokia, kai atėjau į tavo studiją, juk taip?

Valteris tyli.

– Ei, atrodo, tavęs kai ko klausiau? – sudirgsta Julija.

– Taip...

– Ir tu viską žinojai apie Liudviką? Na, supranti, ką turiu galvoje?

Jis nežymiai linkteli galvą.

– O, dangau! O, siaube! Jei būčiau bent įtarus, – Julija sukniumba ant sofos ir užsidengia rankomis veidą. – Tai štai kodėl tu buvai toks...

– Greitas? Taip, bet aš seniai pažinojau ir tave, tiesiog iš matymo. Parodė vienas pažįstamas. Beje, tas pats, kuris pažįsta Veroniką asmeniškai. Aišku, ir Liudviką.

– Kur tai buvo?

– Tu ėjai gatve, o mes sėdėjom kavinėje.

– Kada?

– Gal prieš gerus dvejus metus. Paskui mačiau tave parodoje, žinojau, kad nupirkai mano paveikslą. O kai paskambinai, pamaniau, kad pats likimas man tave siunčia. Todėl ir skubėjau, kad būčiau... tikras.

– Bet kodėl, Valteri?

– Koks čia klausimas, kodėl? Todėl, kad man labai patikai. Tada, dar gatvėje. Gal pažįstamas ir nebūtų parodęs, jei pats nebūčiau atkreipęs jo dėmesio. „Žiūrėk, kokia moteris, kokie plaukai, kokia eisena, – pasakiau jam. – Ji atrodo tiesiog tobula.“ – „A, tai Liudviko Krauzės žmona. Atrodo, rusė ar kažkas panašiai.“ – „Taip ir maniau, kad ne mūsiškė. Ką gi, galiu tik pavydėti ponui Krauzei.“ O mano pažįstamas nusijuokė ir papasakojo apie... na, tu žinai. „Kaip tai įmanoma? – stebėjausi. – Jei aš ją turėčiau, būčiau laimingiausias vyras pasaulyje.“ – „Tu ne Krauzė. Jam kitaip viskas atrodo ir viskas

įmanoma.“ Nuo tada tavęs negalėjau pamiršti. Buvo net gaila, kad esi taip begėdiškai apgaudinėjama.

Julija sėdi netekusi žado. Tai bent naujiena.

– Ar tas tavo pažįstamas žino apie mus? – klausia bespalviu balsu.

– Julija, kaip gali taip galvoti? Niekas nežino. Absoliučiai niekas. Tai, kas liečia tave ir mane, mūsų meilę, priklauso tik mums ir taip liks, kol mes oficialiai nesusituoksim.

– Kodėl man niekada to nesakei?

– Ar tau tai labai svarbu? Galiausiai nežinojau, kaip reaguosi. Nenorėjau skaudinti, nes pasakyti tik pusę tiesos taip pat ne išeitis. Prisipažinsiu, ir pats gerai nežinau. Turbūt todėl, kad labai tave myliu ir bijau tiesiog visko, kas galėtų pakenkti mūsų santykiams. Bet dabar tu žinai ir man belieka tikėtis, kad nepadarysi neigiamų išvadų.

– Aš noriu suvesti juos abu akistatai, – staiga sako ji.

– Kodėl?

– Todėl, kad tada nuspręsiu, kuris meluoja ir kuris ne.

– Manai, kad pavyks?

– Nežinau. Reikia viską gerai apgalvoti.

– Tau taip labai svarbu sužinoti tiesą?

– Na, savaime suprantama.

– Kodėl?

– Todėl, kad... tiesiog taip reikia.

– Ar tai reiškia, jei įsitikinsi, kad Liudvikas meluoja, tu jį paliksi?

– Taip.

– Esi tuo tikra?

– Be jokios abejonės.

– Gerai...

– Kas gerai?

– Jei tau tai labai svarbu...

– Kalbėk aiškiau, Valteri. Ko aš dar nežinau? Ir apskritai, man nepatinka tavo nutylėjimai. Galiu apsispręsti netgi tavo nenaudai.

Taigi geriau sakyk viską ir tuojau pat. Nes aš turiu būti absoliučiai garantuota. Kad išnyktų bet kokia abejonė.

– Taip, žinoma. Bet manau, jog akistata tavęs taip pat neįtikins. Tiek vienas, tiek kitas tiesiog gali labai gerai suvaidinti... Juk gali, ar ne?

– O kaip kitaip?

– Yra dar kita galimybė...

– Ką?

– Na, jei jie abu susitiktų savo įprastoje vietoje, viešbuty, ir tu įsitikintum... supranti, ką turiu galvoje?

– Įprastoje vietoje...Valteri? Tu, pasirodo, tikrai daug žinai, – stebisi Julija. – Bet ar tai įmanoma?

– Manau, kad taip.

– Kokiu būdu?

– Per Veroniką.

– Šit kaip... Tai tu ją vis dėlto gana gerai pažįsti?

– Ne, tik iš matymo.

– Aha...

– Klausyk, Julija, – atrodo, nepajunta jos abejonės. – Tai labai paprasta. Aš pakloju tūkstantinę ir susilažinu su tuo savo pažįstamu, kad jis prikalbės Veroniką pakviesti Krauzę į viešbutį ir... na, pati supranti. Kadangi jis labai mėgsta lažintis, ir mes visi tai dažnai darom, mums čia bus lyg ir nekaltas žaidimas, o tu galėsi pagaliau įsitikinti. Veronikai bus pasakyta, kad jei mes (na, aš su juo) įeisim į kambarį ir rasim juos lovoje, ji taip pat gaus savo dalį. O jei Liudvikas atsilaikys ir neateis, vadinasi, lažybas laimėsiu aš. Aišku, dėl to nebūsiu laimingas, bet, šiaip ar taip, tai vienintelė išeitis, Julija. Nes gyvenimas praeina daug greičiau, nei mums norėtųsi... Na, ką pasakysi?

– Pasiduodu, – iškelia rankas. – Tačiau yra vienas „bet“. Ne tik tu su juo, o ir aš pati norėsiu pamatyti savo akimis.

– Žinoma, kitaip juk nepatikėsi. O mano pažįstamas niekada net nesužinos, kur tikroji lažybų esmė.

– Genialu. Valteri, tu tikrai išradingas.

– Na, ko tik žmogus nepridarai dėl mylimos moters.

– Noriu tavim tikėti...

– Neįžeidinėk. Ir žinok, tai bus pirmas ir paskutinis kartas. Jokių išsisukinėjimų. Jei taip, tu jį paliksi ir persikelsi pas mane. Pažadėk, Julija, nes kitaip nedarysiu nieko.

– Na, aišku, prižadu.

– Ir nėra jokių kitų priežasčių, dėl ko negalėtum ar nenorėtu su juo skirtis?

– Ne, tikrai, ne.

– Bet kai pagalvoju... Liudvikas Krauzė – tai ne šiaip kas. Juk tu gali jį turėti sau vienai ir visam laikui, Julija. Jį ir, aišku, mane. Ar tai ne viliojanti perspektyva?

– Man – ne.

– Gal gali paaiškinti, kodėl?

– Pirma priežastis, todėl, kad tave myliu.

– O kitos?

– Kitų nesakysiu.

– Vis viena norėčiau sužinoti

– Gerai, o kodėl tu?

– Na, kad tave myliu.

– O dar?

– Dar? Nežinau. Tiesiog labai myliu. Argi to neužtenka?

– Būtent.

– Ir aš pasiduodu, – juokiasi apkabindamas. – Pirma priežastis, šiaip ar taip, visų svarbiausia.

***

Po pokalbio su Valteriu Julija galvojo, jog, kol tai įvyks, praeis ne viena savaitė, gal net mėnesiai, bet, didelei jos nuostabai, viskas klostėsi net labai greit. Likimas ar... sutapimas? Koks skirtumas? Ji nenorėjo gilintis. Mintis, jog Liudvikas galėjo meluoti žiūrėdamas jai į akis ir netgi prisiekti, privertė rimtai susimąstyti. Nes jai (gal net vien

praktiniais sumetimais) tolimesnis gyvenimas su juo nedavė jokių garantijų ateičiai. Julija labai gerai suprato, kad, jeigu tai, ką sako Valteris, pasitvirtins, panašūs netikėtumai jos nenaudai galimi bet kada. Tai reiškė, jog, praėjus dar dešimčiai ar penkiolikai metų, vis viena gali likti gatvėje kaip stovi: kuopusi ne savo namus, prižiūrėjusi vyrą, kuris nerodė jai jokio kito jausmo, išskyrus labai savanaudišką ir praktišką, o visų svarbiausia, sulaukusi tokio amžiaus, kai galimybės lieka tikrai ribotos. O kad tokia perspektyva tikrai labai reali, ji vis mažiau abejojo, nes apie panašius atvejus, gyvenant čia, jau teko girdėti. Ir gana nemažai.

Jei nebūtų jos dailininko, galėtų sakyti, kad nėra kitos išeities. Bet dabar. Dabar ji dar turi galimybę surizikuoti. Ir ypač po Valterio prisipažinimo, kad susitikimas jo bute jam nebuvo „pirmas žvilgsnis". Tai dar daugiau įtikino Juliją, kad jo jausmas buvo labiau subrendęs, negu galėjo įsivaizduoti. Todėl visai realu, kad su juo ji tikrai gali būti laiminga, turėti visai kitą gyvenimą: abipusio supratimo, tikro jausmo, pasitikėjimo pagrindu.

Galiausiai tas nežmoniškas Liudviko pedantiškumas, perdėtas tvarkos reikalavimas. Visiška priešingybė Valteriui. O kad tai nebuvo tik žodžiai, Julija jau seniai neabejojo. Nes kai sykį ji tiesiog nesąmoningai (senu įpratimu) perbraukė ranka per palangę studijoje, ir ant jos pirštų liko pilkas dulkių sluoksnis, jis tik abejingai šyptelėjo:

– Na, ir kas? Juk jau sakiau, ką apie tai galvoju. Mes ir taip praleidžiam per daug laiko, rūpindamiesi savo buitimi, net nepastebėdami, kiek daug nuostabaus yra gyvenime.

Taigi nepraėjus nė savaitei po jų paskutinio pokalbio paskambinęs Valteris pranešė, kad reikalai pajudėjo. Tai reiškė, kad jis *jau* pasistengė įkaitinti savo pažįstamą, įteigdamas tokią pikantišką idėją, ir jie sukirto lažybų. Po to pastarasis savo ruožtu prikalbino Liudviko buvusią meilužę. Tiesa, tam panaudojo ne pačius geriausius metodus tvirtindamas, jog girdėjęs, kaip ponas Krauzė savo draugų rate

išsišaipė iš jos, išvadindamas tam tikrais žodžiais. Veronika dėl to labai įsižeidė ir sutiko. O ir kaipgi kitaip? Kuri moteris atsisakys keršto saldybės, taip negražiai „apkalbėta“, tuo pačiu norėdama įrodyti, kad būtent ji, bet ne jos daugiametis meilužis, ją paliko?

Bet Julija nori sužinoti detales, taigi Valteris jai atpasakoja vykusį pokalbį:

„Ką, tas senas kerėpla mane paliko? Esu pigi mergšė? Nesąmonė. Tai aš jam pasakiau, kad invalidai manęs nedomina. Įsivaizduok, taip ir pasakiau“, – tvirtinusi Veronika.

– Na, o ką tu į tai? – klausiau aš jo.

– Nepyk, Veronika, – atsakęs, – bet tikrai nelengva patikėti, kad tu galėjai paleisti tokį gerą kąsnį. Man atrodo, tiesiog pyksti ant jo, kad sugrįžo pas žmoną.

– Na, o ji? – vėl klausiu.

– Pašoko, kaip į uodegą įgelta. „Koks dar ten kąsnis. Buvo, kai viršininko algą gaudavo. Negi tikrai manai, kad aš paaukosiu savo gyvenimą invalidui. Juk jo dainelė jau sudainuota. Turėčiau būti visai besmegenė, kad toliau su juo likčiau. Jei būtų milijonierius, tada kitas reikalas. Išsiskiri ir gauni apvalią sumelę. O juk jis, be savo namo ir pensijos, daugiau nieko neturi.“

– Paskui jis nutilo ir šypsojosi. „Na, – raginau aš. – Kaip privertei ją sutikti?“ Tada jis atsakęs:

– Tu mane pažįsti. Jei jau ką nusprendžiau... Todėl ir sakau: „Žinai, mieloji, nors tu ir gražiai kalbi, bet, kad ir kaip ten būtų, jis vis dėlto ponas Krauzė, o tu, na, pati supranti. Man nieko nesuvaidinsi. Juk pažįstam vienas kitą nuo mokyklos. Taigi galiu lažintis iš poros šimtinių, kad jis tave paliko. O jei taip nėra, tada įrodyk.“

– Gerai, duok tris, ir aš tau labai mielai įrodysiu, kad jis vis dar tebebėga paskui mane kaip ištikimas šunelis, – pažadėjusi ji.

– Na, jau, taip imsi ir įrodysi. Kaip tu tai įsivaizduoji?

– Patikėk, tikrai nėra nieko lengviau. Skambučio užteks, ir atšlubuos ten, kur panorėsiu.

– Tikrai? Gerai, tada lažinamės. Bet aš turiu jus pamatyti, supranti, lovoje, asmeniškai. Nes tu daug ko gali pripasakoti, kad nuglemžtum mano šimtines.

– Sutinku. Tada „Erelyje“, ten, kur visada su juo susitikdavom. Du šimtai penktas kambarys. Durys bus neužrakintos, – patikinusi ji.

– Kada?

– Pasakysiu, kai tik su juo susitarsiu.

Valteris šypsosi:

– Tai tiek. Matai, kaip viskas paprasta. Na, ką apie tai galvoji? Manau, kad neteks ilgai laukti, Julija. Bet ar tu tikrai to nori?

– Taip, Valteri, ir niekaip kitaip.

– Gerai, tada lauk skambučio. Kai paskambinsiu, galimas daiktas, negalėsiu daug kalbėti. Pasakysiu tik laiką. Numerį tu žinai. Aš sulaikysiu savo pažįstamą viešbučio bare, o tu nueisi. Tik jokiu būdu nevėluok. Nes antras kartas gali ir neįvykti, o ir antro tūkstančio prarasti tikrai nenoriu.

– „Erelis“, sakai. Labai gerai. Visai netoli nuo mano kontoros. Prisistatysiu, Valteri, tikrai. Gali neabejoti. Ir, kaip sakoma, jokios užtvaros manęs nesulaikys.

– Julija?

– Kas dar?

– Man labai nemalonu tai daryti... Noriu, kad žinotum.

– Ne labiau negu man, tikiuosi. Bet kartais tenka, deja. Juk gyvenimas susideda ne vien iš malonumų. Šiaip ar taip, man labai svarbus tas žinojimas. Ir dar kartą ačiū tau.

– Iki, Julija.

– Iki, Valteri.

***

Julija eina plačiu šaligatviu, pasivydama ir aplenkdama žmones. Jų čia visada daug. Tam ir pėsčiųjų zona. Stebėdama nepažįstamus, ga-

na jaunus veidus nenorom pagalvoja, kad nedirbančių vis dėlto ne tiek ir mažai, jei tokia masė vidury dienos gali neskubėdama šmirinėti po parduotuves.

Nors ir stengiasi nukreipti mintis į nereikšmingus dalykus, ji jaučia, kaip, artėjant prie viešbučio, išdavikiškai pradeda virpėti pirštai. Gal neiti? Bet juk Valteris padarė tai dėl jos. O ir tas žinojimas jai tikrai būtinas.

Kaip viskas įvyks? Ką pasakys Liudvikas? Ir ar tikrai ras jį su ta moterim? Paskutinėmis dienomis atrodė toks viskuo patenkintas. Juokavo, švilpavo savo mėgstamą melodiją, tai reiškė, kad yra labai geros nuotaikos. Julija spėliojo, kokia to viso priežastis, ir suprato tik tada, kai Valteris jai paskambino. Be jokios abejonės, tai galėjo būti tik Veronikos kvietimas susitikti. Šiaip Liudvikas jau važinėdavo mašina į miesto centrą ir netgi eidavo pasivaikščioti į pėsčiųjų zoną. O dažnai pasirūpindavo net maisto produktais. Todėl ir atvykti į numatytą susitikimą nebuvo jokių kliūčių.

Su Valteriu, atrodo, viskas aptarta. Taigi turi pavykti. Juk būtų visai nekas įeiti į kambarį, kai jie abu sėdės prie stalo ir kalbėsis. Tada Liudvikas tikrai „apvers viską aukštyn kojom“ ir apkaltins būtent ją, Julija. Nes jis tik norėjęs išsiaiškinti, kodėl Veronika jį šmeižia, kodėl platina tas „nesąmones“. Valteris turi paskambinti. Nė žodžio, tik skambutis – sutartas ženklas. Nes Veronika paskambins taip pat. Tam pažįstamam. O Viešpatie, koks kriminalas. Juokinga ar graudu, bet, deja, tai tikrovė. Jos tikrovė.

Julija įeina į viešbučio fojė ir nepastebimai prisėda ant minkštasuolio. Išskleidžia žurnalą, per jo kraštą apžvelgdama patalpą. Gana tolokai prie baro sėdi du vyrai ir kažką geria. Vienas iš jų Valteris. Jis sėdi pasisukęs profiliu į jos pusę. Kitas nematytas, nors Julija gali stebėti tik jo nugarą. Prasideda ilgos laukimo minutės. Ji jaučia, kaip per nugarą nubėga prakaito lašas. Vis daugiau ir daugiau. Sėdi toliau ir laukia. Ar jie jau viršuje? Bet juk nematė įeinant. Na, bent jau

pro paradines duris. Tiesa, šis viešbutis labai didelis, turi dar vieną įėjimą. Greičiausiai anuo ir pasinaudojo. Reikia tikėtis, kad taip ir bus. Ji vis žvilgčioja į baro pusę. Įeina dar keli vyrai ir pasuka jų link. Ne, jie nepažįstami su Valteriu. Susėda atskirai ir kažko užsisako. Fojė būriuojasi ir daugiau žmonių. Matyt, turistai. Įprasta viešbučio kasdienybė. Į Juliją niekas nekreipia dėmesio. Pagaliau ji mato, kaip šalia Valterio sėdintis vyras kilsteli prie ausies savo telefoną. Kažką trumpai pasako. Valteris taip pat išsitraukia savąjį, ir Julija išgirsta trumpą pyptelėjimą rankinuke. Pakyla ir lyg nesavom kojom pasuka laiptinės link. Liftu nesinaudos. Jei kur sustotų ar šiaip kas paspaustų kito aukšto mygtuką, būtų tik laiko gaišimas. O laiptai visada patikimas dalykas, aišku, jei turi sveikas kojas.

Valteris pastebi ją nueinančią.

– Po perkūnėliais, atrodo, vėl išsikrovęs, – slepia mobilųjį švarko kišenėje, kad pažįstamas nieko neįtartų.

– Imk mano, jei kas svarbaus, – pasiūlo.

– Ne, ne. Norėjau paskambinti vienam klientui. Vėliau. Nieko ypatinga. Ar tai buvo Veronika? – klausia gerai suprasdamas, kad būtent ji skambino.

– Aišku, negi negirdėjai, kai pavadinau vardu?

– Nesiklausiau, – sumeluoja.

– Ji pasakė, kad „užtruks mieste“.

– Nesupratau.

– Atseit, skambino į firmą, kad Liudvikas nieko neįtartų.

– A, viskas aišku.

– Na, atrodo, mums metas, – sako jo pažįstamas.

– Palauk, aš tuoj, negi paliksiu tokį brangų gėrimą. Leisk balandėliams įsisiūbuoti, juk pora minučių nieko nekeičia.

– Gerai sakai, Valteri. Pabaik savo konjaką. Jei nori, vaišinu dar kartą. Aš šiandien dosnus. Juk tavo tūkstantinė, skaityk, jau kaip ir mano kišenėje. Na, prisipažink, kad pralaimėjai, – draugiškai stukteli kumščiu jam į petį.

– Gal pralaimėjau, o gal ir ne. Niekada negali žinoti, kol nematai galutinių rezultatų, – šypsosi jis.

– Na, na. Aš pažįstu Veroniką. Juk nebūtų skambinusi, jei neturėtų savo „ruonio“ lovoje. Taip susitarėm. Kai nusimaus kelnes, duos žinoti.

Valteris lūkuriuoja.

– Na, gerk ir einam.

– Tuoj, neskubink. Leisk pasimėgauti, juk ne alkašai esam. „Kažin, ar Julija jau ten? Turėtų būti. Kaip ji viena vargšelė turės jaustis? Bet juk pati norėjo.“

Pagaliau jis nuryja paskutinį gurkšnį:

– Eime.

– Duokš pinigus.

– Kai pamatysiu.

– Ak, tu vis dar netiki? Be reikalo.

Jie pakyla liftu į antrą aukštą ir pasuka ilgu koridorium. Priekyje trumpam sušmėžuoja Julijos siluetas.

– Palauk, – sustabdo Valteris savo bendrą. – Matai? Bet juk tai tas pats kambarys...

– Ką?

– Na, į jį ką tik įėjo ta moteris.

– Negali būti.

– Ir dar kaip gali.

– Vis viena eime. Reikia išsiaiškinti. Gal kambarį sumaišė?

Kai atidaro duris, Valteris pamato Juliją. Ji stovi ir tyli. Veronika, sugriebusi rūbus, pradingsta vonios kambary. Liudvikas sėdi ant lovos krašto ir lėtai velkasi marškinius. Julija pasisuka į juos, meta trumpą žvilgsnį ir vėl nusisuka.

– Tu laimėjai. Eime. Nepatogu vėpsoti. Gana, pamatėm, – Valteris timpteli savo bendrą už rankovės, ir pastarasis be žodžių paseka juo.

– Bet juk tai Krauzės žmona, – stebisi. – Nieko nesuprantu. Iš kur galėjo ji čia atsirasti?

– Atsitiktinumas. Sutapimas. Še, tavo tūkstantis. Tu laimėjai, – staiga šypsosi.

– Bet dėl to neatrodai labai nelaimingas?

– Lažybos tam ir yra, kad laimėtum ar pralaimėtum. Koks skirtumas? Kitą kartą gal man pasiseks.

Jie sustoja prie lifto. Julija išeina iš kambario ir pasuka laiptų link. Praeidama pro juos pasisveikina.

– Gal važiuosit su mumis, ponia? Mes jau iškvietėm, – netikėtai pasiūlo Valterio pažįstamas.

– Ne, ačiū. Mėgstu vaikščioti pėsčiomis.

Valteris stebi ją tylėdamas. Jos reakcija rodo, kad turi neišsiduoti. Na, ką gi. Bet, kita vertus, ar nereikėtų jiems pasikalbėti tuojau pat? Atrodė labai susinervinusi. Smūgis buvo vis dėlto gana stiprus. O ir kaip kitaip? Juk niekam nemalonu pamatyti savo partnerį „nusikaltimo vietoje“. Na, bet gal pagaliau apsispręs, paliks jį ir... Valteris tikisi, kad bus viskas gerai. Tik kodėl ji elgėsi taip, lyg jo nepažintų?

– Čia tai bent, – vis negali atsistebėti lažybų laimėtojas. – Nieko sau. O gal Veronika jai pasakė? Žinoma. Greičiausiai taip ir buvo. Nori išskirti, kad turėtų sau. Ot tai naujiena. Įdomu, kuo viskas baigsis?

– Paprastai tokie dalykai baigiasi skyrybomis.

– Taip, žinoma. Bet šiuo atveju gal ir ne.

– Kodėl? Kuo skiriasi šis atvejis nuo kitų? – suklūsta Valteris.

– Na, juk ji ne mūsiškė. Rusė. Kur dėsis išsiskyrus?

– Lietuvė, – pataiso Valteris.

– Koks skirtumas, – neatkreipia dėmesio į „pataisą“. – Vis viena auslenderė. Kur gali išeiti? Juk, be vyro, nieko daugiau ji neturi. Tokios mūsų vyrų nepalieka. Tik įdomu, kaip Krauzė sureaguos? Ar būtent jis neišmes jos į gatvę?

– Na, jei taip įvyks, tada aš ja pasirūpinsiu.

– Tu? Kodėl tu?

– Todėl, kad ji man patinka. Mano skonio, supranti. Aišku, jei panorės.

– Ha, labai juokinga.

– O aš nejuokauju. Tarp kitko, ji nupirko mano „Tylą“. Taigi... kas žino, jei patiko mano paveikslas, gal patiksiu ir aš?

– Na, na. Tu ir Krauzės žmona... Negaliu įsivaizduoti.

– Kodėl?

– Todėl, kad tu nesukurtas šeimai. Tau būtina laisvė.

– Jei moteris to verta, galima atsisakyti ir laisvės, – juokiasi.

– Taigi, jei verta...

– Aš visai rimtai. Visada norėjau tokios kaip ji. O dar ir užsienietė, iš „ost“ bloko. Reiškia, patikima, miela. Juk ne be reikalo visi sako, kad jų moterys tiesiog sukurtos šeimai, meilei, ištikimybei.

– Gal tu ir teisus, bet esmė ta, kad mes abu užkietėję vienišiai, mano drauge. Tik kam aš čia sakau? Tu juk žinai ne blogiau už mane. Todėl manau, jog taip ir liks.

Jie vėl susėda prie baro, ir Valteris pasistengia pakeisti temą. Gerai, kad jo pažįstamas nieko neįtaria.

***

– Kaip turiu tai suprasti, Veronika? Kodėl taip padarei? – klausia Liudvikas, jai vėl pasirodžius.

– Iš kur man žinoti...

– Bet jei ne tau, tai tada kam? Kaip čia atsirado Julija?

– Tikrai neįsivaizduoju. Gal paklausė mūsų pokalbio, o gal pasekė tave?

– Nesąmonė. Tu vienintelė galėjai jai pasakyti.

– Nieko aš jai nesakiau. Palik mane ramybėje.

– Bet tu juk kalbėjaisi su ja ir pasakei apie mus. Ar bent supranti, kiek man reikėjo pastangų ją įtikinti, kad tarp mūsų nieko nebuvo?

– O kas pavadino mane pigia mergše? Kas išsišaipė iš manęs? Kodėl pasakoji visiems, kad tu mane palikai?

– Nesąmonė. Tu žinai, ką tau jaučiu. Tu mano mergytė. Aš juk tave myliu, Veronika. Kas tau tai sakė? Julija? Na, žinoma, kas gi daugiau. Patikėk, tai melas.

– Visi taip kalba. O tavo Julija nieko nesakė. Ji taip pat buvo girdėjusi, todėl ir klausė, ar tarp mūsų kas buvo. Aš papasakojau. Tarp mūsų viskas baigta, Liudvikai.

– O šiandien? Kodėl norėjai mane susitikti?

– Kad įrodyčiau, jog ne tu, o aš tave palikau, štai kodėl.

– Kam įrodytum?

– Koks skirtumas, kam. Tiems, kurie galvoja kitaip.

– Ir tik todėl?

– Žinoma.

– Sugrįžk pas mane, Veronika. Juk mes galim ir toliau susitikinėti. Aš išsiskirsiu su Julija. Mes galim susituokti.

– Nesąmonė! Negi iš tiesų galvoji, kad sutiksiu už tavęs tekėti? Tada gal ir būčiau. Bet dabar. Ką tu gali man pasiūlyti? Sapnuok toliau. Ir nedrįsk manęs šmeižti. Nors dabar vis viena niekas nebepatikės. Lik sveikas, Liudvikai. Grįžk pas savo Juliją ir prašyk atleidimo. Tiesą sakant, aš jos vietoje tokiu atveju tikrai pasiųsčiau tave velniop.

– Tu, pigi kekše, ar žinai, ką padarei?! – staiga išrėkia supratęs, kad galutinai prarado meilužę.

– Palaižyk man užpakalį, tu, senas invalide! Taip ir maniau... O jei dar kartą išgirsiu, kad mane vadini kekše, susitiksim teisme. Taigi draugiškai patariu užčiaupti žiaunas, nes brangiai kainuos!

Trenkia duris ir nukaukši koridoriumi. Liudvikas dar kurį laiką lieka sėdėti ant lovos krašto:

– Aišku, kad ji pasakė Julijai, kas gi daugiau? Prakeikta prostitutė! Ir kodėl aš visą laiką pakliūvu ant *tokių* meškerės? – sako balsu. – Pirmajai visą gyvenimą moku, išlaikau ją, o ji smaginasi su kitu, bandeles ryja už mano pinigus ir šaiposi. O antroji – dar geriau: „Senas invalide“, – mat kaip. Po perkūnais, bet Julija irgi gera.

Atėjo, pasižiūrėjo ir išėjo, nepasakius nė žodžio. Koks išdidumas, tik pamanyk. Kas tu įsivaizduoji esanti?! – burnoja toliau, vis labiau pykdamas. – Tu ponia Krauzė tik tol, kol esi mano žmona. Be manęs – niekas, nulis, tuščia vieta. Taigi turėtum kojas bučiuoti, o ne ragus statyti. Bet kai elgiuosi kaip su žmogum, tai spėjai pamiršti, kieno dėka pakliuvai į civilizuotą pasaulį.

Jam kažkodėl pikta, kad žmona nepuolė į ašaras, nešėrė antausio, nebandė aiškintis, kaip būtų padariusi kiekviena kita. Nes būtent tas tylėjimas, tas žvilgsnis, tas tylus priekaištas kažkaip žemino, gal net žeidė. Taigi „užsiėmęs" savo marškiniais Liudvikas veltui laukė emocijų proveržio, stengėsi nežiūrėti į jos pusę, todėl ir nepastebėjo trumpam įėjusių dviejų vyrų.

Krauzė atvirsta į lovą ir susikelia batuotas kojas ant jos krašto. Juk skubėti nėra kur. Už kambarį sumokėta visai dienai. Guli ir mąsto. Ką pasakys Julijai? Kad čia buvo visai ne tas, apie ką ji galvoja? Kvailystė. Juk rado abu lovoje. Veroniką, savo mėgstama poza sėdinčią ant jo. Ak, koks tai buvo geras jausmas... Po tokios ilgos pertraukos. Kad bent Julija būtų vėliau atėjusi, nesutrukdžiusi... Bet ji buvo gerai informuota. Neužrakintos durys. Tikslus laikas. Taip, tai Veronikos darbas. O jis net nenutuokė. „Viskas baigta", – pasakė jo saldi mergytė. Ir ji galvojo apie tai visai rimtai. Antraip juk nebūtų pakvietusi žmonos. Taigi liūdna, bet, atrodo, šį kartą tikrai *viskas baigta*. Kaip jam toliau elgtis? Ką darys Julija? Ar paliks jį? Kažin. Juk, be jo, nieko daugiau neturi. Krauzės namai ir jos namai. Tik lieka dar vienas klausimas. Iš kur Veronika vis dėlto ištraukė, kad Liudvikas apie ją blogai kalbėjo? Ir nors jo mylimoji tai paneigė, kas daugiau, jei ne Julija, bus primelavus, norėdama priversti ją prisipažinti? Taip, būtent. Galiausiai, kaip ji išdrįso jį sekti?! Taigi jis turi su ja labai griežtai pasikalbėti, reikalauti, kad pasiaiškintų. Parodyti jos vietą, kad pasijustų kalta ir būtų dėkinga, jog vyras maloningai atleidžia jos tokį nepateisinamą akiplėšiškumą.

***

Julija grįžta į biurą ir įsijungia kompiuterį. Dirbti šiandien negalės. Tačiau reikia bent suvaidinti dirbančią. Mintys pinasi. Sunku susikaupti. Vadinasi, jis melavo. O viskas, ką sakė ta moteris, yra tiesa. Visi žinojo, tik ji ne. Bet kaipgi kitaip? Kas su ja apskritai kalbasi? Ji čia svetima. Svetima biure, svetima namuose. Kokiuose dar namuose. Juk tai Liudviko namai. Kaip atėjo, taip ir išeis. Įdomu, ką jis sakys?

Julija susimąsto. Ilgai galvoja, bet taip ir negali įsivaizduoti, kokia bus jo reakcija. Tačiau kodėl? Juk šitiek metų gyventa kartu. Taip, būtent. Ir, nepaisant to, ji visiškai nepažįsta jo. Liudvikas, atrodo, myli tą moterį. Antraip nebūtų tuojau pat nubėgęs, vos tik pakviestas. Juk žinojo, kad Veronika jį paliko. O gal tikėjosi, kad ši apsigalvojo? Na, taip, žinoma. Tik aš sutrukdžiau jiems susitaikyti.

Julija pati nustemba nuo tokios minties. Ji kalta Liudviko akyse, ir jis už tai neatleis. Savaime suprantama, jokio atleidimo ji ir nenori. Ar šiaip, ar taip viskas nuspręsta. Liudvikas jos nemyli, kaip ir ji jo, o gyventi tik iš pareigos nėra jokios prasmės. Julija jam nieko neskolinga.

Supirpsi mobilusis, ir ji perskaito:

„Net ir nemaloniausi dalykai turi teigiamą pusę.

Jie atlaisvina kelią apsisprendimui.

Laukiu. V.“

Julija surenka vieną žodį:

„Ačiū“.

***

Artėjant mašinai prie namų ji staiga pajunta, kad būtų kur kas geriau, jei galėtų išvengti susitikimo su Liudviku. Taigi gal be reikalo nepaklausė Valterio ir paprasčiausiai jo nepaliko? Bet tada vyras tikrai būtų ją apkaltinęs. Dabar Julija turi pretekstą išeiti. Vargšas Krauzė, nebegalės guostis visiems, kokia beširdė, tiesiog nežmoniš-

ka jo žmona. Dabar visi ją supras ir pateisins. Tik jos ryšį su Valteriu teks kurį laiką dar saugoti paslaptyje. Niekas neturės žinoti, kad ji išėjo pas jį. Tai atsitiks kiek vėliau. O iki tol Julija verčiau išsinuomos kokį pigų kambarį. Taip. Reikia jam paskambinti.

– Na, kaip tu? – teiraujasi Valteris susirūpinusiu balsu.

– Nieko. Nelabai malonu. Važiuoju į namus. Taigi nežinau, kaip reaguos Liudvikas. Galimas daiktas, išmes į gatvę, neleidęs pasiimti net rūbų.

– Gal man atvažiuoti pas tave?

– Jokiu būdu. Tam ir skambinu, kad noriu paprašyti, jog apie mus dar kurį laiką niekas neturi žinoti. Tikiuosi, kad niekas ir nežino, juk taip, Valteri?

– Niekas, Julija. Tai štai kodėl šiandien manęs „nepažinai".

– Taip. Nepyk. Tu turi mane suprasti.

– Viskas gerai. Aš taip ir pamaniau. Sakyk, ką man daryti?

– Nieko, Valteri. Aš susirasiu kokį kambarį, kol viskas aprims.

– Ką? Kodėl kambarį?

– Na, juk negaliu iš karto persikelti pas tave. Tikrai kas nors pastebės pareinančią ar išeinančią.

– Gatvėje beveik niekas negyvena. Kas gali pamatyti?

– Vis viena nesaugu.

– Bet aš nenoriu ilgiau laukti, Julija. Na, jei jau taip bijai, yra viena išeitis. Visi namai turi išėjimą į vidinį kiemą, tą patį, kaip ir kiti, stovintys priešingoje gatvėje. Aš visada juo naudojuosi, norėdamas sutrumpinti kelią, ir atsiduriu iš karto ten, kur tu palieki savo mašiną. Taigi gali ir tu juo vaikščioti.

– Na, bus matyt, – nusileidžia. – Aš jau tuoj suksiu į kiemą. Iki Valteri, paskambinsiu, kai žinosiu ką konkrečiai.

– Susikrauk daiktus ir atvažiuok. Dar šį vakarą. Ko laukti, Julija?

– Bus matyt. Nepamiršk, ko prašiau. Niekas neturi žinoti. Iki, mano ištikimas drauge.

– Laukiu.

***

Julija randa Liudviką virtuvėje. Jis žiūri į ją ir tyli.

– Ar paruošti vakarienę? – netikėtai klausia ramiu balsu.

– Taip, – atsako kiek nustebęs.

Ji stovi prie viryklės, o Liudvikas laukia, negalėdamas suprasti, kaip įmanoma nieko nesakyti? Užuot puolusi priekaištauti, tiesiog tyli ir elgiasi taip, lyg nieko nebūtų įvykę. Bet ji juk turi kažką sakyti, kažkaip reaguoti, tik ne tylėti.

Julija pagaliau padeda lėkštes ant stalo. Liudvikui. Sau. Valgo toliau tylėdama ir jis neiškenčia:

– Kodėl nieko nesakai?

Ji pakelia į jį akis:

– Kai kuriems dalykams komentarų nereikia, Liudvikai.

Julijos ramus balsas jį kažkodėl sunervina. Ką tai reiškia? Juk negali būti, kad jai vis tiek, kas šiandien įvyko.

– Kaip išdrįsai mane sekti?! – užsiplieskia staiga. – Kokią turėjai teisę kištis į mano gyvenimą?!

Jis žiūri į ją piktu žvilgsniu. Julija tyli.

– Kaip gali paaiškinti savo netaktą?!

– Atleisk, man. Žinau, kad negerai pasielgiau. Bet tiesiog norėjau įsitikinti, ar Veronika melavo. Tu juk man prisiekei... Tik dėl to. Galiausiai maniau, jog, kaip tavo žmona, turiu tam šiokią tokią teisę. Taigi dar kartą labai atsiprašau.

Jis stebi ją, netikėdamas savo ausimis. Ką tai, po perkūnais, reiškia?

– Na, ir?!. – nenori pasiduoti.

– Nieko. Įsitikinau.

– Iš kur sužinojai apie tą susitikimą? Buvai susitarusi su Veronika?

– Aš pavargusi, Liudvikai. Labanakt, – pakyla ir išeina į kitą kambarį.

Jis sėdi, nežinodamas ką galvoti. Ar tai reiškia, kad Julija jį paliks? Išeis rytoj? O gal viskas bus kaip iki šiol? Kurgi dėsis be jo? Taip. Greičiausiai taip ir bus. Ji liks. Todėl ir atsiprašinėja. Pati išsigando. Jo planas užsipulti ją pavyko. O kai atsiprašė, tai ką daugiau jis galėjo sakyti? Gerai, jog pamatė, kad jos vyras nepuolė atgailauti, kad suprato, kas šiuose namuose galva. Aišku, kad sužinojo iš Veronikos. Bet kam jai to viso reikėjo? Ak, kas gali jas suprasti, tas bobšes. Vieną dieną prisiekinėja meilę, kitą apsisuka ir nueina. Na, dėl Veronikos viskas aišku. Jai reikia viršininko, o ne invalido. Bet kokį žaidimą žaidžia Julija?

Kai Liudvikas pagaliau nueina į miegamąjį, pamato, kad jos lova tuščia. Praveria duris į kitą kambarį. Jo žmona guli ant svečiams skirtos sofos. „Aha, vis dėlto rodo ragus. Na, ir tegu. Pasimaivys ir praeis. Svarbu, kad tik liktų. Ką aš darysiu be jos.“

***

Praeina savaitė. Ir, jei kas pažvelgtų iš šalies, atrodytų, kad Julijos ir Liudviko gyvenime mažai kas pasikeitė. Ji keliasi rytą ir išvažiuoja į kontorą. Grįžusi paruošia vakarienę, abu susėda prie stalo, persimeta keletu nereikšmingų žodžių, pažiūri televizorių, paskaito knygą. Julija pirma pasako „labanakt“ ir eina miegoti į svečių kambarį, o jis neprieštarauja. Tegu. Didelio čia daikto. Svarbu, kad tvarko namus, kaip ir anksčiau viskuo rūpinasi.

Darbe kolegės netruko sužinoti pikantišką istoriją ir vieną dieną, po kelerių metų pertraukos, Juliją vėl pakvietė „kavos puodeliui“. Gerai suprasdama, ką reiškia tas netikėtas „draugiškumas“, ji vis dėlto nuėjo ir, aišku, po keleto minučių viena iš jų palietė rūpimą temą klausdama, ar tai teisybė. Julija atsakė trumpu „taip“.

– Tikrai? Oje, tu vargšele. Kaip tau reikėjo jaustis... Papasakok.

– Tai kad nėra ko pasakoti.

– Kaip tai nėra? Iš kur tu sužinojai?

– Paskambino kažkoks anonimas ir pasakė, kad aš būtinai turinti tuojau pat nueiti į nurodytą viešbutį. O kai paklausiau kodėl, atsakė, kad Liudvikas kviečia, – meluoja Julija. – Pamaniau, gal jam kas atsitiko. Kai pradėjo vėl važinėti mašina... Na, juk pačios suprantat, jo sveikata ne kažin kokia, maža, kas gali būti. Taigi ir nuėjau.

– Bet į viešbutį. Ar tau nekilo jokio įtarimo?

– Ne, kodėl turėtų? Jis dažnai susitikdavo su firmų atstovais viešbučiuose... Tai ir pamaniau, gal kas nors pakvietė. Žinot, jo kvalifikacijos visada buvo vertinamos... Na, o susitikimo metu kažkas atsitiko, todėl jis mane ir kviečiasi. Juk tik kelios minutės nuo čia.

– Ak, štai kaip. Na, ir?.. Kai pamatei? Ką darei?

– Nieko. Ką turėčiau daryti? Juk kiekvienas žmogus turi teisę į savo privatų gyvenimą.

– Kaip gali taip sakyti?! Juk jis – tavo vyras! Jis negali su kita smagintis.

Julijai pasidaro linksma. Jei jau taip gerai sekasi meluoti, tai kodėl gi ne?

– Ak, mielos kolegės, negi jūs tikrai galvojat, kad būtent jūsų vyrai jums ištikimi? Nebūkit tokios naivios. Jūs niekada taip ir nesužinosit, su kuo ir kada. Na, nebent taip pat imtų ir paskambintų koks anonimas. O juk ir Liudvikas ne pirmą kartą atsigulė su Veronika į lovą. Man kažkodėl atrodo, jog pamiršot pagrindinį santuokos dėsnį...

– Kokį dėsnį?

– Na, kad apie sutuoktinio neištikimybę žmona sužino paskutinė. Taigi meskit iš galvos tuščias iliuzijas, kad jūsų mielieji jums ištikimi. O jeigu ir nepaliks jūsų, tai tik norėdami išvengti materialinių nuostolių, kai kurie, žinoma, ir visiško bankroto.

Kolegės nesmagiai tyli. Julija staiga pajunta, kaip vis dėlto malonu tyčiotis iš tų, kurios visada ją laikė žemesnės klasės. Todėl nugeria gurkšnį rudo skystimo ir kuo draugiškiausiu tonu tęsia toliau:

– Pagalvokit pačios, kas atsitiktų, jei jūsų vyrai imtų vieną dieną ir pareikštų norą skirtis. Pirmiausia prasidėtų dalybos. Nuostolis?

Taip. Toliau iškiltų vis dar neišmokėto namo klausimas, kurį skyrybų atveju beveik visada pasiima bankas. Nuostolis? Ir dar koks. Dar toliau (ir visų baisiausia) – išlaikymas vaikams ir jums. Taigi jūsų vyrai, ir taip jau apiplėšti finansų tarnybos, dar prarastų daugiau nei pusę savo algos. Nuostolis? Manau, atsakymas aiškus. O kai viskas dingtų, tai ir ta kita gerai pagalvotų, ar tikrai verta. Taigi, kas lieka? Savaime suprantama, – slapti susitikimai, seksas, dovanos ir vėl seksas. Žodžiu, prasiblaškymas, nusibodusios kasdienybės paįvairinimas, neištikimybė. Na, ar aš neteisi? O jeigu jūs vis dar tikit, kad po penkiolikos ar dar daugiau metų savo vyrams nenusibodot, tai man jūsų tikrai nuoširdžiai gaila. Aš realistė. Todėl ir netikiu, kad jie gali būti ištikimi, žiūriu į tokius dalykus labai blaiviai. O kalbant apie Liudviką... jei anksčiau nežinojau, tai dabar įsitikinau. Kas nuo to pasikeitė? Galiausiai mes esam suaugę žmonės. Taigi apskritai niekada negali garantuoti nei už kitą, nei už save... Juk, šiaip ar taip, dvylika metų kartu. O mano akimis, ir Krauzė jau nebe tas, kas buvo anksčiau. Juo labiau kad priaugo tikrai nemažai svorio.

Ji nutyla ir triumfuodama stebi kolegių veidus. Va taip, brangiosios. Va taip, mielosios. Norėjot pasišaipyti iš manęs, bukos vištos? Galiu lažintis, kad dabar kiekviena perkratinėjat mintyse menkiausią įtartiną smulkmeną, bandydamos atrasti galimos neištikimybės patvirtinimą. O juk tokių smulkmenų tikrai daugiau, negu reikia. Ir kai ieškai, visada surandi. Nemalonu, ar ne? Aišku, būtų ir man tas pats, jei neegzistuotų Valteris. Tada kažin, ar galėčiau išlikti tokia „kieta" ir tuo pačiu – abejinga? Na, savaime suprantama, kad ne.

Nėra abejingų moterų vyro neištikimybei, nes pažeminimas per daug skaudžiai žeidžia. Todėl kiekviena lieka ir sužeista, ir nusivylusi visam gyvenimui. Tik, deja, ne visos turi galimybę neatleisti. O jeigu ir atleidžiama, tai tik žodžiais. Širdis visada nusineša nuoskaudą į kapą.

Šiuo konkrečiu atveju Liudviko neištikimybė privertė jo žmoną ieškoti ir rasti. Jei jų gyvenimas būtų buvęs harmoningas, nebūtų

Julijos kamavusi vienatvė, pastūmėjusi į svetimą glėbį, nors tai, kas įvyko, buvo galima pavadinti labiau atsitiktinumu, jei, aišku jis, kaip toks, apskritai egzistuoja.

Bet, kad ir kaip būtų keista, po to kavos gėrimo, didelei Julijos nuostabai, jos kolegės pradėjo elgtis su ja kažkaip kitaip, jau kviesdavo kiekvieną kartą, nebandydamos ką nors išpešti. Gal tai buvo moteriško solidarumo poveikis? Ji savo ruožtu stengėsi ir toliau būti neutrali, nupirkdavo kokių saldumynų, daugiau klausėsi, negu kalbėjo, retkarčiais pasakydama savo nuomonę, bet taip pat labai neutralią. Nors ir neturėdama per daug iliuzijų, ponia Krauzė vis dėlto norėjo pamažu ištirpinti ledus, parengti jas ateičiai, kai galutinai paliks Liudviką. O kodėl ir ne? Juk netikri draugai kai kuriais atvejais vis dėlto geriau negu atviri priešai. Ir jai iš tiesų pavyko.

Nenorėdama sukelti nereikalingo pavydo Julija stengėsi dėvėti laisvokus, į akis nekrintančius rūbus, savo gražius kaštoninius plaukus ir toliau rūpestingai rišo juoda gumele arba kaspinu. Turėdama laiko dažnai net perimdavo vienos ar kitos kolegės nesuspėtą atlikti darbą, nes, vis dar būdama ponia Krauze, jau nebeskubėjo į namus kaip anksčiau, o Liudvikui paskambinus pasakydavo, kad užtruks biure.

Kai Valteris kas kartą jiems susitikus klausdavo, „kada“, ji bučiuodavo jį sakydama: „Greitai. Palūkėk dar truputėlį.“ Ir jis laukė, kantrus, išsiilgęs, o Julija jautėsi tikrai laiminga jo glėby.

***

Taip praėjo dar kelios savaitės. Ir nežinia, kiek jų būtų dar prabėgę, kol Julija galutinai būtų įsitikinus, kad pavojus likti apkaltintai išnyko, jei nebūtų išsekusi Liudviko kantrybė ir vieną dieną nebūtų pareikalavęs savo kaip vyro teisių.

– Užtenka ožiuotis, Julija. Grįžk į miegamąjį!

Ką jis norėjo tuo pasakyti, buvo aiškiau, negu aišku. Taigi, atrodo, „tiesos valanda“ išmušė:

– Ne.

– Kaip tai ne?

– Ar buvau aš tau gera žmona, Liudvikai?

– Taip, buvai ir tebesi.

– Ką dariau ne taip, na, kad tau nepatiktų?

– Nieko. Tu visada pildei visus mano nurodymus.

– Tada kodėl ieškojai kitos?

– Nežinau.

Ji mato, kaip jis staiga susinervina. Na, aišku, ji neturi teisės to klausti.

– Tai ne atsakymas, Liudvikai. Aš noriu žinoti.

Krauzė keistai šypteli:

– Tu tikrai nori žinoti?

Julija jaučia jo kylantį pyktį.

– Taip, kitaip neklausčiau.

– Na, kiekvienas vyras vieną dieną staiga supranta, kad jo gyvenimas nėra toks, kokio norėtų, gal tiksliau pasakius – nieko vertas. Taigi būtent tada ir pradeda ieškoti kažko, kas kompensuotų jo nepasitenkinimą, galėtų jį nukreipti nuo nemalonių minčių. O kas gali tai geriau padaryti, jei ne... na, pati supranti.

– Ne, nesuprantu.

– Jauna žavi „kumelaitė", visada pasiruošusi patenkinti kiekvieną, net ir slapčiausią, vyro norą.

– O kaip žmona?

– Ak, Julija, nebūk naivi. Po dvylikos bendro gyvenimo metų... Kas dar gali būti įdomaus? – sarkastiškai nusijuokia. – Būkim realistai. Tai neįmanoma. Mums, vyrams, gyvenimo paįvairinimas tiesiog būtinybė. Juk, šiaip ar taip, būtent ant *mūsų* pečių laikosi šeimos finansinė gerovė, – toliau šypsosi, žiūrėdamas į akis, nors veidas piktas.

Julijai tampa bjauru tos šypsenos. „Ak, tu šitaip? Drįsti įžeidinėti, nes manęs nelaikai sau lygiu žmogum."

– Ar dėl to paties tave paliko pirmoji žmona, – smeigia į Liudviko skaudžiausią vietą ir pataiko.

– Aš buvau jai ištikimas! Aš ją mylėjau!!! – suriaumoja panašiai kaip tada. – Tai ji turėjo meilužį, prakeikta kekšė!

– Kiek metų jūs buvot šeima? – Julija net nemano pasigailėti.

– Maždaug šešiolika!

– Bet tavo vaikai dar buvo gana maži, kai mes susituokėm?

– Ji niekada nenorėjo vaikų! Todėl ir nebuvo. O kai pastojo su antruoju, tada ir pasiuto. Pareikalavo, kad aš, na, tu žinai, sterilizuočiausi.

Jis nutyla. Tyli ir ji. Julija buvo tokia tikra dėl baigties, prasidėjus pokalbiui. Bet, nepaisant Liudviko įžeidinėjimų, vis dėlto sunku tarti tą lemiamą žodį. Kažkodėl net gaila jo. Tokio apgailėtino luošio, nors jis pats, atrodo, to nesupranta. Juk turi nesuprasti? Kitaip argi drįstų sakyti jai, kad jam nusibodo, ar pasakotų, jog buvo savo žmonai ištikimas, nes ją mylėjo? Ir taip kalba ne paprastas žmogelis, o išsilavinęs, inteligentiškas vyras. Kodėl? O gal toks elgesys tik dar kartą įrodo, kuo visus tuos metus ją laikė ir tebelaiko? Staiga Julija pajunta, net prieš savo valią, kaip sukyla jos lietuviškas išdidumas. (Gal netgi tas pats, dėl kurio kažkada buvusi didžiulė valstybė susitraukė iki tokios mažos saujelės.) Užteks! Jei vyras drįsta taip su ja kalbėtis, vadinasi, ji, ir tik ji, dėl to kalta. Tad velniop visus gailesčius, visą diplomatiją!

– Aš netikiu savo ausimis, Liudvikai, kad tu galėjai išdrįsti tai pasakyti. Ir dar po to, kas įvyko su Veronika. Tai reiškia, kad visus tuos metus laikei mane ir tebelaikai niekuo kitu, kaip tik namų inventoriumi. Taip, tu esi visiškai teisus. Tai mano, tik mano kaltė, kad juo buvau. Nes *kiekvieno vyro elgesys su moterimi priklauso būtent nuo jos pačios*. Bet žinai ką, *mielasis*? Tu teisus ir visais kitais punktais. Kaip ir tuo, kad dvylika metų – pašėlusiai ilgas laiko tarpas, kai gyveni su žmogum, kuriam nejauti tikro jausmo, na, pavyzdžiui, tokio, kokį jautei savo pirmai žmonai. Tiesą sakant, po to, kas įvyko, nejaučiu ir aš tau nieko daugiau, kaip tik nuogą

pareigą. O vien dėl jos (manau, atsižvelgdamas į savo asmeninę patirtį, man visiškai pritarsi) tikrai neverta ir toliau būti tavo namų inventorium. Ne, žodis „manau“ nelabai tinkamas. Aš esu tuo absoliučiai tikra. Nes ne tik tavo, bet ir mano gyvenimas su tavimi taip pat yra, kaip tu pasakei, nieko vertas. Taigi, mano mielas, džiaugiuosi, kad mūsų pažiūros sutampa. Galiausiai visada malonu kalbėtis su žmogumi, kuris tave supranta.

Liudvikas žiūri į ją, negalėdamas patikėti. Ką visa tai reiškia? Tos nesąmonės? Koks inventorius? Kuo ji nepatenkinta?

– Nesuprantu tavęs, Julija.

– Nesupranti? Mielas Liudvikai, kai atvažiavau čia, turėjau gana rimtų kalbos problemų, bet tu vis viena suprasdavai. O dabar ne? – pasityčioja – Bet tiek jau to, pasistengsiu dar kartą pasakyti, ir labai trumpai: aš ką tik nusprendžiau tave palikti, nes nebenoriu būti tavo tarnaite. Na, kaip, dabar aišku?

– Ką? Ką čia sugalvojai?!

Julija tik trukteli pečiais. Ji atrodo rami ir savimi pasitikinti. Liudvikui toks jos elgesys – kažkas nauja.

– Kodėl?! Ko tau trūksta? Nedėkingoji!!!

– Todėl, kad tu ne tik nemyli manęs, bet netgi drįsti pasakyti tai į akis. Todėl, kad aš tavęs jau daugybę metų nebedominu kaip moteris, ir tu visą tą laiką smaginaisi su kita. Todėl, kad tavo gyvenimas su manimi atrodo tau „nieko vertas“ ar „ne toks, kokio tu norėtum“. Todėl, kad nelaikai manęs sau lygia. Todėl, kad aš nebenoriu amžinai būti tarnaitės vietoje visais punktais. Todėl, kad ir mano gyvenimas tavo namuose prarado prasmę. Todėl, kad tai tavo namai, o aš juose visada būsiu svetima. Todėl, kad seksas su tavimi ir man nebeteikia jokio malonumo. Todėl, kad nebegaliu toliau būti tuo, kuo tu mane pavertei. Užteks, ar vardyti toliau? Matau, kad užteks. Taigi viskas baigta, Liudvikai. O tai, ką tu šiandien pasakei, buvo paskutinis lašas mano kantrybės dubenyje. Jis tiesiog persipildė. Ir jei tu manai, lygindamas save su manimi, kad priklausai aukštesnei

rasei, tai yra tavo, ir tik tavo, problema, nes man reikia partnerio, kuris tuo klausimu yra kitokios nuomonės. O jei kalbėsim apie nedėkingumą, tikrai nemanau, kad po tiekos metų vis dar esu tau kuo nors skolinga. Taigi tas žodis tiktų labiau tau.

Julija jaučia, kokia ji susijaudinusi, bet kartu žino ir tai, kaip būtina buvo visa tai pasakyti.

– Nekvailiok, žmona, – sako staiga gana taikiai, atrodo, supratęs padėties rimtumą. – Kur tu dėsiesi be manęs?

– Ačiū už rūpestį, bet, patikėk, Liudvikai, tikrai neprapulsiu.

– O kaip aš? Kaip tu gali palikti mane vieną nelaimėje?

– Taip, kaip tu būtum palikęs mane, gavęs paaukštinimą. Juk trūko tiek nedaug. Ir tada būtum laimingas su Veronika? O gal duotum man kambarėlį palėpėje, kad toliau kuopčiau tavo namus?

– Nesąmonė. Iš kur tokia informacija?

– Iš ten pat. Iš Veronikos.

– Ji melagė.

– Galimas daiktas. Tu geriau ją pažįsti. Tik keista, kad iki šiol viskas, ką ji sakė, pasirodo, buvo tiesa. Nors tu paneigei ir net prisiekei. O tai, kas tau atsitiko, pavadinkim paprasčiausiu likimu.

– Ir tau manęs negaila, Julija?

– Gaila, Liudvikai, labai gaila, bet savęs gailiau.

– Negaliu patikėti.

– Kodėl?

– Kad tu mane paliktum. Bet kuri kita, tik ne tu. Mano tylioji, paklusnioji Julija. Čia tai naujiena. Juk tu tik pajuokavai? Na, žinoma, nori man atkeršyti.

– Jei kada prireiks mano pagalbos, na, susirgsi gripu ar šiaip kas (aišku, jei vis dar būsi vienas), gali paskambinti, – sako ignoruodama jo žodžius. – Tikrai padėsiu. Bet tik tiek, Liudvikai. Nieko daugiau.

– Ir tai tavo paskutinis žodis? – pagaliau patiki. – Gal dar apsigalvosi? Juk galim pasikalbėti, išsiaiškinti, ką nors pakeisti. Galiausiai pradėti viską iš pradžių.

– Per vėlu, Liudvikai. Tiesiog buvo visko per daug. Neigiamo, supranti? Dalykų, kurių neįmanoma pamiršti, su jais susitaikyti. Galiausiai niekada nebus taip, kaip buvo prieš tai. Nes žodžiai ne tik sužeidžia sielą, bet ir palieka joje randus, kurie, kilus menkiausiam nesutarimui ar naujoms problemoms, vėl pradeda skaudėti. Aš nenoriu savęs kankinti, Liudvikai. Aš noriu jaustis laiminga ir gal net mylima. Bet tu jau negali man duoti to jausmo, taigi taip bus geriau.

Julija nori jam pasakyti, jog po to, ką išgirdo šiandien, tik galutinai praregėjo, kad jos įtarimai bet kuriuo atveju net ir nebuvo vien įtarimai ar nieko neįrodanti nuojauta, o tikrų tikriausia tiesa. Ir kad ne kas kitas, o būtent ji pati stengėsi tos tiesos nematyti, tikrai bijodama pasekmių, neturėdama, kaip jai atrodė, kitos išeities. Ir, jei nebūtų Valterio, kažin, ar tikrai neliktų su Liudviku ir „nepradėtų visko iš naujo", nors nė per nago juodymą netikėtų, kad tai iš viso įmanoma. Bet Valteris yra. Jis egzistuoja. Ji myli jį, o jis, atrodo, myli ją. Taigi būtent jis ir yra pagrindinis impulsas tam, kam ji ką tik pagaliau ir galutinai pasiryžo. Kas tai? Jos prakeiksmas ar išsigelbėjimas? Laikas parodys. Tik viena aišku: po to, kas įvyko, rizikuoti tikrai verta.

Bet Julija nieko nesakys, ji niekada neprisipažins Liudvikui, kad išeina visai ne į nežinią, o tik į kito, bent jau šiuo metu tikrai mylinčio, vyro glėbį. Ir jis bent jau kurį laiką jai bus užuovėja ir paguoda, patikimas, suprantantis draugas. O jei likimas lems, tai ir tol, „kol mirtis išskirs". Bet jai būtina, kad Liudvikas manytų (kai sužinos kada nors), jog susipažino su Valteriu jiems išsiskyrus. Kodėl? Na, vien dėl to, kad Liudvikas, savo pažinčių dėka, nebandytų pakenkti, bent jau tikintis išsaugoti savo darbo vietą. Ji jau suspėjo integruotis, todėl ir žino, kas galima vietinėms, to jokiu būdu nebus leidžiama jai. Todėl, nors ir išklojo savo nuomonę, toliau kalbasi ramiai, netgi žadėdama savo pagalbą, o iš tiesų trokšdama kuo greičiau palikti šiuos namus ir tą, kuris, deja, taip ir nepateisino jos lūkesčių.

„Pradėti viską iš naujo." Cha, kaip kvailai tai skamba. Žmogus negali pasikeisti. Nebent kurį laiką uoliai vaidintų, ir tai tik tuomet,

jei to tikrai reikėtų jo naudai. Bet vis tiek gana ribotą laiką, kitaip tariant, kol nusibos ar pasikeis aplinkybės. Juk ne be reikalo protėviai tvirtina: koks velnias gimė, toks ir... dvės. Taigi ir Liudvikas ne išimtis. Jis tai jau tikrai ne.

Galiausiai ar ne kiekvienos moters svajonė – ne dominuojantis, viską geriau suprantantis, savimi besižavintis patinas, o protingas, jaučiantis saiką, blaiviai vertinantis savo galimybes ir, svarbiausia, jai lygus partneris? Nes, kad ir kaip ten būtų, nepaisant netgi labai viliojamų finansinių galimybių, slenkant bendro gyvenimo mėnesiams ar metams, vis labiau pradedama pasigesti šalia tavęs esančio žmogaus „kokybės".

***

Liudvikas girdi, kaip kitam kambaryje Julija skambina telefonu: „Jūs nuomojat kambarį?" Trumpa tyla. „Taip, man tinka... Geriausia būtų dar šiandien... Gerai, gali nusitęsti iki vėlumos, bet aš pasistengsiu... Ačiū."

„Nejaugi tai viskas? – Liudvikas niekaip negali atsipeikėti. – Kas atsitiko?" Juk po to nelemto susitikimo su Veronika jo žmona elgėsi gana normaliai, nors ir tvyrojo nemaloni įtampa, erzino jos miegojimas svečių kambary. Bet jis net neabejojo, kad tai tik laiko klausimas, tuščios ambicijos. O štai, kaip viskas staiga pasikeitė. Julija apkaltino jį dėl išsprūdusių žodžių. „Paskutinis lašas „kantrybės dubenyje". Ir sugalvok tu man šitaip. Ar tai reiškia, jeigu jis būtų to nepasakęs, Julija liktų? Galimas daiktas. Bet kam reikia taip perdėtai reaguoti, taip įsižeisti? Tik pamanykit. Kas tu esi, vargšele? Už mano pečių buvai ponia Krauzė. Be manęs esi nulis. Eik, eik. Pažiūrėsim, ar neparbėgsi vieną dieną atgal, prašydama atleidimo? Greičiausiai taip ir bus. O tada ir pasikalbėsim, mieloji. Tada aš tau dar ne taip pasakysiu, kad suprastum kartą ir visam laikui, koks skirtumas tarp tavęs ir manęs. O gal tikiesi, jog pulsiu maldauti? Ne ne, jokiu bū-

du. Liudvikas Krauzė nepraras savo išdidumo. Prieš tave tikrai ne. Tu – ne Ivona. Jos prašiau, maldavau, kad neišeitų. Bet vis tiek išėjo. Tau pasiūliau, o jei nenori, tai ir nereikia. Tokių kaip tu pilnas internetas. Tik spusteli klavišą, ir jau stovi prie durų, išsirikiavusios į eilę su „čemodanais“ rankose.

Po perkūnais, dėl tavęs aš visada buvau toks tikras... Imi pirmą pasitaikiusį kambarį, net nepažiūrėjus, kad tik greičiau galėtum išsinešdinti. Kur taip skubi? Gal bijai pati savęs, kad neapsigalvotum?“

Liudvikas sėdi priešais įjungtą televizorių ir bando negalvoti apie tai, kad jo žmona kitame kambaryje jau kraunasi lagaminus. Kiek ten to jos turtelio. Skudurai, o ir tų ne per daugiausia. Čia viskas priklauso Liudvikui. Čia jo namai, tai reiškia, kad juose visko su saiku, nes jis nemėgsta sandėliuoti. Kiek panešiojo kokį rūbą, ir į „raudoną kryžių“. O ji, kaip atėjo, taip ir išeis. Na, išvažiuos, nes mašina jos vardu. Taigi jis negali atimti.

Ar tik nepareikalaus išlaikymo? Bet, kol dirba, tai nieko ir negautų. O Julija dirbs. Jis tuo tikras. Visada troško turėti savų pinigų, savo, kaip sakė, nepriklausomybę, nors jis tada ir siūlė, kad galėtų likti namuose. Liudvikui jos noras buvo gana keistas, bet sutiko. Taigi, pasirodo, išėjo į gera. Be to, dabar jo invalidumas tai ne viršininko alga, nors vis viena būtų gaila, kad ir kelių šimtinių.

– Julija, – staiga pašaukia, ir ji pasirodo tarpdury.

– Taip, Liudvikai?

– Tikiuosi, nereikalausi iš manęs išlaikymo?

– Man nieko nereikia. Aš juk dirbu...

– Tikrai nieko?

– Ne, Liudvikai, nieko.

– Ir nereikės?

– Ir nereikės.

– Tu tikrai keista moteris.

– Esu, kokia esu.

– Kai Ivona išėjo, tai reikalavimų ilgiausią sąrašą man pateikė. Jei nevykdyčiau – teismas.

– Aš – ne Ivona. Pasiimsiu tik paveikslą, kurį pirkau paskiausiai. Juk tu nieko prieš?

– Imk, man jis šiaip ar taip nekelia jokių emocijų. O ką dar pasiimsi?

– Savo rūbus.

– Ir daugiau nieko?

– Daugiau čia nieko nėra, kas priklausytų man.

– Taigi, būtent. Gerai, kad supranti.

Ji kurį laiką palūkuriuoja, bet, matydama, kad vyras nieko nesako, vėl pradingsta už durų.

Užgulusi suslegia storus lagaminus ir šiaip taip užsega užtrauktukus. Nuneša į mašiną ir galiausiai atsargiai nuo sienos nukabina „Tylą". Gerai, kad neprieštaravo, nors, blogiausiu atveju, Valteris nutapytų kitą. Bet Julija būtent šiam paveikslui jaučia kažkokį nenusakomą jausmą. Jis reiškia jai daug daugiau, negu galima apibrėžti žodžiu paveikslas. „Tyla" tapo jos gyvenimo, gal net likimo, dalimi. Juk būtent jo dėka susipažino su pačiu kūrėju, gana greit tapusiu jos meilužiu, o dabar, atrodo, tapsiančiu ir vyru. Kad tik Liudvikas neprieštarautų dėl skyrybų. Bet šiandien ji nieko nesakys. Šiai dienai visko ir taip su kaupu. Nebent pats užsimintų. Nors, regis, jam buvo svarbiausia išsiaiškinti, ką Julija išsineš, ko pareikalaus... Taip, būtent tai buvo jo didžiausias rūpestis. Na, šiaip ar taip, ne be reikalo, kai turi atitinkamą patirtį.

– Lik sveikas, Liudvikai, – paduoda ranką atsisveikindama.

Jis kiek pasisuka ir tylėdamas trumpai paspaudžia.

– Namo raktus palieku ant spintelės virtuvėje.

Jis vis dar tyli.

– Tu mano numerį žinai...

– Hm, – numykia, toliau sėdėdamas fotelyje ir vėl atsukdamas jai nugarą.

Išdidumas yra dviejų žmonių ryšio blokada, tai kvaila ir kenksminga. Nulenk galvą, jei supranti, kad tai padės išgelbėti susidariusią padėtį, į kurią patekai gal ir ne dėl savo kaltės. O jei taip, tai juo labiau. Kita vertus, ne itin svarbu, kas iš to išeis, esmė ta, jog tu jausiesi viską padaręs, kad vėl būtų gerai. Taigi savanoriškai leisti nukryžiuoti save, kai gali pasakyti, „aš padariau viską, kas nuo manęs priklausė", jei tai įvyko dėl kito. „Mirti ir prisikelti" švaria sąžine, jei tai buvo tavo kaltė.

Akimirka abiem nemaloni. Nes tai, kas daugybę metų diena iš dienos vyko, buvo įprasta ir savaime suprantama, staiga nustojo egzistavę.

Tik kas iš mūsų tuokdamasis bent trumpam pagalvoja apie tokią galimybę? Manau, kad niekas. Žodis skyrybos kiekvieno suprantamas labiau kaip abstrakcija, tai, kas gali atsitikti kitiems, o jei ir būsim paliesti mes patys, šis vyksmas vis viena liks tiesiog nevertas dėmesio. Bet, deja, toks įvaizdis trunka tik tol, kol vieną dieną staiga ima ir atsistoja visu ūgiu prieš mūsų pačių sąmonę netgi labai realus, bauginantis. Ir visai nesvarbu, ar esam stiprūs, būnam tam pasiruošę, susitaikę, o gal netgi šito trokštantys, vis tiek bet kuriuo atveju kiekvienas iš mūsų pajunta tą keistą jausmą, staiga atsiradusią tuštumą, lyg kažkam nuėjus į praeitį. O tas kažkas būna, jei ne meilė, jaunystė, svajonės, tai bent mūsų gyvenimo dalis. Mūsų pačių dalis, atiduota kitam žmogui. Aišku, kiekvienas stengiasi vyti tą jausmą, įtikinėdamas save ar tvirtai manydamas, kad viskas bus geriau, kad nuo dabar prasideda kitas gyvenimas, laisvė ir tokios plačios galimybės. Kartais taip ir yra. Kartais ne.

Jei mūsų lūkesčiai pasiteisina, jaučiamės net labai laimingi. Bet dažnai būna ir taip, kad to, ko tikėjomės, niekada ir nesulaukiam, tuo pačiu vėl ir vėl, gal net nenoromis, prisimindami praeitį, pagalvodami, ar tikrai visa tai buvo neišvengiama. Nes laisvė ir tokios iš pirmo žvilgsnio atrodančios plačios galimybės, deja, turi savo kainą. O ji vadinama visada tuo pačiu vardu: vienatvė. Todėl, kol nesuran-

dam kažko, su kuo jaustumės laimingi, liekam nusivylę ir ieškantys. Ne, ne, jokiu būdu mes nesigailim, kad tai įvyko. Nes šitaip reikėjo, tai atrodė būtina, galiausiai nebuvo kitos išeities... Bet ar tikrai nebuvo? O jei taip, tada iš kur tas liūdesys, ta tuštuma, tas amžino nepasitenkinimo jausmas, tos be galo ilgos dienos, savaitgaliai, kai nesinori nieko veikti, o tik stovėti prie lango ir žiūrėti įsmeigus neregintį žvilgsnį į tuštumą? Deja, taip yra. Taip bus. Tai neišvengiama. Nes esam per silpni kontroliuoti savo jausmus, savo norus, nuraminti įžeistas ambicijas, gera valia ieškoti kompromisų, o visų svarbiausia, – atleisti.

***

Julija išeina į kiemą, nužvelgia gražų namą nuo stogo iki akmenimis apklijuoto pamato, priešais žaliuojantį gėlyną, kurį taip rūpestingai prižiūrėjo, meta žvilgsnį į langą. Balta užuolaida nesujuda. Vadinasi, jis nestebi jos. Matyt, liko sėdėti fotelyje. Piktas, įsižeidęs, teisus kaip visada. Julijai kažko labai liūdna. Ar galėjo ji tada pagalvoti, kad tai įvyks? Dvylika metų. Dvylika tokių ilgų ir kartu taip nepastebimai prabėgusių metų šiuose namuose, kuriuos laikė savais, nors niekada tokie ir nebuvo. Jų pasivaikščiojimai savaitgaliais nesibaigiančiais vynuogynų keliais, jų sėdėjimas kalno viršūnėje, žiūrint į nuostabią panoramą. Jos ir Liudviko. Viskas jau praeitis. Viskas jau buvę. Julijai dabar atrodo, kad ji tikrai mylėjo savo vyrą. Na, gal ne tokia meile, kaip myli Valterį, bet artimas jausmas tikrai buvo. Nes antraip juk nebūtų taip liūdna, nejaustų tos tuštumos, tokio gailesčio. Kodėl ji nesidžiaugia, kad pagaliau išeina pas kitą, jos laukiantį, mylintį, geidžiantį? Iš kur ta niekuo nepaaiškinama baimė? Gal todėl, jog ir tada, su Liudviku, tikėjo, kad bus viskas gerai, skraidė lyg ant sparnų, kol laikui bėgant pradėjo vis labiau nusivilti?

Ar nebus to paties su Valteriu? Juk abu vyrai išsiskyrę, abu turi savo praeitį, savo apviltą meilę, kažkada mylėtas moteris. Likusi su Liudviku vien dėl jo ligos būtų buvusi tikra, kad viskas bus kaip dabar.

O Valteris anaiptol, – sveikas, stiprus vyras. Kas bus, kai ji pradės ir jam nusibosti? Juk nėra jokių garantijų. Taigi ar jos apsisprendimas tikrai teisingas? Bet, kad ir kaip ten būtų, jau vėlu apie tai galvoti. Laikas parodys. O ir iš kur jai žinoti? Jeigu galėtume iš anksto numatyti, kaip viskas klostysis, ar nebūtų tai pats tikriausias kelias į laimę?

Mintys skrieja pašėlusiu greičiu, ir Julijai jau atrodo, kad, jei liks čia dar bent minutę kitą, tikrai apsipils ašaromis, pradės balsu raudoti. Todėl sėda už vairo ir įjungia starterį.

– Matyt, taip jau buvo lemta, – sako pati sau. – Likime, ar mano Dieve, būk man maloningas.

Jai išvažiuojant iš kiemo balta užuolaida vis dėlto lengvai sujuda, bet Julija to nemato. Liudvikas žvelgia pavymui:

– Pasiožiuosi ir sugrįši. Juk vienai, ir dar svetimšalei, tikrai nebus lengva...

Lieka dar kurį laiką stovėti prie lango:

– Julija, Julija, tikrai iš tavęs to nesitikėjau. Bet nejaugi čia tau buvo tikrai taip blogai, kad ryžaisi net *tokiam* žingsniui? Absurdas. Jei kam papasakočiau, tikrai nepatikėtų. Na, bet palauksim kokį mėnesį ir tada pasikalbėsime. Pirma pajusk skirtumą, kad labiau įvertintum, nors man ir bus liūdna be tavęs...

Taigi ponas Krauzė tik dabar, nors ir gana miglotai, pajunta, kad Julijos išėjimas veikia jį kur kas labiau, nei būtų tikėjęsis. Tačiau kodėl? Kaip moterimi jis nustojo domėtis ja nuo tada, kai sykį, jam vienam likus biure po darbo ir sėdint prie sudėtingų sutarčių netikėtai pasirodžiusi karštakraujė Veronika be ceremonijų kilstelėjo sijoną ir apžergė jo kojas, rankomis apkabindama tvirtą sprandą. O kai Liudviko nosis atsidūrė jos gilioje iškirptėje, stvėrė ją net nemąstydamas, lyg visą gyvenimą būtų tik ir laukęs tos akimirkos.

Panelė Veronika puikiai išmanė tokius dalykus, taigi seksas su ja buvo labai geras. Tiesiog jokių „tabu“ nepaisantis seksas. Ir Liudvikas

tikrai geidė jos. Kiekvieną kartą, vos tik pamatęs ją, pajusdavo bundantį savo vyriškumą. Ji žinojo tai. Duodavo ženklą, ir jis tuojau pat nusekdavo paskui savo geismo subjektą į tamsų ir ankštą valytojos kambarėlį... Bet mylėtis tarp šluotų ir kibirų, traukiant į plaučius tualetams skirto skysto muilo kvapą, nebuvo labai romantiška, todėl jis stengdavosi pabaigti meilės aktą kuo greičiau. Vėliau pradėjo susitikinėti įvairiuose viešbučiuose, pasilikdavo po darbo biure, kol galiausiai Liudvikas keliems mėnesiams išnuomojo nuolatinį kambarį „Erelyje".

Bet ar tai buvo meilė? Kažin? Gal tik didelį malonumą, atsipalaidavimą, iškrovą sukelianti būsena, kuri tiesiog neišvengiamai reikalinga. Kažkas, ko sėkmingai kopiantis karjeros laiptais ponas Krauzė nė už ką nenorėjo prarasti, nors žmonos vaidmeny savo saldžios meilužės nelabai galėjo įsivaizduoti. Tam Veronika neturėjo jokių gabumų. Bet seksui buvo tiesiog nepakeičiama. Taigi ar galėjo jos atsisakyti dėl tylios, ramios ir net kiek drovios Julijos? Jokiu būdu. Veronika, ir tik ji, galėjo patenkinti visas, netgi keisčiausias, pono Krauzės vyriškas ambicijas. Todėl Liudvikas ir mėgavosi tuo, visai nesusimąstydamas, kad galbūt jo žmona kenčia dėl rodomo abejingumo. Juk galėjo retsykiais ir su ja... Kodėl jis apie tai niekada nepagalvojo? Nematė reikalo? Buvo per daug laimingas, per daug patenkintas savimi ir savo gyvenimu? O gal dėl to, kad nesitikėjo, jog gali kas nors pasikeisti, viskas staiga sugriūti? Ne, apie tai jis tikrai nepagalvojo. Pasirodo, be reikalo. Tiesa, kai grįžo iš ligoninės, galutinai atstumtas Veronikos, vėl prisiminė, kad jo žmona taip pat moteris... Tai ko dabar ji tokia nepatenkinta? Kaip? Seksas su juo neteikė malonumo? Skaudėdavo galvą? Na, na, kodėl tada dūsaudavo ir dejuodavo? Galiausiai kaip gali toks vyras kaip jis nepatenkinti moters? Bet ką ten ją suprasi. Tik kam reikėjo taip staiga išlėkti? Net nespėjo kaip reikiant susivokti, o jos jau nėra. Jei būtų bent numatęs tokią galimybę, turėjęs laiko apgalvoti. Pamaloninti dovanomis ar kokia kelione į salas prie jūros? Šitokia aplinka visada turi magišką galią, jei atsiranda nepageidautinos problemos.

Bet ar tikrai tik jo kaltė, kad Julija išėjo? Atrodo, taip. Gal vis dėlto nereikėjo jos įžeidinėti? Juk, tiesą sakant, buvo tikrai gera žmona. Per daug neišlaidi ir labai tvarkinga. Aišku, jei būtų žinojęs, kad taip reaguos, būtų tikrai prikandęs liežuvį. Na, bet nieko tokio, juk vis viena sugrįš. Anksčiau ar vėliau. Gal ne be reikalo pasakė, kad galiu paskambinti. Taip, būtent. Štai kur šuo pakastas... „Paskambink, padėsiu, ateisiu..." Naivuole, negi manei, kad nesuprasiu, ką tai reiškia? Ha, ha, paskambinsiu, aišku, kaipgi kitaip, kai kelnes pradės rimtai spausti... Tada ir susitaikysim.

***

Julija palieka mašiną įprastoje vietoje, aikštelėje po geležinkelio tiltu. Čia, jei kas ją ir pastebės, tikrai nežinos, kur gyvena. Jau pradėjo temti, ir tirštėjanti prieblanda saugo ją nuo nereikalingų žvilgsnių. Dar kiek padelsusi pasiima lagaminus ir nueina Valterio parodytu keliu iš kitos gatvės. Perkerta tuščią laiptinę, atsiduria neaukštomis mūro tvoromis išvingiuotame vidiniame kieme ir pagaliau įkiša raktą į tris metrus siekiančių senovinių durų spyną. Valteris žino, kad ji ateis šįvakar. Juk būtent jam skambino „klausdama" dėl nuomojamo buto. Jis išgirsta jos žingsnius ant laiptų ir jau skuba priešais. Nutveria į glėbį priglausdamas:

– Na, pagaliau. O aš taip bijojau, kad neapsigalvotum. Juk galėjo Liudvikas pažadėti aukso kalnus, kad tik pasiliktum.

– Deja, ne. Atsisveikinom trumpu ir gana šaltu rankos paspaudimu. Ir šitaip po tiek bendrai nugyventų metų, – prisipažįsta ji kiek nusivylus.

– Ir neprašė pasilikti?

– Prašė. Bet, sakyčiau, gana valdiškai. Teisingiau pasiūlė pradėti viską iš naujo. O kai pasakiau, kad ne, tai daugiau neištarė nė žodžio. Net iki durų nepalydėjo...

– O ko tikėjaisi? Juk tu jį palikai, – šypsosi Valteris plačia šypsena. – Ačiū, ponas Krauze, ačiū, už šią nuostabią moterį. Na, eime į

kambarį. Negi stovėsim čia visą vakarą? Reikia atšvęsti tokį svarbų įvykį, – apkabinęs vedasi laiptais.

– Nejuokauk, Valteri.

– Aš visai rimtai. Juk pati žinai, kaip ilgai laukiau šios akimirkos. Man tai tikra šventė, Julija. Taip sunkiai tempei abu lagaminus? Galėjai paskambinti, būčiau atėjęs pasitikti.

– Jaučiuosi kažkaip... keistai, – pasiguodžia.

– Kodėl? Juk tu taip pat norėjai šito?

– Taip, bet norėti viena, o kai įvyksta, pats supranti, visokios mintys...

– Todėl, kad tai visai nauja situacija. Bet viskas greitai praeis, pamatysi. Svarbiausia, jog tu pagaliau pasiryžai. Ir stenkis negalvoti apie tai. Patikėk, jis to iš tiesų nevertas. Tu turi teisę būti laiminga, Julija. O aš tikrai pasistengsiu, kad taip ir būtų. Eikš, matai? Atiduodu net visą spintą. O jei taps ankšta, nupirksim dar vieną.

Valteris skuba išpakuoti lagaminus, lyg bijodamas, kad ji dar gali išeiti.

– Ir žinok, kad čia viskas priklauso tau. Tai *mūsų* namai, Julija.

– Ačiū, Valteri. Noriu tikėti, kad su tavimi neteks patirti panašios situacijos...

Jis pakabina ant pakabos ką tik ištrauktą iš lagamino suknelę, nustebęs atsisuka ir suima rankomis jos pečius:

– Kartą Dievas pasiuntė vyrui moterį ir paklausė: „Ar ji tau patinka?“ Vyras atsakė: „O, taip.“ Tada Dievas vėl paklausė: „Kaip manai, ar galėsi ją mylėti visą gyvenimą?“ Vyras atsakė: „Galėsiu.“ Dievas vėl tarė: „Man to neužtenka.“ Vyras išsigando, kad gali jam neduoti jos, ir sušuko: „Aš esu įsitikinęs, kad mylėsiu ją visą gyvenimą, nes jaučiu, jog mūsų sielos turi tą pačią spalvą.“ – „Tada gerai, – atsakė Dievas. – Tu tikrai būsi su ja laimingas.“

Ir aš įsitikinęs, Julija, kad būtent mūsų sielos turi tą pačią spalvą. Taigi taip pat dėkoju Dievui, jog leido mums susitikti. Negana to. Esu laimingas, kad ir tu mane myli. Nes nieko nėra blogiau už vienpusį

jausmą. Pamiršk, kas buvo, pamiršk Liudviką. Aš dabar esu tavo ateitis, tavo meilė, tavo gyvenimas. Aš, ir niekas kitas. Kaip ir tu man.

Valteris pabučiuoja ją. Švelniai, vos paliesdamas lūpas. Bet Julija jaučia, koks jis susijaudinęs. Priglaudžia prie savęs apkabindamas ir sušnibžda į ausį:

– Meilė yra svarbiausia. Meilė ir niekas kitas. Nes be jos mūsų gyvenimas prarastų prasmę. Žinok, kad tikėjimas meile yra didžiausia pasaulio jėga. Kai jos nėra, mes ne gyvenam, o tik egzistuojam, nors ir bandydami tai kompensuoti visais įmanomais būdais. Ir netgi nesvarbu, ką būnam pasiekę, su praeinančiais metais vis labiau jaučiam tą nuolat didėjantį niekuo nepaaiškinamą nepasitenkinimo jausmą. Bet mums pasisekė. Tau ir man. Ar tai ne nuostabu?

– Mylėk mane, Valteri, – pasiduoda jo nuotaikai Julija. – Tu teisus. Aš nebenoriu daugiau tik egzistuoti. Aš noriu mylėti, nejausdama kaltės. Nes tai tikrai nuostabu.

Ir jis bučiuoja ją, spausdamas savo glėby. Julija jam ta, kas Liudvikui Veronika. Dar daugiau. Ji jam moteris, su kuria bus viskas įmanoma: šeima, vaikai, harmoninga kasdienybė ir visiškas seksualinio potraukio patenkinimas. Jis toks laimingas. O jei, na, tarkim, kad ir prieš gerus porą metų jam būtų kas pasakęs, jog kažkas panašaus egzistuoja, tikrai būtų nusijuokęs sakančiam tiesiai į akis... Nes ne tik jo draugas, bet ir jis pats nuolat tvirtino, kad, be jokios abejonės, priklauso „šeimai nesukurtų" vyrų rūšiai. Taigi. Su ja Valteris jaučiasi tikrai laimingas.

Bet kodėl vyrai apskritai ieško savo gyvenimo moters (o kai kas tikrai visą gyvenimą) ir nurimsta tik tada, kai suranda? Negana to, ją suradę net patys aršiausi Kazanovos staiga ima ir pavirsta pavyzdingiausiais ir ištikimiausiais partneriais. Gana keista, ar ne?.. Tai gal tikrai šį labai savotišką fenomeną būtų galima paaiškinti tik tuo, kad Dievas sukūrė moterį iš vyro šonkaulio, kurios trūkumą, deja, pastarasis taip stipriai jaučia. Todėl subrendęs ir pradeda ieškoti būtent

tos, kuri buvo sukurta iš jam priklausiusios kūno dalies, o suradęs iš karto atpažįsta ir nusiramina...

Na, juokas yra juokas, bet Valteris Stelmanas, atrodo, tikrai surado tai, ko ieškojo.

***

Kontoroje Julija tarsi tarp kitko pasako, kad išėjo iš Liudviko namų ir išsinuomojo butuką senamiestyje. Kolegės kažkodėl labai stebisi, paskui užjaučia ir galiausiai nusprendžia, kad neištikimiems vyrams taip ir reikia...

Bet Julijos tikslas nebuvo susilaukti užuojautos ar pritarimo, jai buvo vis tiek, ką jos mano. Ponia Krauzė norėjo, kad visi kuo greičiau sužinotų, jog tarp jų viskas baigta, ir pažintis su Valteriu „prasidės", jai jau gyvenant vienai. Todėl ir toliau palikdavo mašiną po geležinkelio tiltu ir patraukdavo savo naujų namų link, tyčia padarydama šiokį tokį lanką ir galiausiai pasukdama per vidinį kiemą. Valteris nesipriešino jos norui, nes jam buvo svarbiausia, kad Julija yra jo namuose, ir niekas net neįtarė apie jų buvimą kartu. Jei apsilankydavo kas iš jo pažįstamų ir užtrukdavo, jis pasistengdavo atsikratyti svečio prieš Julijai grįžtant, pakviesdamas jį stiklui alaus į netoliese esančią „knaipę". O jei kas užeidavo jai esant namuose, Julija pradingdavo kitame kambaryje, kol Valteris vėl likdavo vienas. Taigi viskas klostėsi kuo puikiausiai. Julija skubėdavo po darbo į namus, tik dabar jau į kitus, mylinti, išsiilgusi. Valteris visada laukdavo jos, ir abu jautėsi labai laimingi.

Taip slinko savaitės su ilgais vakarais dviese, ramiai šnekučiuojantis, klausant muzikos, žiūrint televizorių ir visada sėdint ant patogios sofos šalia vienas kito, nes abiem reikėjo to kito kūno artumo, to tiesiog gero jausmo, tokio svarbaus, kai mylima.

Liudvikas tylėjo. Kolegės kartą užsiminė Julijai, kad mačiusios kažkokią moterį jo kieme. Bet, aišku, tai galėjusi būti ir samdoma

namų prižiūrėtoja. Laukė Julijos reakcijos, tačiau ji tik patraukė pečiais:

– Jam būtinai reikia kažką susirasti, kas tvarkytų namus. Liudvikas tiesiog negali pakęsti netvarkos. Taigi greičiausiai jau ir surado.

– O kas tai darė anksčiau? Juk turėjot valytoją?

– Ne. Aš viena susitvarkydavau.

– Bet juk tu dirbai. Toks didelis namas. Kada suspėdavai? – negali patikėti.

– Po darbo. Juk vakarai gana ilgi... O kai nuolat tvarkai, tai savaime būna mažiau.

– Na, kai aš grįžtu iš kontoros, jaučiuosi tokia pavargus, kad vyras dažnai ir batus nuauna, – pareiškia viena.

– Mes turim valytoją, kuri ateina du kartus per savaitę. Mokam už valandas. Pigi darbo jėga, taip sakant. Ji iš Lenkijos. Labai apsimoka, – pasigyrė kita. – Svarbiausia, greitai dirba, nors kartais dvokia prakaitu. Todėl jai išėjus turiu atverti langus.

– Ir mes kviečiam, kiekvieną penktadienį. Mūsiškė – rusė iš Kazachstano. Dėl dvidešimt eurų tikrai neverta vargintis pačiai.

– Žinoma, kodėl gi ne? Ar maža privažiavusių auslenderių, – pritarė trečia.

Julija tyli. Taip, būtent. Pigi darbo jėga, tyli, rami, dėkinga... Ir ką ji gali atsakyti? Deja, taip yra. Ji pati pažįsta daugelį taip uždarbiaujančių moterų. Asmeniškai. Kartais susitinka gatvėje, pasikalba. Buvusios fabrikų darbininkės, mokytojos, inžinierės, laborantės, netgi skyrių vadovės. Dažniausiai iš Rusijos. Tiesa, ne visoms lengva susitaikyti su „pakitusiu statusu“. Bet pinigai reikalingi.

Netikėtai ji prisimena kažkada buvusį pokalbį su Rusijos vokiete, kuri atsisakė siūlomo darbo pas rusą daktarą, nors pastarasis ir žadėjo kaip tėvynainei mokėti kur kas daugiau. Priežastis? Neleido savigarba... Vokietis – kas kita. Jis, taip sakant, ponas. Pas jį ir dirbti ne gėda. Juliją tada toks požiūris tikrai nustebino, bet juk kiekvienas gali turėti savo nuomonę.

***

Trečias mėnuo ėjo į pabaigą, kai Julija pagaliau sulaukė Liudviko skambučio.

– Sveika, žmona, kaip sekasi?

– Ačiū, gerai.

– Seniai nesimatėm. Reikėtų pasikalbėti.

Ji tyli. Vykti pas jį į namus kažkodėl nenori. Kas žino, ką sugalvojo.

– Kaip manai? – vėl klausia, nesulaukęs atsakymo.

– Galim susitikti kur nors mieste, juk tu važinėji mašina... – kiek pagalvojusi pasiūlo.

– O atvažiuoti nenori?

– Kad gal ne, Liudvikai.

– Ot tai gražiausia. Negi bijai manęs? Aš truputį negaluoju. Mažai išeinu iš namų, – meluoja. – Atvažiuok šiandien.

– Kodėl tu nori susitikti?

– Na, reikia aptarti, kaip viskas bus toliau. Atvažiuok, Julija, nebijok.

– Ar yra pagrindo, Liudvikai, tavęs bijoti?

– Aišku, kad ne. Juk sakau.

– Gerai. Šiandien penktą?

– Laukiu.

Ji išjungia telefoną ir kurį laiką mąsto. Ko jis nori iš jos? Tris mėnesius tylėjo. Julija jau buvo pradėjusi galvoti, kad viskas tuo ir baigėsi. Kad vieną dieną gaus pranešimą atvykti į teismą skyrybų klausimu. Tai buvo jos didžiausias noras. Tyliai ramiai išsiskirti. Bet, pasirodo, tuščiai vylėsi. Jis vis dėlto nori kalbėtis. Ką galėtų tai reikšti? Kokius kels reikalavimus? Savo privačius indėlius ji panaikino jau tada, kai sužinojo apie jo neištikimybę. Atidėdama po tūkstantinę iš savo algos kiekvieną mėnesį, pirkdama maisto produktus pigesnėse parduotuvėse ir tik tiek, kiek reikia, taupioji Julija per daugelį metų

turėjo „suspaudusi" šimtą dvidešimt tūkstančių. Ar galėjo Liudvikas sužinoti apie tuos pinigus? Vargu. Juo labiau kad jie buvo išmėtyti mažomis sumomis net keliuose bankuose. Taigi niekam negalėjo kristi į akis, kai ji vieną dieną juos atsiėmė. Nežinojo apie juos ir Valteris, nors, atsikrauscius pas jį, ir toliau visą laiką patikimai slėpė jo bute. Tai buvo Julijos paslaptis. Taip turėjo ir likti.

Bet kodėl Liudvikas nori su ja susitikti savo namuose? Perspektyva vėl ten atsidurti tikrai neviliojo, tačiau ką daryti? Ji paskambina Valteriui ir pasako apie būsimą susitikimą.

– Aš važiuosiu kartu, – pareiškia.

– Jokiu būdu. Liudvikas neturi žinoti apie tave.

– Kodėl, Julija? Ir apskritai, ar ne laikas būtų pagaliau pasakyti?

– Aš noriu be pykčio ir priekaištų su juos išsiskirti. Tai ir viskas. Po to tikrai nebebus reikalo daugiau slėptis.

– Tik dėl to?

– Žinoma, dėl ko daugiau?

– Nesupyk, Julija, bet ar tu tikra, kad jis neruošia tau kokio netikėtumo?

– Nemanau. Bent jau tam nėra jokio pagrindo. Liudvikas nori kažką išsiaiškinti, dėl kažko pasikalbėti, tai ir viskas, – sako, nors ir jai kirba nemalonus įtarimas.

– Ir dar kai kas, Julija. Ar tu esi garantuota, kad nenori pas jį grįžti?

– Jei norėčiau, tai tikrai nebūčiau išėjus. Ar myli mane, Valteri?

– Dar klausi? Žinoma, kad myliu. Labai myliu.

– Tada kodėl abejoji?

– Atleisk. Bet aš jausčiausi ramesnis, jei bent būčiau kur nors netoliese, kad ir gatvėje. Laukčiau savo mašinoje ir, jei kas, na, pati supranti...

– Nieko negali atsitikti, Valteri, bet, jei tu nori, aš nieko prieš. Tik lik nematomas.

– Pažadu.

– Ačiū. Myliu tave.

– Aš tave labiau.

Kaip gera girdėti tokius žodžius, žinoti, jog kažkam tu esi labai labai svarbi, visų svarbiausia, ir kad tas kažkas nuolat galvoja apie tave, kaip ir tu apie jį, nerimauja, kad tau nieko neatsitiktų, trokšta, kad visada grįžtum į namus sveika ir laiminga, apkabintum jį, bučiuodama į lūpas, šypsotumeis sakydama: „O štai ir aš". Jos Valteris, jos mylimasis, jos vyras. Ką gali Liudvikas pakeisti Julijos gyvenime? Nieko, tikrai nieko. Jis – jau praeitis. Tikrai bejėgis pakenkti jų meilei. Pridaryti sunkumų, taip, bet juos su Valteriu išskirti, – jokiu būdu. Taigi jai nėra ko bijoti susitikti su buvusiu, bet vis dar oficialiu, vyru. Gal taip ir geriau? Duok Dieve, kad tai būtų jų paskutinis susitikimas.

***

Kai ji paskambina prie durų, jaučia, kaip išdavikiškai vėl virpa pirštai, daužosi širdis ir lengvas raudonis nurausvina skruostus. Bet susitikti reikia. Juk pažadėjo. Jis atidaro duris:

– Julija, malonu tave matyti. Užeik, užeik, – staiga ištiesia sveikąją ranką, apkabindamas ir bučiuodamas į skruostą.

– Labas, Liudvikai. Ir man malonu tave matyti, – sako kiek neryžtingai.– Atrodo, kažkas rimta, jei kvieti?

Jie eina į kambarį, ir vyras pasiūlo Julijai *jos* fotelį.

– Gal norėsi ko išgerti: kavos, sulčių, vyno, konjako?

– Ačiū, ne.

– Visai nieko?

– Dėkoju, bet tikrai ne. Kavos ką tik gėriau. Netgi per daug.

Julija sėdasi į gerai pažįstamą fotelį ir tikrai kažkoks keistas jausmas perbėga jos kūnu. Bet tik trumpą akimirką. Gal labiau todėl, kad netikėtai prisimena, kaip rūpestingai siurbdavo iš jo dulkes. Ji dairosi po kambarį. Viskas, kaip ir buvę, kaip anksčiau. Kiekvienas daiktas savo vietoje. Švaru, tvarkinga.

– Na, tikėjaisi rasti betvarkę? – šypsosi Liudvikas, pastebėjęs jos žvilgsnį.

– Ne, tik džiaugiuosi, kad turi kažką, kas tvarko.

Ji neklausinėja toliau, o jis, atrodo, taip pat nesiruošia aiškinti. Tyli ir laukia, kada pagaliau pasakys, ko iš jos nori.

– Gerai atrodai, Julija. Tikrai. Tai ne komplimentas. Dar labiau sulieknėjai? Na, pasakok, kaip tau einasi?

– Nesiskundžiu. Viskas lyg ir gerai. O kaip tu? Visai neblogai vaikščioji.

– Dėkui, kaip matai, neprapuolu.

– Džiaugiuosi, tai girdėdama, Liudvikai... „Na, sakyk pagaliau, ko nori."

Bet jis delsia. Žiūri į ją, nugeria iš taurės gurkšnį savo mėgstamo vyno ir vėl tyli.

– Tikrai gerai atrodai... Niekada nepaskambini... Taip seniai matėmės.

– Norėjai apie kažką pasikalbėti, Liudvikai, – pagaliau neiškenčia.

– Pasikalbėti? Ak, taip, taip. Norėjau paklausti... ar neapsigalvojai? Tu juk žinai, aš nieko prieš, taip sakant, nes buvai man gera žmona. Na, pati supranti. Tavimi toliau rūpintis kaip vyras... Nes manau, kad tau be manęs tikrai nelengva...

„Kodėl nenori pasakyti, kad pasiilgai, kad gailiesi, jog buvai neištikimas, gal net myli? Nors tai ir būtų netiesa, tačiau bent jau pasakytum? Kodėl tik „ar neapsigalvojai", kodėl tik „aš nieko prieš", „be manęs nelengva"? Ak, Liudvikai, Liudvikai, todėl, kad niekada ir nemylėjai. Kad mūsų santuoką nuo pat pradžių tu gerai apgalvojai, pasvėrei, apskaičiavai. Jei jau nusivylei ta, kurią mylėjai, tai kodėl nepasiimti svetimšalės iš trečiojo pasaulio, kuri bus amžinai dėkinga ir tiesiog netrukdys gyventi."

– Ačiū, Liudvikai, kad mane dar vis tebevertini. Bet aš noriu savo gyvenimą gyventi, kaip man patinka. Pati nuspręsti, kada pasakyti „taip", ir kada „ne", jei kalba eina apie dalykus, kurie man nepriim-

tini ar labai svarbūs. Galiausiai aš negaliu dalytis lova su vyru, kuris manęs nemyli. Tai tikrai labai sunku ir ne kiekvienai moteriai savaime suprantama. Na, bent jau man, tikrai ne.

– Ak, Julija, baik svajoti ir nusileisk ant žemės. Meilė nėra ideali ir labai retai kam atneša laimę. Anaiptol. Beveik visada tik sužeidžia mūsų širdis visam gyvenimui. Laiminga meilė būna tik romanuose. Gyvenime ji tokia nereali, kaip ir galimybė atspėti loterijoje šešiukę. Žinok, mieloji, kad tarp vyro ir moters, nesvarbu, kokia jų bendravimo forma, visada viskas sukasi tik apie seksą. Jis būna skirtas vienatvei išblaškyti, gal giminei pratęsti, bet, patikėk, labai labai retai susijęs su tikru jausmu. Taip retai, kad net neverta apie jį kalbėti. Saulėlydis gali būti idealus, vėjo šuoras karštą vasaros dieną gali būti idealus, daug kas, bet tik ne meilė. Ji tokia pat sumauta kaip ir mūsų gyvenimas. Kas iš mūsų jaučiasi laimingas? Kur tu matei nors vieną gyvą padarą, kuris būtų viskuo patenkintas? Niekur ir nematysi. Tai normalu. Taigi nekurk tuščių iliuzijų, nes geriau, kaip buvo, nebus. Grįžk, ir vėl gyvensim, kaip gyvenę.

Ką jam atsakyti? Kad jai pasisekė? Kad vis dėlto „atspėjo šešiukę“? Kad yra toks Valteris Stelmanas, kuris ją labai myli ir dabar sėdi mašinoje visai netoli, pasiruošęs kiekvieną minutę ją apginti, jei tik grėstų pavojus? Ne, Liudvikai, tau nereikia to žinoti. Gyvenk savo nuviltos meilės, apledėjusių jausmų pasaulyje ir mylėk pats save. Bet ką jam atsakyti, kad neįsižeistų, kaip paskubinti skyrybas? Ir staiga jai šauna į galvą netikėta mintis:

– Ruošiuosi atsikviesti savo motiną, Liudvikai. Dokumentai jau sutvarkyti, o ji taip pat, galima sakyti, „pakeliui“. Tai mano pareiga, nes ji paseno ir nebegali savęs prisižiūrėti. Kūno negalių lyg ir nejaučia, bet psichika labai šlubuoja. Žinau, kad bus nelengva, atims nemažai laiko, reikės nemažai ir kantrybės, nes gali dar daugybę metų šitaip tęstis, bet, šiaip ar taip, ji mano motina, myliu ją. O kadangi mes su tavimi nebe kartu, tai ir nusprendžiau. Taigi pats matai, su-

grįžti jau vien dėl jos nebeišeis, nekalbant apie kitus mano argumentus, kurių tu, atrodo, jokiu būdu nenori pripažinti.

– Ar pas jus nėra senjorų namų?

– Aš per daug ją myliu, kad galėčiau taip pasielgti. Nes, manau, nereikia tau aiškinti, kaip jie ten gyvena. Senjorų namai visur vienodi.

Liudvikas tyli. Julija gerai žino, ką reiškia jo tylėjimas, ir lengviau atsikvepia. Ne, jis tikrai nesiryš tokiam siaubui. Jo namuose kažkokia nuprotėjusi dvokianti senė, nesuprantanti nė vieno žodžio vokiškai. Ir jis vienas su ja ištisas dienas, nes Julija bus darbe. Jokiu būdu. Kur ją dėti? Kur čia bepadėsi... O juk ir Julija nesugebės *visko* aprėpti, palaikyti idealią tvarką, bus pavargusi, skaudės galvą... Taigi tikrai neverta.

– Na, ką gi, jei jau taip nusprendei...

– Taip, Liudvikai, kaip sakiau, jau viskas sutvarkyta. Noriu tavęs dar kai ko paklausti, jei jau susitikom...

– Klausk, Julija.

– Manau, reikėtų pabaigti, ką pradėjom, na, tu supranti... viską formaliai. Dabar nei šis, nei tas. Su savo išvaizda ir padėtim tikrai rasi moterį, kuri patenkins tavo poreikius... Tai ar ne geriau, kad būtum laisvas? Galiausiai, jei tau, na, sakykim, kas atsitiktų, neduok Dieve, kad ir pakartotinis insultas, tai man, kaip žmonai, priklausytų tavo turto dalis. Aš tau jau sakiau, jog nieko nenoriu, ir tikiuosi laikytis tos nuomonės. Bet kas iš mūsų gali garantuoti už save? Na, jei man ateityje blogai eitųsi... Juk galiu ir apsigalvoti. Tavo sūnūs tokie mieli berniukai. Prasidės teismai... Taigi, taip sakant, kad neliktų jokios pagundos, gal pagalvok?

Jis žiūri į ją susijaudinęs:

– Julija, tu tikrai... keista. Ačiū už gerą žodį. Aš dar maniau, na, pati supranti... Bet jei jau tikrai tarp mūsų nieko nebus, tai savaime suprantama, kad reikia pabaigti viską iki galo. Taip, taip, žinoma. Dar šią savaitę paduosiu dokumentus skyryboms, būtinai.

– Gerai, Liudvikai, ir nepamiršk, jei kada prireiks mano pagalbos, tu būtinai paskambinsi, ar ne?

– Taip taip. Ačiū. Gaila, kad taip išėjo. Tu buvai man tikrai gera žmona.

– Na, tai gal aš jau ir eisiu, matai, pradeda temti.

– O tu ten, kur išsinuomojai, ar patenkinta?

– Taip, pora kambarių, virtuvė, vonia. Viskas, kaip ir norėjau. Vienas kambarys man, kitas mamai.

– Aha, aha, na, tada gerai, kad gerai. Susiskambinsime.

– Pranešk, kada turėsiu ateiti į teismą.

– Ar tu imsi advokatą?

– Ne, Liudvikai, kam jis man? Juk mūsų skyrybos – paprasčiausias formalumas, – supranta jo abejones. – Būtų tik nereikalingos išlaidos. Užteks, kad tavo bus. Nes tu, kaip proceso užsakovas, atrodo, privalai turėti advokatą, nors gerai ir nežinau. Bet galiausiai, koks skirtumas? Jei ir tau nereikia, tai dar geriau. Vis viena skiria valdišką, kuriam mokama alga. Neišlaidauk tuščiai. Juk tavo pajamos jau ne tos, kaip buvo.

– Gerai, Julija. Taip ir padarysim.

Jis palydi ją iki durų. Ji atsisuka ir paduoda jam ranką. Liudvikas kilsteli ją prie lūpų ir pabučiuoja. Julija taip nustemba, kad vos neatitraukia jos automatiškai.

– Jei kada apsigalvotum ar... liktum viena, aišku, jei ir aš būsiu vienas... na, tu žinai... visada mielai.

– Ačiū, Liudvikai. Iki. Saugok save.

Ji nulipa laiptais ir atsisukus pamoja ranka vis dar tarpduryje tebestovinčiam Liudvikui. Pajunta vėl tą patį keistą jausmą, kaip ir tada, pirmą kartą išėjus. Kas tai? Kodėl? Tas jos prakeiktas gerumas ar vis dėlto kažkas daugiau? Ar ji mylėjo savo vyrą? Ak, „mylėjo", „nemylėjo", koks skirtumas? Greičiau iš čia. Jis nenusipelnė jos gailesčio. Jis įskaudino ją, nevertino, kai buvo gerai, o ir dabar jam reikalinga tik kaip namų šeimininkė. Taigi pamiršti, pamiršti,

pamiršti tokį Liudviką Krauzę, savo buvusįjį, kurį, atrodo, kažkada vis dėlto mylėjo...

Susijaudinimas toks stiprus, kad ji vos gali vairuoti mašiną. Tik kai privažiuoja pagrindinę gatvę, pagaliau nusiramina ir pradeda kalbėtis su savimi:

– Taip, taip. Viskas gerai, kas gerai baigiasi. Bet kiek nedaug trūksta, kad tavo sumautas žmogiškumas be jokio gailesčio nutėkštų vėl atgal, į pono Krauzės glėbį. Tik pamanyk, pasirodo, kai nori, gali net ranką pabučiuoti. Nors imk ir apsiversk aukštielninka. O jei dabar nebūtų Valterio, tai garantuotai būtum ištirpus kaip žvakelė. Kodėl, po šimts perkūnų, esu tokia gera? Kodėl, po tūkstantis perkūnų, aš tokia naivi?! Lietuviškas mentalitetas ar tiesiog asmeninis idiotizmas? Turbūt šiek tiek pirmojo ir didelė krūva antrojo. Na, bet dabar, atrodo, tikrai viskas baigta. Liudvikas išsigando, kad neiškiltų problemų ir, galiu lažintis, jau rytoj nulėks į teismą. „Jei liksi viena ir aš būsiu vienas..." Ha, ha, mat kaip. Na, žinoma, kodėl gi ne. Juk labai praktiška, ypač po skyrybų... Bet vienu punktu tu tikrai teisus, mano vis dar vyre: aš tau buvau tikrai gera žmona. Taip, būtent. Ir, nepaisant to, vis viena leidai išeiti, kaip stoviu. (Na, bent jau oficialiai išėjau. Niekas nežino apie mano tūkstančius.) Laimei, kad būtent dabar, o ne po dar dvylikos metų. Taigi vienas nulis mano naudai. Ir ne tokios mes jau naivios, kaip jums atrodo, „vištelės" iš trečiojo pasaulio.

Julija žvilgteli į veidrodį ir atpažįsta iš paskos važiuojančią Valterio mašiną. Oje, per tą susijaudinimą buvo visai pamiršus, kad jis laukė jos. Kilsteli ranką ir sumirksi avarinėmis šviesomis. Jis atsako tuo pačiu. Jos Valteris, jos... Staiga kūnu perbėga malonus virpulys. Pusė aštuntos. Nejaugi jau taip vėlu? Iki namų geras kelio galas. Ir dar per miestą, kur gausybė nesureguliuotų šviesoforų. Julija keliasi septintą, ir jis reikalauja, kad ji išmiegotų aštuonias valandas. Todėl kiek po dešimtos visada nutempia į lovą. Tai bene vienintelė jo

„yda“, kuri jai nepatinka. O jei ji ir pradeda spyriotis, tai labai greit „perkalba“, suimdamas į savo glėbį, kuriam jo mylimoji tikrai nesugeba atsispirti.

– Taigi po poros valandų, Valteri, vėl mylėsi mane... Tik tu, ir niekas kitas. Bet žinai, man atrodo, kad aš jau dabar vien nuo tos minties net labai, labai noriu... „miego“.

Ji nesąmoningai paliečia pirštais vis dar stangrią krūtį. Pajunta, kokia ji jautri ir pasiruošusi meilei.

– Aha, tikrai. Kad tik neužmigčiau prie vairo... Štai, pasirodo, ką reiškia mylėtis su geru meilužiu. Po perkūnėliais, nors imk ir sustok šalikelėj. Taigi jokių šansų, Liudvikai. Aš niekada negrįšiu į tavo išpuoselėtą kalėjimą. Bet kodėl esu šiandien tokia sudirgusi? Na, aišku, „kaltas“ Valteris. Kuo daugiau gaunu, tuo daugiau noriu. Gyvenant su Krauze tikrai taip nebuvo. Yra – gerai, nėra – nereikia. Gal ir ne be reikalo sakoma, kad seksualiai nepatenkintos moterys palaipsniui tampa frigidiškos. Ko gero, tikrai taip. Juk dažnai užtenka tik žvilgtelėti Valteriui žemiau diržo, ir kojos pačios skečiasi... Ooo siaube, iš kur tokios mintys?! Kas per žodžiai?! Julija, Julija, tu tiesiog vulgarumo įsikūnijimas! Kur dingo tavo geros manieros, tavo drovumas? Betgi tai tiesa. Juk būtent taip ir yra. O gal aš pamišėlė? Gal aš tikrai sekso apsėsta? Na, neee, nemanau. Aš tik moteris... Labai laiminga, ar tiksliau, mylima, mylinti ir seksualiai patenkinta moteris. Taigi viskas net labai normalu.

Staiga Julija surimtėja:

– O motulę tai tikrai reikės atsikviesti. Mano vargšė mama. Kad tik greičiau įvyktų tas teismas. Bet Liudvikas, manau, turėdamas tiek pažinčių, tikrai pagreitins reikalą. Nes delsti lyg ir nebėra ko. Juk taip gražiai jie atsisveikino.

Julija susimąsto. Taip, ji negalėtų pasakyti, kodėl, bet kažkokia neaiški baimė vis dar sėdi joje. Mintis, kad Liudvikas gali kažkuo pakenkti, niekaip nenori pasitraukti, nepaisant tokių nepriekaištingų

jų santykių. Gal čia kuo dėti tie pinigai? O gal kažkas, ko ji nežino, bet nesąmoningai nujaučia? Juk jos nuojauta ne tokia jau nieko verta. Bet, kad ir kas tai būtų, kažkoks vidinis balsas ar tiesiog grynai lietuviškas atsargumas nuolat jai šnibžda, kad visus savo planus ir jos atvirą ryšį su Valteriu nustumtų iki tos dienos, kai gaus patvirtinimą, „juodą ant balto", ir nebebus ponia Krauzė.

***

Mašinos pagaliau pasuka po tiltu ir sustoja viena šalia kitos.

– Kodėl tu nevažiavai prie namų? – pasidomi Julija.

– Nenoriu, kad eitum viena. Juk jau tamsu. Dar kas išgąsdins. Šis rajonas nėra pats geriausias, nors niekada nieko ir nebuvo atsitikę.

Jie sustoja ant šaligatvio krašto, praleisdami maršrutinį autobusą, pereina gatvę ir pagaliau žingsniuoja per vidinį kiemą, kaip įprasta sutrumpindami kelio atkarpą. Valteris laiko Julijos ranką, ir ji nedrįsta jos ištraukti. Gal niekas nepamatys...

– Na, pasakok, – paragina.

– Viskas labai gerai. Sutarėm, kad jis paduos skyryboms dar šią savaitę.

– O kodėl kvietėsi? Mačiau, kaip išlydėjo.

– Norėjo, kad grįžčiau...

– Tikrai? Taip ir maniau. Toliau?

– Buvo labai malonus, sakė, kad jis nieko prieš, jei aš apsigalvočiau, juk „nebuvo man ten taip jau ir blogai" ar kažką panašaus. Vienu žodžiu, bandė susitaikyti. Netgi pasodino į mano mėgstamą fotelį, tą, kuriame visada sėdėdavau, pasiūlė kavos ar „šiaip ko", o po to ir pasakė, jog norėtų, kad grįžčiau.

– Na, o tu?

– Atsakiau, kad negaliu, nes parsikviečiu savo motiną. Pusiau išprotėjusią, supranti?

Valteris nusijuokia:

– Ir to, aišku, užteko, kad jis apsigalvotų.

– Iš kur žinai?

– Juk tu man buvai pasakojusi.

– Ak, tikrai? Taip, todėl ir pasakiau, kad ji jau kaip ir pakeliui. O tada tiesiog priminiau, ar nereikėtų pabaigti pradėtą reikalą, nes, jo mirties atveju, aišku, jei kas nenumatyta jam atsitiktų, man priklausytų dalis turto...

– Svarus argumentas. Suveikė?

– Atrodo, kad taip.

– Na, tada viskas tvarkoje. O aš, tiesą sakant, nebuvau labai ramus, kai tu ten buvai. Prisipažinsiu, jog pradėjau net įsivaizduoti, kad tu su juo susitaikysi. Per tą laiką net tris cigaretes surūkiau belaukdamas, nors šiaip, pati žinai, trys būna per visą dieną.

– Valteri, taip labai mane myli? Bet ir aš visą kelią grįždama galvojau tik apie tave ir kaip labai esu... pavargusi.

– Tikrai? Vadinasi, tik pavalgom vakarienę ir į lovą.

– O jei atvirkščiai?

– Oho, atrodo, esi tikrai pavargusi. Žinoma, žinoma, kodėl gi ne? Bet galėtume „pasnausti“ ir stovėdami, va, kad ir čia, kaip manai? – sako staiga sustodamas ilgame koridoriuje.

– Na, ką tu, „tavo metų“, – juokiasi ji.

– Julija, apie kokius metus kalbi? Juk pats geriausias vyras seksui yra būtent subrendęs vyras. Ir žinai, kodėl? Nes jis gali laukti, yra pakankamai kantrus, galiausiai – patyręs. Taigi patirtis, mano meile, štai kur svarbiausias sėkmės garantas. Na, tai kaip?

– Eime, Valteri. Juk iki namų tik pora žingsnių.

– Namų... Man patinka, kai tu taip sakai. Mūsų namų, Julija. O tavo mamą tai tikrai reikia atsikviesti, nėra ko ilgiau laukti.

– Na, aš vis dėlto norėčiau, kad pagaliau įvyktų tos skyrybos. Palūkėkim dar kiek, mano mielas. Juk tiek nedaug liko.

– Gerai, jei tu taip nori. Bet negaliu suprasti, ko bijai?

– Nežinau, gal dėl to, kad viskas tiesiog per daug gerai einasi? Kad neišlįstų kokie netikėtumai. Tikrai, Valteri, verčiau palaukim.

– Jau tris mėnesius laukiam...

– Dar truputėlį, mielasis. Labai labai nedaug. Nes jei Liudvikas sužinos apie tave, gali neduoti skyrybų ar šiaip pasijusti labai įžeistas, kad melavau. Jis vis dar įsitikinęs, jog aš viena, ir net įsivaizduoti negali, kad yra kitaip. Taigi leiskim jam likti su savo iliuzijom ir palaukim.

– Na, mane tu žinai: svarbiausia, kad turiu tave mūsų namuose ir mūsų lovoje. Visa kita – mažiausiai domina. Daryk, kaip tau atrodo geriau.

– Liudvikas sakydavo: „mano namai“...

– O aš sakau: „mūsų“. Ir tu žinai, kad tai ne vienintelis skirtumas tarp jo ir manęs.

– Vienintelis.

– Ką?

– Tu mano vie-nin-te-lis.

***

Aistra pasotinta. Slenka ramus vakaras dviese.

– Ei, jau pusė vienuoliktos, Julija, marš į lovą, – sako staiga.

– O Valteri, pabūkim dar truputėlį, labai prašau. Man taip malonu pavakaroti su tavimi.

– Matai, ką reiškia anksčiau „nusnausti“. Dabar neturiu jokių galimybių priversti taves eiti miegot.

– Na, dar kokią valandą. Juk nieko neatsitiks. Kai gyvenau su Liudviku, lygindavau skalbinius iki pusės pirmos...

– Tikrai? – nustemba jis. – Ir paskui nemiegojus eidavai į darbą?

– Kodėl nemiegojus? Juk penkių valandų visai pakanka.

– Penkių?

– Na, keldavausi anksčiau, kad paruoščiau pusryčius. Reikėdavo nupirkti šviežių bandelių kepyklėlės parduotuvėje. Toje, mūsų gat-

vėje. Turbūt pastebėjai, kai laukei manęs? Na, už kokių šešių namų, toliau į kalną.

– Kodėl jis negalėjo nupirkti?

– Betgi mano pareiga paruošti pusryčius...

– Kokios buvo jo pareigos?

– Nežinau. Jokių. Jis dirbo.

– O tu nedirbai?

– Taip, bet mano darbas, lyginant su jo... Aš juk moteris. Uždarbio taip pat negalima net lyginti.

– Kokio uždarbio, kokia moteris? Žinai ką, Julija? Tavo Liudvikas buvo tikras monstras.

– Aš nepažinojau kito vyro. Maniau, kad čia visi taip.

– Čia... Aha... Na, nemanau. Viena aišku, atrodo, gavau gerai išdresuotą žmoną... Bet, deja, mieloji, aš tau neleisiu nei keltis penktą ar šeštą valandą, kad „paruoštum pusryčius“, nei pirkti bandelių „kepyklėlėj už šešių namų“. Ir jau jokiu būdu – lyginti skalbinių iki pusės pirmos. Taigi net nesitikėk. O jei kalbėsim apie lyginimą, tai manau, jog to daryti visai ir nebūtina. Didelio čia daikto, kad užvalkalas ar paklodė raukšlėta. Juk vis viena tuojau pat susiglamžo. Kaip manai?

– Aha, visiškai tau pritariu.

– Nuostabu. Vadinasi, turėsim laiko svar-bes-niems dalykams.

– Pavyzdžiui, pasėdėjimui ant sofos priešais televizorių?

– Arba išeiti pasivaikščioti.

– Arba išvažiuoti pasivažinėti, sudeginant porą litrų benzino, tiesiog šiaip sau?

– Būtent. Arba pasėdėti apsikabinus, va, kaip dabar, nežiūrint televizoriaus. O dar geriau... galėsim dažniau pasimylėti, nes nebūsim pavargę.

– Valteri, tu skaitai mano mintis?

– Mes abu tiesiog vienodai galvojam, Julija, štai, kodėl taip gerai sutariam.

– Ne vien tai. Man atrodo, kad dažnai plepam neužsičiaupdami ir nieko nepasakydami?

– Ar būtų geriau tylėti, atsukus vienas kitam nugaras?

– Jokiu būdu.

– Na, tada, vadinasi, viskas gerai?

– Viskas tiesiog nuostabu, Valteri.

– O dabar marš į lovą.

– Dar truputėlį...

– Ne. Eikš, aš tave apkabinsiu, ir galėsim toliau pasiplepėti atsigulę.

– Bet kai atsigulu, aš greit užmiegu, – skundžiasi ji.

– Matai? Vadinasi, esi pavargusi.

Vakaras, kaip ir daugelis kitų. Visi jie panašūs. Tiesiog nesudėtinga kasdienybė. Nuobodu? Tikrai ne. Ar to pakanka, kad du žmonės jaustųsi laimingi? Be jokios abejonės.

***

Julija miega Valterio glėby. Jo akys plačiai atvertos, žiūri į tamsą. Būdamas vienas lėbaudavo su draugais ar šiaip vakarodavo iki vidurnakčio. Todėl dėl tokio metų metus trukusio įpročio ir negali užmigti. Bet jei jis liks, Julija jokiu būdu neis miegoti. Taigi gulasi kartu, nes taip ji greit užmiega. O ir Valteriui malonu glausti ją prie savęs, jausti jos nuogo kūno šilumą, lyg pratęsiant ką tik patirtą jų suartėjimą, kas kartą mėgautis tuo gerai pažįstamu, kiekvieną sąnarį atpalaiduojančiu nuovargiu, kol labai pamažu ir jis pagaliau užmiega, tikrai laimingas po tiek metų vienatvės, trumpų pažinčių, nusivylimų ir ieškojimo. Ko? Jis pats nežinojo. Nežinojo, kol nesutiko jos. O tada akimirksniu tapo viskas aišku, be minčių ir žodžių. Jausmas tiesiog atsirado ir liko. Tikras, nekeliantis nė mažiausios abejonės, visai viską užgožiantis jausmas. Julija buvo ta, kurios jam trūko, kurios užteko, kad jaustųsi viskuo patenkintas: gyvenimo rutina, įprasta kasdienybe. Niekas nepasikeitė, tik atsirado ji, ir naktis tapo diena.

Taigi žiūrėdamas į tamsą ir glausdamas prie savęs ligi skausmo geidžiamą moterį Valteris vėl, kaip ir kiekvieną kartą, iš naujo pripažįsta, kaip vis dėlto buvo svarbu sutikti artimą sielą... Tada, kai atrodė, kad viskas jau praeitis, kad taip ir liks, kad tai... ir visas gyvenimas.

Negana to, šį kartą jis jaučia, jog nuo tų minčių vėl pradeda busti jo vyriškumas. O gal kaltas Julijos susitikimas su Krauze? Šį vakarą ji buvo tokia pašėlus, tokia atsipalaidavusi, laiminga. Bet jo mylimoji jau užmigo, ir Valteris jokiu būdu jos nežadins.

– Miegok, mano mūza, – šnibžda, atsargiai bučiuodamas į skruostą. – Ar pastebėjai, kiek spalvų atsirado mano paveiksluose? Kaip jie pasikeitė? Ir tik todėl, kad jaučiuosi labai laimingas, žiūrėdamas į tokias dideles, tokias išraiškingas tavo „stirnos" akis. Mes turim dar daug naktų numalšinti savo geismui, daug dienų, kupinų buvimo šalia vienas kito, tylint ar plepant „nesąmones". Kaip gerai, kad tu esi.

***

– Valteri, man dingo ciklai, – sako nustebusi Julija.

– Tikrai? – šypsosi. – Ar seniai?

– Gerai ir nežinau. Gal kokie du mėnesiai?

– Na, tam gali būti tik viena priežastis, Julija. Gera priežastis, – priėjęs apkabina.

– Taip manai?

– Žinoma. Juk visai normalu, kad du suaugę žmonės, turėdami tokį intensyvų seksualinį gyvenimą, susilaukia palikuonių. Taigi mes tapsim tėtis ir mama. Ar tai ne nuostabu?

– O jei šiaip kas?

– Kas gali daugiau būti?

– Na, maža kas. Vėžys? Mūsų kontoroje viena neseniai susirgo. Tiesiog atsitiktinai nuėjo pasitikrinti ir nustatė, kad krūtis pilna mazgų. O kai toliau ištyrė, tai ir pasitvirtino. Jau išoperuota, švitinama... Jos draugė prieš metus numirė. Dar visai jauna. Prieš tai gimdą išpjovė.

– Negalvok taip. Jei kažkam atsitiko, nebūtinai turi atsitikti ir tau. Juk esi sveika jauna moteris. Taigi visai normalu, kad gali pastoti. Galiausiai, kaip sakau, ne poterius kalbam, sugulę į lovą... Tikiuosi, kad nenaudoji jokių apsaugos priemonių? O aš, kaip žinai, nuo to laiko, kai atsikraustei pas mane, taip pat ne. Tai kodėl negali būti? Seniai laikas.

– Taip, turbūt taip ir yra. Reikia nueiti pas ginekologą.

– Būtinai. Bet ne dėl to, jog kažkas bloga. Kad sužinotum gerą naujieną.

– Tu visada galvoji tik apie teigiamus dalykus, Valteri.

– Todėl, kad esu laimingas. Su tavim, Julija. O kai žmogus jaučiasi laimingas, tai savaime viskas atrodo tik gerai.

Jo žodžiai pasitvirtino. Vieną dieną grįžusi iš darbo Julija pranešė, kad ultragarsas patvirtino nėštumą. Net geri trys mėnesiai. O ji ir nepastebėjo, jog „taip seniai".

– Na, matai, ar aš tau nesakiau? – apkabina bučiuodamas. – Nuostabu. Mes turėsim sūnų ar dukterį, mano meile.

– O ko tu labiau norėtum?

– Nežinau. Koks skirtumas.

– Tu jau turi sūnų, Valteri.

– Bet aš noriu turėti su tavim. Tai bus mūsų, tavo ir mano, supranti?

– Taip, vaikai sutvirtina santuoką.

– Mūsų santuokai, Julija, vaikai nevaidina jokio vaidmens, nes ji visada liks tokia pati. Bet tiesiog kiekvieno žmogaus gamtos skirta priedermė palikti po savęs palikuonių. Taigi kodėl turėtume būti kitokie? Juo labiau, kad mylim vienas kitą, kad mūsų vaikai, nors ir kiek jų atsirastų, bus ne atsitiktinumas, o mūsų meilės vaisius. O jei taip, tai manau, kad man pats laikas vėl įsidarbinti mokykloje. Papildomi pinigai nemaišys. Kaip sakai?

– Tu šeimos galva, Valteri, – juokiasi ji, – tau ir spręsti.

– O jei taip imtume ir nuspręstume abu?
– Aš tikrai nieko prieš, ponas mokytojau.
– Na, tada gerai.

Liudvikas niekada neklausdavo jos nuomonės. Niekada nekalbėjo apie savo darbą. Nesitarė, nes spręsdavo viską pats. Nuolatinis Valterio klausinėjimas jos nuomonės iš pradžių buvo Julijai naujas ir gal kiek perdėtas. Bet laikui bėgant pagaliau suprato, kad taip jis parodo, jog viskas, kas vyksta vieno ar kito gyvenime, priklauso jiems abiem. Todėl ir turi abu kalbėtis, sakyti savo nuomonę, nuspręsti, nes būtent tai sudaro lygiaverčių partnerių bendravimo pagrindą.

Sužinojusi, kad taps motina, Julija, tiesą sakant, nesijautė tokia laiminga kaip Valteris. Mintis, kad galbūt su vaiko gimimu baigsis jos darbinė karjera, gerokai temdė būsimos motinystės džiaugsmą. Darbas buvo jos gyvenimo dalis, labai svarbus savo vertės matas, savarankiškumo įrodymas, bet nieko pakeisti ar šiaip, ar taip nebuvo galima. Todėl nusprendė dirbti iki tol, kol bus įmanoma.

Valteris netrukus įsidarbino mokykloje, o kadangi jų darbo laikas beveik sutapo, kiekvieną rytą nuveždavo Juliją į kontorą ir po pietų vėl parveždavo atgal.

– Man ramiau, kad ne tu vairuoji. Juk maža kas gali atsitikti, – sakydavo susirūpinęs, ir Julija vėl jautėsi kiek nejaukiai dėl tokio tiesiog perdėto jo rūpestingumo.

– Kas gali atsitikti? Tau tikrai nebūtina manęs vežioti. Juk po pamokų turi dar laukti gerą valandą.

– Tai smulkmena, Julija, bet užtat galiu būti ramus, kad mano mylimai žmonai nieko neatsitiks. Mieste toks didelis judėjimas. Kiekvieną dieną kažkas atsitinka.

***

Kartą išėjusi per pietų pertrauką į šalimais esančią pėsčiųjų zoną Julija netikėtai išgirdo šaukiant ją vardu. Atsigręžusi pamatė Liudviką.

Jis sėdėjo ant suolo už kelių žingsnių ir mojo jai ranka. Taigi Julijai neliko nieko kita, kaip tik prisėsti šalia:

– O, Liudvikai, praėjau ir nepastebėjau. Ką čia veiki?

– Laukiu vieno pažįstamo. Na, o tu? – žvilgteli į jos gerokai pakitusią figūrą. – A, tai bent naujiena. Kas galėjo pamanyti? Sakyčiau, gana greit...

– Taip jau išėjo. Laukiuosi dukters...

– Tikrai? Atleisk už nekuklų klausimą, o tėvas ar yra?

Julija nustemba, kad jis nieko nežino apie Valterį.

– Žinoma, kaipgi kitaip? Aš vėl ištekėjusi, Liudvikai. Laimingai ištekėjusi.

– Mat kaip. O kas tas laimingasis? Vokietis?

Paskutinis žodis, nors ir atrodė visai nekaltas, Julijai reiškė net labai daug. Ji gerai suprato Liudviko užuominą.

– Taip. Jis mokytojas. Vietinis. Susipažinom visai atsitiktinai, ir viskas vyko tikrai gana greit.

– Matau... Aha, aha, reiškia, jau tikrai pas mane negrįši.

– Ne, Liudvikai.

– Na, ką gi, gaila. Tu buvai man gera žmona.

– Kaip ir tu man – geras vyras, Liudvikai...

– Taip, taip... O kaip jis? Atrodo, myli, kad toks greitas... Papasakok, koks jis.

– Myli. Manau, kad labiau mylėti neįmanoma. Koks? Na, tiesiog nežinau. Tai labai nuostabus žmogus, gana konservatyvus vyras, turintis griežtus vertinimo kriterijus, kai eina kalba apie moteris, meilę, ištikimybę ir daug kitų dalykų... Šiaip paprastas, išsilavinęs, protingas. Labai rūpinasi manimi. Visada sako tiesą. Jo duotu žodžiu galima tikrai pasitikėti...

– Ojojoj, koks teigiamas! Na, o tu? Ar taip pat myli, ar tik, kad... nebūtum viena?

– Ir aš jį myliu. Netgi labai. Esu su juo tikrai laiminga.

– Aha, aha, gerai. Na, ką tu pasakysi... Kas galėjo pagalvoti? Man nereikėjo leisti tada tau išeiti. Nors visada maniau, kad vis viena sugrįši. Pagyvensi viena ir sugrįši. Bet dabar jau tikrai ne. Gaila, gaila. Na, o kaip tavo motina? Pas tave?

– Dar ne. Jai pasidarė geriau, gali pati susitvarkyti, tai pasiliko Lietuvoj. Pats supranti, sunku tokiuose metuose palikti gimtą kraštą.

– Taigi, ir aš taip manau.

– Bet Valteris būtinai nori, kad ji atvažiuotų. Taigi manau, kad tik laiko klausimas.

– Tavo vyras nori? – negali patikėti Liudvikas.

– Taip, jis sako, kad mylimos moters motina yra ir jo motina, todėl mielai ja rūpinsis.

– Aha, aha, mat kaip... Aš vis dar vienas, Julija, – staiga pakeičia temą. – Pradėjau dirbti. Na, ne taip, kaip tada, bet imu darbo į namus pagal privačius užsakymus. Vis šioks toks užsiėmimas.

– Labai gerai, kad taip nusprendei. Juo labiau, jei gali.

– Na, be streso, po truputėlį. Laikas greičiau praeina. Berniukai taip pat užsiėmę savo gyvenimu, pastaruoju metu gana retai apsilanko. Taigi nedaug kas ir vyksta mano namuose.

– Tau būtinai reikia ką nors susirasti. Turiu galvoje moterį, Liudvikai.

– Ak, Julija, pasisotinau aš tomis moterimis. Visos tik ir žiūri, kaip pasinaudoti.

– Manau, kad manęs tuo apkaltinti tikrai negali. Aš dirbau ir tebedirbu, o ir dėl viso kito, pats žinai.

– Tu – ne, Julija, tu ne... Todėl ir būčiau nieko prieš, kad grįžtum. Bet iš kur žinoti, kokia bus kita? Taigi ir rizikuoti neverta.

Jiems kalbantis prieina nepažįstamas vyras ir pasisveikina su Liudviku. Tuo pačiu paduoda ranką ir Julijai.

– Na, lik sveikas, Liudvikai, – sako pakildama, – netrukdysiu.

– Ponia paliekat mus? Labai gaila, – šypsosi vyras, ir Julija pajunta jo neslepiamą simpatiją.

– Man jau metas...

– Supažindink, Liudvikai, – staiga sako vyras.

– A, taip, taip, žinoma, – sutrinka šis. – Mano žmona, Julija. Tai yra... norėjau pasakyti, buvusi žmona.

– Mat kaip? – atvirai koketuoja vyras. – Ar tai reiškia, kad galiu išdrįsti pakviesti ponią puodeliui kavos?

– Vėl ištekėjusi, – sako Krauzė. – Ir, kaip matai, laukiasi vaiko, Rudolfai.

– Besilaukianti moteris man, bevaikiui, būtų dviguba laimė, mano drauge. Tikrai labai gaila, kad jau nebe laisva. Bet vis viena noriu pasakyti, ponia, kad esu tiesiog susižavėjęs jūsų grožiu ir tokiu mielu akcentu.

– Ačiū, – šypsosi Julija. – Linkiu ponams geros dienos.

– Ir jums taip pat, ponia Julija, – atsako vyras į jos šypseną.

– Iki, mieloji, saugok save, – Liudviko balsas.

Ji negali patikėti savo ausimis. „Ką jis pasakė? „Iki, mieloji, saugok save." Pasirodo, su kai kuriais vyrais reikia tiesiog išsiskirti, kad pažvelgtų į tave kitomis akimis. O tas Rudolfas? Koks keistas tipas. Nejaugi aš jam tikrai patikau? Puodeliui kavos... Cha, nieko sau." Kol gyveno su Krauze, atrodo, niekas net nepažiūrėdavo į jos pusę. O štai dabar ir su pilvuku susilaukia gerbėjų. Ir dar kokių! Jo apranga... Atrodo, žmogelis tikrai ne gatves šluoja. Julija gerai nusimano, kiek koks rūbas kainuoja. Garantuotai išsiskyręs... Na, kad ir kaip ten būtų, Liudvikui jo dėmesys tikrai smogė kaip reikiant. Ar tai įmanoma? Niekam neįdomi jo žmona taip greit vėl ištekėjo, o tūkstančio eurų kostiumą vilkintis jo kolega susipažintų su ja, net ir besilaukiančia svetimo vaiko. Tai kaip čia dabar, Liudvikai, su tavo teorija: „Kam tu reikalinga? Kur dingsi be manęs?" Reikės papasakoti Valteriui.

***

– Buvau sutikusi Liudviką, – sako, tik įsėdusi į mašiną.

– Kur?

– Pėsčiųjų zonoje, prie LIOR centro. Praėjau pro pat jo nosį ir net nepastebėjau, tik girdžiu, šaukia. Laukė kažkokio kolegos, kuris, įsivaizduok, vos mane pamatęs, pradėjo žerti komplimentus ir net pasakė, kad labai gaila, jog esu ištekėjusi. Negana to, esąs tiesiog susižavėjęs manim, o kad dar ir nėščia, tai jam būtų dviguba laimė. Kažkoks kvanktelėjęs, ar ne?

– Kodėl?

– Kaip tai kodėl? Kad kalba tokias nesąmones.

– Mano miela Julija, kai moteris vyrui patinka, tai visai nieko nuostabaus, kad pameta galvą. O iš tavo pasakojimo atrodo, kad tu jam patikai.

– Na, jau. Taip greit? Ir dar mano padėty...

– Kodėl?

– Nežinau. Jis vilkėjo labai brangų kostiumą...

– Na, ir kas? Moteris arba patinka, arba ne, visai nesvarbu, kiek vyras turtingas. O kai tikrai turtingas, tai juo labiau nežiūri į nieką kitą, tik į tai, ar patinka.

– Vis viena negaliu įsivaizduoti.

– Bet, mano miela, tu juk tikrai net labai graži moteris. Todėl nemanau, kad tai buvo komplimentas. Be jokios abejonės, jam patikai. Kaip ir man, kai tave pamačiau pirmą kartą. Tarp kitko, taip pat toje pėsčiųjų zonoje. Atrodo, jau sakiau? Ir apskritai aš negaliu suprasti, kodėl bandai nuvertinti save?

– Nežinau. Gal, kad jaučiausi dėl Liudviko abejingumo niekam tikusi?

– Taip, jis iš tiesų gerai pasidarbavo, kad prarastum pasitikėjimą savimi. Visą laiką dominuodamas ir primindamas, kad tu be jo esi niekas. Ir, sakyčiau, savo tikslą pasiekė, nes dar ir dabar negali galutinai atsikratyti jo įtakos. O jei pasvarstysim rimčiau, tai tokį Krauzės el-

gesį su tavim galima būtų priskirti vienai iš psichologinio teroro rūšių. Jis labai efektyvus ir dažnai naudojamas kai kuriose sektose. Būdama tokios išvaizdos, mano meile, apdovanota tokiu moteriškumu ir nuoširdumu, tikrai galėtum padaryti ne vieną vyrą laimingą. Taigi tu turi didžiuotis savimi, Julija, o aš didžiuojuosi, kad myli būtent mane.

– Ačiū tau už tavo meilę, Valteri.

– Meilė savo keliu, Julija, tai, ką sakau, tikrai tiesa. O Liudvikui tu buvai tiesiog per gera. Tas pasipūtęs savimyla paprasčiausiai nevertas tokios moters kaip tu. Dabar, atrodo, pats supranta, antraip nesimeilintų pabrukęs uodegą. Eik iškėlusi galvą ir sakyk: „Aš esu ne vergė, o karalienė. Aš nešioju savyje kūdikį, pradėtą iš meilės su vyru, kurį myliu ir kuris myli mane". Tik tada pasijusi gerai, atgausi pasitikėjimą savimi. Aš visą laiką stebėjau tave, tavo baimę, „kad tik nesužinotų Liudvikas". Nieko tau nesakiau, nes norėjau duoti laiko pačiai atsikratyti praeities. Bet dabar labai prašau kartą ir visiems laikams, išbrauk pagaliau jį iš savo gyvenimo.

***

Mažutė mergytė išvydo pasaulį lygiai taip pat, kaip ir kiti keli šimtai ar tūkstančiai vaikų, gimę tą dieną. Julija laikė ją glėbyje ir šypsojosi šalia sėdinčiam Valteriui.

– Negalvojau, kad bus taip paprasta, – sako glostydama susiraukšlėjusį veiduką. – Gal, kad gimė mėnesiu anksčiau, todėl ir yra tokia smulkutė. Bet daktaras sakė, kad viskas gerai.

– Taip, žinoma. Mūsų duktė tiesiog nuostabi. Dabar mes tapom tikra šeima. Tėtis, mama ir mūsų... O kaip pavadinsim? Apie vardą taip ir nepagalvojom.

– Tu teisus, – nustemba Julija. – Bet kodėl?

– Koks skirtumas. Juk niekada ne vėlu.

– Kokio tu norėtum, Valteri?

– Na, man tai patiktų Julija, – juokauja jis. – Mylimos moters vardas visada gražiausias.

– Jokiu būdu. Šaukti save pačią, tai lyg kalbėtis pačiai su savimi. Man patiktų, pavyzdžiui, Ida. Kaip manai? Trumpas, lengva prisiminti. Tai lyg ir mano mamos vardo Adelė interpretacija.

– Ida... Gražiai skamba. Ida. Gerai, man taip pat patinka.

Taigi jų pirmagimė tapo Ida, Idutė, Idy. Gimusi iš didelės meilės, mylima ir lepinama ji buvo linksma mergytė, namai pilni jos krykštavimo ir juoko. Ir tik dabar, sulaukusi savo trisdešimt devintojo gimtadienio, Julija galutinai pajuto, koks didelis skirtumas buvo tarp jos ano gyvenimo ir šio. O juk galėjo taip ir likti, kad ji niekada nebūtų pažinusi tikrai mylinčio vyro meilės ir, svarbiausia, motinystės džiaugsmo. Jai pasisekė. Ji jautėsi labai laiminga.

O Valteris nutapė didelę jų trijų drobę, įrėmino į senovinius bronzos rėmus ir pakabino virš židinio, kaip ir dera šeimos portretui.

***

Graži pavasario diena. Lėktuvas su mėlynu „Ryanair“ užrašu nusileidžia Karmėlavos oro uoste, ir Julija, palūkuriavusi keletą minučių, sėda į oranžinį autobusą. Užtrunka daugiau kaip pusvalandį, kol pervažiavusi per miestą pagaliau pasiekia autobusų stotį ir suranda kitą, dabar jau vežantį tėviškės link ir stojantį beveik kiekvienoje stotelėje.

Julija žvelgia pro apdulkėjusį langą. Beveik dviejų valandų kelionė Nemuno pakrante kelia seniai priblėsusius atsiminimus. Maži apsnūdę kaimai priartėja ir vėl nutolsta, pamodami gerai pažįstamų bažnyčių bokštais. Kiek kartų važiuota šiuo keliu dar studijų metais, kiek žiūrėta pro tokį pat apdulkėjusį autobuso langą į žalsvai pilkus Nemuno vandenis, mažas ganyklėles su kur ne kur besiganančiomis juodmargėmis karvėmis ar vienu kitu kinkomu arkliu, siauras runkelių ežias, vištų būrelius, besikapstančius prie skurdokų ūkelių.

Čia viskas taip pat, niekas nuo tada nepasikeitė. Net ir gluosnių eilės, tai susispiesdamos, tai vėl išretėdamos pakelės grioviuose, išliko

nepaliestos praėjusių metų. Tik kai kurie namai stirkso užkaltais langais, jau paliesti nykimo rankos. Matyt, jų gyventojai paseno ar mirė, ir niekas nepanoro vėl juose apsigyventi. O ir kaip kitaip? Juk kelių namų kaime be darbo neišsiversi. Išnykus kolūkiams neliko ir pragyvenimo šaltinio. Nors ir skurdaus, bet vis dėlto leidusio egzistuoti.

Benzinas taip pat brangus, iki miesto kasdien nepavažinėsi. Todėl visi ir susispietė ten, kur galima truputį uždirbti. Todėl ir tuštėja mažutės sodybėlės, kur tik ožka ar, geriausiu atveju, karvė su pora vištų kadaise sudarė „ūkio" pagrindą. Dabar viskas privatu. Nei ganyklų, nei valdiškos žemės nebeliko. Nors privatizuoti laukai ir dirvonuoja, gyvulio vis viena nėra kur paleisti. O jei kuris ir bando ką užauginti, tai nelabai gali parduoti. Su „atvežtiniais" per daug nepakonkuruosi. Juk net ir kaimyninėje Lenkijoje viskas daug pigiau nei čia, savoj Lietuvėlėj, šitiek metų artojų žemele vadintoje.

Bet Julijai malonu žiūrėti į taip gerai pažįstamą gamtovaizdį, bundančius laukus, pasėtą vasarojų, stebėti tolumoje kitą Nemuno krantą, kur visada norėjo nuvažiuoti, bet taip ir neprisiruošė. Ji kas kartą sėsdavosi būtent toje autobuso pusėje ir žvelgdavo į susispietusius kelis namelius su medinėmis, dažniausiai geltonai dažytomis, bažnytėlėmis, spėliodama, kodėl jas dažydavo būtent ta spalva? Gal, kad geriau matytųsi iš tolo? Tiesa, artėjant prie Vilkijos, ant gana stataus skardžio, pasislėpusi tarp medžių, suboluodavo vieniša ir bene vienintelė tinkuota dvibokštė bažnyčia. Jos kurso kolega, gyvenantis netoli tos vietos, kartą užsiminė jai, kad ten kažkada buvo grafo dvaras. Ir iš tiesų, kol medžiai stūksodavo be lapų, netoli jos buvo galima pastebėti baltą dviaukštį pastatą. Kodėl Julijai knietėjo apžiūrėti tuos kelių namų kaimelius iš arčiau, nebūtų galėjusi pasakyti. Gal tiesiog taip jau yra, kad metų metais stebint tolimą vaizdą atsiranda ir gana natūralus noras kada nors atsidurti šalia jo.

Pagaliau virš Nemuno sušmėžuoja pilkšva tilto juosta, ir autobusas pradeda leistis nuo kalvos, įvažiuodamas į jos gimtą miestelį: ilgą ir gana siaurą, pačiame centre trumpam išsiplečiantį, su

tankia gatvių raizgalyne. Julija išlipa jo pradžioje, neprivažiavusi stoties. Nuo čia bus arčiau.

Žingsniuoja žiemos pašalo išklaipytu šaligatviu, pasuka pro seną banką, kirsdama gerai pažįstamus skersgatvius, ir pagaliau įsuka į platų žvyrkelį, vedantį tiesiog per panemunės pievą. Ji ne šiaip sau pasirinko šį kelią. Juk galėjo eiti pagrindine gatve ir pasiekti namus „iš viršaus". Bet Julija mėgo būtent šią atkarpą, ir ypač pavasarį, kai žydėdavo pienės, o Nemuno vanduo blizgėdavo saulėje.

Dar būdama mokinukė dažnai, užuot skubėjus į namus, pasukdavo per žolę ir, pasiekusi siaurą smėlio juostą prie pat vandens, mėtydavo akmenėlius į greitą srovę, prisėdusi ant aptrupėjusio betono luito. Kas ir kada jį čia paliko, niekas nežinojo. Senesni žmonės kalbėjo, kad neva tai kadaise nuversto Stalino paminklo postamento dalis, o jis pats guli netoliese, pačiame upės vidury.

Ir dabar žydi pienės. Kaip tada, jos vaikystės ar paauglystės metais. Net ir betono luitas teberiogso toje pačioje vietoje, tik dar daugiau aptrupėjęs, dar labiau panašus į apsamanojusį beformį akmenį.

Bet šį kartą ji nepasuka prie vandens, o lėtai eina keliu, paskui save ridendama juodą lagaminą. Stebi vienoje eilėje išsirikiavusius kaimynų namelius ir pagaliau sustojusi ilgai žvelgia į kraštinį. Jos tėviškė... Viešpatie, kaip prastai ji atrodo. Sienų dažai gerokai apsilupę, varteliai praviri.

Virš galvos visai neaukštai praskrenda žąsų pulkelis, sugieda gaidys, sukudakuoja išgąsdinta kaimyno višta. Ji toliau stovi, žiūrėdama į medinį namą, tokį mielą ir savą, bet kartu jau nebe jos, nes yra kiti namai, toli toli, prie kitos upės, kuriuose randa ramybę ir užuovėją, grįžusi po įtemptos darbo dienos. Kur yra taip pat laukiama kaip ir čia, bet... neturinti pasirinkimo.

Koks keistas tas staiga užplūdęs jausmas. Taip sunku ir kažko labai liūdna. Deja, taip jau yra, kad žmogus (aišku, su retomis išimtimis) gali turėti tik vienerius namus, gyventi tik vienoje vietoje, kurią pasirinko savo noru ar tiesiog buvo skirta likimo. O

tai, kas kažkada buvo net labai svarbu ir artima, lieka tik mūsų prisiminimuose.

Ji prieina prie vartelių ir žengia į kiemą. Kada paskutinį kartą čia buvo? Taip, kai laidojo tėtį. Vaizdas staiga vėl stoja prieš akis toks ryškus, lyg būtų buvęs vakar. Mama labai verkė. Vis kartojo tuos pačius žodžius: „va... ir visas gyvenimas". Kodėl ji taip sakė? Žmogus miršta, o kiti gyvena toliau. Kiekvieną rytą kažkas nebeatsibunda, bet niekas nuo to nepasikeičia. Naujai išaušusi diena būna lygiai tokia pat, kokia buvo ir vakar ar užvakar, ar prieš kažkada. Viskas lieka, tik žmogaus jau nebėra. Jis būna išėjęs, gal tapęs laisvas, apraudotas likusiųjų, toliau linksmai čiulbant paukščiams, šviečiant saulei ar lyjant lietui.

Ji žengia dar porą žingsnių. Staiga atsiveria trobos durys ir pasirodo motinos veidas.

– Vaje, Julytė. Tai bent džiaugsmas. Sulaukiau, – pravirksta apkabinusi. – Tiek laiko, vaikeli... Eikš į vidų, – veda nepaleisdama jos rankos.

Abi susėda virtuvėje kaip senais gerais laikais, bet Adelė ir vėl kyla:

– Juk alkana iš kelionės.

– Nealkana, mama, sėsk, nesirūpink, suspėsim.

– Ne, ne, dukra, prisisėdžiu, kai viena esu. O juk dabar tikrai viena. Kai suvažinėjo Sargiuką...

Staiga Adelė pradeda verkti, ir Julija pakilusi suima ją į savo glėbį. Ji tokia smulkutė, ta kažkada buvusi „figūringa" moteris. Vieni kauleliai ir oda. Matyt, labai sunku, išgyvena, kremtasi savyje. O juk tikrai baisu būti vienų vienai. Ne, šį kartą ji nepaliks jos. Būtinai turės važiuoti kartu. Juk ir bilietus nupirko slapčia, nors Adelė ir pareiškė telefonu, kad iš savo namų niekur kojos nekelsianti. Kažkokia keista tapo pastaruoju metu. Visai ne ta, kaip kažkada buvo. Todėl Julijai ir neramu, todėl ir atvyko.

Būtinai turi ją perkalbėti. Ji gerai pažįsta savo motulę, taigi atitinkamai ir pasiruošė. Nuotraukų pilną dėželę atsivežė. Jos su Valteriu, bet svarbiausia – dukrytės. Ji tokia gražutė, tiesiog negalima

atitraukti akių. Valteris jaučiasi tarsi devintam danguj, iš rankų nepaleidžia. Nešioja po kambarį, užsisodinęs ant sprando, o ji krykštauja patenkinta, kad jau toookia didelė.

– Įsivaizduok, vaikeli, – graudinasi motina. – Tik išbėgo į gatvę, ir kaip tyčia ta mašina. Du pienburniai atidūmė dideliu greičiu ir vėl nudūmė lyg niekur nieko, o mano Sargiukas tik sukliko, ir liko gulėti pačiam vidury. Tiesiog mano akyse viskas atsitiko. Palaidojau va ten, po obelim, ir verkiau klūpodama prie jo kapelio. Mano vienintelis draugas, mano paguoda, taip gerai abu sutarėm, ir še tau. Prakeiktos mašinos! Ir kas jas išrado. Tik šuneliams suvažinėti. Prisiveisė pilnas miestas, gatvės, pereiti nebeįmanoma. Visi laksto kaip pasiutę, lyg nesuspėtų. Pėsti nueidavom, o čia, matai, kad tik greičiau, prakeiktieji. Kiekvieną dieną nueinu prie jo kapelio ir ašarų negaliu sulaikyti. Anksčiau jis mane lydėdavo pas Petrą, o dabar pats atgulė į žemelę. Taigi lankau abu. Bet Sargiuką dažniau. Tas nelaimingas gyvulėlis manęs niekada neįskaudino. Žinai, Julyte, nesupyk, bet man kartais atrodo, kad nieko gyvenime taip labai nemylėjau, kaip savo vargšelį Sargiuką.

Julija glosto motinos pečius ir tyli. O ir ką jai pasakyti, kaip paguosti, praradusią visų „brangiausią“ turtą. Taip, iš tiesų mamai kažkas nebegerai. Kaip galima sakyti, kad šunį, nors ir kokį gerą, galima mylėti labiau negu žmogų? Bet, kita vertus, ar Julija ne pati kalta, kad motina atiduoda pirmenybę tam, kas buvo šalia jos sunkiomis valandomis? Ar užsitęsęs begalinis ilgesys ir vienatvė nepriveda žmogaus net iki beprotybės? Ar nepatyrė ir Julija kažko panašaus tada, dar gyvendama su Liudviku? O juk jos ir Adelės vienatvės net negali lyginti. „Vargšė mama, mano vargšė, vargšė, vargšė motulė. Ir jokių perspektyvų, jokios ateities. Viešpatie, kaip baisu žinoti, kad jau nieko teigiamo nebebus, išskyrus apgailėtiną egzistenciją, laukiant, kol išmuš tavo valanda.“

– Neverk, mama, ką nors sugalvosim, kad tu vėl jaustumeis gerai, – sako bučiuodama į skruostą. – Juk tu dar turi mane.

– Turiu, vaikeli, bet kartu ir neturiu.

– Juk norėjai atvažiuoti pas mane, prisimeni? Būsim kartu. Abidvi važiuosim, gerai? Aš bilietus nupirkau...

– Niekur aš nebevažiuosiu. Kol Sargiukas buvo, tai būtume abu važiavę. O dabar jau ne. Taigi, vaikeli, be reikalo pirkai tą bilietą, tik pinigus išmetei kaip į balą. Juk sakiau per telefoną, kodėl nepaklausei? Pabūsi kiek, pasisvečiuosi... gal paskutinį kartą, ir gerai.

– Kodėl taip sakai, mama, kodėl paskutinį?

– Matai, Julele, kai sulauki mano metų, niekada nežinai, kada giltinė pasibels į langą. O tu turi savo gyvenimą. Pati matai, kiek laiko praeina, kol prisiruoši atvažiuoti. Seni žmonės visiems tik našta.

– Tu man tikrai ne našta, mamute. O ir Valteris sakė, kad jokiu būdu negrįžčiau be tavęs. Jau kambarį tau paruošė. Pamatysi, patiks.

Adelė išima lėkštes iš indaujos, įpila karštos kakavos, papjausto balto kaimiško sūrio, rūkytos dešros, duonos. Viskas taip sava, taip įprasta, kaip visada, kaip ir tada, kai Julija grįždavo iš mokyklos. Čia niekas nepasikeitė. Net ir trobos kvapas liko tas pats. Tas gerai pažįstamas, dvelkiantis kadugiais jos tėviškės kvapas. Adelė visada pasirūpindavo verbomis, kad ne tik po Marijos paveikslu ant sienos, bet ir kiekvienoje kertėje žaliuotų. Jei negaudavo pakankamai šventoriuje ar turguje, prašydavo miške dirbančio kaimyno, kad parneštų. Ir šis nešdavo. Kas kartą už tai pamalonintas „mielosios Adutės“ stikleliu degtinės ir lėkšte kiaušinienės. Valgydavo šypsodamasis ir labai dėkodamas, o Julijai netgi atrodydavo, kad jis motiną slapta įsimylėjęs.

Abi susėda prie stalo.

– Valteris, sakai. Taip, taip... Atrodo, jis kitoks, nei tavo buvęs, tas... kaip jį ten...

– Liudvikas. Na, ką tu, negalima net lyginti. Visą laiką tik ir kalba, kad tu greičiau atvažiuotum. Pradėjo netgi lietuviškai mokytis, kad galėtų susikalbėti. „Labą dieną“ kartojo pusę dienos ir vis viena išeina tik „liaba dėna“. Bet vis tiek toliau mokosi, o aš tik giriu, tik giriu.

– Mat kaip? – šypsosi Adelė. – Atrodo, tikrai geras žmogus. Juk žentai paprastai nenori nieko žinoti apie uošvienes. O ypač tokias senas kaip aš ir dar negalinčias susikalbėti.

– Jis tiesiog be priekaištų, mama. Negalėjau net įsivaizduoti, jog tokių apskritai yra.

– Gerai, kad tau pasisekė, vaikeli, kad jautiesi laiminga. Duos Dievas, gal ir nepasikeis.

– Nemanau. Iš pradžių visko pagalvodavau, bet dabar jau ne. Jis tikrai labai geras žmogus.

– Bet vis dėlto išsiskyręs...

– Taip, šiuo klausimu tu teisi.

– Tau jis geras. Kitai gal nebuvo toks. Niekada visko negali žinoti. Priežasčių daug.

– Man atrodo, kad jis mane labai myli. Čia ir visa esmė. O juk kai myli, tai ir elgiasi visai kitaip.

– Žinoma. Ar manai, kad pirmas vyras tavęs nemylėjo?

– Manau, mama. Anksčiau dar abejojau, bet kai turiu su kuo palyginti, tai ir abejonių daugiau nebekyla. Liudvikui tiesiog reikėjo moters, su kuria neturėtų jokių problemų, kurią galėtų valdyti: tylios, ramios, paklusnios. O kas geriau gali atitikti tokius kriterijus, jei ne užsienietė? Jei būčiau likusi su Krauze, gal jau sėdėčiau beprotnamy. O jei ir ne, tai tokia laiminga kaip dabar tikrai nesijausčiau.

– Džiaugiuosi, Julyte, kad bent tau gerai.

– Bet aš būčiau daug laimingesnė, jei ir tu gyventum kartu.

– Ne, dukra, net nekalbėk, aš nepaliksiu savo namų, savo draugo Sargiuko.

– O jei ten tavęs laukia kitas draugas? Ar tiksliau – draugė? – šypsosi.

Adelė žiūri į ją, jos klausiamas žvilgsnis netikėtai atveria Julijai akis. O Dieve, tai štai kas! Ir kaip aš iki šiol nesupratau? Ji tikrai prarado atmintį! Tačiau kaip gali taip būti? Juk Sargį ir tėtį prisimena ir kalba visai normaliai. Bet mama pamiršo, kad turi anūkę!!! Kaip

tai įmanoma? Pasirodo, deja, taip. Dalykai, su kuriais ji susiduria kiekvieną dieną, net tolima praeitis liko užsifiksavusi, bet tai, kas nauja... Julija galvoja, kada ji kalbėjosi su motina? Kai laukėsi, buvo penktas mėnuo. Sakė jai, kad laukiasi. O paskui? Kai gimė Ida. Ir viskas? Ne, atrodo, dar vieną ar du kartus. Viešpatie, kaip nepastebimai greit prabėga laikas, paskendus savo rūpesčiuose, savo gyvenime. Bet visus kartus mama buvo kažkokia keista, ir Julijai atrodė, kad ji nesiklauso, kas jai sakoma. Tik nuolat guodėsi, kad suvažinėjo Sargį. Tai Juliją netgi labai nervino ir žeidė. Gal todėl vėliau vis „pamiršdavo" paskambinti. Kokia ji bloga duktė. Kuo ji geresnė už Krauzę? Ar ne tokia pati šaltakraujė? Liudvikas buvo toks jai, o ji – savo motinai. Savo *tikrai* motinai. Taip, taip, atrodo, jie abu labai gerai tiko į porą... Tačiau Julija bent dabar turi žūtbūt ištaisyti savo klaidą.

Ji išsiima atsivežtas nuotraukas ir prisitraukusi kėdę atsisėda šalia.

– Va, mamute, matai, kaip atrodo Valteris.

– Aha, aha, tikrai gražus vyras. Man jis kažkuo panašus į Petrą. Taip, netgi labai. Tokios pačios išraiškingos akys, veido bruožai. Jei nuskustum tą barzdą, tai, ko gero, būtų dar panašesnis. Juk ne be reikalo sakoma, kad dukterys ieško vyrų, išvaizda panašių į jų tėvus...

– O štai ji tavęs labai labai laukia ir bus tavo nauja draugė, – paduoda besišypsančios plačiai išžiota bedante burna, su viršugalvy styrančiu plaukų kuokšteliu Idos nuotrauką. – Na, ar ji ne nuostabi? Ir žinai, ką? Man atrodo, kad ji panaši būtent į tave. Žiūrėk, ir akys tos pačios, ir burna, ir netgi nosis, – duoda viena po kitos vis naujas nuotraukas. – Valteris tikrai turi panašumo į tėtį, bet Idutė – gryniausia tavo kopija, mama.

– Vajetau? Tai bent naujiena, – netikėtai nudžiunga Adelė. – Ir kada suspėjai, Julija?

– Na, kai abu nori, tai viskas vyksta gana greit.

– O aš ir nežinojau. Kodėl nieko nesakei?

– Norėjau padaryti tau staigmeną, – meluoja, galutinai įsitikinus, kad Adelė buvo praradusi atmintį. – Todėl tiesiog kitaip ir būti negali,

kad tu su ja nesusipažintum. O jau kokia linksmuolė. Tik juokiasi ir juokiasi. Abi galėsit draugauti nuo ryto iki vakaro. Galiausiai, kas, jei ne tu, išmokys ją lietuviškai? Aš juk neturiu laiko, dirbu... – sako nuslėpdama, kad jos darbas dar tik prasidės už gero mėnesio ir užtruks dvi dienas per savaitę, po tris valandas, kai Valteris neturės pamokų.

– O kaip tavo vyras?

– Jis irgi dirba. Mokytojas. Grįžta tik po pietų.

– Tai mergytė viena namuose?

– Ne, prižiūri samdoma moteris.

Julija žino, kokią reakciją sukels motinai žodis „samdoma". Žino ir pataiko.

– Kaip gali tokią mažą patikėti kažkam svetimam? Na, žinai, dukra. Juk gali kas atsitikti.

– Žinoma, gali. Todėl ir noriu, kad važiuotum kartu. Man reikia tavo pagalbos, mama. O savaitgaliais eisim visi pasivaikščioti po mišką ar pievą, ir tu išmokysi ją pinti vainikėlius. Prisimeni, kaip mane kažkada išmokei?

– O, taip, kur neprisiminsi. Tau niekaip nesisekdavo jų surišti.

– Buvau visai negabi. Bet Idutė kitokia. Ji viską labai greit supranta.

– Idutė. Koks gražus vardas...

– Ir tavo anūkė graži, kaip ir tu. Kokia panelė, toks ir vardas. O vardas ar tau nieko neprimena? Man atrodė, kad tai tavo vardo sutrumpinimas, todėl ir pavadinau. Adelė, Ada, Ida.

Motina susigraudina:

– Ačiū, vaikeli.

– Sakiau Valteriui, jei jau panaši į mamą, tai tegu ir jos vardą turi. Na, aišku, kiek pakeistą, nes ir tu nenorėtum savo anūkės vadinti lygiai taip, kaip save?

– Aišku, ne. Idutė skamba beveik kaip Adutė. Taip vadindavo mane tavo senelė, mano mama. Net ir tada, kai jau buvau suaugusi. Tiesiog Adutė.

– Taigi. Ir man taip atrodo: Adutė – Idutė.

– O ką sakė tavo Valteris, ar neprieštaravo. Juk vardas nevokiškas.

– Ir jam labai patiko.

– Na, tada gerai. Svarbu, kad ne tik gražus, bet ir abiem patinka.

– Taigi matai, motinėle, niekur nesidėsi, turėsi važiuoti pas tavo Idutę.

Julija stebi motinos veidą. Mato galutinai tirpstančią abejonę. Ji vėl paima anūkės nuotrauką, ilgai žiūri šypsodamasi ir pagaliau sako:

– Tokia gražutė. Ar galėčiau mirti jos nepamačius? Taigi važiuosiu, vaikeli. Kaipgi kitaip... O šunelis manė supras. Taip reikia, Sargiuk. Aš tave minėsiu savo maldelėj, kaip ir Petrelį. Juk aš judu abu labai myliu, bet savo anūkėlę taip pat myliu. O mes, šiaip ar taip, vis viena neilgai trukus susitiksim visi trys. Kiek čia man teliko. Gal, sakau, kartais judviejų dūšelės taip pat atskris pas mus į Vokietiją. Kodėl gi ne? Jei gyvi nuskrenda tūkstančius kilometrų, tai juk mirusiems tas dar labiau įmanoma.

***

Kaimynė mielai sutinka prižiūrėti Laukaitienės namus. Juolab kad Julija slapta įspraudžia jai į delną kelias dešimtines.

– Nesirūpink, Adele, žiūrėsiu. Grįžus rasi viską taip pat, kaip palikai.

– Nežinau, Albinute, ar gerai darau važiuodama. Kaip tu manai?

– Ale tik važiuok. Žinoma, važiuok. Ir džiaukis, kad vežasi.

– Bet taip sunku viską palikti. Čia mano kiekvienas takelis išvaikščiotas, kiekvienas akmenėlis paspirtas, o ten viskas svetima.

– Na, ir kas, kad svetima. Apsiprasi, ir bus gerai. Juk vienai irgi ne kas.

– Kol vaikščioju, kodėl gi ne? Niekam ne našta.

– Važiuok, Adele, pasižmonėk. Grįžti visada galėsi. Juk ne kiekvienam pasitaiko tokia laimė pasaulį pamatyti. Ypač mūsų metų. Nebijok, nieko nenutiks tavo namams, jei sakau, kad žiūrėsiu kaip savo, tai ir žiūrėsiu.

– Ačiū tau, kaimyne. Visą amžių kartu gyvenom... Tik man bus tikrai labai ilgu to, prie ko esu pripratus.

– Nieko nepadarysi, viskas praeina, Adele.

– Tavo vaikai čia pat, ranka pasiekiami. Pavydžiu tau.

– Na, iš to taško žiūrint, gal ir gerai, bet kai pagalvoji, tai tikros laimės irgi nėra. Jaunėlis be darbo po gatves šlaistosi, turiu maitinti tokį vyrą iš savo pensijos. Pati žinai, kiek jauni suėda. Kur buvęs, kur nebuvęs, vis apie puodus. Tik capt, capt, ir net man nelieka. Na, o vyresnysis irgi, galima sakyti, kabo ant plauko. Vis grasina tais etatų mažinimais. Kur tik pasisuksi, vis bankrutuoja ir bankrutuoja tos firmos. Aną dieną einu gatve ir staiga savo akimis netikiu. Žinai, kur redakcija buvo, na, kuri tuos storus spalvotus žurnalus leisdavo... Taigi jau langai užkalti. Po kiemą vėjas šiukšles nešioja. O tokia krūva žmonių dirbo. Kas galėjo pamanyti. Tavo Julikė išvažiavo, ir matai, kokia ponia.

– Na, ji juk mokyta.

– Kas iš tų mokslų šiais laikais, jei darbo nėra. Anie toj redakcijoj juk irgi ne beraščiai buvo. Statybos taip pat nurimo. Butai neparduoti stovi. Mano vaikis kada čia laikraštį pakišo, na, tą, kur visi Lietuvos skelbimai, tai žinai, Adele, tiek jų visur siūlo, kad sunku ir patikėti. O juk anksčiau, prie rusų, net visą amžių tekdavo laukti, kol porą kambarių gaudavom. Ir tai per didelį blatą.

– Bet su profesija vis geriau, negu be jokios. Sakau, daugiau pasirinkimo. Juk mokytas gali ne tik kontoroj sėdėti, bet, reikalui esant, ir gatvę šluoti, o be mokslo tai visai baigta.

– Žinoma, žinoma, čia tai taip. Tik kad maniškiai ir nenorėjo mokintis. Vos vidurinę išmūčino. Juk ne visi vienodai gabūs.

– Gal irgi pabandytų į tuos užsienius?

– Taigi, kad jau bandė. Jaunėlis net iki Anglijos buvo nusibeldęs. Tik pinigų krūvą sukišom. Savo paskutinius sunkiai sutaupytus skatikus atidaviau. Ar tu nežinojai?

– Gal ir žinojau, bet pamiršau. Matai, kaimyne, kad aš visada savo pačios reikaluos iki kaklo paskendus...

– Taip, taip, buvo. Bet apgavo vaiką. Darbą žadėjo. Už suradimą irgi gerai nuplėšė. Iš anksto sumokėti reikėjo. O kai nuvažiavo, tai visą savaitę nei darbo, nei pastogės neturėjo. Abu su draugu alkani ir iššėdėjo gatvėje. Vėl turėjom siųsti pinigų, kad sugrįžti galėtų. Sakau, jei neturi nieko garantuoto, tai geriau ir nevažiuoti, tik vieni nuostoliai.

– Mat kaip? Man labai gaila, kad tavo berniukui nepasisekė. Toks mielas vaikas, visada pasisveikina sutikęs, nepraeina, kaip kiti sprandus nunarinę pro šalį.

– Taigi džiaukis, Petriene, kad tavo Julikei gerai sekasi. Juk, kad ir kaip ten būtų, su mumis, čia likusiais, nė nepalyginsi.

– Nežinau, man vis tiek visada atrodo, kad galėjo ir čia gerai gyventi. Juk namas yra. Jei darbą turi, savas kraštas ir lieka savas. Na, bet jai geriau matyti... Dieve, Dieve, tai laikai atėjo. Nežinai, į kurią pusę suktis.

– Taigi, būtent. Jai geriau matyti. O jei vaikams gerai, tai juk ir mes laimingi. Nes jų gyvenimas dar prieš akis, o mūsų jau taip, ar taip baigiasi. Važiuok, Adele, būtinai važiuok, pasaulio pamatysi. Juk toliau Kauno taip ir nebuvai kojos iškėlus.

– Vilniuj dar buvau. Ir Gardine. Bet kad man ir nereikėjo. Niekur kitur nesijaučiau tokia laiminga kaip prie mūsų seno Nemunėlio. Manau, kad visur gerai, kur mūsų nėra. Jei dar Julytė būtų namuose likusi, tai būčiau tikrai labai patenkinta.

– Pasižmonėsi kiek ir vėl sugrįši. Juk ne amžinai, Adeliuke.

– Būtinai grįšiu.

– Žinoma, o ką aš sakau? Tada papasakosi, kaip ten tuose užsieniuose atrodo, kaip žmonės gyvena. Juk aš, net gėda sakyt, toliau Kidulių bažnyčios taip ir nebuvau nusidanginusi. Žmonės jūras marias perplaukia, o aš tik per Nemuną. Jei mano vaikai mane kviestų, na, jei būčiau tavo vietoje, tai iš džiaugsmo taip aukštyn pašokčiau, kad net padurkai sudulkėtų.

– Tikrai? – juokiasi Adelė. – Ačiū už gerą žodį, Albinute, bet, jei ne anūkėlė... Tiesa, anksčiau tikrai labai norėjau, abu su Sargiuku, bet dabar kažkodėl viskas kitaip atrodo. O dar ir kalbos nemoku.

– Kam tau ten kalbėti su kažkuo? Juk Julikė bus visada kartu. Taigi ji už tave ir pakalbės. Važiuok, Adele, tikrai važiuok ir nieko daugiau negalvok.

***

Iki išvykimo liko trys dienos. Jos eina gerai pažįstamu keliu kapinių link. Per miestelio centrą, pro dvibokštę raudonų plytų bažnyčią, nusileidžia nuo pylimo, neperėjusios tilto, pagaliau perkerta siaurą Imsrės upeliuką, kiek paėjusios jo krantu vėl pakyla laiptais ties sena mokykla.

Julija sustoja prie gerokai aptrupėjusių raudonų plytų vartų ir žiūri į baltą keturaukštį pastatą. Seniai pamirštas jausmas, kupinas melancholijos, lengvo liūdesio ir dar kažko, sunkiai nusakomo, skverbiasi į smegenis, plaukia iš atminties. Ji stovi ir žiūri.

– Ar prisimeni, Julyte, kaip aš tave atvedžiau į pirmą klasę? – staiga klausia Adelė, taip pat žiūrėdama į aukštus, saulės apšviestus langus. – Tada buvo tokia pat graži diena kaip ir šiandien.

– Taip, mama, gana keista, bet tą dieną net labai gerai prisimenu. Apie ją būtent ir galvoju dabar. Gal todėl, kad labai bijojau likti viena su nepažįstamais vaikais. O ir ta klasė... dešiniajame kampe nuo parko pusės buvo kažkokia gana tamsi. Juodi mediniai suolai... Tokie dideli ir nepatogūs, nurašinėti, seni ir labai girgždantys. Visada reikėjo saugotis, kad styranti išklibusi vinis nesuplėšytų uniformos ar kojinių. Net nežinau, kodėl man atrodo, kad tikro džiaugsmo ne tik pirmą dieną, bet ir vėliau buvo ne tiek jau ir daug. Gerai prisimenu didelį, į medžio rėmus įspraustą laikrodį, kabantį fojė, kairėje pusėje ant sienos, iškart įėjus pro paradines duris, visada piktos sargienės pirštą ant elektrinio skambučio, baigiantis pertraukai, kabančias kreiduotas, gerokai sučiurintas lentas ant žalsvai dažytų sienų. Gal dar sporto ir aktų sales, išklotas plačiu parketu, – bet tai ir viskas... Ak, tiesa, dar prisimenu gaižoką kvapą skleidžiančius tualetus ilgų koridorių galuose. Ir nieko daugiau. Visiškai nieko. Įsivaizduoji? Kaip keista...

– Tikrai? – stebisi Adelė. – Man ši mokykla paliko tik labai gerus prisiminimus. Negaliu suprasti, kodėl tau ne? Kodėl, Julyte?

– Hm, geras klausimas... Nežinau, tikrai nežinau. Gaila praėjusios vaikystės, jaunystės... Bet konkrečiai mokyklos? Ne, tikrai nemanau. Gal, kad buvau tinginė ir nesimokiau, o neišmokus pamokų kankindavo amžina baimė, kad mokytoja pakvies, ir gausiu blogą pažymį? Bet ar tikrai tai vienintelė priežastis?

– Aš mokykloje susipažinau su Petru...

– Na, žinoma, kai atsiranda meilė, tada ir prisiminimai geri, – juokiasi Julija. – Aš čia neturėjau nė vieno tikro draugo. Atvirkščiai, dažniau pešdavomės su berniūkščiais per pertraukas. O ir vėliau, jau gerokai paaugę, jie į mane nežiūrėdavo. Buvo kitų, dailesnių ir labiau subrendusių panelių. Aš juk visada buvau linkus į viršsvorį, nešiojau kasas ir turiu prisipažinti, kad joms tada tikrai pavydėdavau ne tik lieknų figūrų, bet ir to rodomo dėmesio.

Julija susimąsto. Paskui kiek patylėjus tęsia toliau:

– Kur jos dabar? Kur jie visi? Tiesiog būtų įdomu susitikti, apžiūrėti, kaip kas atrodo: kas kiek paseno, kam kiek likę plaukų, kokios figūros.

– Na, tu dėl savo figūros ir apskritai dėl išvaizdos tikrai negali skųstis.

– Dabar taip, bet tada, juk prisimeni, kaip atrodžiau.

– Man tu ir tada buvai normali. Rausvi žandukai, tokios gyvos akys. Niekada nemaniau, kad galėtum būti nepatenkinta savo išvaizda.

– Deja, buvau, mamute. Ir dar kaip buvau. Jaučiausi netgi kažkaip nevisavertė. Gal todėl ir nepaliko mokykla teigiamų įspūdžių, kad neretai kęsdavau vaikų patyčias. Draugavau tik su panašiom į save, dažniausiai mergaitėmis iš aplinkinių kaimų, nes ir jos turėjo savų problemų. Tiesa, manęs kaip jų „žagrine“ nevadindavo, buvau juk iš miesto. Aišku, aš ir neleidau iš savęs per daug tyčiotis, todėl plumpindavau berniūkščius tiesiog savo malonumui, kad privengtų.

– Na, augdamos mergaitės dažnai atrodo kiek pilnesnės. Tik vėliau išliekněja, išgražėja. O tos, kurios ir vaikystėje būna labai liesos, vėliau lieka be krūtinių.

– Tikrai?

– Taip bent sakydavo senos patyrusios moterys. Taigi pasižiūrėk į save. Argi ne dailus tavo biustas? O sulieknėjai, matai, iki kiek. Tikra širšė. Įsivaizduoju, kaip tavo Valteris ryja seiles. Ir, manau, ne tik jis. Na, ar ne taip? O kad prisiminei tuos buvusius bendraklasius, taigi juk būna klasių susitikimai. Gal net kas penkeri metai? Visi, kas nori, sueina, susitinka.

– Taip, mama, būna, bet dirbant užsienyje tiesiog viską mesti ir atvažiuoti vienai dienai, ir dar būtent konkrečiu laiku, ne taip jau paprasta. Jei žinotum bent prieš pusmetį, ir tai ne visada pavyktų. Bet aš čia su niekuo nebendrauju, šitiek metų praėjo... Taigi ir sužinoti, kada kas vyksta, tiesiog neįmanoma.

– Bet norėtum?

– Taip. Netgi labai. Praeitis yra toks dalykas, kad juo toliau, tuo labiau tampa svarbi. Deja, nepaisant mano norų, tikrai abejoju, ar kada nors dalyvausiu tokiam susitikime.

Jos pasuka per parką, nukirsdamos gerą kelio kampą, praeina ilgą vienaaukštį medinį pastatą, kažkada dėl jo pilkos spalvos pilknamiu vadintą. Mažutė rusų bažnytėlė, kadaise gražiai restauruota, vėl atrodo gana apgailėtinai. Julija eina tylėdama, paskendusi tolimuose prisiminimuose. Viskas lyg ir sava, bet kartu gerokai pasikeitę. Ji vėl mąsto, kiek vis dėlto daug praeities susiję su šia vieta, ir nuo tų minčių tampa kažko liūdna.

– Na, bet dukra, – staiga nusišypso Adelė. – Sakai, niekas nekreipė į tave dėmesio. O juk buvo tas rudaplaukis, kaip jį ten vadino?..

– Ak, Edis... Na, jis tik man patiko. Bet jam aš buvau tuščia vieta.

– Tikrai? O aš maniau, kad judu kiek draugavot.

– Kai neparuošdavo pamokų, tai paprašydavo, kad duočiau nusirašyti. Bet šiaip, tai net šokti niekada neišvedė. Nė vieno kartelyčio. Praeidavo, lyg nematytų. Ir apskritai manęs niekas nešokindavo. Išskyrus vieną vienintelį kartą...

Ji sustoja ir užsisvajojusi įsižiūri į kreivą bažnytėlės kryžių.

– O, taip taip, tą šokių vakarą aš tikrai prisimenu, – vėl kalba. – Jo vardas buvo Romas. Vyresnės klasės berniūkštis. Lieknas, šviesiaplaukis ir gana paprastas vaikinukas. Nors šiaip ir nebuvom pažįstami. Ir kas jam tada šovė į galvą mane pakviesti? Bet gal tiesiog apsiriko tamsoje? Tu tikrai neįsivaizduoji, koks tai buvo geras jausmas, ir ta melodija: „... o vėjas padainuos tau dainą..." Po šiai dienai nepamiršau. Įsivaizduok, buvau taip susijaudinus, tokia laiminga, kad iš karto ir aš pakviečiau jį kitam šokiui, nors ir nebuvo „mergaičių teisės". Man tik vėliau kita bendraklasė pasakė, kokią nedovanotiną kvailystę padariau. Bet iš kur galėjau žinoti, kad egzistuoja kažkokios „teisės". Juk apie tokius dalykus išmano tik tie, kurie šokių salėje jaučiasi kaip savo namuose. Laimei, neatsisakė, pašoko. Bet, deja, tuo ir baigėsi. Įdomu, kur jis dabar? Ar dar apskritai...

– O Petras mane tai vesdavo. Geras buvo šokėjas. Dieve, Dieve, kaip seniai jau viskas buvo, o, rodos, tik vakar...

– Taip, mama, gyvenimas prabėga greičiau, nei mums tai malonu pripažinti. Ir ypač – geras gyvenimas. Kai viskas puikiai klostosi, laikas lekia tarsi ant sparnų. Kai blogai, laukiam, kada bus geriau, ir tik tada pastebim, kokios ilgos gali tapti dienos.

– Aš net labai dažnai galvoju apie praeitį, Julija, – sako Adelė.

– Ir blogai. Nes, per ilgai žiūrint į praeitį, ji pradeda žiūrėti į tave.

– Na, ir pasakei, vaikeli.

– Tai ne mano žodžiai. Vienas mokytas vyras, toks filosofas, juos pasakė. Bet kai pagalvoju, tai jis net labai teisus buvo. Praeities ilgesys kelia melancholiją, melancholija sukelia liūdesį, liūdesys – depresiją, o depresija neleidžia būti laimingam ir džiaugtis šia diena. Taigi praeitis, mama, yra mūsų nuodai, kuriuos geriam savo noru,

to net nepastebėdami. Jei sugebėtume negalvoti apie tai, kas praėjo, netgi nesvarbu, gera ar bloga, jaustumės tikrai laimingesni.

– Na, čia tai jau negaliu su tavim sutikti, vaikeli. Jei praeitis buvo gera, tai kodėl turėtų būti, kaip tu sakai, nuodai?

– Todėl, kad tai reiškia, jog ji buvo geresnė, negu dabartis. O lygindama abi, vėl jautiesi nelaiminga ir liūdna, jog kažkada buvo geriau negu dabar. Bet jei praeityje buvo blogai, vis viena nieko nebepakeisi, todėl ir galvoti, o juo labiau graužti savęs dėl to nėra jokios prasmės.

– Dabar suprantu... Taip, tu teisi, tik, deja, žmogus ne mašina, mygtuko nepaspausi. Jei tos mintys tau sėdi pakaušy, tai nors galvą į sieną daužyk, vis viena jų neatsikratysi. Čia visa ir bėda, dukra. Mūsų mintys. O jos tikrai labai žeidžia. Tai jau tikra teisybė.

– Aš stengiuosi negalvoti...

– Bet juk tavo gyvenime lyg ir nebuvo kažko labai blogo?

– Taip tik atrodo, mama. Kiekvienas turi savo problemų ir kiekvienam jos atrodo pačios didžiausios. Na, aš nesakau, kad man buvo labai blogai, bet vienu metu vis dėlto norėjau pradėti vaikščioti pas psichiatrą...

– Tu?! Na, čia tai bent naujiena. Juk kam, jei ne tau, taip labai pasisekė? Tik spėjai išvažiuoti, tuojau gavai turtingą vyrą, darbą, buvai ponia. Ne tik buvai, bet ir tebesi. Na, o kad po tos neištikimybės jo nebenorėjai, kai sutikai geresnį, tai jau tik tavo pačios sprendimas. Taigi nepyk, dukra, bet to didelio blogumo kaip ir nematau.

– Dabar gerai, mama. Bet tada tik atrodė, kad gerai. Todėl ir stengiuosi negalvoti. Galiausiai ar nebūtų geriau, jei iš pat pradžių viskas būtų kitaip susiklostę, nebūčiau praradus tiek metų? Juk visai nedaug trūko, ir galėjau likti bevaikė.

– Vaikai – atskiras klausimas, Julele. Bet visa kita... tai jau būk tokia gera ir nevyk Dievo į medį, nes jei jau tau blogai, tai kam tada gali būti gerai? Pažiūrėk, kaip žmonės Lietuvoj vargsta. Galo su galu nesuduria. O dar tie visokie nusikaltimai. Kiek nekaltų žmonelių

buvo užmušta. Ak, ką čia „buvo“, ir toliau užmušami dėl kelių litų ar tiesiog šiaip sau. Laikraščiai nespėja rašyti. Ir tai ne apie viską, o tik apie sunkius atvejus. Žmonės žūsta be jokio karo. Kai pasiklausai, tai tikrai kartais atrodo, kad Lietuvoj vien banditai ir veisiasi. Ar miestas, ar kaimas, jokio skirtumo. Gal čia, pas mus, mūsų senajam Jurbarkėly, kiek ramiau. Nors aš, tiesą sakant, niekur ir neišeinu. O juk ten, pas jus, tuose užsieniuos, tikrai taip nėra?

Julija susimąsto. Eina kurį laiką tylėdamos. Taip, mama teisi, kalbėdama apie gyvenimą čia, bet visa kita... gal ir ne visai. Nes žmogaus egzistenciją sudaro ne vien tik materialinė pusė, kasdienybės rūpesčiai. Yra ir kai kas daugiau: toks sudėtingas ir tiek pat svarbus mūsų jausmų pasaulis. Būtent. Bet ji negali to suprasti, nes, kad ir kaip ten būtų, jos gyvenimas daug paprastesnis. Nors, kita vertus, kas žino, gal Julija tikrai perlenkia? Liudvikas buvo neištikimas. Taip. Jai trūko sekso. Taip. Bet užtai galėjo pirkti, ką norėjo, užsiimti, kuo norėjo. Jis davė jai laisvę. Tas amžinas tvarkos palaikymas... Bet kitos daro tą patį, nieko už tai negaudamos. Kuri iš jos pažįstamų, kad ir kontoros moterų, galėjo sau leisti tiek, kiek Julija? O kad ji vietoj brangių dizaino rūbų pinigus „kišo į kojinę“, tai jau kitas reikalas. Bet, nepaisant šito, vis viena jautėsi net labai nelaiminga. Kodėl? Gal dėl to, kad buvo nustumta į kitą lygį? Kai materialinės problemos nėra aktualios, tuojau pat atsiranda naujų, emocinių. Juk ne be reikalo gyvenimu patenkinti romėnai skelbė devizą: „duonos ir žaidimų“. Bet pirma duonos, o tik paskui žaidimų.

Dabar, kai pirmoji santuoka jau praeitis su gera pabaiga, gal ir neatrodo taip blogai. Tačiau kodėl tada viskas buvo taip juoda? O jei buvo, tai ir yra visų svarbiausia. Kita vertus, koks skirtumas tarp darbą praradusio žmogaus, negalinčio išmaitinti savo šeimos, ir tarp milijonieriaus, negalinčio įsigyti labai trokštamo paveikslo originalo, nes jis, deja, kabo muziejuje? Juk esmė vis viena lieka ta, kad jie abu jaučiasi *vienodai*... nelaimingi.

Ilgas asfaltuotas kelias veda per parką. Vis tolyn ir tolyn. Nors žmonės, gyvenantys kitoje jo pusėje, labai retai juo naudojasi. Juk gana toli. O dabar visi „ratuoti". Tai kam minti kojas, juolab velkant pilną pirkinių krepšį? Bet jos eina. Ne todėl, kad neturi mašinos. O kad Julija nori praeiti pro tas vietas, kur tiek metų nebūta. Juk mokyklos laikais šiame parke praleisdavo tikrai nemažai laiko. Jei ateidavo ne pasivaikščioti, tai grėbti ar šluoti. Buvo netgi privalu kas metai nugrėbstyti gausybę pernykščių lapų. Ir tai darydavo visa mokykla. Metai iš metų, kiekvieną pavasarį. Todėl ir pažinojo kiekvieną medį, kiekvieną takelį. O ir dabar jis mažai kuo pasikeitęs. Neskaitant nugriautų dvokiančių viešųjų tualetų, mūro tvoros ir senų medinių malkinių prie mažutės rusų cerkvės. Gal ir gerai, kad nugriovė, sutvarkė, nors Julijai visa tai – vaikystės prisiminimas. Ir ypač tos malkinės. Juk kur daugiau, jei ne už jų slėpdavosi pertraukų metu, žaidžiant slėpynes? Bet „flygeliai" išliko. Du balti beveik vienodi pastatai abipus didelės aikštės. O ir cerkvę, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, tikrai gražiai restauravo. Numatytoms parodoms. Nors ir toliau stovi tuščia, vėl pamažu pradėdama nykti. Bet niekur nesidėsi. Kam rūpi kultūra, kai visos mintys tik ir sukasi apie duoną kasdienę.

***

Pagaliau ir kapinių vartai. Du didžiuliai angelai ant aukštų betono stulpų žiūri į dangų. Ir jie Julijos prisiminimuose užima labai svarbią vietą. Abu kartu netgi galėtų būti išskirtinis miestelio ženklas. Nes kur daugiau rasi kitų, panašių? Ir apskritai, išskyrus gotikinę bažnyčią ar tiltą per Nemuną, čia tikrai nedaug kažko, kas galėtų išlikti užklydusio turisto atminty. Nes beveik visi namai atsirado gerokai po karo. O jei kokios medinės lūšnelės ir liko, tai vis viena jokio įspūdžio nepalieka.

Taigi Julijos gimtas miestelis tikrai gana paprastas, pilnas blokinių ir plytinių daugiabučių, privačių namelių su sodeliais ar be jų.

Taip panašus į kitus ir vis dėlto toks brangus ir savas. Ar tik todėl, kad tai *jos* gimtinė? Na, savaime suprantama, kaipgi kitaip? Nes būtent tos vietos, kur „skraido“ mūsų protėvių dvasios, ir gali mus hipnotizuoti. O tai, kas kitam nekels nė mažiausių emocijų, mums bus kažkas daug daugiau, negu vaizdas.

Tėvo kapas, įrėmintas į pilką antkapį, mėlynuoja nuo pavasarinių gėlių. Adelė visada palieka jų gumbelius giliai žemėje, kad, žiemai pasibaigus ir nutirpus sniegui, vėl sudygtų ir pražystų, džiugindamos akį. Tik atėjus vasarai gėlės pakeičiamos kitomis, laistomos, prižiūrimos.

– Kas tvarkys tavo kapelį, kai manęs nebus? – suaimanuoja Adelė.

– Juk susitarėm su kaimyne, mama. Ji ir tvarkys, – ramina Julija, nors jaučia, kad ir jai kažkoks nemalonus jausmas neduoda ramybės.

– Ak, vaikeli, svetimos rankos tik žarijoms žarstyti. Niekas nepadarys taip kaip aš. Niekam nerūpi taip kaip man. Tik pinigai gerai, o kai reikės dirbti, tai visko bus. Užeis karščiai, teks laistyt kiekvieną dieną. Manai, ateis? Netikiu. Juk geras kelio gabalas. Taigi išdegs viskas.

– Na, tikėkimės, mama. Galiausiai, juk nėra kitos išeities.

– Kad būtum Lietuvoj likus, dukrele. Ko tau trūko?.. Man žentą būtum parvedus į mūsų namelį, ir gyvenę visi kartu gražiai, bežiūrėdami į Nemunėlį. Nereikėtų man dabar senatvėje važiuoti į pasaulio kraštą anūkėlės aplankyt.

– Nieko nepadarysi, mamute, taip jau yra. Vieni verkia, kad negali išvažiuoti, kiti, kad išvažiavo... O tų patenkintų tai lyg ir nėra.

– Na, sakyk man dabar atvirai, Julike, ar nesigaili, kad taip padarei? Ar nepasiilgsti namų?

Julija tyli. Kiek kartų Adelė jos šito klausė? Kiek dar klaus?.. Anksčiau duktė visada susinervindavo, kovodavo už savo tiesą, bet dabar... Ką pasakyti motinai? Juk atsakymas negali būti tik „taip“ arba „ne“. Viskas kur kas sudėtingiau. O jausmų tikrai labai daug. Po tiekos metų. Tiek pat, ar net daugiau, kiek tų „taip“ ir „ne“.

Kam malonu palikti savo gimtinę? Kam malonu prarasti tai, kas kitiems savaime suprantama? Ir kiek iš tiesų tų pliusų ir minusų?.. Julijos karta susidūrė su kitomis problemomis, negu prieš ją buvusioji, negu jos tėvai. Jos karta nematė karo, bet patyrė, ką reiškia palikti tėvynę savo noru. O tai toli gražu ne taip jau ir paprasta ar savaime suprantama, kaip gal kam ir atrodo. Ir būtent Julija buvo viena iš tų, palikusiųjų. Ji – ta, kuri niekada ir negrįš. Bet, nepaisant visų teigiamų to apsisprendimo pusių, laiminga juk tikrai nėra. Net ir apsupta Valterio dėmesio jaučiasi svečias jo namuose, nors ir vadina juos savais. Anksčiau manė, kad tas jausmas kamavo tik gyvenant su Liudviku, bet, pasirodo, ne. Jis vis dėlto liko ir turbūt liks amžinai. Tas keistas, sunkiai suvokiamas svetimumo jausmas. Kartkartėmis išlendantis iš pasąmonės, kai lieka viena namuose su savo mintimis, kai vairuoja mašiną. (Na, kelyje gal kiek mažiau, juk jis visur vienodas.) Netgi per masinius suėjimus ir, ko gero, būtent tada, kai aplink tiek daug šurmulio, ji dar labiau pajunta, kad tai ne *jos* šventė. Gal todėl, kad *ten* niekada negali tapti *čia*, o svetimos šalies niekada nebus galima pavadinti tėvyne? *Tė-vy-ne!*

– Nežinau, kaip tau atsakyti, mama. Tai labai sudėtinga. Žmogaus gyvenime yra daug dalykų, kurie būna jam svarbūs. Aišku, būtų idealiausia, jei galėtume turėti juos visus. Bet, deja, taip nėra, todėl ir lieka nuspręsti ir apsispręsti už vienus iš jų, tuo pačiu atsisakant kitų. Kad išvažiavau, tikrai nesigailiu ir, manau, niekada nesigailėsiu, bet mano išvykimas turi savo kainą, kurią tenka mokėti. Kai palieki gimtą kraštą, apima svetimumo jausmas. Vieną mažiau, kitą taip stipriai, kad neišlaikęs (ar nepasisekus) vėl sugrįžta. Nors tie, sugrįžusieji, jokiu būdu nepasijunta vėl laimingi, nes jie norėjo išvykti.

Taigi ir vienu, ir kitu atveju atsiranda kažkoks disbalansas, na, lyg sėdėtum ant dviejų kėdžių su dideliu tarpu tarp jų ir niekaip negalėdamas nuspręsti, kurią iš jų pasirinkti. Tas nepatogus tarpas turi būtinai likti, bet abi kėdės tau, sakykim, taip pat vienodai svarbios. Ir, jei atsisėdi ant vienos, nesiliauji galvojęs apie kitą. O persėdęs vėl

nerandi ramybės, galvodamas apie tą, ant kurios jau sėdėjai. Bet, anksčiau ar vėliau, vis tiek reikia pasirinkti tik vieną iš jų. Taigi, šiaip ar taip, kad ir kurią rinktumeis, vis viena nesijausi gerai.

Aš visada svajojau išvažiuoti, mama, todėl gerai žinau, jei būčiau to nepadariusi, manyčiau, kad neišnaudojau savo galimybių, ir nesijausčiau laiminga, kaip nesijaučiu ir dabar, nors turiu vyrą, kuris mane myli, normaliai mokamą lengvą darbą, nereikia drebėti dėl savo gyvybės, sutemus einant gatve. Taigi, kaip matai, aš galutinai pasirinkau vieną iš „kėdžių", nors ir žvilgčioju nuolatos į antrąją. O pasiilgti, kaip tu sakai, tai manau, jog kiekvienas žmogus pasiilgsta tų vietų, kur praėjo jo vaikystė, nes mes tiesiog per daug esam susiję su savo ištakomis.

– Ak, dukra, tikrai matau, kad tu vis dėlto esi laimingesnė dabar, nei būtum buvusi, likdama namuose. Gerai, gerai, aš nieko ir nesakau. Galiausiai, kas žino, kokį vyrą būtum čia gavusi? Kiek jų jau išsilakstė, o ir taip kiek geriančių, kiek nedirbančių. Juk šiais laikais likti be darbo didelių pastangų nereikia. Socializmas baigėsi, kai iš darbo vietos kiekvieną tik kojom į priekį išnešdavo. Daugelio dirbančiųjų algos taip pat užtenka tik galui su galu sudurti... O kur nepriteklius, ten ir barniai. Tavo Valteris juk negeria?

– Ne, mama, na, tiesiog labai nedaug.

– Savaime suprantama, aš nieko ir nesakau, juk vyras. Jei visai negers, tai bus gal koks keistas.

Jos sėdi ant medinio suolo, žiūrėdamos į tėvo kapą, ir šnekučiuojasi. Abi žino, kad kitas kartas bus labai negreit, ir tas žinojimas kelia keistą liūdesį. Atrodo toks nereikšmingas, beveik kasdieniškas dalykas: aplankyti mirusiojo kapą. Bet, pasirodo, koks svarbus jis vieną dieną ima ir tampa, kai suvoki, jog vėliau negalėsi to padaryti.

Adelė apkabina Julijos pečius:

– Matai, Petreli, sulaukei svečių. Kaip seniai bebuvom visi kartu. Mūsų mažutė šeima. Tu, aš ir mūsų Julytė.

Motinos balsas suvirpa, ir Julija jaučia, kaip mažai trūksta, kad ir ji pradėtų balsu raudoti. Kodėl? Gerai ir negalėtų pasakyti. Tiesiog kažko labai, labai liūdna. Jaučia, kaip skaudžiai jai trūksta tėvo. O juk tada taip retai, taip mažai būdavo visi kartu. Pora nereikšmingų žodžių, trumpas bučinys į barzda apšepusį skruostą, ir amžinas skubėjimas kažkur, su kažkuo, su pažįstamais, kurių nei vardų, nei veidų seniai nebeprisimena. Draugės, draugai, jos gyvenimas.

– Mes vėl atvažiuosim, mama. Dažnai atvažiuosim. Juk ne taip ir toli. Pora valandų skrydžio. Dabar, kai mano gyvenimas...

Ji nutyla, bet Adelė nori žinoti:

– Kas? Kodėl sakai, kad dabar bus kitaip nei anksčiau?

– Na, kai gyvenau su Liudviku, jis būdavo labai nepatenkintas, kai susiruošdavau į namus. Todėl retai ir apsilankydavau.

– Tikrai? Še tau dar naujiena. O aš maniau, kad tu pati nenori. Mat kaip, pasirodo, dėl jo. Bet juk kiekvienas žmogus jaučia poreikį aplankyti savo tėvus. Ar jis to negalėjo suprasti?

– Nežinau. Jam buvo svarbu, kad kiekvieną rytą būtų paruošti jo rūbai, nuvalyti batai, padėti ant stalo pusryčiai...

– Ir tu tai darei?

– Žinoma, kas gi daugiau. Tada juk negalėjau išvykti trumpiau nei savaitei. Jau vien kelyje pirmyn ir atgal užtrukdavau keturias dienas, trankydamasi tais autobusais. Taigi jam trukdavo ištisą savaitę, o aš pas jus pasisvečiuodavau tik tris dienas. Todėl ir nevažiuodavau. Dabar, kai galima skristi, kiek susitaupo laiko ir sveikatos.

– Mat kaip? O aš maniau, mano Julelė tokia laiminga, kad ir mus, senius, pamiršo.

– Na, gražiausiai. Aš apie jus visada galvodavau, bet kai matydavau, koks jis nepatenkintas, tai, pati supranti...

– O tavo Valteris? Sakai, jis neprieštaravo.

– Aišku, ne. Jis net laisvas dienas pasiėmė, kad Idutę prižiūrėtų.

– Ar susitvarkys? Juk su mažu vaiku vyrui ne taip jau ir paprasta.

– Kad jis daugiausia viską ir daro.

– Tikrai? – stebisi Adelė. – Na, o tu?

– Ką aš? Aš jam leidžiu...

– Na, ir pasiutusi boba. „Leidžiu." Juk moters pareiga rūpintis kūdikiu. Matau, kad tikrai gavai gerą vyrą. Duok Dieve, jums abiem ilgų metų ir daugiau vaikų.

– Žiūrėsim, mama. Jei Valteris norės... Su juo tikrai neturiu nieko prieš.

– Gal dar ir aš sulauksiu?

– Žinoma, kad sulauksi. Kam čia taip ir kalbėti.

– Oi vaikeli, kiek jau mano vienmečių ir daug jaunesnių atgulė į mielą žemelę. Kai pasiklausai, tai tik vėžys ir vėžys. Aną dieną sužinojau apie buvusią savo klasės draugę. Visai neseniai besiprausdama užčiuopė guzelį krūtyje, o kai ištyrė, tai, pasirodo, per vėlu net operuoti. Visi plaučiai pilni prisisėję. O taip gerai jautėsi, tokia mikli buvo.

– Jei kas susirgo, tai nebūtinai ir tu turi susirgti. Ar tau kas negerai? Gal tik man nesakai? Ar kur skauda?

– Tai kad lyg ir ne. Tik jausmas kažkoks keistas. Vis dažniau apie mirtį galvoju.

– Todėl, kad viena. Vieniši žmonės dažnai galvoja apie mirtį. Taip jau yra, taip ir knygose rašo.

– Juk pati supranti, Julele, praradau Petrą, paskui ir Sargiuką, tai kaip čia negalvosi.

– Mes visada kažką prarandam, mama. Tik dažnai būna taip mažai, jog net nepastebim. Bet kartais būna tikrai daug, todėl mums labai skauda. O kad pasijustum vienišas, visai ir nereikia didelių netekčių, nes sunkiausia vienatvė paprastai būna, praradus vieną žmogų, o kartais... šunį.

– Žinai, pasakysiu tau atvirai, aš vis dar negaliu apsiprasti su Petro mirtimi. Na, tu supranti, ką turiu galvoje...

– Tai buvo jo likimas, mama. Kiek galiu tau kartoti? Tik likimas.

– Su mano pagalba...

– Jei save toliau taip grauši, tikrai gausi vėžį. Tu nepadarei nieko blogo.

– Ak, Julyte, blogis gal būti ne tik savanaudiškas, kai turi kokį savo tikslą. Bet blogai padarai, net ir negalvodamas, dažnai pats to nejausdamas. Aišku, kartais viskas savaime susiklosto...

– Arba tada, kai nusilpsta nervai...

– Taip, bet nesvarbu, kodėl aš tai padariau, faktas įvyko.

– Tu nieko nepadarei, mama. Tai buvo tavo tik nusilpę nervai, tarsi aptemusi sąmonė, supranti?

– Ne visai.

– Na, kiekvienas žmogus turi sąmonę, ar kitaip, – protą, ir pasąmonę, kuri yra mumyse, bet mes nejaučiam. Tai lyg įgimtas instinktas ar kažkas panašaus. Esmė ta, jog visada, kad ir ką mes darytume, ta mūsų sąmonė valdo pasąmonę. Ji lyg savotiškas jos stabdys: tas galima, o to ne. Kol tarp abiejų yra pusiausvyra, mes elgiamės normaliai. Bet kai sąmonė dėl kokių nors priežasčių sutrinka, nusilpsta ir atsiranda tarp abiejų neatitikimas, viršų tuojau pat paima pasąmonė. Tu buvai tiesiog pervargus, slaugydama tėtį, ir tavo nervai – sąmonė – nusilpo. Tada pasąmonė ir „nusprendė“, jog tau jau gana kankintis, todėl ir nesustabdei jo, išvažiuojančio. Tai ir viskas.

– Žinai, vaikeli, man čia tikrai per daug sudėtinga suprasti. Bet tiek jau to, šiaip ar taip, praeities nesugrąžinsi.

– Va čia tai protinga kalba.

Jos vis dar tebesėdi prie kapo ir kurį laiką tyli. Pamažu Adelė pradeda kapstyti rykštele žemę, ir šis gerai pažįstamas gestas leidžia Julijai suprasti, jog kažkas labai svarbaus vis dar neduoda motinai ramybės.

– Apie ką galvoji, mama?

– Nieko...

– Na, sakyk, juk matau, jog kažkas yra. Kam, jei ne man, gali pasipasakoti?

– Aš galvoju apie tai, ką tu dabar pasakei...

– Na? – nesupranta duktė.

– Apie tai, kad žmonės pridaro visokių dalykų, kai nusilpsta, kaip tu sakai, sąmonė...

– Taip, būtent, o toliau?

– Aš dar ne viską tau papasakojau...

– Tai papasakok dabar, – mato, kad motina abejoja.

– Tiesiog nepatogu.

– Va gražiausia, juk aš tavo duktė, kūnas ir kraujas. Kuo, jei ne manim, gali pasitikėti?

– Kai Sargiuką suvažinėjo, man buvo labai blogai. Manau, net blogiau, nei mirus Petrui. Nemiegojau naktimis, supranti?

Adelė pasižiūri į dukterį, bet Julija tyli ir laukia. Ji nuleidžia galvą ir vėl įninka kapstyti rykštele žemę:

– Man atsitiko kažkas, ko nesupratau. Bet kai tu pasakei apie tą sąmonės ir pasąmonės dis...dis...

– Disbalansą, kitaip tariant, neatitikimą.

– Taip, tai manau, jog taip ir atsitiko. Nes aš padariau tai, ko šiaip niekada gyvenime nebūčiau dariusi.

– Sakai, Sargiuką, ne tėtį?

– Ne, būtent Sargiuką.

Julija negali įsivaizduoti, ką galėjo motina padaryti, netekusi šuns. Bet kad jai iš tiesų buvo kažkas ne taip, jau spėjo įsitikinti.

– Kad ir ką tu būtum padariusi, mamute, nėra jau taip blogai. Visi žmonės prikrečia kvailysčių. Tam jie ir žmonės.

– Tikrai?

– Gali tuo neabejoti. Kad tu žinotum, kiek aš visko esu pridirbusi, – sako galvodama, jei motina paklaustų, ką būtent, ko gero, tektų išgalvoti kokią linksmą istoriją.

Bet Adelės, atrodo, nedomina Julijos „kvailystė“. Jos veidas rimtas ir susikaupęs.

– Na, o ko tu pridarei. Pasakok pagaliau. Tikriausiai ką nors įdomaus?

– Aš keršijau... Už Sargiuką.

– Tu keršijai? Šaunuolė, mama. Taip ir reikia, – drąsina Julija, net nenutuokdama, apie ką eina kalba.

– Tikrai? – šypsosi Adelė.

– Tikrai. Nes kerštas yra pats geriausias atpildas už padarytą skriaudą. Aš tik už kerštą.

Palauki, kol išmuš ta keršto valanda,
tada ir tu pajusi mano skausmo skonį...

Deklamuoja Julija pačios sukurtą dvieilį.

– Tai kiek mane kankinsi, pasakok pagaliau.

– Aš išeidavau sutemus į gatves ir badydavau padangas. Kiekvieną naktį, tuoj po vidurnakčio...

– Kokias padangas? – nesupranta duktė. – Kieno padangas?

– Taigi mašinų, visų, stovinčių kiemuose ir gatvėse.

– Kodėl visų?

– Ot, gražiausia, o iš kur man žinoti, kuri iš jų suvažinėjo Sargiuką? Todėl ir visų.

Julija jaučia, kaip staiga suprakaituoja jos nugara. Čia tai bent.

– Ir kiek tu jų subadei? – bando išlikti rami.

– Nežinau. Daug. Laikraštis rašė, jog buvo daugiau kaip penkiasdešimt mašinų. Bet man atrodo, kad daugiau.

– Ir niekas tavęs nepagavo?

– Kas pagalvos, kad sena boba, slankiojanti kiemais, badys padangas? Rašė, jog vaikų darbas, ieškojo, net premiją paskyrė tam, kas duos informaciją.

– Na, o tu?

– Juk pati žinai, kaip pas mus viskas lėtai vyksta. Kol policija užpakalius pajudino, kol susiruošė ieškoti, tai laiko tikrai užteko.

– Ir niekas nežino?

– Na, jau, nesu iš tų, kuri giriasi. Jei būtų sugavę, galėjo į kalėjimą pasodinti. Ar baudą uždėti. Juk nuostoliai nemaži.

– Tai jau tikrai.

– Bet tu manęs juk neišduosi? Pati sakei, galiu pasitikėti.

– Aišku, ne. Galiausiai, ką tas pakeis? O jei sumokėsiu už tave baudą, tai nesijausi atkeršijus.

– Būtent! – net pašoka Adelė. – Jokiu būdu!

– Bet, kita vertus, nukentėjo visai nekalti. O tos mašinos, kuri suvažinėjo, gal ir nesubadei.

– Koks skirtumas!? Kiekviena galėjo pervažiuoti.

– Svarus argumentas, – šypsosi Julija, vis negalėdama patikėti, kad motina taip padarė. Bet, jei neprisimena, jog gimė anūkė, tai reiškia, kad tas sąmonės ir pasąmonės disbalansas buvo tikrai didelis. Vargšė mama. Visa laimė, kad gerai baigėsi. Juk kažkas galėjo pamatyti, netgi primušti. Niekam nė į galvą nebūtų šovę, jog tai tik psichikos sutrikimas.

– Tai bus mudviejų paslaptis, mamute, gerai?

– Gerai.

– Bet prižadėk man, kad daugiau taip nedarysi. Niekada, niekada.

– Prižadu.

– O jei bus blogai, na, sakykim, labai liūdna ar šiaip prastai jausiesi, būtinai man pasakysi.

– Prižadu.

Ji apkabina motiną ir priglaudžia prie savęs. Savo tokią mielą ir tokią vienišą motulę...

Kietas gumulas staiga užspaudžia Julijai gerklę: „Tai mano kaltė. Mano vienos."

***

Adelės išlydėti ateina kaimynė. Ta pati, sutikusi prižiūrėti namus. Moterys apsikabina ir apsiverkia.

– Tai matai, Albinute, iki ko prisigyvenau senatvėje. Palieku viską, kas brangiausia, ir išvažiuoju kaip stoviu į pasaulio kraštą.

– Nesakyk taip, Adele. Juk pas savus išvažiuoji. Ten tau bus geriau, pamatysi. Čia viena užtektinai prisiverkei.

– Ką jau ten geriau. Ar gali būti kur geriau, nei savuose namuose? Tik kad labai anūkėlę pamatyti noriu.

– Ir gerai, kad nori. Sugrįši, juk neamžinai, – sako nelabai tikėdama.

– Tai sudie, Albinute, pasilik sveika, nesirk. Lauk manęs.

– Lauksiu. Dovanų parvežti nepamiršk. Žiūrėk, ir tu nesirk.

Adelė atidaro vartelius ir dar kartą atsisuka į namą.

– Dieve, Dieve, štai ir... visas gyvenimas.

Julija norėtų paklausti, ką reiškia tie jos nuolat kartojami žodžiai, bet jaučia, kad ir ji vos laikosi nepravirkusi, todėl tik paragina:

– Na, eime, mamute. Žiūrėk, žmogus jau laukia...

Staiga Adelė apsisuka ir lyg neišgirdusi dukters žodžių nuskuba prie obels, kur pakastas Sargis. Pasilenkia, paima saują žemės ir susivyniojusi į nosinę paslepia rankinuke. Tada lėtai sugrįžta ir tylėdama sėdasi į laukiantį taksi.

– Ačiū, kaimyne, iki pasimatymo, – atsisveikina Julija. – Aš negaliu pažadėti nieko konkretaus, bet, jei sužinosiu, kam reikia pagalbininko vynuogynuose, duosiu žinią. Jei jūsų jaunėlis norės, galės atvažiuoti.

– Kaipgi, žinoma, norės, tai dėkui tau, Julele, – nudžiunga kaimynė dėl tokio netikėto pasiūlymo.

– Gerai, aš pasistengsiu paieškoti. Juk, kaip sako, ranka ranką plauna...

– Taigi, taigi, tu nesirūpink dėl namų. Aš jau kaip savo nuosavus... Tik pažiūrėk to darbo, kai galėsi, nepamiršk.

– Būtinai, – pažada, gerai žinodama, kad tas pažiūrėjimas tėra grynas atsitiktinumas. Ir tai tik trumpiems sezono darbams. Nebent tektų paklausti Valterio, gal pažįsta kokį vyndarį. Užmo-

kestis, tiesa, gana menkas, bet vis geriau, nei sėdėti namuose be jokio darbo. O jei vaikinukas pasirodys darbštus, tai gal ir užklius ilgesniam laikui.

Kaimynė stovi gatvėje ir moja ranka nutolstančiai mašinai. Adelė žiūri į Nemuną, ir Julija mato, kaip jos susiraukšlėjusiais skruostais rieda stambios ašaros. Tylėdama įspraudžia į ranką nosinę, bet motina nereaguoja. O jos byra ir byra: ant šilkinės skarelės kampų, ant baltos su mėlynais rutuliukais palaidinukės. Tyliai, be garso, praradimo ir liūdesio ašaros.

Julija supranta, kaip jai sunku, bet negali nieko pakeisti. Aišku, jei norės, tikrai galės parvažiuoti, tik ar bus tai įmanoma? Juk metai daro savo, ir niekada negali būti tikras...

– Galėsi sugrįžti, kada tik panorėsi, mamute, – sako Julija. – Daug kartų sugrįžti... Neverk, juk ne visam laikui.

Adelė suranda jos ranką ir suspaudžia savo sugrubusiais pirštais:

– Ačiū, vaikeli, tikėsimės. Tu jau man atleisk, kad negaliu susivaldyti.

– Viskas gerai, mama. Ir aš verkiu. Visi žmonės verkia.

– Džiaukitės, ponia, – staiga sako vairuotojas. – Juk ne kiekvienas gali pamatyti pasaulį. Jei aš turėčiau tam pinigų, tai tuojau pat maučiau. Deja, namą statausi. Tai viskas ir sueina. Na, gal kada vėliau, po kiek metų, kai pabaigsiu. Tikiuosi.

– Mielai atiduočiau tamstai tą džiaugsmą, – sako Adelė.

– Taigi, – juokiasi jis.– Taip jau yra: kas nori, tas negali, o kas gali, tas nenori.

***

Valteris pasitinka jas oro uoste ir sveikindamas Adelę apkabina taip, lyg būtų jo paties motina:

– Liaba dėna, mamute, aš ėsu jusu zentas. Sveika atvikusi.

– Labas ženteli, labas. Malonu susipažinti.

– Noriu pasakiti, kad jus liabai miliu.

– Ir aš tave myliu, sūneli, kad esi toks geras. Duok Dieve, judviem ilgą gyvenimą.

Kol žentas su uošve atlieka susipažinimo ritualą, Julija atidaro mašinos dureles ir, išpainiojus dukterį iš sudėtingų specialios sėdynės diržų, pakelia ant rankų. Mergytė krykščia, pažinusi motiną, ir ji apiberia ją bučiniais.

– Vajetau, – suploja rankomis Adelė. – Mano anūkėlė!

Jos akys juokiasi. Ištiesia rankas ir paima į glėbį. Mažylė žiūri kurį laiką į nepažįstamąją ir staiga nusišypso.

– Na, gražuolėle, laikas susipažinti, aš tavo močiutė, – Adelė bučiuoja ją glausdama. Ji tokia laiminga. Duktė su žentu stovi šalimais ir taip pat šypsosi. Viskas gerai.

***

Julija laiminga. Visas biuras mato jos šviečiantį iš laimės veidą. Senos problemos su kolegėmis seniai pamirštos. Jos skyrybos su Liudviku taip pat. O ankstyva pažintis su Valteriu taip ir liko paslaptis. Visi žinojo, kad jie susipažino jo parodoje, praėjus keliems mėnesiams po skyrybų. Taigi viskas labai natūralu, kalbėti ir apkalbėti nebuvo ko.

Kartais Valteris laukdavo jos baigiantis darbui su Adele ir Ida. Tada visi važiuodavo į parduotuvių tinklą už miesto ar tiesiog pasivaikščioti.

Anūkė taip susidraugavo su savo močiute, kad tapo tiesiog neperskiriamos, o tėvai dažnai likdavo nuošaly. Bet nei Valteris, nei Julija dėl to neprotestavo, tik abu juokėsi, likę vieni savo miegamajam:

– Na, turint tokią auklę, galima ir visą „futbolo komandą“ įsigyti, kaip manai, žmona?

– Tiek daug gal ir neverta rizikuoti, bet dar vieną...

– Tada nėra ko gaišti laiko.

Ir tikrai, praėjus keletui mėnesių nuo Adelės atvykimo, Julija vėl pastojo. Kai ultragarsas pagaliau parodė, jog gims sūnus, Valteris visai pametė galvą. Pagautas įkvėpimo nesitraukdavo nuo molber-

to, grįžęs po pamokų, ir pritapė gausybę paveikslų su visais šeimos nariais, o svarbiausia, su besilaukiančia Julija. Ji sėdėjo didelėse drobėse skaitydama knygą ar žvelgė susimąsčiusi į tolimą saulėlydį. Ji ilsėjosi ant kanapos, uždėjusi ranką ant aiškiai iškilusio rūbo, ir šypsojosi paslaptinga šypsena. O jis vis tapė: jas visas tris, vėl ir vėl, iš visų įmanomų perspektyvų, kol pagaliau surengė parodą, pavadinęs ją „Mano moterys“, ir susilaukė didelio lankytojų pripažinimo.

Taip slinko nesudėtingos dienos su ilgais vakarais „didžiajame kambaryje“. Taip slinko savaitės ir mėnesiai, pilni paprastos ir tokios didelės laimės. O Julija tik labai retai prisimindavo laiką, praleistą Liudviko namuose. Kaip jam einasi? Ak, argi ne vis tiek? Tai jau praeitis. Ji tokia laiminga: su savo Valteriu, savo dukrele, savo mama.

Bet, atrodo, ir Adelė stengėsi nebegalvoti apie toli paliktus namus. Anūkė miegodavo jos kambary ir atstojo moteriai tiesiog viską. Kartais nubudusi naktį staiga pajusdavo, kaip labai jos pasiilgo, todėl pakilusi iš lovos rymodavo žiūrėdama į miegančios veiduką ne vieną valandą. O juk to niekada nedarydavo, augindama Juliją. Bet taip jau yra, kad seneliai dažnai labiau myli savo anūkus negu nuosavus vaikus...

– Tu mano angelėlis. Tu mano senatvės džiaugsmas. Atpildas už viską, ką iškentėjau, – šnibždėdavo susijaudinus. – Auk sveika, Idute, o aš saugosiu tave net ir tada, kai manęs jau nebebus. Žinok, kad mano dūšelė vis viena plevens šalia tavęs, nors tu manęs ir nematysi.

Kambarys skendėjo gelsvoje gatvės žibinto šviesoje, o norint to išvengti, reikėdavo nuleisti žaliuzes. Bet Adelė visada palikdavo jas virš lango, kad, jei kartais nubustų, kaip ir šiąnakt, galėtų viską matyti nedegdama lempos.

***

Pavasarį Julija pagimdė sveiką, išnešiotą ir labai judrų berniuką. Ir, nors jo riksmo kartais būdavo net per daug, Valteriui jis skambėjo

tarsi gražiausia muzika. Todėl nešiojo jį neišleisdamas iš rankų, o sūnus ramiai snūduriuodavo jo glėby.

Idos broliukas Pėteris gavo vardą senelio atminimui, Adelei lyg ir netiesiogiai pasiūlius, o jos žentas tik patraukė pečiais ir šypsodamasis atsakė:

– Kaip mano moterys pageidauja. Man svarbu tik tai, kad aš turiu tokią šaunią šeimyną.

Julija tikrai surado darbą kaimynės sūnui. Jis sukiojosi, atvažiuodamas ir vėl išvažiuodamas, už keleto kilometrų pas arklius auginantį Valterio pažįstamą ūkininką ir buvo savo darbu visai patenkintas. Todėl Julija galėjo jaustis rami, kad namai tikrai prižiūrimi dėkingos kaimynės. O kai jai skambindavo, ši visada garantuodavo:

– Nesirūpink, Julyte, juk sakiau, kad kaip savo. Tu juk mano vaikui taip pat padedi.

Adelė irgi kalbėdavosi su ja, kamantinėdama apie viską, kas tik šaudavo į galvą. O iš tų gana ilgai trunkančių pokalbių Julija jautė, kad motina vis dėlto galvoja apie toli paliktus namus.

– Gal nori nuvažiuoti, mama, kokiai savaitei, kitai? – klausdavo, tesėdama savo kadaise duotą pažadą.

– Ką čia, vaikeli, trankysiuos tokius galus. Jei viskas tvarkoje, tai tegu taip ir būna. Kada nors vėliau.

– Kaip žinai. Bet būtinai pasakyk, jei panorėsi.

– Nesirūpink, dukra, tikrai pasakysiu...

***

Buvo šiltas saulėtas ruduo, ir vynuogynai sviro nuo gausių uogų kekių. Ida ruošėsi kitais metais pradėti lankyti mokyklą. Ir ji, ir jos broliukas kalbėjo lietuviškai be akcento su močiute ir vokiškai su tėvu, nes taip jau yra, kad mišrių šeimų vaikai visada išmoksta abi kalbas ankstyvoje vaikystėje.

Julija jau kuris laikas dirbo kontoroje visas darbo valandas, o Valteris išbūdavo mokykloje iki popietės, todėl Adelė, anūkų prašoma, eidavo su jais pasivaikščioti po netoliese esančius vynuogių laukus, ir visi kas kartą prisikimšdavo pilvus saldžių sunokusių uogų.

Taip slinko nesudėtingos dienos ir nežinia, kiek laiko būtų viskas šitaip klostęsi, jei vieną kartą, sugrįžus po tokio pasivaikščiojimo, Adelė nebūtų staiga pareiškusi:

– Noriu namo.

– Gal palauktum pavasario, tada visi nuvažiuotume ir pabūtume kokią savaitę, – pasiūlė Julija.

– Kad ne, vaikeli. Reikia važiuoti...

– Bet kodėl taip staiga, mamute? Ar tau čia nebepatinka?

– Patinka, vaikeli, kaip gali nepatikti, tik sapnavau Petrą...

– Gerai, kad sapnavai. Visi kažką sapnuojam.

– Jis kvietė mane...

– Kaip kvietė? Ką čia dabar nusikalbi? – išsigando Julija. – Kodėl turėtų kviesti? Artėja Visų šventųjų diena, tai ir sapnuoji. Juk gerai jautiesi, nesergi. O gal kas negerai, tik aš nežinau? – kalbėjo toliau susirūpinus, puikiai suprasdama, ką reiškia Adelei tas „kvietė“.

– Kad lyg ir nieko. Tik tas sapnas...

– Na, tai papasakok, kaip sapnavai?

– Rodos, ėjau per pievą, žinai, per tą, už miestelio, Rotulių kaimo link, kuria visada eidavau iš mokyklos į mūsų ūkį. Einu ir matau, priešais ateina Petras. Susitikom pačiam vidury. Aš nustebusi klausiu, iš kur pareina, o jis ir sako: „Pas tavo tėvus buvau. Jie tavęs laukia. O ir aš tavęs laukiu, Adele. Seniai laukiu.“ Paėmė už rankos, lygiai taip, kaip tada, po mokyklos pabaigtuvių, ir nusivedė. Ranka tokia minkšta, taip gera buvo eiti šalia jo...

– Kai galvoji, tai ir sapnuoji. Juk tai visai nieko nereiškia.

– Ne, ne, dukra, važiuosiu, ir neatkalbinėk. Jei jau Petras kviečia, vadinasi, reikia.

– O kaip mes, kaip Idutė?

– Jei bus viskas gerai, sugrįšiu prieš Naujus metus. Bet turiu būtinai važiuoti. Kitaip nerasiu ramybės.

Julija mato, kad perkalbėti motiną bus sunku. Kas jai dabar šovė į galvą? Kažkokia nesąmonė. Kodėl ji nieko panašaus nesapnuoja? Bet motulė buvo tuo klausimu gana keista. Visada tikėjo sapnais. Ir dar kaip tikėjo. „Klausyk, vaikeli, sapnavau, kad šuo mane užpuolė. Toks rudas, didelis. Reiškia, turėsiu su kažkuo nemalonumų." – „Sapnavau, kad buvau laidotuvėse, turi oras keistis."– „Šiąnakt mačiau ..." Ir taip kiekvieną kartą, metai iš metų, o kai taip įsitikinus, tai nieko keista, kad, susapnavus mirusį vyrą, net labai rimtas pretekstas važiuoti į namus.

– Gal dar pagalvok kokią savaitę?

– Ne, negaliu.

– Bet tada bent neilgam. Aš vėl atvažiuosiu tavęs pasiimti.

– Nesirūpink, dukra, viskas gerai.

– Pažadėk, kad vėl atvažiuosi. Apžiūrėk viską, aplankyk kapus, uždek žvakeles „uždūšinių" vakarą ir grįžk. Pati pamatysi, kad sapnai nieko nereiškia.

– Gerai.

– Tai pažadi?

– Taip.

Julija sutaria telefonu, kad kaimynės sūnus atvažiuos paimti Adelės į oro uostą, o ji savo ruožtu su visa šeimyna taip pat palydės ją iki lėktuvo. Aišku, už tą „mažutę paslaugėlę" į kaimynės sąskaitą buvo pervesta tam tikra suma pinigų, kaip ir už tvarkomus kapus ar namo priežiūrą, bet motinos saugumas dukteriai buvo svarbesnis, nei kelios papildomos dešimtinės.

– Na, tai likit visi sveiki, mano mielieji, – sako Adelė, stovėdama prie muitinės tako didžiuliame Frankfurto oro uoste.

– Greičiau grįžk, močiute, – prašo abu vaikai. – Mes tavęs labai pasiilgsim.

– Taigi po mėnesio, mama, kaip sutarėm, – dar kartą primena Julija.

Ilgi apsikabinimai, byrančios ašaros, išsiskyrimo liūdesys. Kas nežino to jausmo? Kas neatsisveikino su artimais žmonėmis, nors ir trumpam? Nesvarbu, kuriam laikui išsiskiriama, ta neaiški baimė kažko neapibrėžto slegia mūsų pečius kas kartą, išlydint į kelią artimus žmones.

Valteris apkabina uošvę ir keistai pajunta, koks sulysęs jos kūnas. Visai ne ta, kokia atvyko tada, prieš kelerius metus. Kaip greit senatvė keičia, rodos, dar taip neseniai buvusius judrius ir gyvybingus žmones.

– Nezynau, kaip mes susitvarkisim vėni. Jus musu namu sėla. Liabai lauksim.

– O, sūneli, tu visada randi man gerą žodį. Ačiū tau. Turėdama tokį žentą esu tikrai garantuota, kad mano Julikė laiminga, – paglosto jo pradėjusią žilti barzdą.

Adelė atsisėda prie lango. Palydovė, vilkinti tamsiai mėlyną kostiumėlį, atsistoja viduryje, gestikuliuodama rankomis. Iš garsiakalbio sklindantis balsas kažką aiškina, bet niekas iš vykstančiųjų, atrodo, nekreipia dėmesio. Nors ir nesuprasdama nė vieno žodžio, Adelė žino, kad taip keleiviams primenamos saugos taisyklės. Julija atvykstant paaiškino. „Ak, ką jau čia kalbėti, jei kas atsitiks, tai nepadės nei diržai, nei kaukės. Tokia aukštybė. Niekas net kaulelių nesurankios“, – mąsto žiūrėdama į skriejančius pro šalį pakilimo tako žymeklius. Lėktuvas rieda vis greičiau ir pagaliau atsiplėšia nuo žemės. Namai ir medžiai tampa vis mažesni, kol pagaliau susilieja į balzganą visumą. Adelė toliau žvelgia pro mažutį lėktuvo langą:

– Sudie, Idute, Petriuk, Julike ir Valteri. Sudie. Gal... amžinai? Juk Petras ne be reikalo kviečiasi...

***

Adelė išlipa iš mašinos ir kurį laiką žiūri į namą. Nugairintas vėjo, galutinai praradęs spalvą, bet vis dėlto toks savas, toks mielas at-

rodo jos namelis, kelerius metus nelankytas. Ir suima jaudulys, ir džiaugsmas užlieja jos širdį, lyg sutikus seniai bematytą, bet labai artimą žmogų. Priėjusi paliečia ranka šiurkštoką medžio sieną. Paskui dar ir dar kartą. Rodos, dar taip neseniai laikė lentos galą, kad Petras galėtų geriau prikalti, o jau ir visas gyvenimas netruko praeiti. Apsidairo po kiemą, pridėjusi ranką prie akių ilgai žvelgia į Nemuną, galiausiai pasuka prie obels:

– Na, Sargiuk, aš ir vėl namuose. Juk sakiau, kad grįšiu. Negalvok, nepamiršau. Kaip galėčiau pamiršti savo šunelį.

Atskuba kaimynė, ir Adelė jos lydima eina į vidų. Pastaroji jau iškūrenusi krosnį „didžiajam“ kambary ir virtuvėje, kad parvykėlė tikrai pasijustų grįžusi į šiltus, mielus savo namus.

Abi sėdi ir šnekučiuojasi.

– Ar ilgam, Adeliuke? – pagaliau klausia. Gal tiesiog šiaip sau, o gal bijodama prarasti Julijos siunčiamus pinigus. – Rytoj galėsim nueiti į kapus. Pamatysi, kaip gražiai atrodo. Aš galiu ir toliau prižiūrėti, jei nori. Juk esu už tave drūtesnė.

– Ačiū, Albinute, bus matyt. Šiemet tos priežiūros ne tiek daug ir liko. Praeis Visi šventi, ir pasislėps viskas po sniegu.

– Taigi, tu teisi. Nebent kokį užkritusį lapą teks nugrėbti. Žinai, tas ąžuolas vis meta ir meta, kad jį kur. Sakau, jei vėtra kada nulaužtų, tai gal būtų visai neblogai.

– Bet juk jis duoda ir pavėsį.

– Ale ką tu, kiek jau ten to pavėsio. Tik į pavakarę, kai saulė pasisuka. Šiaip tai suvelku po penkis kibirus vandens kiekvieną kartą. Gaila gėlių. Juk pati žinai, kad vasarą dažnai ir iki dvidešimt aštuonių pakaitina, o kai lietaus nėra, turiu eiti kiekvieną dieną.

– Na, čia tai tau pritariu. Ir aš vilkdavau, sijoną pasikaišius. O dar į tą kalniuką, ne taip ir lengva. Bet jei, kaip sakai, ąžuolą vėtra nulaužtų, griūdamas gali antkapį ar paminklą sulaužyti. Jei ne mūsų, tai kieno kito. Gal užtektų, kad vyrai tik šakas apgenėtų.

– Gerai sakai, reikės paklausti kapų sargą, kai sutiksiu. Tik kažin, ar darys? Pati žinai, visi dabar pinigų nori. Viskas taip išbrango per tuos metus. Gal jūs ten tuose užsieniuose taip nejaučiat?

– Nežinau, Albinuke. Jie abu dirba. Rodos, nesiskundžia. Atostogų važiuoja. Net du kartus per metus. Ir mane kartu ima. Tikrus kalnus mačiau. Ir jūrą.

– Taigi, kai darbą turi, tai ko daugiau reikia. Mano sūnus taip pat patenkintas, duok Dieve Julikei sveikatą, kad gerą žmogų surado. Šiaip gal būtų su blogais draugais susidėjęs ar taip kokių kvailysčių pridaręs. O dabar turi užsiėmimą, kapeiką užsidirba. Jau, rodos, ir draugę ten susirado, sakau, gal apsives kaip ir tavo mergelė. Man vokietką į marčias parves.

– Kad, kiek girdėjau, tos vokietkos nelabai į mūsiškius žiūri. Joms tik savų, ir dar priedo turtingų, reikia. Bet, aišku, ką gali žinoti, juk širdžiai nepasakysi, gal ir išeis kas.

– Taigi, jei ten galėtų gyventi, tai ir su darbu būtų kitaip. Gal net kokią profesiją įsigytų? O dabar, pati supranti... Pinigai, aišku, labai gerai, bet kas žino, kiek tas vokietis jį laikys.

– Na, Julytė minėjo, kad jis jau daug metų arklius augina. Dar jo tėvas pradėjo. O jie nori turėti žmogų, kuris jau įpratęs, viską žino. Taigi, jei gerai sutars, tai gali ir labai ilgai išbūti. Kaip ir tie lenkai, kur vynuogynuose dirba. Taip pat atvažiuoja ir vėl išvažiuoja. Ir taip metų metus. Ištisos šeimos dirba. O kai vaikai paauga, tai tėvus pakeičia. Vieną žentas man parodė. Sakė, net dvidešimt metų vis ten pat. Buvo vienas, o dabar su sūnum dirba.

– Matai, kaip? Na, tai gal ir neblogai. Juk čia vis viena, jei ir dirbsi, tai pabaigoj gal trijų šimtų litų pensiją užsidirbsi. Tada geriau jau ten, be jokio stažo. Bet sako, kad užsieny dirbančius vis viena ir apdraudžia, ir į pensijos fondą moka. Kažin, ar teisybė?

– Taip taip, atrodo, Julija kažką minėjo, kad ir darbo leidimą turi, nuo policijos nebereikia slapstytis. Tik, aišku, daug tos pensijos irgi nebus. Nors gal ateity kas ir pasikeis, ką gali žinoti. Juk ne be reikalo

Europai priklausom. Taigi turi kažkada būti geriau. Na, aišku, kad bus, tik mudvi tai jau nepatirsim.

– O kad mums ir nereikia. Gaunam savo kelis šimtelius, nuo bado apsiginam, savo bulvę ar kiaušinį prisiduriam, kiek čia senam reikia. Man tai svarbiausia, kad vaikams nereiktų duoti. Nes tada jau tikrai prastai. O kai aš viena, tai ir nuo to, kiek gaunu pensijos, dar litelį kitą suspaudžiu.

– Žinai, kaimyne, gyvenom tam socializme, visi sakė, kad labai blogai, bet kai dabar pagalvoju, tai lyg ir geriau buvo. Na, bent jau taip nesiriejo, nesipliekė vieni su kitais, visiems visko užteko.

– Ne, ne, nesakyk, Adeliuke. Labai neturtingi buvom. Tiktai kada negali palygint su tais, kam geriau, tai atrodė, kad taip ir reikia. O kai dabar visi mato tokias mašinas gatvėm važinėjant, kokių anksčiau nė sapne nebūtum susapnavęs, tai ir atrodo, kad esi paskutinis skurdžius, jei pėsčias vaikščioji ar dviratį apžergęs kinkuoji. O kad pliekiasi, tai ne turtai kalti. Žmogus jau toks padaras, kad ir kiek turėtų, vis viena negana. Juk anksčiau tas, kas įsigydavo importinį skudurą, tai vaikščiodavo pasipūtęs lyg karalius. Dabar savo, lietuviško, drabužio net nepamatysi. Kiekvienas benamis valkata importines kelnes dėvi, nublizgintais batais vaikščioja. Taigi blogai tada buvo, Adeliuke. Tik nejautėm, kaip blogai. Aš bent jau tikrai esu patenkinta, kad taip išėjo. Nors ir ne visada lengva, bet ir ne blogiausia. Juk tavo mergelė tikrai geriau turi, negu čia būtų buvę. O ir mano vaikis manau, kad prasimuš. Sako, jau greit „Audinę“ pirksiąs. Įsivaizduoji? Ar būtų čia kada susitaupęs, kastuvu bemosuodamas? Nebent prieš mirtį, ir tai tik, geriausiu atveju, „Zaporožietį“. Taigi nevyk Dievo į medį, kaimyne.

– Taip, bet tas chaosas, Albinut. Niekas nežino, kas laukia rytoj, ir kiekvienas vis dėl kažko dreba. Žmonės tapo visai kitokie. Jei anksčiau kaimynas kaimynui padėjo tik dėl to, kad kaimynas, tai dabar už kiekvieną piršto pajudinimą vieni kitiems moka. Visi labai susvetimėjo. Man tai kažkaip labai sunku prie to priprasti. Galiausiai tos

kainos. Negali susigaudyti, kas brangu, o kas ne. Nežinau, gal, kaip tu sakai, ir bus kada geriau, bet ankstesnis gyvenimas man kažkaip labiau patiko. Buvo paprasčiau ir ramiau. Kas ko bijojo? Niekas ir nieko. Na, gal saugumiečių. Bet mums, paprastiems žmonėms, tas saugumas juk buvo nei šilta, nei šalta. Pakėliau sijoną, ir tegu pučia į uodegą. O dabar? Nejauku vienam net savuose namuose būti. Tiesa, aš nebuvau čia jau kuris laikas, kalbu apie tada, bet tikrai nemanau, kad būtų kas per tuos metus pasikeitę. Taigi svetimas tapo pasaulis. Šaltas ir svetimas. Kiekvienas tarp keturių sienų, kiekvienas į save susitraukęs.

– Na, tuščia jo, to mūsų lietuviško gyvenimo... o kaip ten? Pasakok. Juk dabar gali tiek daug papasakoti, ką matei, ką patyrei. Kokie ten žmonės?

– Tai kad net nežinau. Mačiau tai tikrai daug. Bet apie žmones... Visi savoj šeimoj, kaip ir jie abu. Šiaip jau retai kas užeidavo.

– Tikrai? O aš maniau, kad jie ten labai bendrauja. Juk kai pinigų užtenka, tai tiesiog norisi susieiti.

– Kad nelabai. Julytė pasakojo, jei nori pas ką nueiti, tai pirmiausia turi susitarti telefonu ir atsiklausti, ar gali.

– Eik jau? Tikrai?

– Taip sakė. Bet ir man susidarė vaizdas, kad mažai kas pas vieni kitus vaikščioja. Susitinka gatvėje, parduotuvėje ar darbe, o po to kiekvienas skuba į savo šeimą. Bet gal aš apsirinku...

– Na, o ką veikia savaitgaliais, kai nedirba? Juk reikia kažkur nueiti.

– Kai nedirba, tai eina tiesiog pasivaikščioti ar kartais į kokią kavinę. Bet tik su savo šeima.

– Na, o šventės? Kaip ten su šventėm?

– Būna, būna. Buvau ir aš kelis kartus su jais. Susirenka gatvėj, nusiperka kokį buterbrodą, išgeria alaus ar vyno, pastovi, parėkauja ir vėl išsiskirsto. O kai kelis kartus nueini, tai daugiau ir nebesinori. Tas pats per tą patį. Bent jau man. Nežinau, gal jiems, vietiniams, ir įdomu. Matai, Albinuke, kas turi pinigo į valias, tai tų įdomumų gali

ir daugiau prisigalvoti, bet šiaip, kur čia labai pasimėtysi. O Julija visada buvo taupi, todėl ir eina pasivaikščioti ar prasėdi prie televizoriaus. Tik kai atostogauti išvažiuoja, tada palengvina piniginę vienu ar kitu tūkstančiu.

– Matai, kaip? O aš galvojau, kad ten tai jau žmonės gerai gyvena.

– Ar tavo sūnus tau nepapasakoja?

– Ką jis. Kai grįžta, tai tuoj pas draugus dumia, mažai ir matau. O kai klausiu, tik numykia kažką. Pati supranti, jaunas. Neįdomu su sena motina kalbėtis. Bet tu juk gali man papasakoti. Žinai, kad aš niekur iš namų nesu kojos iškėlus. Kapeikos prie dūšios neturėjom. Maniškis viską pragerdavo. Tavo Petras, nors ir buvo mergininkas, bet negėrė, taigi buvot visada prie pinigo. Atleisk, kad taip sakau.

– Nieko, nieko, Albinuke, juk teisybė, anokia čia paslaptis.

– Taigi aš ir sakau, tavasis bent negėrė, kai mano Juozas, pati žinai, retą dieną blaivus sugrįždavo. O juk ne už dyką gerdavo. Tai ir to pinigo visada buvo tik, tik... Todėl mano gyvenimo svajonė nuvažiuoti į Vilnių ir pamatyti Gedimino pilį taip ir liko neišsipildžius. O tu, matai, net užsieniuose pabuvojai. Kalnus, mares matei. Pavydžiu tau. Tikrai nuo širdies pavydžiu, Adeliuke. Na, o šiaip, ar gražu ten, toj Vokietijoj?

– Gražu. Tikrai gražu. Nepalyginsi su mūsų kaimais. Visi išdailinti, gėlėm apsodinti. Kiekvienas stengiasi neatrodyti prasčiau už kitą. Todėl ir eina visi pasivaikščioti, kad yra į ką žiūrėti.

– Jei mano sūnus ten vestų, sakau, gal ir mane pakviestų kokiai savaitei... Bet kažin? Berniukai ne tokie. Gerai, kad tu turi dukterį.

– Taip, bet tada ir ji labai retai atvažiuodavo. Ką padarysi, visi užsiėmę savo gyvenimais. Kai pabuvau ten, tai supratau. Visą savaitę darbe, o to laukiamo savaitgalio tiek ir telieka.

– Na, o ką dar ten matei? Pasakok, negi pešiu po vieną žodį? – ragina kaimynė, ir Adelė susimąsto.

– Žinai, rodos, tiek daug mačiau, o kai reikia papasakot, tai lyg ir nėra ką. Ak, tiesa, ten, kur jie gyvena, pilys ant kalnų stovi. Tos, iš kry-

žiuočių laikų. Buvau ir aš keliose. Tokios didelės, iš juodų akmenų. A, ir dar daug vynuogių. Ištisi šlaitai. Kilometrų kilometrus tęsiasi.

– Tikrai? Vynuogių, sakai? Tai ten labai šilta?

– Kad nepasakyčiau. Viskas kaip ir pas mus.

– Bet tada kodėl čia niekas jų neaugina?

– Na, gal ten, kur jos auga, tuose slėniuose, žiemos ne tokios šaltos. Bent jau nespaudžia iki dvidešimties.

– Aha, turbūt tikrai dėl to.

– Ak, mano sena galva, juk visai pamiršau lauktuves! – staiga suploja rankomis. – O tu nieko nesakai. Nuo manęs... ir Julikė įdėjo. Dar atvežiau kelias nuotraukas, – pakyla ir rausiasi krepšyje. – Štai, štai, jau radau.

– Oi tai dėkui, – nudžiunga kaimynė. – Ką jau aš čia besakysiu. Džiaugiuosi, kad tu atvažiavai.

Adelė atiduoda dovanas. Kaimynė dėkoja ir susijaudinus nubraukia ašarą. Juk taip malonu žinoti, kad būtent apie tave kažkas pagalvojo kažkur toli, tokiam paslaptingam užsieny.

Vakaras slenka. Dvi moterys sėdi virtuvėje. Ant balto medinio stalo krūvelė nuotraukų. Kaip senais laikais.

Virš Nemuno pamažu kaupiasi sutemos. Atitrūkęs nuo šakos nukrenta prinokęs obuolys. Viskas taip pat, bet kartu ir kitaip. Už lango šmirinėja į praeitį nuėjęs laikas. Adelė grįžo...

– Tu man turėsi viską papasakoti. Girdi? Aš ateisiu kiekvieną vakarą, drauge. Juk dviese vis smagiau, – sako kaimynė, pagaliau pakildama nuo stalo. – Labanakt, Adeliuke.

– Labanakt.

Likusi viena senu papratimu užsklendžia duris skląsčiu. Taip geriau, nei rakinti. Tik kai Petras sirgo, bijojo, kad neišeitų naktį, todėl ir rakino. Pasigręžia eiti, bet staiga sustoja ir lyg ką prisiminus vėl atsklendžia. Pasukus raktą spynoje, pakabina ant parūdijusios vinies. Nurenka stalą ir pagaliau eina į jo kambarį. Blausi lempelė apšviečia

patalpą. Ji vis dar pilna to specifinio Petro kvapo, nors jau gerokai praskydusio, sumišusio su vos jaučiamu pelėsio dvelksmu. O ir nieko keista, juk šitiek metų, ar kas kūreno, ar vėdino?

Bet Adelės nedomina nei kvapas, nei vėsa. Atsisėda ant lovos krašto ir įsižiūri į jo nuotrauką. Jis žvelgia į ją besišypsantis, su kiek pakreipta ant šalies kepure, toks, koks visada buvo, kokį ji mylėjo. Jos Petras... Jos vienintelis... Jos pirmoji ir tokia didelė meilė. Kaip seniai tai buvo.

– Tai sveikas, Petreli. Kaip matai, sugrįžau. Nes tu kvietei... Nejaugi viskas baigta? Nejaugi tai jau ir... visas gyvenimas? O juk dar taip norėtųsi būti jaunai, mylėti, šokti gegužinėse ar tiesiog gyventi: vaikščiojant panemunės pievomis, braidant po šaltą srovę, eiti pėsčiomis į atlaidus medinėje Kidulių bažnyčioje, stebėti tokį mažutį mūsų namelį iš kitos Nemuno pusės, negalvojant apie mirtį ir apie tai, kad jau viskas praėjo. Viešpatie, koks gražus pasaulis, o tave užverčia žemėmis...

Adelė nujaučia, kad Petras ne be reikalo ją kvietė. Jis geriau žino, kada išmuš jos valanda. O kad nereiktų Julytei vargti, pargabenant palaikus iš tokių tolybių, todėl ir perspėjo...

Adelė vis sėdi kambaryje, nors ir jaučia, kad šaltis pradeda nemaloniai kutenti pečius. Netikėtas aštrokas skausmas trumpam sugniaužia krūtinę ir vėl atleidžia. Paskutiniu metu dažnai taip... Ji norėtų eiti, bet kažkas nematomas tarsi laiko ją čia, prikaustęs žvilgsnį prie vyro nuotraukos, ir Adelei tikrai atrodo, kad jis ją stebi, įsibraudamas į jos mintis, keldamas prisiminimus, gerus prisiminimus, tarsi bandydamas atsiprašyti ar pasakyti, kad atleido. Gal labiau atsiprašyti, nes ji kažkodėl nejaučia savo kaltės. Pirmą kartą gyvenime nebejaučia, ir tai labai geras jausmas, lyg tikinčiajam išpažintis, tokia pat būtina ir reikalinga.

Vaizdai plaukia prieš akis, nutrūkdami ir vėl pasirodydami, tarsi senoje kino juostoje. Tokioje senoje, kad tik didelėmis pastangomis galima išlaikyti pakenčiamą jų visumą. Slenka jos vaikystė Rotulių

kaimo vienkiemy... Pirma klasė baltoje miestelio mokykloje... Paskutinis skambutis... Mėlynos tarsi dangus Petro akys ir tokia didelė, tokia graži jų meilė... Paskui baltas nuotakos šydas... Jų mažutė besišypsanti pirmagimė...

Taip, Adelė nori juos prisiminti, tuos vaizdus, tas nuostabias akimirkas būtent čia ir dabar, šiame kambary, kartu su tuo, su kuriuo tai buvo išgyventa. Nes tai jų abiejų praeitis, nes tai jos visas praėjęs gyvenimas.

***

Kitą dieną atėjusi kaimynė kaip paprastai pašaukė Adelę vardu, bet ši neatsiliepė.

– Gal dar miega? – paabejojo ir sugrįžo atgal.

Po pietų vėl pasibeldė. Adelei neatsiliepus atrakino duris turimu raktu ir įėjo į virtuvę. Stalas gražiai nukrautas, kelionės lagaminas tebestovi kertėje.

– Ei, drauge, kur dingai? Gal į kapines, sakau, nueisim?

Ji pasuka į miegamąjį, žvilgteli į tolimiausią kambarį ir pagaliau praveria duris „pas Petrą“. Patogiai atsirėmusi nugarą į pagalvę Adelė pusiau gulomis sėdi vyro lovoje ir laikydama rankoje jo nuotrauką žiūri į ją.

– A, štai kur tu. Gal, sakau, į kapines nueisim, kaip manai?

Bet Adelė sėdi toliau, nekreipdama dėmesio į atėjusią.

– Na, gražiausia, užsnūdai ir net negirdi, kad atėjau? – juokiasi stovėdama tarpduryje. – Ei, Adele, ūūūhūū! – sako vėl gana garsiai, bet, Petrienei ir toliau nereaguojant, šmėstelėjusi negera nuojauta verčia kaimynę prieiti arčiau.

Adelės lūpos vos vos šypsosi. Raukšlėtu skruostu nubėgusi ašara žvilga sustojusi smakro iškilime. Plačiai atvertos akys žvelgia į nuotrauką.

– Jis čia tikrai gerai atrodo, ar ne? – kalbina abejodama. Paliečia Adelės ranką ir staiga pajunta, kokia ji šalta.

– Vajetau, Adeliuke, o aš maniau, kad... – pravirksta kaimynė. – O, Marija švenčiausia, bet kodėl? Juk vakar buvo viskas gerai, niekuo nesiskundei... Tai nelaimė. Aš taip tavęs laukiau, o tu vos spėjai grįžti ir, še tau, vėl išėjai... pas savo Petrą.

***

Julija atvyko su visa šeima, vos spėjusi sužinoti apie tokią netikėtą motinos mirtį, mintyse klausdama tik vieno: „Kodėl?“ Bet, kaip sakoma, Viešpaties keliai nežinomi, o tai, ko mūsų materialioji proto dalis negali suprasti, jokiu būdu nereiškia, kad neegzistuoja.

Pašarvojo didžiajame kambaryje ir, likus dienai iki Visų šventųjų, nulydėjo į kapus. Nedaug susirinko laidotuvininkų. Jos karta jau buvo gerokai „išskydusi“, o jei kas dar ir gyveno, tai artrozės varginami toliau namų retai iškeldavo koją. Taigi mažutis būrelis nusekė miestelio gatvėmis paskui kaštono spalvos karstą, padengtą žvilgančiu laku, keli Julijos pakviesti giedotojai nedarniai užtraukė „Viešpaties angelą“, ir pagaliau žalsvo šilko suknele papuošta Adelė Laukaitienė amžinai pradingo tujomis apkaišytoje kapo duobėje.

– Ir... visas gyvenimas, – sušnibžda Julija, dėdama ant karsto raudonos rožės žiedą. – Sudie, motule. Sudie, motinėle...

Ašaros staiga pabyra skruostais. Ji suklumpa ant kelių ir užsidengia veidą rankomis.

Abu vaikai stovi įsitvėrę tėvo palto skverną ir kiek išsigandę, tylėdami stebi motiną. Nes tėtis sakė, jog, kai mama verks, jie jokiu būdu neturi jai trukdyti. Bet Ida tikrai negali suprasti, kodėl ji tokia liūdna? Juk močiutė tik numirė. Tai reiškia, pavirto į angelėlį ir jau turbūt nuskrido į jų namus. O kad taip būtent ir yra, mergytė neabejoja, nes pati močiutė ne kartą sakė, kai ji mirs, Idutė neturi jos verkti. Kodėl? Ogi todėl, kad numiręs žmogus niekur nepradingsta, bet toliau gyvena kaip dūšelė. O kas ta dūšelė? Na, tai, ko tu nematai, o ji tave mato. Ir ten, kur ji yra, jai labai gerai. Bet broliukas, atrodo, kitokios nuomonės, nes ima staiga ir pravirksta. O gal tik todėl, kad

verkia mama? Ne, nieko nebus, ji turi kažką daryti. Ida paleidžia tėvo paltą ir priėjusi prie Julijos paliečia jos petį:

– Mamy...

– Ką vaikeli? – atsisuka į dukterį.

– Močiutė sakė, kad jos verkti negalima.

– Kodėl?

– Todėl, kad ji pavirto į angelėlį ir jai dabar daug geriau. O jei močiutė sako, tai ir žino, viską, viską žino, juk ji toookia sena. Kai tu sulauksi jos metų, tada irgi žinosi. Bet ji manęs prašė, kad tau jau dabar pasakyčiau.

Julija apkabina dukterį:

– Taip, tu teisi. Bet suaugę kartais turi verkti, nors ir negalima, nes išsiverkus jiems tampa lengviau, supranti?

– Aha... na, tada gerai... Bet tik nedaug, nes močiutė gali supykti.

***

Mirusiųjų diena. Temsta. Julija stovi prie tėvų kapų: tėvo, įrėminto pilku antkapiu, ir motinos, ką tik supilto, apkaišyto gėlėmis. Jie abu jau čia. Vėl kartu neaprėpiamoj ir paslaptingoj amžinybėj. Bet ar tikrai kartu? Gal tai vis dėlto tik mūsų baimės prieš nežinomybę išdava? O jos sapnas? Negi mama tikrai susapnavo tėtį, savo vyrą, kuris pakvietė pas save? Gal tai buvo tik žodžiai? Gal ji sirgo ir nieko nesakė, nenorėdama išgąsdinti? Sirgo ir žinojo, kad jos dienos suskaitytos? Bet, kita vertus, juk niekas negali iškęsti skausmų ar nuslėpti savo negalavimų, o ji atrodė tikrai sveika. Vadinasi, tas sapnas vis dėlto realus, kaip ir kiti jos sapnai, nors ir ne tokie pranašiški.

Kaip mažai jos buvo kartu. Kaip retai kalbėdavosi. Kodėl Julija buvo tokia užsidarius? Nenorėjo jos varginti savo problemomis? Bet tas tikrasis ryšys tarp dukters ir motinos juk atsiranda būtent iškilus problemoms. Bendras vargas sulydo du žmones labiau nei bendra laimė. Nors, kai Julijai būdavo gerai, tiesiog pamiršdavo paskambinti. Tai gal dėl tos priežasties ir tylėjo, kai tapdavo bloga? Juk

negalima ieškoti žmogaus artumo vien todėl, kad tau skauda. Jei viskas sieja, tai viskas, o jei niekas, tai niekas. Julija taip pat nemėgo tų draugių, kurios susirasdavo ją tik tada, kai palikdavo vaikinas, ir išūždavo galvą savo aimanomis. Taigi ji nenorėjo būti tokia kaip jos. Juo labiau savo motinai. O dabar pati augina dukterį, kuri iki šiol daugiau laiko praleisdavo su močiute, negu su ja. Taigi ar nepajus Julija vieną dieną, kad tarp suaugusios Idos ir jos nėra to artumo, kuris būna toks svarbus ir būtinas kiekvienai motinai? Juk Adelė tikrai turėjo tą jausti. Bet kodėl taip atsitiko ir kada tai prasidėjo? Juk vaikystėje Julija ir motina buvo neperskiriamos. Ar kalti genai, ar vis dėlto buvo kažkas, ko ji negali suprasti? Gal Adelė savotiškai pradėjo pavydėti tokio didelio Petro dėmesio dukteriai? Juk tas tariamas ar tikras abejingumas tarp motinos ir dukters ir atsirado būtent tada, kai šeimoje prasidėjo nesutarimai. Ne, negali būti. Julija tuo metu tiesiog įžengė į tą amžiaus etapą, kai, išskyrus savo „aš", daugiau niekas rimčiau neegzistuoja. O Adelė, savo ruožtu, matė jos paviršutiniškumą ir taip pat traukėsi į save, užgniauždama asmeninį skausmą. Deja, kad ir kaip ten būtų buvę, viskas jau praeitis. Laukaitienės nebėra, ir jos duktė turbūt niekada negalės atsakyti sau į staiga tokiu aktualiu tapusį „Kodėl?"

Julija žiūri į plevenančias žvakių liepsneles. Atsisveikinimas toks sunkus, toks slegiantis, toks nepakeliamas. Valteris stovi šalia ir tylėdamas laiko jos ranką. Kaip gerai, kad jis yra, kad jis toks: mylintis ir atjaučiantis. Vienintelis artimas žmogus dabar, kai liko tikrai viena. Vaikai užaugs ir išeis, kaip ir ji kadaise išėjo, o jis liks, nes yra jos vyras, likimo jai skirtas gyvenimo draugas. Julija žino, ne, ji yra įsitikinus, kad būtent taip ir bus. Jie niekada neišsiskirs, nesvarbu, kas atsitiktų. Kodėl? Na, kad „eks" ponia Krauzė tiesiog neleis, jog taip įvyktų. Net jei ir atsirastų kita moteris Valterio gyvenime, ji nežiūrės tylėdama, ji kovos visomis įmanomomis priemonėmis, kiekviena kūno ląstele už savo meilę. Ji – ne motulė...

Rytoj jis išvyksta atgal su abiem vaikais, nes negali ilgiau likti dėl darbo. Julija pabus dar porą dienų, sutvarkys visus formalumus. Tuo pačiu gal pavyks surasti ką nors, kas panorės apsigyventi tuščiame name. Bet lengva nebus, nes, tūkstančiams patraukus į užsienį, liko daugybė nenaudojamų butų, o taupumo sumetimais daugelis šeimų ir vėl bando susispausti viename, kaip „senais, gerais socializmo laikais". Taigi, būtent. Bet jei anuomet net kelios kartos stumdydavosi dviejų ar trijų kambarių buteliuose, esant amžinam jų trūkumui, tai dabar, nors ir atsiradus jų į valias, daro tą patį dėl didelių šildymo kaštų. Ir ypač sunku mažuose miesteliuose, kur galimybė gauti darbą net labai ribota.

***

Julija stovi prie lango, to paties, prie kurio ir Adelė praleisdavo tokias ilgas vienatvės valandas. Lagaminai supakuoti. Rytoj ji išvažiuoja. Ar sugrįš dar kada nors, ar šis vakaras tikrai paskutinis jos tėviškėje, name, kuris iki šiol jos gyvenime lyg ir nevaidino išskirtinio vaidmens? Žvilgsnis slenka Nemunu, ilgai stebi kitame jo krante išsidriekusį kaimelį. Koks svarbus, netgi paslaptingas jis buvo vaikystės metais ir kokiu nereikšmingu tapo vėliau, kai atsivėrė tokios viliojančios galimybės. Iš pradžių studijos didmiestyje, Kaune, vėliau ilgai svajotas užsienis. Tada dar toks viliojantis ir taip pat paslaptingas, dabar – paprastas ir kasdieniškas.

Atrodo, viskas susiklostė būtent taip, kaip ji ir norėjo. Pagaliau. Su Valteriu. Tik kodėl, likus vienai ištuštėjusioje tėviškėje, prieš kurį laiką atsiradęs keistas jausmas ne tik nemano trauktis, bet vis stiprėja? Su kiekviena diena, su kiekviena vienatvėje praleista valanda? Kodėl būtent dabar ji atrodo tokia svarbi ir sava? Kodėl tik dabar, kai nebeliko tėvų, jos gimtinė įgavo visai kitą, liūdesio ir praradimo, spalvą? Lyg jos pačios gyvenimas būtų atitrūkęs nuo kūno ir lėtai toltų į neaprėpiamos visatos erdvę. O ji mato tai, jaučia, koks jis jai svarbus, ir negali nieko padaryti, negali jo sustabdyti, susigrąžinti, pasakyti: „Ei, nepalik manęs, tu man labai reikalingas."

Valteris ir vaikai išblaškydavo jos mintis, bet būtent dabar, kai liko viena, pasirodo, ir atėjo metas dialogui su savo siela ir su tais, kurie, tik išėję iš jos gyvenimo, staiga tapo tokie būtini, kad jaustųsi laiminga. Tėvo netektis buvo skaudi, kelianti tiesiog fizinį skausmą, bet po motinos mirties Julija pagaliau suprato, jog galutinai prarado viską, kas buvo susiję su jos pačios praeitimi.

Mintis, kad jau nebegalės kada panorėjus sugrįžti į savo tėviškę, vargino labiau, nei ji galėjo įsivaizduoti, ir kėlė iki šiol nepatirtą liūdesį. Todėl stovėdama prie lango ir žvelgdama į Nemuno vandenis Julija Laukaitytė ir bandė suvokti, kodėl taip yra? Iš kur tas jausmas? Ar tai normalu? Ar tą patiria kiekvienas, gyvenantis toli nuo gimtų vietų? Vargu. O gal vis dėlto? Gal tai priklauso tik nuo susiklosčiusių gyvenimo sąlygų? Kam blogai, tas ir galvoja? Bet jai juk tikrai gerai. Net labai gerai. Reiškia, ne tai. Tada kodėl tokios mintys? Ir kodėl taip nepakeliamai sunku išvažiuoti? Juk sugrįžti visam laikui tikrai nenorėtų. Bet ar tikrai ne? Ar negyventų daug mieliau čia, kad ir šiame mažame miestelyje, su Valteriu ir vaikais, stebėdama juos, besivaikančius laumžirgius po panemunės pievą, pro šį langą, kaip darė ir jos motulė Julijos vaikystėje? Taip, būtent. Ji čia tikrai jaustųsi kur kas laimingesnė, negu ten, bet tik su savo šeima. Deja, tai nerealu, nes reikia dirbti ir uždirbti pinigus. Dirbti visą gyvenimą. Todėl ir nelieka nieko kito, kaip toliau eiti kažkada pasirinktu keliu, apsisprendus ir išsirinkus „vieną iš kėdžių“, nes tai jos gyvenimas, jos *realybė*.

O ir tėviškė, nors ir egzistuojanti, jau nebebuvo tie namai, į kuriuos grįždavo ir būdavo laukiama. Su kiekvienais metais ji taps vis svetimesnė, vis mažiau liks joje, kas primins būtent aną, negrįžtamai praėjusį, laiką.

Namas, nors ir stovės dar kurį laiką, saugomas kaimynės, bet vis tiek kažkas vieną dieną ateis ir gal tiesiog šiaip sau, iš neturėjimo ką veikti ar kitais tikslais, nuplėš išklibusią lentą... Kitas, užsinorėjęs obuolio, ne nusiskins, o paprasčiausiai nulauš obels šaką... Po to – vėl ir vėl. Eis, vis labiau įsidrąsindami. Kam prireiks pagalio įkurti kros-

niai, kam šiaip ko, baldo ar spintoje likusio drabužio. Kol pagaliau liks tik pamato betonas, vien todėl, kad jis niekam nereikalingas.

Ir taip išnyks kažkada buvusios šeimos egzistencijos pėdsakai, nueis į nežinomybę dar visai neseniai gyvenusių žmonių likimai.

O suaugę vaikai ar anūkai niekada ir nesužinos, kaip gera bėgioti basomis po tokią vešlią, ryto rasa pasidengusią žolę. Toli, toli, kažkur „pasaulio krašte" tekančios upės deltoje. Ir vargu ar kada beprisimins, kad ta upė vadinama Nemunu. Nes tai nebus *jų* upė, *jų* pieva, *jų* vaikystė. Bet ji buvo Julijos. Todėl tokia ir brangi. Kaip kiekvienam, ypač svečioje šalyje gyvenančiam, žmogui.

***

Sunkus plaktukas toks nepatogus, bet Julija kloja lentą prie lentos, padedama kaimynės sūnaus, ir kambariai vienas po kito paskęsta tamsoje. Štai ir langas, pro kurį taip mėgo žiūrėti Adelė... Jo žvilgantis stiklas atspindi gerai pažįstamą gamtovaizdį, smelkiasi į pačią Julijos širdį. Ji jaučia, kaip pradeda drebėti rankos. Bet užkalti reikia, taip išsaugant bent kuriam laikui, kad naktį neįsibrautų benamiai valkatos ar energijos perteklium trykštantis paauglys nepaleistų akmens tiesiog savo malonumui.

Kaimynė pažadėjo paieškoti pirkėjo, nors Julija ir netiki, jog kažkas atsiras. Bet gal ji pati, kankinama ilgesio, kada atvažiuos aplankyti kapų. Todėl galės bent pernakvoti savo tėviškėje, užuot apsistojusi svetimuose namuose ar viešbutyje.

Taksistas nuneša lagaminus ir lūkuriuoja tylėdamas. Julija užstumia vartelių sklendę, tebelaikydama ant jos ranką, nužvelgia vaizdą, lyg norėdama amžinai užfiksuoti savo atminty. Medinė troba, tebesauganti išėjusių tėvų dvasią, po langu žolių prižėlęs kadaise mamos taip puoselėtas gėlynas, mažutis tvartelis kairėje, išsikerojusi obelis ties namo kampu ir vis dar aiškiai matomas Sargiuko kapelis. Viskas taip gerai pažįstama ir sava, bet kartu jau paliesta naikinančio laiko rankos.

Ji prieina prie mašinos. Taksistas įjungia starterį. Prieš įlipdama dar kartą atsisuka:

– Štai ir... visas gyvenimas. Sudie, nameli, sudie, tėtuši ir motule, sudie, Sargiuk.

Mašina lėtai tolsta panemunės žvyrkeliu, palikdama paskui save lengvą dulkių debesėlį. Pasistiebusi ant kalvelės moja išvykstančiai Julijai tėviškė, palikta likimo valiai.

Grupelė keliaujančių mindžikuoja stotyje ir laukia atvykstančio autobuso „Klaipėda–Kaunas". Koks pažįstamas, koks iki skausmo savas vaizdas. Tuščia stotis su keliais keleiviais ir staiga... auksinė grandinėlė šalia apšiurusio suolo. Kodėl ji ją pastebėjo? Juk buvo ir daugiau žmonių, atėjusių kur kas anksčiau. Bet tik Julija ją pamatė ir pakėlė, kai buvo labai liūdna, ir slėpė ašarotas akis po tamsiais akinių stiklais, nors saulė ir nešvietė. Gal motulės vėlė ją parodė, tarsi mažutę atsisveikinimo dovanėlę?

Ir būtent tuo metu Julijai tikrai kyla keistas jausmas, lyg Adelė ar net jie abu stovėtų šalia, kaip tada, prieš daugelį metų, jai išvykstant į studijas. Ji užmerkia akis, spausdama rankoje radinį: „Ačiū jums, kad esat čia. Ačiū už... dovaną. Ji tokia graži. Žydras topazas. Taip, taip, kažkada sakiau tau, kad noriu jį įsigyti... Tu, pasirodo, nepamiršai, motule..."

Autobusui atvykus Julija kaip visada atsisėda dešinėje (Nemuno) pusėje. Imsrės tiltas, amžių negandas atlaikiusi raudona gotikinė bažnyčia, neišvaizdūs penkiaaukščiai, universalinė parduotuvė miestelio centre, pervadinta į „Maximą", „Vaikų pasaulis", kuriame maža Julytė pirkdavo žaislus, dar keletas panašiai atrodančių statinių. Pagaliau sušmėžuoja paskutiniai miestelio namai, ir pūsdama juodus dūmus raudonai dažyta susisiekimo priemonė jau ropščiasi į kalnelį.

Julija dar nuo studijų laikų žinojo, kad yra tik vienas mažytis tarpsnis tarp kitų namų, kai galima pamatyti sodybą, todėl įtemptai žiūri ton pusėn. Ji turi būtinai dar kartą ją pamatyti. Dar kar-

tą atsisveikinti. Gal net patį paskutinįjį? Kokia svarbi ta trumputė akimirka:

„Gyvenk laimingai..."

***

Po dar gana šiltos vėlyvo rudens dienos lėtai atslinko juodi debesys. Tolumoje griaudinti perkūnija ir plieskiantys žaibai pagaliau pasiekė Kauno Karmėlavos oro uostą. „Ryanair" lėktuvas, visada atskrendantis laiku, gerokai vėlavo. Staiga užėjęs lietus šniokštė galinga vandens mase, smogdamas į skardinį stogą. Bet audra praėjo taip pat greit, kaip buvo užėjusi, ir pagaliau prasidėjo keleivių sodinimas. Julija pasirinko vietą pačiame priekyje, kad galėtų išlipti pirma ir taip suspėti į paskutinį traukinį.

Bet, nors visi keleiviai jau seniai buvo savo vietose, lėktuvas išskristi neskubėjo. Mėlynas uniformas vilkinčios palydovės dairėsi į dangų. Lakūnas stovėjo ant paskutinio laiptelio ir lūkuriavo. Turbūt nebuvo tikras, kad pavojus tikrai praėjo.

Kai pagaliau lėktuvas pakilo, danguje žiebėsi žvaigždės. Vis dar paskendusi savo mintyse Julija žiūrėjo pro mažą lango ovalą. Žemai apačioje švietė žiburiai. Ten jos tėvynė.

Kaip nepastebimai prabėgo ištisa savaitė. Tarsi viena ilga diena, vis dar primenanti matytus vaizdus, tokį slegiantį išgyvenimą. Viskas baigta. Antros „kėdės" nebeliko...

Mintys skverbėsi, smelkdamos smegenis tyliu priekaištu. Labai skaudėjo. Iš kelis kartus mesto atidaus palydovės žvilgsnio Julija suprato, kad jos emocijos vis dėlto atsispindi veide.

– Ar viskas gerai? – paklausė pagaliau.

– Taip, – vėl nusisuko į tamsų langą. Tai jos skausmas. Julija juo nenori su niekuo dalytis.

Urmetzer, Rima

Ur56 Ir... visas gyvenimas : [romanas] / Rima Urmetzer. – Vilnius : Versus aureus, 2010. – 312 p.

Ar lemta jaunai merginai, išeivei iš Lietuvos, būti laimingai gyvenant tarp svetimųjų, kuriems visą laiką ir atrodys svetimšalė – „auslenderė"? Ar tėviškės, artimųjų ilgesys nenustelbs pagaliau surastos tikrosios meilės, o svetima žemė taps tokia sava kaip gimtoji? Ar apskritai gali būti laimingas žmogus, dalydamasis tarp „ten" ir „čia", nuolatos jausdamas skausmingą prisitaikymo dilemą, – šiuos ir daugybę kitų jautrių klausimų kelia autorė; atsakydama į juos ar dvejodama remiasi turtinga patirtimi, giliomis įžvalgomis, tačiau palieka erdvės vidinei polemikai ir skaitytojo minčiai. Romanas iš tiesų įdomus.

UDK 888.2(430)-3

Rima Urmetzer

Ir... visas gyvenimas

Romanas

Redaktorė *Onutė Gudžiūnienė*
Maketuotoja *Reda Sinkevičiūtė*

Išleido „Versus aureus“ leidykla
Rūdninkų g. 10, LT-01135 Vilnius
info@versus.lt | www.versus.lt

Spausdino UAB „Logotipas“
Utenos g. 41a, LT-08217 Vilnius
info@logotipas.lt | www.logotipas.lt

Rima Urmetzer (Marcinkevičiūtė) gimė Jurbarke. Po studijų Kauno medicinos institute dirbo gydytoja Kauno greitosios medicinos pagalbos stotyje. Šiuo metu gyvena ir dirba užsienyje. „Ir... visas gyvenimas" – ketvirtasis autorės romanas („Per aspera", 2007; „Pragaras rojuje", 2008; „Prorsum", 2009). R. Urmetzer kūryboje dažna emigracijos tema, jauno žmogaus prisitaikymo svetimoje aplinkoje motyvai, sąsajos su gimtąja žeme, kurioje, deja, nemato ateities perspektyvų.

Čia reikia pasakyti gerą žodį romano autorei, – jai iš tiesų pavyko įsiskverbti giliai į šiuolaikinės moters sielą, parodyti jos prieštaravimus, blaškymąsi, vidinę kovą tarp savoje šalyje išugdytų dorovės nuostatų ir teisėtų laimės siekių. Meilės trikampis virsta gražia, psichologiškai įtikinama, jaudinančia meilės istorija šiuolaikinėje vartotojiškoje visuomenėje, su įtarumu žvelgiančioje į naujuosius ateivius, imigrantus net iš tos pačios Europos. Julijos dvasinis paveikslas yra autorės ir visos šiuolaikinės prozos pasiekimas. Jai pavyksta įsiskverbti ir į slapčiausias vakarietiškos visuomenės buities ląsteles, paslėptas už išorinės gerovės, tariamo padorumo, atvaizduoti ją pačią iš vidaus. /.../ Rimos Urmetzer romanas iš kamerinės vienos moters gyvenimo istorijos išauga iki platesnių apibendrinimų apie žmogaus, ypač – moters, likimą šiuolaikiniame pasaulyje apskritai. Jis taip pat kelia skaudžius retorinius klausimus, kas kaltas, kad jaunas, geriausių ketinimų, fizinių ir dvasinių jėgų kupinas žmogus savo darbu ir pastangomis neišgali išsilaisvinusioje tėvynėje susikurti nei laimės, nei dvasinio saugumo, nei paprasčiausio aprūpinto gyvenimo, bet su nuoskauda širdyje turi ją palikti? Auginti kitai šaliai savo palikuonis. Ar kaltas tik jis pats, ar ir dar kažin kas, ko niekas neišdrįsta įvardyti? Ir galiausiai, kas laukia mūsų mažos tautos?

Raimondas Kašauskas

www.versus.lt
www.skaitytojuklubas.lt
ISBN 978-9955-34-271-7

